

GAUDEO

1st Ed: printed
1647.

This Vol: which was
printed at Dantzick
A.D. 1698 is exceedingly
rare & curious —
It contains an account
of the discoveries of
Columbus the death of Sir
Francis Drake; the fight
between the English Pirates
& a Spanish Ship; the fight
between the Scotch & Spaniards
& a variety of other Historical
details. —

RPJCB

TABULA, In Argonautica Victoriæ
Septentrio.
Meridies.
Occidens.
Oriens.
AMERICA SEPTENTRIONALIS.
Regnum Anianum.
Quivira Regnum
Tolmũ regnũ
California
Hispania Nova
Virginia.
Florida
Terra Cortereali
Estotilandia
Mexicum
Nicaragua
MARE PACIFICUM
Laponia
Archipelagus S.Lazari
Philippinæ
TROPICUS CANCRI
OCEANUS ATLANTICUS
Hibernia
Anglia
Hispania
Insulæ Fortunatæ
Margarita
Linea Æquinoctialis: Seu MERIDIALIS.
PERU:
Amazones
Brasilia
Cusco
Potosi
Chila:
Fluvius Argenteus
Philippina
Nova Guinea
Aliquib: Continens
Ins: Salomonis
MARE ZURIUM
TROPICUS CAPRICORNI
AUSTRALIS INCOGNITA

JOANNIS BIS
SELII, E SOCI
ETATE JESU
gonauticon
ericanorum
LIBRI XV.
PE
TRUS
DE
VICT
ORIA

Bisselii (Joannis) Argonauticon Americanorum sive Historiæ Periculorum Petri de Victoria ac sociorum ejus, *maps*, 18mo. *calf neat* 10*s* 6*d* *Gedani*, 1698

77* —— another edition, *cf.* 10*s* 6*d* *Monachii*, 1647

Translated from Pedro Goves de Victoria's "Relation de sa Naufragio y peregrinacion en la costa del Peru, viage, riesgos quetuvo en el con sas companeros," 8vo. 1610. A book of extraordinary rarity, of which I have never seen a copy even in Spain.—O. Rich.

JOANNIS BISSELII
è Societate JESU,

ARGONAUTICON AMERICANORUM,

SIVE

HISTORIÆ PERICULORUM PETRI DE VICTORIA AC SOCIORUM EJUS.

LIBRI XV.

GEDANI,

Prostant apud
ÆGIDIUM JANSSONII à WAESBERGE.
M. D. C. LXXXXVIII.

ILLUSTRISSIMO DOMINO,
Domino

FERDINANDO LAURENTIO,

COMITI DE WARTENBERG, Domino in Wald, & Hachenburg, Serenissimo Electori Bavariæ à Cubiculis, & Consiliis, Equestris militiæ Tribuno; ac Vice-Domino Burghusiano, &c.

JOANNES BISSELIUS, è Societate Jesu,

S. D.

ILLUSTRISSIMÆ Tuæ gentis Insignia, FERDINANDE LAURENTI, COMES, in ipso statim laborum meorum vestibulo, velis nauticis inserta; manifestè profitentur: Non *meum* esse magìs, quàm *Tuum*, hoc *Opus Argonauticum*. Nec mirandum. Nam, si verum *Leges* dicunt (quarum tu

nunc *antistes* ac præses es, *in Noricorum summo prætorio*) NOSTRUM *illud* ÆS *censendum esse*, QUOD AB ALIIS NOBIS DEBETUR, *tametsi nondum sit in manu nostrâ*: quippeni *Tuus* jam tum fuerit, etiam antequam *Tibi*, *publicòque* daretur, hic calami mei *Partus*? ut, qui profectò *sub oculis*, pænéque manibus Tuis, *concipi* simul cœperit, atque *nasci*. Cùm enim, abhinc triennio ferè, *Te*, salutiferi fontis causâ, Rhęticas in Alpes secedentem, etiam ipse, cum amantissimo tui, germano tuo, *Maximiliano*, secutus essem; ac diuturnior nos mora *Ladisii*, non procul Oeni fluminis fontibus, attineret: dispicere cum cura mecum ipse sum orsus; Quonam exercitationis litterariæ genere, minùs arduô, desides horas fallerem: &, lubricos in pomeridianum soporem oculos, suspenderem? Erant tum in conspectu pleraque propemodum, *alieni* magis, quàm *Europæi*, tum *cœli*, tum *soli*. Videbamus enim, & sentiebamus

bamus (adultâ quamvis æſtate) *nivales* auroras, nebuloſos *meridies*; inſolenti *calore* flagrantes *veſperas*, atque noctes; *florentes*, ſeneſcente jam Junio, *ceraſos*; rigeſcentes, *in lapidem*, *arbores*, ac fontanos, *è larice*, margines. Jacebant ante nos, nil niſi depreſſæ *Valles*; in immenſum editæ *rupes*; & pererratæ damis armentiſque, ſylveſtres *Alpes*. Monſtrabantur præterea, cœlo, quàm nobis, viciniores, è longinquo *montium vertices*; ſtupendo naturæ prodigio, *ſtagnis & lacubus inſeſſi*, ſubindéque copioſo natati piſce: quorum fluctus, impulſi ventis, aut occulto voraginum ſpiritu concitati, tanquam in tonitruûm iras fracti, reboabant. Quid multis? In *peregrinum* neſcio quem *Orbem*, ex aſſolitis *Bojariæ campis*, extruſi nobis videri poteramus. quod ut copioſiore fide nobis inſidéret; faciebant alia non pauca, *terris noſtris exotica*. Nam & *metalli pretioſioris* multô ſimulacrô, paſſim ſco-

puli micabant, solaribus verberati radiis: &, quà *nitor fulvus* defecerat, *crystalli* sphengitæque fulgor *argenteus* succedebat. Nec deerant, qui, designatis locorum ac mensium limitibus, nobis *Auri* nescio quos, & *obryzi* fluidi, *fontes* prædicarent; sive suo, sive rumoris publici, sensu. Certè quidem latentis *exuberantisque* terrâ suâ *pretii*, monstrabant argumenta, populis illis receptissima: FLORES, rarissimi coloris & germinis. in quibus, adhuc meminimus, teste dexterâ *Tuâ* (cui sunt oblata) *transmarini* prorsus *generis* LILIA; medias inter Alpes, consueto cæteris caule, coloréque croceo surgentia: cæterùm, *foliorum* insolenti *fertilitate*. Nam hæc elementorum *Alphabeti Græcanici numerum*, singulis in liliis, æquabant. Ne longior æquo sim: tam *peregrinâ locorum imagine*, *mens* tunc ablata mea; *cœpit* ipsa quoque *peregrinari*: proptérque tot *coeli diversissimi* similitudines, effigiem sibi quandam
dam

dam *horridioris*, ſed AURIFERÆ tamen, AMERICÆ proponere: cœpit quoties cœruleſcentem, neſcio quam ſegetem (ſiliginis abortum) aſpiceret; Mexicanum ſibi Mayzium in animo pingere: cœpit, viſo *Rhætico-ne*, cum arctis *Engadinorum* vallibus; ſibìmet *Peruvii* montana *Tramontanàque* fingere. Donec, imaginum ejuſmodi crebro recurſu, demum *illud deſiderio ſedit, quod ſederat ingenio*: lubuìtque, *ſtylum ſaltem ſucceſſivum*, deducere per *Occidentalis Indiæ* proximam quamque *Rerum memoriam*. Commodum autem fuit, ut in PETRI VICTORIÆ brevem *Commentarium*, ſub eas ipſas horas, inciderem; dum ſarcinularum mearum abſtruſa ſcrutor. Ejus laboris, pæne jam in fabulæ ſuſpicionem deſluentis, ex ipſa brevitate; miſerationem pariter & cupiditatem concepi, quàm primùm in HISTORIÆ juſtæ volumen redigendi. Quapropter ego tertiô pòſt, quàm adveneram, die, manum con-

feſtim admovi: quotidianàque, ſub *luminibus* Tuis, & aſpectu, *lucubratione*, *nihil* fortaſſe quidem *ad Ariſtophanis & Cleanthis lucernas*, aliquid tamen ad ſtomachum meum, & animi flammam, perfeci. Nam *Tres primos* illic *libros*, ut meminiſſe potes, expedivi. *Pauciores* ne concinnarem, pręſentiæ tuæ creber interventus effecit; qui *dormiturientem* ſtimulabat: Ne *plures* autem; temporis arctæ leges, & *Tua*, pro mea valetudine, gratioſiſſima *ſollicitudine*, præſcripſit; crebrum *laboribus frænum injiciens*. Uſque adeo, pulcherrimo temperamento, conatus meos & *incitabas* pariter, & *inhibebas*: digniſſimus, hac tuâ ſuavitate, qui novus *Scipio*, novus *Gajus Mæcenas*, *Alphonſuſque Siculus*, audires; ſiquid in me melioris *Ennii*, ſi quid *Maronis*, & *Panormitani*, reperîſſes.

Regreſſus porrò *Tecum* & ex *vallibus* Oenanis, *campo* terrarum ac litterarum reſtitutus; *reliquos* Argonau-

ticôn duodecim libros partim *Monachii*; *Landſpergæ* partim, prioribus illis adjeci, per diverticula curarum, & otium; quantulumcunq; mihi *Suggeſtus* indulſit *Eccleſiaſticus.* Nam, qui ſolet in lapide quoque, violenter impulſo, durare, neque ſtatim concidere, volantis impetus; idem in me, *Tui Nominis*, ac recordationis auctoritate (quanquam inter difficultates non paucas) perennavit: affectum ſcriptionis fovit, & protruſit: quoad in meta denique ſuſcepti laboris, ſeipſo defungeretur: operique ſummam manum imponeret.

Hinc ergo prodiit, *Tibìque nunc* ad obſequia præſtò ſit, toties promiſſus ille PETRUS; ille, *Jaſone* melior, & priſcis *Argonautis* veracior, VICTORIA; quem hiſce, quos paullò priùs demonſtravi, titulis patrocinio *Tuo* debitum, tametſi deſponſus non eſſet; favoris tamen in me *Tui*, beneficiorùmque grata recordatio, jure pleniſſimo *Tibi* tranſcriberet. Cùm

Tuus igitur *in solidum* sit; reliquum est, ut, legitimi ritu possessoris, in ejus Navim *pedem ponas*: & PETRUM hunc universum, *Tuis* solius obsequiis *mancipatum*, *manu capias*; non ut *Patronus* duntaxat, sed etiam (siquod aliquando *Tribunalis* tui curæ tibi respiraculum indulserint) *ut Lector*. NON *Tu* quidem (fateor) parem in hac historia, *Tuis Tuorùmque* gestis *cothurnum* invenies. nam, demissioris argumenti *soccis* usus, primi Scriptoris candor; sine manifestissimo *Veritatis* adulterio non poterat ad grandiora, per figmentum, insurgere. Non hîc ergò leges, inquam, *Serenissimi Genitoris Tui*, FERDINANDI *Ducis*, Martium spiritum: cujus arma victricia sensit, defensa quondam *Colonia*; redacta sub obsequium *Bonna*; fugatus *Insulæ profanator*, & in *Batavos* ejectus; expugnatæque tot validissimæ munitiones & oppida. NEC Tuametipsius quidem hic castra, bellicàque gesta, FERDINANDE

LAU-

LAURENTI, reperies; quæ *Tu* ſub ſignis quondam *Tillianis*; uni primùm, mox geminis legionibus *Tribunus* & *Ductor* impoſitus, fortiter expediſti. Sed, quanquam Operis hujus *Acta* nihil *ad Te*, *Tuaque* pertinebunt; quippe, tota *memorandis Americanis* impenſa: nihilominus tamen haud pauca *meorum leviorum*, admonere te legentem *Tuorum* poterunt *graviorum*. Ità, cùm hîc *flumina*, cùm *torrentes* crebros, cùm *æſtuaria maritima* pervolves, ingenti cum diſcrimine ſuperata; tunc animo recurrent, perſultati *Tuis* à turmis, perſtricti *Tuis* armis atque conflictibus, & hoſtili cruore tincti, *notiſſimi* Germaniæ *fluvii*; *Rhenus*, *Albis*, *Allera*, *Lupia*, *Viſurgis*, *Odera*, *Moſella*; quòſque referre, prolixum foret. Cùm in *naumachiam* incideris *Hiſpano-Scoticam*; cujus *pars magna*, PETRUS meus, adhuc *parvus*, fuit: tecum ipſe recolès, *Baltici* maris inſulam, *Uſedomum*; turmis tuis, & tuômet Marte, Cæſaris

ris in obſequio retentam; nec minùs, conſertas cum *Cimbris*, cum *Batavis*, cum *Gothis*, *Cattiſque*, proſpero ſæpe congreſſu, manus. Subibit animum, captus ad *Dorſtam*, cæſis *Heſſis*, *vigiliarum ſupremus Præfectus*: & occupatæ virtute tuâ validiſſimæ munitiones, *Furſtenavienſis*, ac (quam olim *Sereniſſimus* quoque *Pater Tuus*, ſed operoſiore molimine,ceperat) *Reklinghuſiana*. Nec poterit præterire memoriam *Tuam Haſſorum* ingens & inſolens, non jam *miles* tantùm , ſed prorſus *exercitus*: cùm in Tuas, quas tum *ad Monaſterium* , *Weſtphalorum metropolin*, ſtationes habebas, id eſt, *Legionem unicam*; improviſus & *veſpertinus* irrupit. Cujus tu, cùm in oculis civium, vim longè ſuperiorem , cum pauciſſimis obfirmatè ſuſtineres; alas aliquot, turmáſque *deleſti*; reliquam aciem omnem , cùm *cedere coegiſſes*, tamen inſectatus adhuc es: & *in tergis fugientium, ferre ſcripſiſſe* longè memorabiliorem , quàm quiſquam noſtrum

ſtrum in *chartis* calamo, *Victoriam.* Quid ? quod & circumventus tandem & diſpoliatus à barbaris, *Petrus* meus? olimque DEIPARÆ præſidio *ſervatus* inter fluctus; *Tua* quoque tibi fata, læva juxtà, ſecundàque, renovabit ? Quando per proditionem *Tu* quoque *captus* ab *Haſſo Batavis* (nam militiam miſcuerant) jàmq; *diem plus decimum* ducentis hoſtium ſtipantibus, varia per loca raptatus es, inermis, ſeminudus, impaſtus: ut Veſaliam primùm, & hinc Francofordiam abſtrahereris, *Regi tranſmarino* ſiſtendus. In quo rerum articulo, ſtantibus jam *ſub acie novaculæ* fortunis Tuis, non *Tu* quidem, ut PETRUS meus, DEIPARAM: ſed, *Deiparæ* conjunctiſſimam MAGDALÆNAM, in vota cœlô devocâſti. Nec illa vocanti defuit; ſed, *quibus olim precibus quatriduanum fratris ſui buſtum, in Vitam : iiſdem ea Libertatem Tuam, per tot jam dies conclamatam, in tutum repoſuit;* immiſsâ divinitus Trevirenſi, neſcio cui, Tribuno

buno mente; qui, cum paucissimis multitudinem aggressus hostilem, T*e*, non absque prodigii clarissimis vestigiis, in pedes & incolumitatem, restitueret: & hoc quidem, *nondum evolutâ temporis metâ*, quam Voto speique tuæ tute præfixeras. Quod T*u* Cœli de te grande meritum, haud aliter, ac VICTORIA noster, *litatione sollemni* quotannis, & animo gratissimo, recolere gaudes; in Oetingano *Liberatricis* T*uæ* Templo: tanto Te professus obligatiorem, quantò tunc Te meministi, castris Tuis *majore cum gloria* restitutum. Namque vinculorum indignitate vixdum exsolutus: raptim, & à vestigio primo recuperatæ *Libertatis*, contractis, quantulas potuisti, copiis: *Ducem eundem*, cujus nuper in manus per dolum incideras, es ultrò persecutus. Eum, arce licet, & præsidio firmô ferocem, obsidione tamen aggressus; imperata coëgisti, mox & vincula T*ua*, victum accipere: bonîs omnibus successui

Tuo

Tuo plaudentibus, & vulgatum illud acclamantibus; CEPISTI, QUI TE CEPERAT! Quo *Tu* factô, COMES fortissime, *Cæsarem* nobis *Dictatorem*, post tot sæcula, revocâsti: qui comprehensus quondam à prædonibus, ad *Pharmacusam* Insulam; ac, lytro persoluto, tandem expositus in littore: continuò, deductâ classe, piratas illos ipsos persecutus, ac nactus; primùm eos in compedes, deinceps & in crucem, compegit.

SED, quò (quæso) quorsùmve, *præter oleas* (quod dicunt) *& destinata* feror? atque, dum *Nuncupatoriam* meditor; *Historiam*, & pæne *Librum* jam ingredior? Nempe, plus dicere non volueram: quàm, *Argonauticôn* meorum lectione, multam *Tibi* veterum Tuorum, tam *Gestorum*, quàm *Periculorum*, memoriam, obiter occursuram. Quare *volens favénsque* Libros hos cape, COMES *Illustrissime*: PETRIQUE nostri NAVEM hanc, sub inclyti Nominis & INSIGNIUM

Tuorum

Tuorum VELO, permitte quieſcere: *ſecuram* utique (ſi *Tutelam* ſpondeas) & indemnem, adversûs injuriæ cujuſvis procellas, futuram. Nam, ſi *Myrmécidæ* ſculptam *Quadrigam*, & huic inſidentem *aurigam*, alis ſuis etiam *Culex* potuit, aut *Muſca* tegere: *Palladis* hunc & *Neptuni Currum maritimum*, id eſt, ARGO *meam*, non multò latiùs feliciùſque proteget LEO *Tuus*? Cujus vel ſolum *Caput*, *regio décore conſpicuum*; meis ARGONAUTIS *auſpicuum* facit ſecundiſſimum, & *priſcis* omnibus inconceſſum. Nam, quam illis *revehere*, magnum erat, poſt curſum; nobis (ab ipſo ſtatim portu) donatum eſt, *emittere*, Navim *Coronatam*. Vale, Comes Illuſtriſſime. Monachii 3. Non. Maji.

AUCTOR

AUCTOR

LECTORI BENEVOLO.

Super Operis hujus instituto, consilioque; nec non, de scribendi ratione, gestorum Veritate, deque Tituli caussis & explicatione, quid sentire, Lector amicissime, debeas: commodiùs non potes, quàm ex subnexa statim epistolâ, quâ doctissimum Amicum sum allocutus, intelligere. Quam Tu proinde sine gravamine, si vacat, percurras licet: Unde, tanquam ex littore, totam hanc ARGO *nostram, eminus prius contempleris; ne prorsus in eam hospes,* &, sine Palladis ductu, (*quod ajunt*) in Palladis fabricam, *intres.*

JOANNI SAMSONI

Viro Clarissimo

Reip. Monasteriensis, apud Westphalos, Archiatro. S.

Quid agam nunc, aut in quo ſe ſtudio curæ meæ fatigent, tertiis jam, iiſque ſollicitis litteris, interrogas, SAMSON, Amicorum veterrime. Non committam, ut longiùs differam exſpectationem tuam: ſed, quanquam adhuc multo Marte viis infeſſis; aliquid ad te conatuum meorum tranſmittam: in penna tamen duntaxat & charta. Vellem equidem, eâ felicitate, quâ Cæſaris quondam, ad Q. Ciceronem epiſtola; per medias hoſtium acies, ad tragulam amento deligata, jactu pervolaret! SIC igitur, poſt longum intervallum, de me, Vir Clariſsime, quod nôris, ac teneas, habe per compendium. Ex quo tempore divulſa noſtra, non animorum, ſed corporum, mutua præſentia fuit,

fuit; cùm tu, nobis invitissimis, ad Eburones, puto, tuos, nostratis cœli fastidio, regredereris: ego, non pleno pòst interposito mense, Ratisponam, secundo Danubio, defluxi. Clausis autem tunc, Suecici fremitûs formidine, publicis ut plurimùm Lycéis; vel certe timidiùs sonantibus Musis, ut in Pythagoræ Sigéa crederes pleraque tum Athenæa demigrâsse: tunc demum amicorum aliquot, Tullii, Bruti, Pomponiique repetitis exemplis, de privato quodam Tusculano nobis circumspicere cœptavimus: &, Academiæ cujusdam umbraticæ titulo, non ut Arpinas Orator, ad Platanum, sed ad arborem tamen, ni fallor, Mori, quotidie pactis horîs, ad studiorum veterum exercitamenta repolienda, coire; ne, contracto situ, squalerent ac senescerent. In his litterarum collegis erant, qui vivunt etiamnum, & quorum tu plerosque nosti, Georgius Aheno-

bar-

barbus, Didacus Oryzius, Sebaſtianus Summontius, Magnentius, Lagus, Apellius, Renvvardus, ac cæteri; Rheni pariter, & Iſtri riparum alumni: nunc, multarum in litterariis Olympiis coronarum, viri. Scis, cùm Ingolſtadii ſimul eſſemus, & uterque noſtrum Illuſtriſsimos Regni Polonici Palatinos Nieſwyzios, Alexandrum ac Georgium, fratres germanos, ad Eloquentiam formaremus; ego de cathedra, tu domeſticis palæſtris: ſcis, inquam, & meminiſti, quam crebra nobis, ac pæne quotidiana, diſſertatio, mutuos per dialogos, inteceſſerit, ſuper conſummatiſsimo, non ſolum Facundiæ, ſed etiam Hiſtoriæ, tum opere, tum diſcrimine, delectùque: cùm ego meam tibi diſcutiendam Adelphidem, tu Bertii curas Geographicas (Rerum geſtarum condendis narrationibus planè neceſſarias) utendas dares. Qui tunc igitur utrique noſtrum; idem poſtea, te jam à nobis

bis digressio, sermo recurrebat, in meridiationibus illis Academicis: super Historia plerumque, superque diversis ejus generibus, agitari solitus; idque spatio plusquam semestri, partim inter dictamina, partim inter experimenta declamatoria. Præcipua tamen, & diu fuit, ac frequentior, Commentariorum mentio: de quibus, quod res erat, differebamus. Semen eos esse quoddam, ac veluti Plantarium diffusioris, & ex professo se spargentis in grandius volumen, Historiæ. Commentariorum esse; nudam ponere, sine comptu, sine vestium luxu, colorumque pigmentis, & certè succinctissimam, Gestorum veritatem: cujus è simplicissima narratione, paratum (ut in Bruto suo Cicero loquitur) habeant, unde sumant, qui velint operiosiorem historiam scribere. Sed è diverso; spatiosioris, &, velut adulta jam segete, per ampla camporum luxuriantis Historiæ, partes esse; non jacere brevia per conci-

ſas narratiunculas ſegmenta rerum; ex quibus Lector plus habeat, quod divinet, quàm quod ſciat, ac teneat: ſed potiùs plenîs quaſi manibus ac volis diſpergere totum illud, quod dicendum eſt, ad rerum captum. Nec id quidem uſquequaque ſollertis Hiſtorici videri, parce ſeminantium more, dicere quædam pleniùs; & omittere plurima: quaſi rei geſtæ lacunis quibuſdam, per intervalla, relictîs; ſed potiùs implere ſulcos pariter atque porcas (ut ſic cum Varrone dicam) deſcriptionibus, judiciis, dictaminibus, documentis, digreſsiunculis, concionibus, ſuaſoriis, diſſuaſoriis, affectibus. In ſumma denique, Conditoris rerum geſtarum plenioris, eſſe; non incedere per ſumma tantummodo narrandorum faſtigia; ſed potiùs ſtylum ad negotiorum, quæ perceſet, radices, ac profunda, demittere: vel in explicandis (ut Tullius ad Luccejum diſſerit) rerum novarum cauſsis, vel in remediis incommodo-

rum: cùm & reprehendit Auctor ea, quæ vituperanda ducit; &, quæ placent, exponendis rationibus, comprobat: &, uno verbo, liberiùs agit, quàm Commentarii scriptor: cujus multò restrictiores esse limites debent. Ad hunc fere modum Commentarios suos, de bello Gallico, C. Cæsar festinavit, inter medias castrorum turbas (Hirtio teste): qui Sallustio cuipiam, aut Livio successuro, præbere quondam argumentum possent operis amplioris. Ac tametsi sanos Cæsar à scribendo deterruit, etiam inimico Cæsaris attestante; non tamen id naturâ factum est Commentarii, sed felicitate facundiâque primi scribentis: qui, gloriâ dictionis & ubertatis longiùs ablatus, legitimum Opus compositurus, non tam adumbrationem fecit actorum suorum; quàm prorsus umbram & caliginem, splendore sui. Pari ratione, M. Tullius, sui Consulatûs Commentarium, Græcè scriptum, misit ad Posido-

ſidonium, hominem Græcum: ac mox alium, Latinè confectum, promiſit ad L. Luccejum, rerum Romanarum conditorem: ex quibus uterque deducerent plenioris & ornatioris Hiſtoriæ corpus. Ut prætercam Q. Curtium Ruffum; cujus Decem de geſtis Alexandri regis Libri, planè non aliunde videntur, quàm ex Ariſtobuli, Nearchi, Megaſthenis, & Ptolemæi Lágidæ compendiis, in tantum, tot deſcriptionibus Concionibùſque refertum Opus, excreviſſe. Nam deſcriptionum quidem illam, & Orationum militarium, venuſtatem atque copiam, nec apud illos, quos memoravi; nec apud ipſummet Arrianum, illis longè poſteriorem, reperias. Omitto Madaurenſis Philoſophi mentionem ac teſtimonium; ut cujus, vel ob ſolam obſcœnitatem, & novati ſermonis horrorem, minoris habenda ſit auctoritas, quàm ratio. Quem ſane tamen conſtat; Luciani, Sophiſtæ Græci, librum, qui Lucius, & ONOS,

& ONOS, inſcribitur, non plus decem aut duodecim foliorum opuſculum; in Grandiſsimum Aſinum, & Undecim librorum Metamorphoſin, extendiſſe: nominibus tantùm immutatis; & Lucianæi ſermonis anguſtiis, in latiſsimum narrationis campum eductis. Sed eorum neutrum, in Hiſtoricorum non modò curiam, verùm nec in Senaculum quidem admittimus; quippe læſæ Veritatis ac Pudoris reos; & præter hoc, Fabulatores. Mihi verò nunc de Commentariis, &, rerum veriſſimarum Actis, Digreſsio ſuſcepta fuerat; fortaſſe longior, quàm vel tua, Sampſon doctiſſime, patientia ſufferret: vel Epiſtolæ leges reciperent. Sed tu memineris, quoties meas, tanquam debitum legeris; & de ſilentio diuturno queſtus ſis? Nunc igitur & Epiſtolam habes, velut Officium Amicus: & Prolixam, ceu Sortem ſuam Creditor, cum fœnore. Quò pertinuit igitur (inquis) hæc tua de

Commentariis & Hiſtoriis excurſio? Statim intelliges; me non præter Caſam evolâſſe. Tu namque, Quid agerem ego, frequenter interrogabas. Ego, quò planiùs quæſtionem explerem Tuam; tantò coactus ſum altiùs, & à fonte, prooemiari. Nunc igitur in viam revertor. Illius Academicæ, de qua ſcripſi, Philologiæ, cùm mihi quotidiana pæne, ſanéque dulcis, memoria recurreret: conſtitui denique, mecum ipſe ſpecimen aliquod, privatos intrà parietes, exprimere. De materia porrò cogitanti; commodiſſimum eſt viſum, PETRI cujuſdam DE VICTORIA, nobilis Hiſpani, periculoſum ITER AMERICANUM: quod ipſe, qui cum Sociis id expertus erat, poſtquam, omni jam diſcrimine perfunctus, in ſicco conſtitit; ſecum Limæ, quaſi per otii luſum, in Commentarioli formam redegit, Hiſpano maternóque ſermone: qui tamen poſthæc translatus & in noſtram linguam eſt. Illius autem Commentarii,

VICTORIAM esse, nec alium, eumque veriloquum Auctorem; deprehendere potes ex Alegambæa, tibi non peregrinâ, Societatis IESU Bibliothecâ: si te fortè, cæterorum otiosum, ipse litterarum ordo detulerit ad Petri Goveæ nomen.

Hunc porrò Commentariolum, in multis planum & perspicuum; in quibusdam nonnihilo sicciorem, & pæne dixerim, sterilem repérimus: locis quoque non paucis perplexiorem, & tot subinde noctibus offusum (nescias, Auctorísne potiùs, an Interpretis, admisso, nebulas affectantium?) ut non raró pugnantia; quandoque veró, nisi quis ex Historiæ Peruanæ cognitione, Geographiæque radiis illustraret, penitùs incredibilia videretur, & in America mediâ Cretam, narrare. Nec me tamen absterruit hic opacus, & implexus in se lucus: quò minùs, promoto; quem susceperam labore, perrumperem obstantia; difficultates ex-

tricando, diſcordia conciliando, languidiora feſtivitate narrationem erigendo; quæque ſupra fidem apparebant, ſimillimorum ab aliis geſtorum auctoritate firmando; vel, cauſſis denique modiſque negotiorum & caſuum eruendis, Hiſtoriæ certitudinem omni figmentorum ſuſpicione liberando: quin & locorum urbiùmque, ſiquas (ut ſæpe) Commentarioli compoſitor prætermiſiſſet, Deſcriptiones, quoties res poſceret, intermiſcendo. Breviter! quid præſtiterim; ſiquando primum ipſum Auctoris Compendium videre tibi luſtraréque contigerit, deprehendes: & difficultatum, ſi non æſtimator, certè quidem admirator, tecum illud fortaſſe Virgilianum repetes; in Tenui (ſed non Tenuis) labor! Nec tamen interim illud mihi Civilis Prudentiæ pronuntiatum arrogaverim: quo, Factum ſubtiliter Emendans, laudabilior eo prædicatur, qui primus Invenit. Namque novi vulgatum illud:

INVENTIS ADDERE, FACILE videri. Quòd porrò VICTORIAM, viderem, non ſolùm ingentes inter ſpes, ſed inſuper numeroſo cum comitatu, trans Oceanum deportatum; velut noviſſimum quendam Iaſonis æmulum (qui,ſi fides Orpheo, non Phaſin ſolùm & Colchos, verùm, Herculis ultra Columnas, Atlanticum æquor adiit) poſt tot alios, ſed poëtas, auſus ſum & ego(quanquam Hiſtoriam & profeſſus, & complexus) Operi meo titulum ARGONAUTICÔN imponere; verùm AMERICANORUM. Id autem tantò præſtiti fidentiùs, quòd multa, per hos omnes libros, aliorum etiam Heroum infereretur mentio; qui, ſuperiori maximè ſæculo, factis ex Orbe noſtro velis, gloriâ pluſquam Iaſoniâ, Novas Inſulas & terras aperuiſſent. Exegi verò laborem LIBRIS (ut videbis) Quindecim: Quorum pleroſque tamen, minimè longos compoſui; Græcorum, & in his, Euſtathii, ſecutus exemplum: quin & Romanorum, non dico Iuſtini, cujus profeſſio tota fuit, in Abbreviatione Trogi, Brevitas; ſed Cn. Gellii, veteris Annalium ſcriptoris, &,aliorum. Nonnullos autem Libellos (maximéque Poſtremos) feci Breviſſimos: ritu quidem noſtratis ſæculi novo; ſed interim fortaſſis non ingratiſſimo. Quippe, poſt longiorum faſtidium, cæterorum conſtrictio, vel ipsâ ſucciſionis varietate mereri veniam debet: Et libelli, cito ſuum ad finem fugitivi, tamen hoc dulcedinis habent; ut lectoris guſtum, ſi placent, acuant: ſi diſplicent, non diu torqueant.

Ha-

Habes occupationem mearum, Vir inclyte si non campum, at profectò pulverem, ſudoris filium: quem tu, licebit, ſiquando nanciſceris (nam certò mittam) utcunque merebitur, ità ſub trutinam, aut vannum, voces: & vel, ſi videbor operam feciſſe, ponderes, ſin luſiſſe, decepiſſéve, ventiles & excutias. Ac certè vereor, ne de duobus his poſtremum malis, & deligas. Potes enim (jam dudum præſagio) meum in hoc, ſi non ſtylum, at argumentum, incéſſere: potes licentiâ vetuſtiſſimæ familiaritatis, dicere reprehendentis indutus frontem; Cur tu rurſus, in tanta ſplendidiſſimarum ſegete materiarum, prætermiſſis grandibus, exilem Victoriam, tanquam ad ſeriam tibi curam, aſſumpſiſti? Quare Profectionum potiùs & itinerum Amœnitates, quàm Annalium armatas expeditiones & caſtra, ſéqueris? Sic eſt, mi SAMSON: & confitentem habes Reum; cæterùm, proter hoc ipſum utique, clementi Tabellâ dignum; quòd is non tam ſuo, quàm genii ſui vitio delinquit, ex triſtibus curis ad faciliores quandoque luſus inclinantis. Trabeas, & paludamenta, cum Regnis Rebùſque publicis, alii deducant; ad hæc talia celſiore ſpiritu facti: vel méametipſius ſerior (ſi Superis cordi ſit) ætas. Hactenus juverit, & ignoſcatur, aliquantò remiſſioribus, in humano liberòque ſtylo, thematibus indulſiſſe: Sicut Pictorum nonnullis, videmus, laudi potiùs, quam vitio, dari: quod ædificiis, caſtris, ac vultibus hominum

minum ferarùmque prætermissis; artem omnem, & colores, montibus, sylvis, fluviis, æquoribus, & id genus cæteris regionum deliciis, impendant. Quod enim quisque cupidiùs ac nativiùs; hoc & feliciùs, præstat. Puto, me, perpensis hisce rationibus, non tibi modo, viro capacissimæ facilitatis; sed, in te, cæteris etiam, si non probatum, ac excusatum iri: cum præsertim, non epistolam duntaxat meam, sed (quod non multò pòst erit) VICTORIAM ipsum acceperis: cui Tu, rogo, forulum aliquem, inter Musei tui veteres inquilinos indulgeas; & si locus alius non vacat, Imaginis saltem Primi Sæculi Societatis (quam ad me donum gratissimum misisti) Grandis libri, Parvulum successorem esse permittas: non, ut lacunam illius absentis impleat; sed, ut liberalitati tuæ, quoties aspicietur hic meus, gratias acclamet; & tam magno volumini, pro quo, tam exiguus stat succenturiatus libellus, tantò sæpiùs & manifestiùs Imparem se confiteatur. Adelphidem, Jocovérum, & Illustrium Ruinarum Propylæum, nondum tibi, quamvis toties efflagitanti, mitto: sed adhuc premo, premámque; quoad tu, Monasteriensibus à Mercuriis, nobis Caduceum, ac scilicet Irenen ipsam, Pacémque firmam, nunties; neque fallas. Nunc enim, dum adhuc Martis in campo Comitia fiunt, vix Togatis illis meis, Curiisque locus est. Convitium videbitur Ignaviæ Recenti facere; quisquis Priscorum Vir-

tutibus, hac tempestate, grande præconium. Itaque manum, non quidem de tabula penitus tollo; sed tamen suspendo. Tantisper tu Vale, salvus ex me, cum utriusque nostrum Amicissimo, quem nôsti, quemque soles AlterumTe nuncupare. Puto, satis intelligis, me designare Nierenbergii felicem Interpretem. Eum tu beatus, è viciniori, quoties vis, allòqueris, apud Ubios constitutum; propemodum (si mecum componaris) de ripa Rheniripam ad alteram, tramissâ voce: cùm interim ego, trans Danubium & ultra tot amnes projectus, tantùm à vobis distem. Ob hoc ipsum, Tu me tantò felicior; si nihil aliud, illud certè compendii præ me consequeris: quòd illi Tu Pyladi nostro, SALUTEM PRAESENTIOREM, &, ut Propior Amicus, Dicere potes: &, ut nobilis MEDICUS, Præstare, Monachii, prid. Kalend. Majas. Anno CIↃ. IↃ. XLVII.

Tuus, *quem ex* Icaria *nominare soles.*

ILIBESSUS.

HIS

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA.

LIBER I.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *PEtri de Victoria natale solum, & genus. Ejus desiderium, Orbis Novi, maximeque Peruvii, lustrandi: cui tamen obnixè parentes repugnant.* De his agit ipse Petrus Victoria, in Commentariolo Itineris sui Americani; quod, ab eo conscriptum Hispanicè, postea Germanicè versum, & Ingolstadii typis excusum est. Pagina 1. & 2.

II. *Patris obitu, Victoria votorum compos, Hispali navim solvit, in Africæ confinia: non sine morsu recursantis memoriæ, de paterna domo, de amore materno, quin & ipsâ Hispali; quam, unà cum vicinis urbibus ac locis, obiter describit.* Commentarioli paginâ 5.

III. *Atlantici Maris amœnissimus intuitus. Pectus Victoriæ, rerum maximarum exspectationibus impletum, ultro fortunam adversam in se provocat. Prænavigantur Africæ littora* Comment pag 8. & 9

IV. *Insulis Fortunatis appellitur navis; quas Victoria describit, cumprimis verò Caprariam & Ferram narrationibus illustrat? ac proditorum in bellis obsidionibusque perfidiam detestatur.* Comment. pag 10.

V. *Primus Americæ conspectus. Celeritatis nauticæ in pelago Vetus, ac Recentior, sed diversissima ratio. Laus magnetis acusque nauticæ. Insulæ Barloventæ, cæteraque Americanæ: & in his Matalina, cum incolis eorumque moribus.* Comment. pag. 5.

VI. *Ad Insulam Margaritam utcunque appelluntur. Ea describitur, una cum insula Cubagua, & utriusque inter sese discrimine.* Comment. pag. 5.

VII. *De iisdem Insulis duabus, maximeque Cubaguâ, per Hispanorum sollertiam inventis ac retectis. Narratio paullò diductior, de Christophoro Columbo, ejus comitibus, & Regulo Cubaguæ: déque margaritis.*

VIII. *Celocem, unionibus onustam, cum nauta simul Americano, Victoriana Navis in consortium suum assumit. A Caribanæ Provinciæ Prætore Hispaniensi per epistolam Hispani evocantur adversus Scoticos piratas in Oceano Atlantico prædantes.* Comment. pag. 5. 6. & 7.

IX. *Ducibus Acugniâ & Roâ, vectores animantur ad pugnam, cum Scoticis committendam. Præparatio ad navale certamen, consiliumque de invasione nocturna.* Comment. pag. 7. & 8.

Ndalusiæ, quæ pars est HISPANIÆ BÆTICÆ, caput HISPALIS est urbs; SEVILLIÆ vulgò nomine, fluvioque Bæti, cujus ripis incumbit, per orbem famosa: mercibus quidem maximè transmarinis, rerumque copiâ cæterarum, quarum fructu mortales in lauto victu, vitaque sunt, celebris: incolarum tamen, convenarumque frequentiâ, longè celebratior: ac nobilitatis multâ stirpe splendoreque magnifica. Quam Urbem producere verbosiùs, non est nunc animus, neque consilium: ne scribere quibusdam studiosius quàm veraciùs, videar; amore natalium, & affectibus, pro more calamum influentibus. Quippe paternum mihi solum, Hispalis: nomen,

men, Petrus Govea, Victoriarum clarâ de familia: domus avita paternaque, tum & auctores vitæ; sicut utrimque genere fortunisque conspicui, sic indulgentiâ piâ filii notabiles. Nam & illos populus, ob opes & gloriam; & illi me, propter spem posteritatis, in hoc uno capite stantem, intuebantur. Sed mater præcipuè, muliebri genio filii teneram ætatem adulata, fovebat Infantiam, amplectebatur pueritiam meam, cujus tamen jam tum aures, blandimentis mollioribus occlusæ, subferocis rigoris quiddam præ se ferebant: ad altiora scilicet indole trahente; peregrinasque, nescio quas, glorias ac spes, eminus ostentante. Detestabar itaque segnis otii desidiam inexpertam; &, trans cognitum Solem exporrectis desideriis; Ulyssis, Jasonis, & ARGONAUTARUM, labores cursusque, cum eorum Erroribus, animo volutabam. Neque parvum proposito magno calcar addebant; quotquot ex Insulis, aut exterâ continenti, quotidie remeantes, longè dissita referebant: Fortunatas, Brasiliam, Mexicum, Castiliam Auream, Hispaniam Novam, Hispaniolam, longissimeque supra pelagus Atlanticum projectas Philippinas: ubi ferebatur, in Orientem suum, absoluto cursus circulo, Sol noster Occiduus revolvi. Sed cupiditatum acerrimus stimulus, Peruvianus Orbis, Mexicanas inter & Antarcticas plagas, in obliquum jacens, alliciebat *Novorum admiratricem Adolescentiam*; cùm, præter regionis peregrinam faciem, jactarent maritimæ plagæ theatrum; aëris clementiam; montium aurum & argentum, gemmarum fossilium latebras; æquorum pacifica monstra, quarundam urbium magnificum nitorem, ac regium luxum: &, si quid præterea, post Americum Vespucium, aut Columbos & Pizzaros, audaces nautæ, vel visum repererunt, vel haustum fabulis nuntiârunt. Hæc omnia, rariorum avidam mentem impellebant, ad

extera sequenda. Quibus accedebat, animi celsioris incitamentum ingens, experiundarum difficultatum altus impetus; cui, longinquis in Navigationibus, nunquam deesse materia virtutis posset: &, super hæc, quotidianis incrementis gliscens, libertatis amor; domesticæ disciplinæ repagula perrumpere, pædagogique dictaturâ tandem exsolvi, præproperus; *vix aliâ magis re pueritiam, quàm observatoris oculo, cruciante.*

Cæterum huic obstabat consilio primùm omnium, communis parentum reverentia, pæneque terror quidam Filii votum, quotidie jactatum, aut amaro cum risu discutientium; aut, ob oculos posita roboris & annorum immaturitate, detestantium. *Nec enim duodecenniô* (sicut eram) *tunc primum excedentem, Navigationibus, & periculorum incertis, fore parem: quæ res duæ non pueros duntaxat, sub Hylæ fabuloso nomine; nec solas Ariadnas, sub iisdem figmentis: sed prorsus Hercules ac Thesæos, virilis audaciæ nomina, fecissent. Ducum, & Heroum esse tales animos, tales spes: & ideo Duces, & Heroum vires quærere; non Puerum, adhuc bullâ nitentem, &, nisi pudor audacis postulati deterreret, crepitacula crepundiaque quassaturum. Vbinam lacertos illos, & firmitudinem? ubinam ingenium, prudentiam, experimenta? Quem, & unde, rerum usum, alienas gentes ac mores invasuro præstinatum & præscriptum? Pubertatem adhuc longè; quanto longius Indias, & totô Cœlo sepositas Insulas, pusioni jacere: vix paternorum penatium limen, citra nutriculæ comitatum, transgredi sueto? Quid aliud hæc intempestiva desideria, quam anicularum deliria, quàm infantulorum somnia, quàm prægnantium picas, & in pariete depictorum militum, cum umbris digladiationes esse? Quiescerem igitur: &, intrà vastos securosque felicis Hispalis muros, mihi pro certo proponerem; universum esse Terrarum meliorum Orbem inclusum.* His Parentum dictis, tanquam ascia

ascia quadam, præcisis Spei ramis, veluti Truncus & rude lignum, intrà patrios hærebam parietes: contentus, dum sors melior se daret, silenti mecum murmure premere devoraréque dilatas cupiditates.

II. Sed (sic Numine disponente) non ità multo post, toties iterato, jamque pæne consepulto postulato, latius ostium casus patefecit. Pater enim, quô nemo contenti siûs obstiterat; die suo clauso, mortalitatem tandem, & imperium domûs, explevit: matri fortunis omnibus, & unico filio, cum vacuo thalamo, relictis. Hujus ego viduitatem, vixdum persolutis Inferiis, intentiùs aggressus: omnes rationum & argumentorum arietes advolvebam; quibus animum illius flexiliorem (& tunc solitarium, mœroribusque luxatum) in consensum perpellerem, & expugnarem. Neque defuit importunitati successus suus. nam illa, sexui luctuique sueta lamenta, facilè diluebam constantia: cùm mater Solitudinem objectaret suam, & cum juventa formam, contumeliis obnoxiam; si testis ego, custosque decederem: cùm ætatulæ meæ teneritatem insequeretur; &, in corpore quantumvis fortiusculo, tertium decimum nondum expletum annum: cùm lacrymas, cùm ploratus suos, funebreque peplum, cùm paternos conjugalesque manes, & omnia discessu meo turbanda, crepitaret. Quæ posteaquam bona mulier (& filio, quàm sibimet, indulgentior) diebus aliquot occinuisset; id totum vox una mea, tanquam clypeus quidam, retudit ac perfregit: cùm reponerem obnitenti; *Victoriarum* universo sanguini suetum atque gloriosum, & Matri quondam lætum plausibileque futurum: quandocunque per famam ac fortitudinem inclarescerem. Tunc enimverò, minimè pugnacis mulier indolis, acquievit: suisque posthabitis commodis, filii votis generosis manum dedit; ad

quaſcunque vellem terras, commeatum & vitæ ſubſidia pollicens. Ità prorſus nihil eſt, quod non precum importunitas, & obſtinata voluntas, extorqueat: *Certóque (neſcio cui) Sanguini cedunt adamantes; & aſſiduis natorum aſſultibus, maternus affectus atque Sanguis.*

Tam ſecundo Succeſſu lætior ego; premendamque, nequis corrumperet, occaſionem ratus: triremem Hiſpali reperio, pronô Bæti delapſuram in Freti Gaditani fauces; & hinc, per Oceanum, Carthagénam Americæ Septentrionalis urbem, procurſare certam. In hanc, cum ſociis, & multa vectorum remigumque turba, tanquam Novam Argo, cum inſcendiſſem; Quod bene feliciterque ſuccederet! paſſis velis è navalibus provolo: Matre manum filii, tanquam vaticiniô quodam ultimi conſpectus, arctiùs teneriuſque ſtringente; littuſque ſiccum copioſis fletibus irrorante. Nos autem, Jaſone firmiores & Theſeo, Bæti noſtro ſupremùm decurrimus, flumine gentilitio: quod priſci Tarteſſum quoque, recentiores autem, Arabicà barbarie, Guadalquivirium nuncuparunt: quaſi dicas, Fluvium Magnum. Hic alicubi vadoſior, plerumque tamen juſtiſſimo profundo (quod & ideo nautæ ſequuntur) in Atlanticum ſe Mare provolvit: oſtio, leucæ noſtratis ſpatium in latitudinem æquante. Læva Gades jacebant: ac paullo ſemotius, Fretum ſtrepitabat Herculeum, compreſsis littoribus arctatum. At ex obliquo latere, provectis in altum: Africæ celſiora, primaque montium dorſa, renidebant: & Mauritaniæ citerioris veſtibula. Dextra vero Luſitaniæ ſupremus ad Occidentem angulus: Sacrumque, quod appellant, Promontorium remicabat. A fronte, quacunque ferrent oculi, totius Atlantici maris immenſa vaſtitas, placidiſſima fluctuum, ſed nonnihil criſpante planitie, procumbebat. Hoc

æquor Aegæum, hoc Euxinus mihi Pontus, ad meos Colchos, erat: certô destinatoque mentis (ut putabam) robore; quidquid post tergum reliquissem, oblivione sempiterna sepeliendi.

Sed, ut videas *naturæ motus primos inemendabiles, & affectuum indomitos spiritus: tametsi rationis lupato regere coneris:* primam ego statim noctem, in navi sine somno duxi. Recursabant curæ vigiles; &, cum amabilis materculæ mœsta recordatione, turbidissima penatum paternorum desideria. *Tamen, utcunque sit, Iuvenculam esse, nobilis ortûs, totius jam domus subsidium; & interim intimo nunc fulcro destitutam: placidam moribus: compositam animi dotibus, supra sui sexus leges: indulgentem cum temperamento; severitatis ac blandimentorum mediam. Et, quod his omnibus vivaciùs mentem penetrabat, Ex illo, nec alio sanè, Petrum Goveam utero progressum esse; qui nunc tamen fugeret eam, cujus pectore lactatus esset. Vt omnia cætera deleret* Oblivio, Longi temporis certissima Filia: *Genitricis certe nomen, & teneritudinem, expungi corde nullis sæculis posse.* Quæ cùm mecum ipse crebro cogitarem, ac dicerem; fluebant (neque dissimulaverim) repugnantis per genas, tacitæ jugésque lacrimæ: non sine flagrantium genarum purpura: quarum ruborem (alioquin *erubescere nescia*) tristis *illa nox* totidem, quot refulgebat, sideribus, in lucifugis meis luctibus accendebat. Ac ne patriæ quidem urbis, & Hispalensium deliciarum, in imagine memoriæ meæ silentium erat: cùm inquietissimus cogitationum turbo circumsonaret animum, in totius Bæticæ recordatione demersum, &: *Illam, illam* (diceret) *relinquere terrarum partem potuisti, quæ partes orbis omnes post se felicitate relinquit? Illum utraque ripa pinguem & uberem amnem? hinc quidem cum Iulia, cumque Sala Carissaque Constantiam, Sanlucaris oppidum, ac Trianam? ulteriore*

vero Bætis ripa, Palantiam, Cabéçàs, Nebrissam, & alterum illud vetustiúsque Luciferi fanum? Præter hæc, in medio (quà se partitur fluvius) spatiosam, ad Syenes Ægyptiæ modum, insulam, juventutis Sevilianæ lusibus sepositam? Parva sunt hæc (ingerebam ultro mihi, mœroribus augendis) *Potuisti, malè sane, potuisti valedicere siccis oculis Hispali tuæ, tot aliarum urbium (nisi quis vera negat) Gemmæ; siquis autem invidet, etiam Reginæ? Sicine posthac cariturus es (& hoc quidem sæculis perpetuo secuturis) illius urbis pomœriis amœnissimis? illis magnificis mœnibus, atque propugnaculis? illis, tanto structis ac ductis impendio, fontibus, canalibus, viridariis, pratoriis, palatiis? Potes illud deserere memorabile, quoque decentius nec omnis habet* Hispania, *Capitolium? illam Speciosæ* DEIPARAE *clarissimam veréque regiam basilicam? cujus amplitudini majestatique, cujus læto pariter ac venerabili splendori, vix orbis Christiani templa, simul juncta,* (a) *certent! Et non erit deinceps in oculis tuis illa celsissimi fastigii Turris; unde latissimus, ac voluptatis plenus, in circumjectas plagas, & in ipsam propemodum Africam, prospectus?*

III. HAEC ipse mecum, pugnante phantasmatum vicissitudine, donec dilucesceret, agitabam. Sed tunc, occurrentibus alterius & recentioris cujusdam amphitheatri spectaculis: priores mentis imagines (ut assolet) posterioribus cesserunt. Id, Oceanus erat Atlanticus: cujus paullatim, magis ac magis, tota prodibat in conspectum facies. Hoc mare cæteroquin, Hispali Gadiumve Sinu solventibus, plerumque sub principia navigationis procellosius, inclementiusque nobis, cum omnium admiratione, secundiorem divino favore cursum indulsit; tanquam per otium, & non per laborem atque periculum. Illius igitur usus ego blanditiis: ex æquoris aspectu mille voluptatibus oculos pascebam: mille considerationum lusibus animum differebam.

rebam. Arridebat, in immensa diffusum spatia, pelagus; &, in unum collecta visûs compendium (immaniter alioqui distantia) Pontus atque cœlum, inflatebatque blando miraculo, non assuetis intuitibus, aquarum sine fine campus; & vibrantium fluctuum, quoties vento sinuarentur, crispati sulci. Tantaque spectandi dulcedo viscavit intentum animum: ut me neque sueta novitiis vectoribus nausea multum avocaret, & insuper juvaret stantis malaciæ blandus viror, cœrula subopacus umbra, subindéque solaribus etiam radiis gratiosus. Tunc enimvero vel maxime, tanquam indicto navigationis justitio, deliciis imaginationum me pascebam: sexcenti que dispositis in mente votis, aliud ex alio desideriorum filum trahebam nunc, quidquid optando comprehenderem, id indubitata sorte processurum: nunc, quidquid unquam veris vanisve præconiis Hispania jactasset, ex *Indipetarum* ore: totum illud fore meum. Alias Americæ veteres opes, ac, nescio cujus Granacaxæ regis, solidum auro palatium, cupiditate volvebam: tanquam alter Iason Aurei velleris rapinam. Interdum & terrarum undæque prodigia, Cete, Sirenas, Glaucos, ac quidquid longè pètita credulitas fabulatur, itineris longi levamenta mihi fingebam, Immo (siqua fides juvenilibus, & adhuc inexpertis, impulsibus est) ipsas *molestias ac tædia, quorum fertilitate redundat mare*, diligebam. Venirent sanè ventorum adversi flatus! ingruerent cum procellis & tempestatibus decumani fluctus, typhones, naufragia! descenderet, & incumberet meo solius capiti, cœlum omne cum nimbis suis: &, cum aquarum furore Neptunus totus! Inventuros parem tot malis VICTORIAM: & in pectus, solidè præparatum, concursura calamitatum prælia. Fluctuarem sanè, quotidiéque perirem: dum modo curiositati meæ nullum pelagus, nullus Orbis angulus, vel clausus esset, vel inexploratus. Tales

inter Fortunæ provocationes, animus ibat: & unà, triremis nostra. quæ primum quidem secundum Mauritaniæ littora, tranquillè deductos, Feslani regni cuidam portui nos applicuit: quem La-Rachium nuncupant. indè, littus idem obliquo legentibus cursu, Salam, flumini (quem Rebatam dicunt) impositam urbem, ac Portum: post Hainocallam, Benizium, Titam, oppida navaliaque maritima, deportavit. Donec, ad lævam tandem, omni procùl excussa Mauritania, Marocchianoque regno, maris alto transversis velis influximus; & Africam radere destitimus. Ibi malacia nos affixit; nec molesta tamen, neque diuturna. Quare, revulsis anchoris, & in Oceani vastitatem emota triremi: velis, remis, & vento Cæcia pariter colludentibus; ad eas, quas nos hodie Canarias, prisci Fortunatas etiam dixerunt, insulas adpellimur.

IV. HARum, indetortô servatô procursu, fineque navigationis ambagibus, spatium, ab extremis Hispaniæ finibus, est trecentarum Leucarum. Contra Mauritaniam, quà monte premitur Atlante, sitæ sunt? sex quondam numerô, nec non diversis ab appellatione nostrati pleræque nominibus; cùm olim *Ombrion*, *Iunonia Prima*, *Iunonia Secunda*, *Capraria*, *Nivaria*, *Canariàque* dicerentur. nostra vero tempestate Septem inclaruere; quarum nomina celebrantur & loca, *Lancarota*, *Forteventura*, *Grandis Canaria*, *Tenariffa*, *Gomera*, *Ferra*, *Palma* [b] repertæ nostris ab hominibus, & pariter appellatæ, sub annum salutis millesimum quadringentesimum quintum. Hæ cunctæ vetustum *Fortunatarum* nomen emeruerunt aëris clementi genio, fructuumque tum felicissimo proventu, tum copia. de Septem autem Insulis ea, quæ potior; quia *Grandissimorum Canum* jam olim multitudine redundavit, CANARIAE nomine séque sororésque suas, per orbem traduxit: durat-

que

que sæculis etiam nostris, ignobilis tam nobilium insularum nuncupatio.

Porro placidissimam omnes cœli plagam sortitæ sunt; quippe sub Cingulo temperato sitæ; propterea quod, ab tricesimo ferè gradu positionis Arctoæ, per transversum jacent; octonis propè Gradibus ab Æstivo Tropico remotæ. Multaque sunt, quæ Fortunatas nobilitent, non hodie minùs, quam olim: justis aliorum scriptorum voluminibus memorata. Cæterum ego cùm singularum, uti quæque recensebatur, nomina mirarer: &, ungue rosô, mecum rationes appellationum exquirerem; vidit hoc de vectoribus quidam, maturus (quantùm apparebat) & longo maris usu nequaquam Canariarum hospes.

Hic ad me conversus: In vocabulis, inquit, hærere te, noto. Singulis quæ caussæ, quæque sint origines, discutere longum esset. Ego solius Capraria titulum, in exemplum tibi cæterarum exentero. Quid est? inquam ego. Caprisne, sicut illa Grandis Canaria canibus, abundavit? Et ille; Non multùm, inquit, abis à vera conjectura. Capraria, quam vides, ista, primùm Inagua dicebatur. At Hispani [quorum regibus nunc omnis hic insularum ordo substernitur] cùm in eam principio victricibus armis penetrassent: adverterunt, lætissimas segetes non aratro, non vomere, non bidente bipalioque, vel sarculis, ac ne boum quidem ungulis, exerceri; sed (quod stupeas) capris in juga sociatis, & inæquales ramososque truncos per jugera trahentibus, (c) indigenas fregisse terram, & comminuisse glebas. Caprino præterea cornû, nec alio pastino, specus & latibula montium, in hyemis suffugia, tanquam domos, aperire solitos.

Hic ego, narratiunculâ fidei tam probabilis non indelectatus, longiùs arcessere præcedentium sæculorum annales sum orsus: &, compluribus in-

terrogatione ventilatis, ſciſcitari tandem; ſiquid de Ferrea quoque, quam nominarent, inſulâ comperiſſet? Non cunctatus ille; Bene, bene mones, inquit. nam nec hujus quidem Inſulæ memoria ſub rubigine jacére debet. Ferreum (ut ſcias) illi cœlum, ferreum terræ ſolum; quod inter ænigmata numeres, in tanta gignentium fertilitate. Sed, mihi crede; Durus illis (uti dixi) Sol; adamantina ſidera, noverca tellus, videri poterant: cum anno toto nec pluvias deorſum cœlum dejiceret? nec rivos fonteſque ſurſum humus propelleret. Ergo ſiti perpetuâ plantæ, ſegetes, animanteſque marcebant: & vacaſſent cultore terræ; niſi mirabili quodam ingenio natura parens ſuccurriſſet. id tale fuit. Quotidianis ardoribus, quantulum fuit vaporum, attractum, & in nebulam collectum; per veſperam in aere pendebat. noctu verò (quo tempore cœlum alibi rorat) & ante crepuſculum matutinum, deſcendebat: neque tamen, uti nebulæ noſtrates, fortuito, vel in quemvis ſubjacentis ſoli tractum; ſed in locum, quaſi præ cæteris dilectum. ARBOR enim ſtabat, in inſulæ propè meditullio, ſpatio diffuſa; foliis, æterno virore lætis, denſa ſurculis, & opacâ ramis: Nuci ferè ſimilis, ſed peregrinioris fructûs atque genii (*d*) Muris eam & foſſis inſepſerant incolæ; non aliter, ac nos, ſiticulosis in locis, publicos fontes atq; puteos. Et revera fontis erat inſtar ſtirps illa. nam humor iſte, quem dixi, per noctem omnem in aëre ſuſpenſus, sensimq; recidivus; poſteaquam ipſo moræ tractu coaluiſſet in Nubem, incumbebat arboris illius cacumini. Roſcido deinde lentoque ſtillicidio reſolutus, omnes imbuebat ramos atque folia: quem, ſub lucis exortum, quaſſatis ſurculis, in ſubjecta vaſa doliaque decutiebant: hominum pecorumque ſolo quidem & unico, ſed copioſo tamen quotidianoque refrigerio. Potterant hoc ſubſidio noſtrorum hoſtilitatem mul-

multos in annos Ferreani distinere; si Nubeculam illam & Arborem in ditione tenuissent. Ac certè stupebant oppugnatores Hispani; quid tandem obsessis, in communi fontium penuria, tanto cœli fervore, sitim mitigaret? Iamque de solvenda, quam tot mensibus urserant, obsidione consilia, desperationi proximi, volutabant; cum, ecce tibi, scortum insulanum perplexis rebus operam interposuit. Hæc libidinosa mulier, ne continentioris linguæ, quàm sexûs esset: non contenta sagacis naturæ vulgare mysteria, quibus sui cives ad eum usque diem sustentati fuerant; aditu per lenocinia meretricia reperto, post proditum corpus suum, etiam murum ac munimentum cum Arbore, suis amatoribus, patriæ libertatis hostibus, vendidit & subegit. Arbore sub potestatem Hispanorum redacta; spes pariter & animus, ac libertas Ferreanorum, concidêre. Maluerunt enim, sub alieni dominatûs jugo, jus suum; quàm, sub intoleranda siti, vitam & animum projicere. SED tamen lascivam perfidiam, capite posteà meretrix luit; popularium suorum mutuô dolo, procùl, aliam in insulam, avecta; patriæque pessumdatæ, tanquam in iniferas & funebre solatium, jugulata; non improbantibus, posteaquam de supplicio compererunt, Hispanis. Hæc cum diceret ille, quem memoravi, vector; exclamat, qui tertius nobis assidebat, Sacerdos quidam Castellanus, & : *O, factum fortiter* (inquit) *ac secundum talionis leges! Sic, sic omnis perfidia ruat in auctores suos! Sic, & non malis artibus, vincere persistat noster sanguis, Hispanus miles! vel certè, si peregrinas & inconductas aliquando fraudes, ex eventu verterit in suas occasiones & victoriam? prodita teneat, proditorem execretur. Alioquin si sæpe nobis Tarpejâ sit opus ad Capitolia perfringenda? si, Trojanum ad excidium, Sinonis artibus, & Helena prævaricante? si Scyllæ fabulosis amoribus, ad Nisi regis pur-*

purpureum & capillare fatum; aut Romilda [e] *noctibus historicis ad Forum Iulii capiendum: Si denique bella vel nulla gerimus, vel nulla conficimus, nisi per Scorta; quem, quæso, speciosis sub Arcubus, immo Fornicibus, triumphum ducemus?*

V. HAEC nobis, narrationum grata vicissitudine versantibus; secundus ab tergo ventus, & mox excitator, supervénit; In parato jacére pontones; navigationis momentum instare: properaremus, si, præter Canarias, alium etiam Orbem, & Americas, cogitaremus. Ad monentis igitur vocem, nulla mora, pariter consurgimus: &, in pristinam recepti navim ac stationem [*quodque Cœlites omnes approbarent*, precati] cursum resumimus. Is fuit, sine diverticulis; ac nullis exscensibus interruptus. Nec adeo multi dies interfluxerant, cùm, apparentibus eminus veluti quibusdam montibus, conclamare nautæ cœperunt, Americam, Americam! &, Se Primas alterius Orbis insulas conspicere; Se Caribum littorales Alpes agnoscere. Mihi miraculo Navis nostræ celeritas erat; ut, quæ die, non ampliùs quinto decimoque, quàm Europæ conspectum reliquerat, jam primas Americæ frontes & vestibula, nobis commonstrasset. Cui vetus ille meus, qui Canarias mihi nuper explanaverat, polyhistor; Parùm, inquit, est hoc; quod tu nunc primùm, tanquam insuetum, stupes. Priscis quidem temporibus, cùm adhuc, sicut omnia cetera, suis in incunabulis [ut sic dicam] Ars jacéret nautica, nec, præter Thessalicam Argo, facilè classis ulla miraculi colorem haberet; tardis remigiis hæ tabulæ natantes incedebant. Nam, vel à littorali deligatas loro puppes, secundùm continentis oras, agebant; Actam legentes, ut Securitati cursús consulerent. Vel (ut Phœnices ac Græci remiges) ab alterutrius ursæ cœlestis, certorumque Siderum motu pendebant, indimota vigilantium oculorum

lorum custodia. Vel [f] extincto cœlo, stratisque ventis, Aves emittebant; continentem alicubi, vel Insulas, perito volatu petituras, & hoc ipso classibus aliquid de via meliore locuturas. id quod Taprobanes institoribus fuisse familiare memorant. At hodie posteaquam excogitatum Ferrum est, cujus lingulam mucronémve Magnete gemmà perungunt, hoc est, ACUS, quam dicunt plerique NAUTICAM: hanc jam solam (sicut ipse vides) sedens in puppi nauclerus in conspectu semper habet. Ex hujus, in partem omnem conversione; tanquam ex Dodonæis quercubus columbisve vaticinans, omne gubernaculi regimen solis pæne nutibus attemperat: & magistro navis, remigumque directori, celeritatis tarditatisque, recti deflexique cursûs leges, sine naufragii periculis & metu dictat. Quô fit, ut, Cæciis maximè flantibus, & Hispanas triremes à tergo trudentibus; horarum non amplius quaternûm ac vicenûm intervallô, centum milliarium Germanicæ Geometriæ (putà, Ducentarum leucarum horarùmque) spatium maritimum, quotiescunque volumus, vulgò transcurramus.

Quibus dictis, ego magis, quàm priùs, attonitus; Credere tamen peritiori malui, quàm Pelagi vias ad calculum, scrupulosa supputatione, redigere. Stabat inter hæc magis ac magis in oculis Novus orbis; augentibus cœpti clamoris lætitiam, quotquot eum eminus agnoscebant, jam antehac aditum. Nongentorum millium intercapedinem ab Africæ postremô portu, peritiores Pelagi mensores numerabant. quô percursô spatiô; primas Americani Maris ad insulas proram adjecimus,

Harum insularum ingens, in hemicycli figuram numerus, ab Australi Maris Atlantici tractu jacet; &, flexu curvato, sinuatur in æstivum Occidentem; ad Insulas usque, quas nostri Barloventas appellant. Eas distare compertum est ducentis circiter passuum

um millibus à continenti; licétque (siqua Fides expertis) è locis editioribus oculos, hinc quidem ad Floridam, illinc autem ad Patagônum usque terras, & ultimis Australis vicinam Chicam, immensissimo spatio, circumferre. (*g*) Sunt in his, insigniori nomine, Diva Lucia, Tabagus, Barbados, Guadalupa, Deseada, Bartholomais, Granata, Barbara, Martinias, Anguilla, Sombréra, Virginésque: cujus postremi nominis ampliùs quinquaginta recensentur. Cingulum est hoc Insularum exterius; & ab littore longiùs discedens. Interiore verò flexu sparsæ jacent, Vincentia, Matinina, Marigalanta, Monserrata; cùmque Divæ Crucis, Insula, quam Aves dicunt; & Estasia Principem in his omnibus locum, sicut & medium pæne situm, tenet Matinina: quam & Matitinam nonnulli, quidam etiam Matalinam, indigitant; portu commodam, & aquationi peropportunam. Cæterùm, omnes has insulas, ad usque Barloventas, Caribum gens (seu Canibales) suis lembis & excursibus infestant, effera natio, déque lintribus, quos Canôas ipsi dicunt, grassari solita telis veneno tinctis; agitare terrâ marique (tanquam in saltu bestias) humana corpora quotidianis venatibus, & comprehensa, sine discrimine truculentérque, jugulare: mox, cocta crudave, nullo gulæ distinctu, devorare. Quo factum; ut Caribum quoque Canibalumque nomen hæ sortiantur Insulæ: quoniam complures earum, quà præsidia deficiunt Hispanorum, vel tenent illi, vel terrent; quippe propter desertas littorum, & interiùs jacentium terrarum vastitates, barbarorum ac latronum asyla: nec non perduellium, & quisquis Christianam servitutem fuga rupit, perfugia, dolosaque receptacula. (*h*) Cæterùm nos, jam pridem dulcibus destitutos ad potum undis, ad se Matinina pertraxit; aquationi, cujus ipsa perliberalis est, intentos,

VI. SIC

VI. SIC, paucis insumptis ad necessitatem & quietem diebus, cursum resumimus: &, prosperè nos ferentibus Euris, post dies item non multos, in conspectum Insulæ cujusdam, vulgo Margaritæ, decurrimus. Hanc falso quidam à Diva Margarita Virgine, nuncupant; cùm istud sibi nomen ex meritis & opulentia sua, non ex Patrocinio vel auspiciis, induerit; unionum quippe (quos & margaritas Græci Romanique dicunt) in paucis opulens & copiosa. Nec tolerabilior eorum error, qui cum Margaritarum Insula, Cubaguam confundunt. Quanquàm enim mari cingatur utraque, quanquam littus utraque meridianum urgeat, ac neutra priores alterutri concedat, unionum piscàtu vel copia: tamen penes Cubaguam vetus opulentia, cum veteri dissonoque nomine, penès Margaritam autem divitiæ simul, & vocabulum recentius, hæserunt. Distant prætereà locis, haud exiguo (quod compérimus) littorum ac maris intermeante spatio: quod Cubaguam ad Orientem, Margaritam autem ad Occasum (interponentibus se Testiganis Insulis) semovit. Neque minus est inter utramque, seu telluris, à magnitudine; seu fertilitatis, ab indole, dissidium. CUBAGUA namque, passuum millibus haud ampliùs octodecim spatiosa, si Margaritis destituatur, ac Nitri spuma, quam incolæ legunt: inter despectissimas marium terrarumque particulas jacebit: sordida, squalida, cœlo soloque juxtà sicca, sterilisque: nullo neque graminum, nec herbarum aut olerum, ac ne cæduarum quidem, adjumentô vel solatiò. Sine fontibus præterea, cisternis, puteis, atque rivis: dulcium laticum egestate, quotidie cogitur in continentem meridianam aquatum excurrere; septem millium intervalio, quo fluvius Cuama dirimitur à Cubagua: cujus ab ripis undam potabilem petunt, ac reportant.

AT Margaritarum Insula, tricena Germanicæ Ge-

Geometriæ milliaria circumplexa: tametsi fontanæ subinde tam inops, ut æquali pretii pondere, vino refertus cadus, & alius unda, vænum eat: tamen, hac maximè tempestate, commitigatum terræ solum, pabulo, plantis, frumento gentilitio (quod Maizium Americani dicunt) sale præterea, cuniculis, & armentis, super unionum ingentem copiam, pæne luxuriat. cum horum, è diverso, plerorumque Cubagua, terræ quadam intractabilitate, sit incapax: exasperante præsertim agrorum fastidium indigenarum ingenio: quibus alicubi nihil ferocius. Horum fuscus color, capillamentum rarum, barba nulla, victus ex ostreis, quid possunt in hominibus illis aut magnum, aut bonum, aut humanum, polliceri?

VII. CAETERUM ego, cum dierum aliquot ingratum otium traherem: luce quadam, productis in multam vesperam sermonibus, interrogare cœpi, super origine nominis, quo MARGARITARUM Insula præ cæteris triumpharet? itémque, quibus principiis, & hæc, & Cubagua, se Regibus Hispanis præbuissent? ut quibus vel sola posterior, ex unionum annuo quincunce, perhiberetur nummûm Aureorum quindena millia, fisci censibus locupletandis, inferre. (*i*)

Sciscitantis sermonem excepit idem ille, qui sæpius antehac: verteranus, inquam, Polyhistor; quem inter ARGONAUTAS Orpheum dixisses Nauplium: aut inter Græcos ad Trojam, Nestora Neleium; ut, cujus ab ore (non minùs, quàm Orphæo Nestoreoque) melle dulcior plerumque flueret oratio. Talis hic, plurimi Maris & experimenti vir, neque rudis annalium gentis nostræ;

QUAEDAM, infit, loca, sicut homines, ab inveterato nomine nuncupationéque, perægrè decedunt: ibi præsertim, ubi pertinax indigenarum indoles accessit ad consuetudinem; quibus odiosa suspectaque Novitas omnis est. Ea si non obstitisset,

ſet, CUBAGUA diceretur hodie PRIMA MARGARITA: Secundæque nomen altera ſortiretur. nam aliquanto priùs ad illam eſt, quàm ad hanc, commerciorum factus gradus: donec, etiam ad Occiduam Inſulam promotis velis, utriuſque Piſcatus intravit unam in ſagenam & lucrum Hiſpanæ felicitatis. Id in hunc modum eveniſſe, de majoribus ego comperi.

Chriſtophorus Columbus (is, qui primus, Caſtellanorum regum auſpiciis, Occidentales Indias detexit) quater omnino Calibus, quas Males cognominant, ſolviſſe dicitur; & Oceanum pervagatus Atlanticum. Cæterùm illâ navigatione, quæ ſerie tertia, fertur in annum incidiſſe milleſimum, quadringenteſimum, nonageſimum ſeptimum octavumve (namque variant rumores) CUBAGUAM eam ipſam, de qua tu, VICTORIA, quæſtionem moves, attigit: inſtructa rebus neceſſariis claſſe, ſed haud quaquam populosâ. nam præſidiis Dominicam, cæteraſque noſtratis juris Inſulas, firmaverat. In anchoris fluctuanti prætoriæ navi, Tabagum inter & Cubaguam, ac littoris inſulani faciem eminus ſpeculanti, piſcatorum ſe globus offert, operi gnaviter intentus: nullo tamen (quod vehementer noſtri mirabantur) in exonerandis retibus piſce, vel aliâ maris vivâ prædâ, renidente. Columbus igitur, expeditâ ſcapha de ſuis, quas ad prætoriam deligatas circumvectabat, mittit animoſiores: qui de piſcantibus exceptos, ad ſeſe pertrahant, ſciſcitatum; quod genus negotiationis, aut artis, quæſtuſque ſequerentur? Sed Barbari, quod res erat, ſuſpicati: ſimul peregrinarum magnitudine navium perterrefacti (multò namque minores ipſi Canòas, noſtriſque ſcaphis contemnendas, agunt) in littus Cubaguanum priores evasêre: ſubductis eodem momento lembis quoque: quos, more gentis, de palis littoralibus revinxerant. Ibi jam in tuto conſtitutis, & globatim viris

ris fœminisque spectantibus; esse miraculo classis Columbæa, prætoriæ granditas, remorum ordo, velorum ac rudentum volatus & inquies, habitus omnis atque cultus classiariorum, barbatô mentô virilem majestatem ostentantium. Stabat in eo cœtu, cujusdam de piscatoribus uxor. hujus collum, dens à lucentium margaritarum serie coronatum, conspicatus è Castellanis nautis unus: cùm non dubitaret de muliebris ingenii levitate, quin ad permutationem nullo negotio, soloque curiositatis studio, pertraheretur: de *Patellis è terra Malacaica* fictis, & præsigni nitore lucidis, unam aliquam protulit, ac perfregit. Mox, in littus concepto saltu, fragmenta raræ testæ (rem, nulli barbarorum ad id usque temporis conspectam, ac propter hoc ipsum pretiosam) ad omnes mulieres circumtulit. Earum pleræque baccatæ, monilia sua Castellano concesserunt: fragmenta luti Malacaici, tanquam dignum pretium, receperunt. Ità nauta, pro rei minimæ dispendio, maximas opes reportavit.

Columbo primùm ea res videri permira; potine magis, an sobrii barbari, negotiationem tam disparem inissent? An ex ipsa potiùs copia, merci tam pretiosæ vilitas annasceretur? Alios igitur aliosque submittere, lembis alteris atque tertiis: quorum pars nolas ac tintinnabula; pars acus netricias, & sartorias forficulas; nonnulli de *limo Valentino* fictiles patellas, ac fragmina, venditarent, & invicem ipsi margaritas licitarentur. Valuitque successus. namque nec istis emptores emptricésque defuerunt; & nostri, pro suis nugis, sex ampliùs margaritarum libras retulerunt, variante quidem baccarum magnitudine: cæterum nulla fraude vitiatis, aut degenerantibus, unionibus. Ibi Columbus exclamasse perhibetur, Commilitones! rem factam habemus! in parte terrarum ea sumus, quæ facilè Crœsum etiam, & avaritiam Midæ

læ satiet! statimque littori prætoriam applicuisse.

Confluente tantisper Insulanorum omni multitudine (sed exermi) totùmque littoris marginem prætexente; *Cumánas* quoque, Cubaguæ tunc regulus, famâ nova gentis excitus, supervénit. Is Columbum, per sermonis interpretem, prolixè statim ac perquam humaniter invitare: suas, quantulascunque facultates, & hospitium offerre: denique multis orare Ne dubitaret navalibus néve tectis, succedere. Sed Columbus, ut in in re nondum exploratissimâ: prætereàque sagax cumprimis, distinguere promissorum constantiam à facilitate verborum, officiique simulatione; perplexus hærere, loco persistere, moras quærere nectereque; prorsus nec homini se, nec cœtui pollicitisque, præceps credere. Cùm interim, de Cubaguanis simpliciores quidam, &, qui cæteros omnes è sua sinceritate moribusque consuêssent æstimare; Columbi navim ac lembos ultrò conscendère: miratique vestium, barbarum, & gladiorum habitum; posteaquam etiam sarissas Hispanicas, ac formidandas acie curvatâ bipennes, viderunt: & ad extremum immanes quoque tormentorum militarium machinas considerârunt: in ultimum stuporem dati sunt; ac jam non inspicere tantùm revererique, sed prorsus, tanquam cœlo lapsos, adorare cœperunt. At aliquanto major ab nostris stupor & miraculum invaluit, tot millium unionum contemplatu, quibus Cubaguanorum omnium, in comitatu Reguli sui, cervices circumfluebant. Hoc enimverò dignum tot periculis, tot Syrtibus, & naufragiis, ac mortibus, affulsisse pretium, cujus fructu, non pœnitenda videretur, etiam ipsius (si foret opus) lucis ac spiritûs hujus jactura. Thalassiarchus igitur ipse jam totus in lucrum inhians, interrogare signis ac nutibus: vndénam has colli divitias eruissent? At Barbari digitos in Mare, littoribus proximum, intén-

tendere: Canoàſque ſuas, ſeu lembulos, inſtrumenta fortunati piſcatûs, commonſtrare: Quibus, uti quàm plurimùm & ſecuriſſimè Columbus crederet, cùm tamen præſentiam ſuam interponi rebus incompertis nollet, Reguli poſtulatis & invitamentis hactenus indulſit, duos ut lembos, Hiſpanis onuſtos audacioribus, ſubmitteret: in altum ipſe, dum illi promiſſorum fidem explorarent, regreſſus.

At Hiſpanos in terram expoſitos, magnâ populi ſtipante ſequentéque multitudine, *Cumànas* (quem dixi) Princeps Inſulæ, fide bonâ, citra dolum ullum malum, excepit: pérque turbæ medium, deduxit in urbem (ut tunc) Regiam, ac gentis primam. Vbi, poſteaquam in ædes palatinas introducti ſunt, opus, circulari fabricâ ſtructum, ac templo Pantheòque per omnia ſimillimum: conſidére legatos juſſis in ſedilibus, gentis ritu ligneîs atriſque, cæterùm artificio dolabræ perpolitis, & nigroris ſplendorem cum lemniſcorum atque torni varietate confundentibus; ad oculorum uſque miraculum & ſuſpendium. Tunc & epulas, quales amiciſſimis ſolebat, appoſuit: ex penore ſubvectitio, neç illic natô: panis multum: pomorum fructuùmque plurimum vini, quantum ſatis erat, albi purpureique, partim è dactylis, partim è radicibus, incertum quibus, expreſſit. Ac ne bellariorum quidem præterivit urbanitatem, poſitîs in medium phialis, quas ille non condimentis aromatéve, nec tragematis & Athenarum deliciis: ſed (quod rarius & gratius Europæis eſt) electiſſimis iiſque ſiccis unionibus impleverat; &, quantum cuique viſum, tanquam apud nos coriandri grana ſaccharô conveſtita, plenis raptanda volîs permiſit.

Exactîs epulîs, quarum profuſior exitus, quàm ſpes & principii ſpecies, fuit: animi cauſa convivas deduxit in Regiæ penetralia, veriùſque Gyneconitidem, ubi fœminarum ſtabat agmen, tanquam

quam in ſpectaculum & amphitheatrum ſui diſpoſitum. Omnibus his (quippe regium ad thorum delectis) velut margaritarun faſtidiô, quas ſcilicet etiam plebejæ vulgò geſtarent, circùm lacertos armillæ, circùmque colla torques, ex auro Peruano puroque. Nec Cumànæ Principi, ſueta cæteroquin barbaris, ineſſe zelotypia viſa: ſive commonſtrandis concubinis, ſive, quod plus mireris, indulgendis. namque rumor eſt: ſolitâ noſtris & execrabili levitate quoſdam in aurum mulierum, corporùmque cultum invaſiſſe: quoſdam autem in ipſum pudorem atque corpora, turpitudinis incontinentiâ. Cui ſceleri, poſteris non parum erubeſcendo, januam patefecit, tum ipſius Cumànæ facilitas, tantiſper ſecedentis: tum, pluſquam ſeminuda, proſtantium mulierum laſcivia: nec invita mens ad injuriam.

At *Columbus*, intellecto tanto compendio: quamquam in ſpes infinitas palpitante corde, preſſiſſe tamen cupiditatem fertur: & ſuis, coloniam firmàſque ſedes in Inſula flagitantibus repoſuiſſe: *Vires Hiſpanas adhuc tantis rebus impares: differrique meliùs, quàm tam incertis barbarorum cervicibus imponi jugum dominatus: quod illi paullò poſt, vel ſolo paucitatis irriſu, poſſent & auderent excutere.* Sic, disjectis poſtulatis, in Dominicam Inſulam relegi curſum juſſiſſe. Cæterùm ipſum, in animo ſuo ſecum abſtuliſſe diſpoſuiſſéque, ſuſpicantur, opum immanium occulta deſideria: quæ tamen interim premeret; dum, Præturæ ſuæ conventibus per cæteras Inſulas actis paullò majus & ſecurius otium ſuis curis reperiſſet. Verum inter hæc, *Ferdinandum Caſtellæ regem*, tardâ novæ felicitatis repertæ notitia, Columbique taciturnitate peroffenſum, memorant, àd uſque læſæ majeſtatis ſenſum, & mandata vinculorum, exarſiſſe. quæ Rex tamen, injeceritne viro, tam præclarè de noſtris Hiſpaniis promerito, præſtat in incerto, quam in ulcere, relinquere. Sit penès narrantes rerum fides, qui ſæpe

ſæpe, *ſtudio gentis ſuæ, de laudibus exterorum detrectant: & criminationibus obruunt, quibus parem rependere gratiam, arduum; debere, turpe credunt.* Vtut eſt: ab hiſce, quæ retuli, principiis, ad *Cubaguam* & baccarum piſcatum facta via, ſucceſſu temporis pervaſit ad Inſulam Margaritarum, omneque littus bacciferum, à promontorio Cancasino, Salinas uſque, quod tu, VICTORIA, poſueras in tua quæſtione.

Quæ cùm meus ille Neſtor dixiſſet; omnes nos (etenim plures ad auſcultandum adrepſerant) ſenis optimi fidæ memoriæ, tam prudentibus conjunctæ documentis, gratias egimus: ac cœnati, tabulatis navis indormivimus. *(k)*

VIII. POST noctis medium, revulsìs anchorîs, conabamur Inſulam intrare. Sed portu triremem arcebat, coortus repentè Caurus, pertinaciſſimis flatibus ex obliquo violentus; ac præter hoc perfrigidus, alternoq; fluctuum aggeſtu turbulentus. Cùm igitur plurimùm, & nullo tamen ſucceſſu, remigâſſemus; ac, de voto jam deſperantes, permittere ventis & fortunæ noſtram induſtriam cogitaremus: ſub ipſum, ecce, lucis crepuſculum, celocem ſecundô vento propulſam, adverſùm nos rapi conſpicimus; ac mox conjunctam excipimus. Eam conchis onuſtam margaritiferis, & unionum opulento quæſtu, nauta barbarus remô protrudebat, jam ſponte ſuâ Caurique violentiâ curſitantem. Is erat, gentis atque Solis vitio, penitùs inveſtis. qui tamen, inſupèr habitô nuditatis opprobriô; curſuque, quem ad aliud littus deſtinaverat, in neceſſitatis & procellarum obſequium diflexô: nihilô trepidior aut pudibundior, in conſpectum & ſocietatem noſtram properavit. Amplectimurque nos lembi peregrini conſortium: vel eo nomine non aſpernati: quòd, præter maritimas divitias, etiam propinquæ telluris alicujus nuntium, aut ſignificationem, portare poſſet. nec

ſpes

ſpes abluſit. Paullò namque poſt, depacata maris ſeditione, portum, tunc quidem ignotum; ſed poſtea peropportunæ ſtationis manifeſtum, ad Margaritarum inſulam, invehimur.

SED vixdum etiam ad exſcenſum pontones ejeceramus in littus: vix penè ſubſtrictis velis antennas levaveramus: ſalutantibus læta conclamatione terram nautis; cùm, ecce, de nec proviſo, litteræ nobis à Prætore provinciæ Caribanæ (quæ maris Atlantici proximo littori, meridiem versùs, adjacet) redduntur, in hunc modum ſcriptæ.

VIRIS *fortiſſimis Hiſpanis, ſalutem. Si per hoſtem, & myoparones, ac (quod impedimenti caput eſt) per noſtrorum paucitatem licuiſſet: non vos epiſtola mea, ſed occurſus, & juncta coram dextera, ſalutaſſent. Nec enim (ſiqua ſpecula turrique littoribus impoſita, fides eſt, cujus ex culmine conſpecti procul eſtis.) latére nos potuiſtis: quin Hiſpani, populareſque: quin manu prompti, gentiſque fortiſſima delecta pubes, ſitis. Sed occurſus officium, mutuoſque congreſſus, intercludit, præter exiguum præſidiariorum numerum, hoſtica triremis: in vicino circumvolitans. Piratæ ſunt hi, gente Scoti, ſecta Calviniani: copia claſſiariorum, & apparatu, quavis ad latrocinia validi. nec tamen idcirco formidabiliores, Nam & Numen (quod ſperamus) adverſum habent, propter religionem profanam: & in ipſo pæne portu quo minus arena potiantur ac voto; cum ventis obluctantibus bellum gerunt, quod cum mortalibus maluiſſent: ab infeſto turbine circumacti. Nec longe poſita rei bene gerendæ jacet occaſio. nam quintam decimam, ab noſtris navalibus, leucam, nec ultrà, diſtant. Quapropter nolite, per Superos! nolite tam illuſtrem, o fortes heroës, opportunitatem deſidia tranſmittere. Sunt in manibus veſtris gens perfida, religionum hoſtes, pacatorum marium infeſtatores, Hiſpani nominis odio feroces, & ob hoc invicem odio ſancto digni. Sunt in poteſtate noſtra (ſi modo viri vultis eſſe) manubiis raptoque plenæ naves, ſcaphæ, ciſtæ. Veſtras manus reſpectat, tot, per ſummam injuriam*

riam spoliatorum, ultio nec non hominum nostrorum, per Indica commeantium æquora salus; & in futurum securitas; in præteritum tempus, vindicta fortis. Stant in arbitrio denique vestro decus, gloria, divitiæ: quæque, copiis antestat omnibus, Philippi Regis, cui virtutem vestram approbabitis, gratia: ceque roboris vestri fama, favor, ac munifica pro meritis liberalitas. Tantùm, quæso, tantùm vestris in viribus animus, ac sanguis: in dextera verò Mars, & gladius & celeritas, sunto. Valete, pugnate, vincite!

IX. RECITATIS hisce litteris, nemini dubium fuit: quin tam illustris, rei bene gerendæ, premenda quàm primùm esset opportunitas. Præcipueque duces id censebant: *Ioannes Acugnias*, & *Laurentius Roas*, mihi propinquitate conjunctus. Hi duo, quidquid apud nos classiariorum, vectorum, remigùmque fuit, convocatos docent; Quid petat ipsa res, quid ipsis auctor sit Prætor Caribanus. *Tot maria, plusquam Argonautica generositate, tot scopulos & insulas Cyaneas superantibus, in hunc usque diem: nulla dissimulatione prætermittendum, nulla consternatione pavendum, unum maris hostem, Scotum. Tantummodo, si veterem gentis Ibericæ virtutem ac decora conserent urgenda, persuasissimum haberent: in animosa festinatione totum esse victoriæ momentum constitutum.*

Secundùm hanc incitationem, cùm omnium una vox in cœlum iret; *Dimicaturos se: Ducerent! quacunque Deus, & casus, fortibus animis viam sternerent: se nullâ sanguinis parsimoniâ secuturos:* benignè prolixéque Caribani Prætoris postulatis est promissum. Verbisque juncta mox facta; singulari mentium ac manuum contentione præparatis & expeditis, quæcunque necessaria certamini visa forent. Ac primùm omnium, de conferendis in loco temporéque manibus, sententias rogantibus: in commune decretum est: Opperiendam noctem; & prædonum soporem in suammet perniciem convertendum.

tendum. Opprimi poſſe debereque, nihil minùs ſuſpicantes, ſui ſecuros, omiſsis armis improvidos, ſomno ſemivigilive languore torpidos. & hoc potiſſimùm opus eſſe: triremis noſtræ non admodum populosâ militiâ. Cùm igitur omnium animis hoc inſediſſet conſilium: ad arma ſtatim, & inſtrumenta prælii, decurritur. Fit Navi totâ cœtus, labor, & impetus omnium unus; hinc quidem puppim, rudentum aggeſtu, tanquam vallo propugnaculoque, communientium: illic autem proram, adversùm incurſuros Scotos, vasis, doliis infertis, & ſarcinis conſtipatioribus, in caſtelli ritum: obſtruentium: Aliâ parte tormenta militaria, cum fiſtulis ac tubis æneis, diſponentium; alibi verò loricas, & thoraces chalybinos, & armorum omne genus, ſibimet cum telis & enſibus accommodantium: paſſim denique futuri conflictûs ſimulacra præluſoria (tanquam in hoſtem jam ſeriò Marte moveretur) agitantium: ut, *Quales in ipſo diſcrimine paullò poſt forent, ex umbra diſcriminis conjectaretur. Omne tempus*, omnis hora, præcipuéque noctis adventus, *alacritati feſtinantium annus videbatur*, & ævum; accerſentibus importunô votô Lunam, & Heſperum, & omne ſtellarum incendium; tum ſuper hæc pulveres funéſque pyrios: & globos, ignes, gladios prætrectantibus claſſiariis: donec, propemodum ante tempus & legem (tanta, ſemel incitatæ fortitudinis impatientia gliſcebat) cornua, buccinas, & caſtrenſia tympana, miſcerent.

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER II.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. P*Etri Victoriæ, ad certamen navale, animus. Destinatur ab Duce Acugnia ad custodiam nobilis gynacéi. Sed huic imperio auctoritas Ducis alterius, Roæ, cum minis intercedit.* Comment. pag. 29, 30, 31 & 32.

II. *Andradius, & Villandradius, unà cum suis, auxilio veniunt Victorianæ triremi. Milites vectoresque denuo, ad rem fortiter contra Scotos gerendam, inflammantur ab Ducibus.* Comment. p. 33.

III. *Congressus primus classium, Scoticæ & Hispanicæ. Principium pugnæ animosum, interturbat Victorianæ navis magister. Discrimen ingens illius triremis, corrigitur paulo post; magistro navis fideliore, dimicatur acriter ab utrisque: victoriaque omen primo stare penes Hispanos incipit.* Comment. pag. 34, 35, 36 & 37.

IV. *Petri de Victoria vicinum periculum. Andradii cognati interitus. Scotorum ingens, adversùs Hispanos victores, animus; propemodum eis palmam de manibus extorquet. Cæsorum numerus; ac sepultura. Victoriana Classis, victrix, Carthagénam Americæ portum & urbem petit, ac tenet.* Comm. p. 38.

Car-

V. *Carthagena Americana descriptio. Canibales, seu, Caribes, populi; quales, & quam feri? Bellua, & aves illius regionis. Promontorium Canoa. Accola fluminis S. Martha. Nova Amazones. Valentiola, seu Venetovela describitur (in qua Welserorum quondam procuratores) & Fluvius, cognomento Grandis.* p. 39.

VI. *Victoriam, Carthagena ulterius tendere parantem, Laurentius Roas, avunculus, modis omnibus attinere conatur. Cujus rationibus, Petrus studiosè occurrit, vincit, & invitissimo proficiscitur.* Comment. p. 44

VII. *Carthagena in Peruvium abiturus Petrus; primo Nombrediosam urbem (Hispanis, Nombre de Dios, nuncupatam) navi: dein, itinere campestri, Panamam pervenit. Urbis utriusque situs generatim: nec non loci aërisque natura, & portuum usus, strictim depingitur.* Comment. p. 48.

VIII. *Nombrediosæ urbis principia, nominisque causa afferuntur. Insulæ, circum eam, aut ad latera sitæ, attinguntur: quas inter, Hispaniola paullo fusiùs describitur. Admirandum in summis rupibus Stagnum. Palus item in Valle, formidabilis.*

IX. *Panama urbis, ex alto repetita, origo. De Vasco Valboa, Duce Hispanæ militiæ; deque Panchiaco, Americano Regulo, & auri siti contemptuque, narratio & doctrina. De Castello Aureo.*

MIHI, sub tanto certaminis apparatu, nequaquam animus infantiii formidine palpitabat; quippe jam olim a teneris, & aviti sanguinis spiritu, bellorum cupienti. Metus unicus impræsentiarum, fluctuantem agitabat; Ne qua me sortis invidia, tam desideratis experiundæ virtutis casibus seponeret: inexpertémque congressûs velut inotiosum spectaculum, alieno ludibrio reservaret. Neque temerè formidabam id, in quod propè propiùs impegissem: nisi dede-

cus hoc per alienam facundiam, pertinaxque patrocinium, evasissem. Quod in hunc, quem memorabo, modum evénit.

Erant sub velis nostris, ab Hispaniis usque portùque Bætis, nobiscum Oceanum ingressæ, Fœminæ nobiles haud paucæ; nuptæ pariter, & nuptiis destinatæ. quæ partim viros, partim sponsalitia secutæ pacta, pares spes, & æquata pericula, portabant in Americam. His adjunctus, ex more dignationéque, plebejarum grex, in famulitium & obsequia; triremis nostræ partem non minimam impleverant, Sarcina major utique, quàm salus, aut necessitas: certè quidem Argûs illius veteris præposterâ (ni fallor) æmulatione: quæ Medeam & Colchicum gynæcéum non importavit Phasidi, sed abstraxit. Earum igitur omnium, non modo securitati, sed etiam dignitati quietique consulturus Dux *Acugnias*: ac militum interim curas in id unum, quod præsens necessitas exposcebat, contenturus: me cum duobus aliis coævis, & propinquitate connexis, accersiri jubet in prætorianum cubile. Tum introductis, præsente Roâ simul, avunculo meo: *Quanta res*, inquit, *o nobiles adolescentes, quantùmque dimicationis periculum, cum exercitatissimis prædonibus immineat: ipsi juxtà nobiscum & auditis & (puto) creditis. In hæc discrimina nec ætas vestra sufficiet, armorum ad hoc usque temporis insolens, bellorum exsors, & unico ternione vestri, non multum accessionis ad fortissimorum militum fortunam factura, vel victoriam. At è diverso, vulneribus vestris aut funere, necessitudinum vestrarum in patria luctum quamplurimùm incendetis: ac nos, tanquam ætatulæ vestræ crudeles productores, invidiâ, neutris utilî, gravabitis. Sunt insuper in gynæconitide mulieres, sicut scitis: ingenui sanguinis illæ quidem, sed imbellis ac prætimidi: sexus fractus, & ad omnem classici sonitum defecturus, ad omnes tormentorum explosiones*

ac flammas exclamaturus, ad quamcunque gladii strictur am, & cruoris conspectum, pallore deliquióque moriturus: univèrsum denique prospera pugnæ momentum gemitu, fletu, lamentísque turbaturus. Virilia robora, muliebris chorus enervabit. Quare sanè, totum hoc genus exscendat: ac nos tantisper turbâ tumultúque liberatos, vel exspectet in terra, maris & hostium domitores: vel glorioso functos exitu, procùl & securâ naniâ deploret in portu. Vos autem, tu VICTORIA, *comitésque gemini: ne nihil agere videamini: Rem omnium custoditu difficillimam,* Mulieres *servantes: præsidiis & curâ vallatas vestrâ, nobis integras & incolumes redhibete: venturi propter idipsum in partem nostri decoris atque laudis: si redeuntibus, quales eas accipitis, tales reddatis.*

HAEC ad nos *Acugnias* Dux; &, tanquam nemine contrà dicturo, conticuit: obsequium imperii sui præstolatus. Nos autem hac denuntiatione fulminati, tantùmque non buxô pallidiores; nec, quid agere nos, neque quid dicere conveniret, reperiebamus. Ego præ cæteris, saxô stupidior, in vestigio stabam eodem; terram intuens in ipso mari: pudoréque manifesto labia mordens, exspectabam, qui pro me respondendi partes obiret. Nec fefellit hoc Roam, mihi genere cognatum, sed fide sollicitudinéque multò conjunctiorem. Is igitur, jam suapte sponte conceptam iracundiam, nunc etiam meo nomine profusiùs in Acugniam exonerat, &; *Quod ad alteros* (inquit) *hos duos spectat, asseclas* PETRI *mei; minùs equidem laboro. Pro se forsitan ipsi facundi fient. Cæterùm ego nepotis mei* VICTORIAE *caussam ago: de quo miror equidem oppidò, quid in mentem tandem venire tibi potuerit, Acugnia.* NAM, *si Fœminarum potissimùm te cura tangit: &, si meum hunc adolescentem, earum maximè tutelæ factum natùmque censes: ad Terentianum potius aliquem, aut Persarum regis, cubiculi cuaator*

rem, suasissem ires; qui Thaidas istas (sit in hoc verbo verecundia!) servaret. Isses ad Darii vel Arsacidarum Bagóas, ad thalamorum Parthicorum exsectas custodias: quibus mandata dares, ne fax ista navigii (quam honoris caussa nomino) sine janitoribus & excubiis suis degeret. Sin autem, in hoc mandando munere, citra sexus respectum, tantummodo præcipuéque VICTORIAE *nostri commodis, & ætatis teneritudini, cupis indultum; ut, quæ per annos nondum armis habilis, securitati seponenda sit: quantum in primo peccares, tantundem in hoc altero deciperetis & errares. nec id adeò pro mutua, qua nos intercedit, amicitia; neque pro* VICTORIAE *nostri gratia, faceres. Quod enim ad Roam attinet, negat Roas, se passurum; ut ex se suisve prognati, turpitudinis minima labecula prosapiæ gloriam contaminent: & scilicet vitæ nimio desiderio, mortisque muliebri fuga, Fœminis præsideant: quasi virilis adhuc roboris incapaces. Quin id potius agant, ac discant mei, meis insistere vestigiis; ac per maria, fluctus, pericula, perque ferrum, mortem, & interitum: ad gloriam atque claritudinis incrementa grassari. Quod autem nominatim pertinet ad hunc* VICTORIAM: *non est, non hercules is est hic adolescens, quem tu qualemve tibi proponis; ut quem, necdum licet puberem, necdum quatuordecenni grandiorem, plus juvet pugna, quam pax; plus palma, quam pluma: quique non tam annorum spatio, quam alacritate pectoris, cursum impetumque virtutis metiatur. Sicut enim præmaturo membrorum robore, corporisque proceritate, prævertit ætatem, sic fortitudinis studio, longè multorum antevenit æqualium spiritus. Et instigatur ad altiora, parentum ac majorum suorum exemplis: memoriaque seminis, longa per æternos Heroas linea descendentis, fervet ac bullit, juvenculi sanguis: ut, inerti trepidatione proscripta, nihil ducat latebra probrosius, nihil illustrius victoria: quam nominis etiam & vocis societate spirat. Quare, si veterem, Acugnia, Sodalem: si Roam tuum diligis, & in amicis habes: da*

tes-

tesseram amoris, in hoc adolescente contra piratas expediendo. vel, si recusas (quod non debes) prius, ecce, gladium hunc strictum (& stringebat revera rotabatq; gladium) *in alterutrius, aut utriusque nostrum pectus demersum, circumage. Iuverit enim, hunc unà mecum potius è vivis, quàm de navalibus egredientem, conspicari; faciliusque sustinebo, belluis aequoreis, quam ignavis portubus expositum, lugere. Tu quoque* (superadjicit, ad me conversus) *tu*, VICTORIA, *memento, te sanguinem meum; quantuscunque potest ab avunculo per sororios partus in cognatum defluere. proptereaque, simulac cieri praelium videris, & naves navibus, manusque manibus conseri; praesta tu quoque te virum: &, si minùs ad te, propriumque tuum decus petes (cujus rudimenta nunc primum ingrederis) at ad me saltem meamque dexteram respice, certaminibus intentam: quam equidem ad Sanctum Numen, ad Superos atque coeli sidus levo; contestatus clarissimo jurejurando: Sicut fortitudinis tuae remuneratricem, sic ignaviae, maleque gestae rei, vindicem extituram.*

II. ISTA Roae, tam fortis ac vehemens declamatio, quantùm Acugniam à coeptis atque mente prima deterruit; tantùm è diverso nos exhilaravit. Vnde pariter, & iste gynaecei curam in alios transmovit: & nos à turpissimae functionis servitio, velut manumissi, lacertos & animos armis applicabamus, nunc ensem tractando, nunc fistulas jaculatrices: omnia nunc denique facere volvereque sollertes & alacres, quibus non modò tiro, sed multorum stipendiorum ac Veteranus miles, sese duci suo probaret. Animavit juvenilem alacritatem, sub eum ipsum temporis ac discriminis articulum, nobis additus, Ioannes Villandradus, qui Margaritam insulam Praetor obtinebat: & cum eo LOPESIUS Andradius, ductore militum ejusdem insulae prognatus; mihique, praeter hoc propinquitate sociatus. Horum superventu, cum comi-

tatu non ſpernendo, vireſque noſtras auctuto; non parùm omnium arrecti ſunt animi, reputantium: in certaminis vicinia, ne transfugia quidem, ſervitiaque, nedum auxilia ſocialia, repudianda. Sive jam de compoſito nobis acceſſerint; etiam ipſi prætoris Caribani litteris evocati: quò numerum & manus firmarent Acugnianorum; ſive, quia conſilia profectionis eorum longè diverſa, Numinis providentia verterit in ſolatium noſtrum. Inquirere namque veras & penitas cauſſas, alio verſis cogitationibus, tunc minus vacavit.

Cæterùm triremi noſtræ cum ſua navi conjunctos, univerſim quidem omnes; ego verò Roaſque ſingillatim, tanquam ſanguine fœderatos, officiosè conſalutavimus: tandemque curatis corporibus, ſub ipſum noctis principium, procùl portu naves in altum detorſimus.

Ac nocturnus quidem omnis nautarum remigumque labor, abſumptus in effugiendis cotibus atque ſcopulis; & everberandis, quos Africus concitarat, fluctibus. Acugniæ verò, cæterorumque ducum, in confirmandis claſſiariorum animis, adversùm hoſtem, magis ac magis jam propinquantem, ſedulitas intenta diſcurrebat. *Nunc, nunc concepti quiſque ſpiritus, nunc ardoris proximi meminiſſent, & Hiſpani decoris: cujus curam à ſuperis ſuſcipi, vel ex ipſis his elucere periculis ac difficultatibus: utpote quos, medias inter Scyllas & Saxa naufragiis infamia, ſalvos, & incolumi remigio tranſportatos deductoſque, nollent in Scotos incidere ſomno ſtratos, ſicut conſilium ſederat: ſed in vigiles, ac prælio paratos. Glorioſiorum Iberico nomini victoriam fore: quæ non tenebris, neque dolo, vel caſui: ſed bellatorum unicæ dexteræ, poſt Numen, deberetur.*

III. ADHUC loquebantur, per foros atque tranſtra, nunc milites, nunc remiges, interdum ſingulos, ſæpiùs univerſos, obeundo ſtimulandòque:

cùm repentè, dispulsô noctis opaco, diluculum pariter, & hostilis myoparo prægrandis, super Oceanum præstò fuerunt. Et Sol quidem, purpureô radio sensim magis crebrescens, clariùs suum utrique parti discrimen, ac, quid opus facto, commonstrabat. Piratica verò navis, cùm, præter omnem exspectationem, cunctis subsidentibus ventis, ingrata malacia stupens hæsisset: tribus omninò defixis anchoris, catenatæ vinctæque similis in salo torpebat. At jam pridem in ordines ac stationes suas distributi nostri: ductorum imperia, cum novis animis, accipiebant: ad omnem strenuè gerendæ rei dexteritatem intentis mentibus. Præcipuè, quibus commissa puppis ac prora myoparonis fuerat, sine dispendio militum invadendi convellendique; vias omnes & occasiones jussa faciendi speculabantur. Præter hos autem, in principiis Hispanæ triremis collocati classiariorum excercitatissimi: fistulas, enses, hastas, præferratosque contos & sarissas; in Scotum occursurum dirigebant. Alacerrimi verò turrim ligneam insederant, quam sub vesperam pridianam, opere tumultuario, satis eminentem & conspicuam eduxeramus. Hanc enim ex omni robore delectos jussit Acugnia dux occupare. quod illi magnis animis exsequebantur: &, constitutos humiliore situ prædones, laudabili superbia despiciebant ex arduo: certissimi (sicut & plerique nostrorum) vel hostium potiri, vel certè mortem, alterutris inevitabilem, oppetere. Prior triremis nostra (quoniam venti succiderant) remis propulsa:, connitentibus indefesso lacertorum motu servitiis, Scoticam navim, ad proram illisa prora, concussit. ad cujus afflictæ sonitum, longè reboantem, secutus illico nostrorum ingens clamor; victoriæ spes & augurium. Nec minor à Scotis (ne trepidationis calumniam incurrerent) adversùm nos regesta conclamatio; tumultuan-

te tot diversissimis vocibus quaquaversùm mari; dissonamque littoribus, & confusione multiplicatam, échonem eminus replicantibus. Simùl ab hostibus anchoræ revelluntur; & navis in libertatem agitur. simùl arma, si quibus ea nondum provisa, capiuntur: ac, nudatis ensibus, oneratisque nitrato pulvere tormentis currilibus, dum myoparo sé circumagit; *In Hispanum*, *In tumentes Iberos*, *In Philipporum transmarina mancipia*! minaciter ab omnibus conclamatur. nobis sanguis, & mors, & internecinus interitus, denuntiantur. Contrà quæ, ne quid minus nos agere videremur, paribus ab nostra parte conviciis responsum est: & mox utrimque, mistô tympanis cornuum tubarùmque concentu, classicum aëris vario claroque relisu personuit.

SED inter hæc naumachiæ tumultuantis tam inimica principia; res, ad nostrorum consternandos animos non levis, ex nobis ipsis evénit. Cùm enim, ex omni naviculariorum numero, virum exercitatissimum dux Acugnias ad clavum & gubernaculum delegisset: & ille provinciam eam, nulla tergiversatione susceptam, ex spe votoque nostro coeptâsset; sic, ut hujus unius dexteritati deberemus, quòd primo statim concursu proram Scoticam navis nostræ rostrum arietasset: repentè, subortô lituorum tentarumque pellium fremitu, cum furibundis hostium occlamationibus; desertor factus ac transfuga, qui gubernator fuerat, relictô classis regimine, deligatam in scapham sceleftus desiliit: præcisoque funis nexu, sese fugæ totoque pelagi commisit. nos autem, ministerio destitutos, ultimo sub discrimine reliquit. Et id quidem iniquissimo nostro tempore. Namque triremis Hispana, post primam illam prædatoriæ concussionem innoxiam, refuga; cùm, omni remigum adnisu, mox alterum in hostes impetum urgeret, perruptura

sine

ſine dubio vel laceratura proram Scoticam: gubernaculô repentè manca, proditoris unius ſcelere, pro recto navis incurſu, tenuit obliquum iter; & in latus hoſticæ navis, tranſverſo trieris impulſu, violenter impegit: nullo tamen notabili Scotorum damno. Simùl celerrimo receptu, propemodum ſine myoparonis omni ſtructurâ, vacuum eſt in pelagus præterlapſa. Verùm properè correctum remigii vitium eſt: utique, poſteaquam & fugitivo gubernator ſuffectus alius, ſeduitate connitus eſt, adprobare ſe ducis judicio, ne delectûs pœniteret: & ipſa Navis, emendato curſu, velociſſimè reducta, tutum eſt in locum minuſque prædonibus obnoxium deducta: revolatura protinus ardentiore congreſſu; niſi, mirabili Ponti levitate, reſuſcitatus poſt diuturnam tranquillitatem Auſter, ſecundior hoſtibus, quàm nobis, affluxiſſet. Tunc enim, pede factô, diſpaſſiſque pleno ſinu velis; piratæ ſeſe longiùs in altum abſtulerunt, ubi colligendi ſui ſpatium & animos reſumerent. Noſtram autem triremem, victoriæ jam cœptæ votis dejectam & eluſam, inſequi ſe coëgerunt. Ceſſatum igitur ab neutris: &, ipſa fruſtratione Martis animorum indignationem inflammante; tunc primùm, quaſi ſigno datô mappaque jacta, certaminum exarſêre ſtudia. Tunc laxata, fomitibus admotis, tormenta militaria. tunc, pyriô fartæ pulvere, fiſtulæ portabiles exoneratæ tunc ſimul fulgure fulmineque, ſimul fumo, pice, ſulphure, nidoreque nitrato, cum horrendo fragorum tonitru, ruptus & confuſus aër; terrificum ſine fabula Chaos, auribus & oculis pugnantium ingerere: prorſus undæ flammis, cœlum pelago, dies nocti, vita funeri, fluctibuſque ſanguis ac cædes permiſceri. Tunc planè, *Nullam virtuti difficultatem imperviam eſſe*, monſtravit noſtrorum ad vincendum obfirmatus animus. Nam, quanquam & numero multùm inferiores Scotis noſtri (quod ſtatim patuit)

tuit) & ventorum favore destituti, manifestè viderent; in lubrico præcipitique sui prælii fortunam stare: nec audaciam tamen, neque dexteras omisêre. Sed alii quidem, grandinantes inter sclopos ac tubos, interque volitantes grandioris plumbi globos, Piraticam nihilo segniùs irrumpere laborabant; depulsantibus hostem, haud minore roboris fiduciâ, Scotîs: & multo vulnere desuper inflicto, virtutem Hispanicam plectentibus. Alii verò de nostris, periculorum contemptu longiùs abrepti, propemodùmque (si fas est, contra fortes viros, confiteri verum) vincere præfestini; triremem adversariam transsultu petebant. Cæterùm, fallente conatu, præcipites fluctibus hauriebantur; indeplorato quidem casu, quia sic ipsi voluissent; nec tamen idcirco spectantium & superstitum virtutem absterrente. Nam hos ipsa commilitonum incruenta funera, proritabant in sanguinem; ne sicci perirent & invulnerati: mutuô semet hortatû nostrîs exstimulantibus; &, quod invidiâ Fortunæ non possent, id per obfirmatam violentiam perfringere prorsus connitentibus. Donec ad extremum Hispana res superior fuit; utique, posteaquam consumptâ ballistarum & arundinum bellicarum irâ, propiusque succedentibus Ibericis, quàm ut in eos quidquam possent Britonum æneæ minæ; concors in Navim prædonum insultus est factus. Sed priusquam ad hanc prælii summam ventum est; multa devoranda globorum & flammæ tempestas fuit. Hæc ascendentibus in Piraticam, iter nequaquam incruentum stravit.

IV. STABAM inter fulminantes ac refulminantes ego quoque: ponè me verò, coævi mei, tunc primum aciem experti præliorumque gustum, adolescentuli. Quos inter, Lopezius Andrada, suprà relatus ab insula Margaritarum, cum Prætore Villandradio, pridie nobis adjunctus. Hunc juvenem, eadem mecum & cum fortissimis tentantem viris,

pri-

priusquam Prædatoriam penetraremus, jam in frusta globus æneus, excussus tubo grandiore, discerpserat: plurimùm (nequid dissimulem) dolente me cognati sanguinis interitum: sed oculis nihilominus siccis luctum premente. Nam periculum, mihi jam proximum, cogebat, ab alienis ad propria, curam & consilia convertere.

Sed jam pridem myoparone potiti nostri, tumultuabantur in Britannicos, indomitis impotentibusque furiis: non cædibus, non præcipitiis, non ætati, non formæ sexuive parcentes; sed uno miscentes interitu, nullo distinctu, nullis respectibus, ut quemque, de partibus inimicis, casus & sors in manum dedissent. Et jam in diei tertiam (neque fallor) horam, cum diluculo cœpta, dimicatio prorogabatur, cum penes Hispanicos sine controversia staret summa victoriæ. Sed tanta fuit Scotorum pertinacia, tam infracta virtus; uti ne victi quidem palmam concederent. Et, ut appareat, *In rebus desperatis solum* etiam *Animum*, cæteris amissis, *omnia reparare:* quanquam nostrorum nullo Spartam suam deserente: superati tamen, etiam Victores, sumus. Ac, quoniam paucitate classiariorum jam ab initio laborarant Acugniani: Britannicorum identidem recentium affluxu numeroque pressi: tandem myoparonis capti possessione per vim ejicimur: navésque nostras infami natatu repetimus. *Concedendum enim est, etiam Hosti, virtutis & bene gestæ rei testimonium*: ut Historiæ non sola narratio, sed Fides quoque veritasque constet. sine quibus non scribentur Argonautica Christiana, sed veteres & Colchicæ fabulæ: quod ab nobis plurimùm abhorret.

Sic igitur turbatâ prælii versaque fortuna, prædatoria Scotica, secundissimis usa flatibus, altoque mari decurrens; in perpetuum se tempus nobis eripuit. Ità tanti moliminis ac Spei res, nulla neque ductorum nostrorum, neque militum igna-

ignavia; propè propiùs in incaſſum & ventos recidit: fatorum tamen (ſicut arbitror) prudentiſſimô temperamentô;. ne, geniô nationis noſtræ, ſi virtuti per omnia ſucceſſus ſuus colluſiſſet, faſtu luxuriantes & gloriæ tumore, ſuperos adverſos irritaremus. Diſceſſum igitur, æquatô pænè decore: niſi, quod paucorum adversùs multitudinem audacia, ſuâ potiore palmâ carere non debeat; ut,. quæ magis in arduo: nec in ſua navi, ſed alienâ, non abſque prædonum notabili clade, ſtetetit. Ac de cæſorum quidem & deletorum hoſtium numero (*quoniam in mare ſparſos nemo computat*) conſtare nobis non potuit. Noſtrorum autem, tam acri diuturnoque conflictu, viceni, neque plures (quod merito mireris), cecidêre. nec vilia tamen omnia, nec illacrymata ſuis, capita. Quorum potiſſimi, Ioannes Villandradius, Margaritæ Prætor; &, modo mihi memoratus, Lopezius Andrada. Vulneribus fœdatorum, ſumma fuit major; neque ſpernendorum juvenum.

Sed nos, de purgato prædonibus Oceano, memorabilem, & Pompejanæ proximam, (ut putabamus) roſtratam coronam nacti; revinctis fronde viridi navibus, pridianum invehimur portum. Neque multò poſt, in Vrbem à Diva Martha nominatam, ſaucios exponimus. Amiſſis autem in conflictu, ſuprema funeris, pro rerum & apparatûs præſenti copia, perſolvimus. Nec ita multùm illic demorati; ventorum opportunitate captata, triremem Hiſpanicam unà nobiſcum maris alto reddimus: & in paucis diebus Carthagenam (jam olim Hiſpali nobis deſtinatam) aura ſub votum fluente, tenemus.

V. EST Carthagena portus & urbs; inter Sinum Vrabanum, & Fluvium, quem Grandem appellant, ſita: quorum illum ab occaſu reſpicit, hunc ab ortu. Nomen ſibi reperit à figuræ ſimilitudine (a) qua Carthagenam Hiſpanicam, in Murciæ litto-

littoribus, æmulatur. nam & hæc Insulam habet adnexam, Codégum nomine; non secus, ac nostra quondam Scombrariam, aut Heracléidem. Cæterùm accolæ multùm dispares Europææ Carthagénæ. Sunt enim, universi tractus illius non tam cultores, quam vastatores, Caribes seu Canibales: gens procero, feréque dépili corpore, colore nigredinem inter ac livorem mediô, luridoque: membrorum omnium obscœna nuditate: nisi, quod sexus imbellior, tegenda velet ab umbilico, genuum tenus: paucæ, de primoribus, totos pedes. Mortalium, quoscunque Sol aspicit, pessimi sunt ferocissimique: callidi, sagittas spargere, non ex belli more rituque, præferratas; sed osse præfixas marini cujusdam piscis, quem Rhangiam ipsi dicunt: & aculeîs spiculorum, toxico nocentissimo delibutis, exitiales. Ludus illis & jocus est, humanæ carnis dapes inire: nec distinguunt, recentes, an salitas? ad ignem desiccatas, an crudas? dummodo glutiant & vorent. Exsecranda quin etiam ingluvie, suæmet pueritiæ teneros artus & pulpas concupiscunt, ac, propter hoc solum corpora masculorum évirant: catulorum & nefrendûm ritu; quò ceteri corpusculi partes in teneritudinem, & delicatam mollitiem infringant. In hac Americæ totius sola parte, Leones (cæteroquin illis in terris fugaces ac timidi) cum Libycis Marmaricisque ferocia contendunt. Putares; incolarum imitatione magisterioque belluas etiam efferari. Psittaci volant apud eos, vario colorum distinctu: Vespertiliones quoque coturnicum granditate Suprà Carthagenam (libet enim tractum illius oræ totum exsequi) Canoæ promontorium ingens, Orientis ad plagas, in Oceanum excurrit. Ab hoc, littorum inæqualis ac vastus error curvatur; ad usque promontorium illud, quod Velæ caput appellant. Littori medio fluvius interludit, à Diva Martha (sicut & insula quæ-

quædam, & urbs superior) nuncupatus. Regio continentis, dives auri, dives ambræ, gemmarumque; Sapphyri verò cumprimis, Smaragdorum, & Onychis Arabicæ, quam Chalcedonium vulgus nominat: quin etiam unionum ac baccarum. Ingenium illis indigenis, non quale Canibalum; sed placidum, & ad artis opera non absurdum: æri potissimum inaurando; texendis in storeas tapetiaque palmis; telâ, margaritis, & auro dispungendâ; piscatui denique, cum exquisitissimis insidiis, exercendo. Nec exulant, à gente cæteroquin idolorum cultrice, Christianæ virtutis lineamenta quædam; ac vitiis interlucentes, bonorum picturæ morum. Namque sunt, nec exiguo numero: quæ cum telis & arcu Martem exerceant; nec Venerem tamen ullam nôrint: sic, ut Amazonum gloriâ superiores, inter æternas cum viris pugnas, virum & congressum ignorent; virginitatis ævo tam longo, quàm vitæ.

Longiùs, Orientalia radentibus littora, post Canóam, promontorium occurrit aliud; quadratâ quidem ipsum figura, sed acumine gemino prominente. quorum id, quod objacet Occidenti, Velæ nomen; quod autem Euro perflatur, Conchibacóæ barbaram appellationem gerit. Posterioris latus prævélant Insulæ, quas Bacóas Americani dicunt. Eas continuò Sinus excipit, ingens in Austrum; & Adriatici maris quadam effigie. nam & in istum Flumina non pauca, nec incelebria, de montibus Andalusiæ Novæ, ruunt; & in eo sparsim Insulæ, sicut in Adria, renident. Denique, Sinûs ad finem, quà Decarraro miscetur amni, medias inter undas rupes erigitur; ingens altitudine, conspicuo situ, lato planoque vertice: cui barbarorum industria, muris incisæ, turres quondam, & urbem ac propugnaculorum minas, imposuit

fuit. Eam à Ferdinando (ni fallor) Corteſio, redactam in poteſtatem, auſpiciis Caroli Quinti Cæſaris, memorabant: & ab noſtris hominibus Valentiolam: quin etiam, Venetiarum honorifica memoria, VENETOVELAM nuncupatam: quod illa nomen, etiam hac tempeſtate, retinet. Et hanc nos, cùm è Margarita Carthagénam peteremus, conſpeximus eminus; Velæ promontorium navigatione ſtringentes. Illic audire me memini, neſcio quem Rhæticæ gentis è Germaniis militem; ſed idiomatis Hiſpani gnarum; cùm in hunc modum narraret; (*b*)

HANC illam opportet eſſe VENETOVELAM; quam, maritimo cinctam undequaque Sinu, Carolus is, qui ſimul Hiſpaniis & Imperio Romano jura dedit, aliquamdiu præſidium & arcem eſſe voluit: continendis in obſequio gentibus, quæ Caſtiliam Auream in propinquo frequentabant. Ac videbatur hæc (ut certè fuit) inexpugnabilis. Sed poſteaquam Cæſar, acciſô bellis Germanicis ærario, grande conflavit æs alienum; genti Welſerorum patritiæ, quæ Vindelicorum Auguſtam nunc quoque Duumviratu moderatur, pignori dedit VENETOVELAM: in mutui ſalvam fidem. Sed Welſeri, ſpes tam longinquas, prudenter poſt patriam habuerunt: ac, miſſis trans maria, qui procurarent, quique dominorum interea vicem lucra tractarent: vectigales ipſi cenſus, & Auriferæ Caſtiliæ fructus, per quietem exſpectabant. At curatores, à Caribibus circumſeſſi; procùl tunc fortè (ſicut fit) Hiſpanis agentibus: ad famis ultimam neceſſitudinem redacti ſunt. Ac, niſi *fama* fallit (*quæ trans maria ſemper liberiùs narrat*) per eruptionem, an inſidias? aliquot nacti Caribas, ex his tres, poſt omnia cætera victus abſurdi nutrimenta conſumpta, mactarunt: & in epulas

las verterunt. Hæc tunc Rhætus ille, gentilitiis (velut ajebat) ex Annalibus repetebat: me nec indulgenter nimis fidem accommodante narratis; nec per superbam temeritatem derogante.

Post Carthagenam porrò, sicut antè retuli: lævum ad latus, in Oceanum Atlanticum denatat Flavius, cognomento GRANDIS, Amazonicus vulgò dictus. posteri, diversis ab repertoribus ac navarchis, alii quidem Orellanam; Maragnonum alii, nominârunt. Peruanis è montibus oriundus? ut primùm fonte suo digressus est; torrentibus incursatur, & liquefactis nivibus: quæ passim illic, Alpestribus ex jugis, præcipitant. Inde, flexu sinuatus, anguis in morem, Septentriones tandem rectiore cursu petit: & innumeris dextrâ lævaque profluentibus in consortium admissis; amni quoque Decarrarô sociatô: post ampliùs centena quinquagena milliaria Germanicæ dimensionis exacta, vix tandem è regione Margaritarum & Trinitatis Insularum, Atlantico se confudit æquori. Cujus immane tamen ostium, etiam ipsum insulis amplis intersectum est: ac, præter hoc, immenso diffusum spatio, diu classes prætervectas in dubio tenet; Flumenne tantùm, an planè jam Pelagus, navigent? & profectò, nisi dulces haurirent aquas; pro Pelago potiùs, quàm amne, pignus deponant. Adeò, littoribus adhuc procùl, & in medio flumine, circumferentibus oculos, non urbes hinc & hinc ullæ: non villæ ripis aut turres impositæ; non ipsi tam vastæ celsitudinis montes (qui fluvio Grandi prætexuntur) resident. Cœlum duntaxat, & undæ, sunt in conspectu. Quibus è signis, certissimam Amnis Granditatem, citra nominis ullam vanitatem, deprehendas. (c)

VI. CÆTERÙM Carthagénæ, ceu qualiquali profectionis transmarinæ repertâ metâ, comi-

tum

tum meorum magna pars hæsit : & in his Laurentius quoque Roas , avunculus (ut dixi) meus. Is in posterum tempus , quoad lucri commodorumque spes , & negotia sic exigerent; conductis locatò tectis , pro Carthagenæo sensim inquilino se ferebat : Hispali totâ de curis & animo deletâ. Quod ipsum neque mihi penitùs molestum erat, primis quidem diebus; quibus, jactatione nauticâ defetiscens corpus , in quietem componebam. poteratque , si Peruvium in urbe Carthagenæ præstò fuisset, non esse prorsus inamœnum ; adhærere Roæ, comitatuque pariter & convictu , sic expetentem, frequentare : cùm præsertim cognati juris officio, me tanto viro viderem obligatum. Sed scilicet, *Obsequia Nulla ferunt ætatem*; *quoties exprimuntur* duntaxat, nec sponte totâ fluunt. nam, impetu juvenili, mox vel refrigescunt, vel tepent; donec denique velut exspirantia vanescant. *Fratrum quoque Sororumque* (nedum remotioris sanguinis) *Amor* , *propriô commodo* tandem *obruitur*; atque cedit.

EGO certè, moræ factus osor , & navigare properus , post menstruam ferè desidiam , oblata triremi nova, Roam intrepidus accedo: petoque , mihi bona propinqui venia liceat insistere destinatis ; quodque jacentis trans Oceanum Atlanticum Indiæ reliquum esset , id in Peruvianis præsertim lustrandis regnis , tanta navis opportunitate , penetrare.

Tulit indignè Roas ; & , veluti plagam aliquam , ità discessum à se meum , profundiùs, quàm unquam veritus essem , in pectus demisit. Igitur primò, quasi pro Morum præfecti jure , patruive fronte ; neque perfunctoria verborum severitate, cœpit increpare. Mox , ut incusso terrore simul attonaret , simùl prosterneret : præcisè negare : Se dimissurum . Sed , cùm obluctantem cerneret ; ac vultum meum intelligeret,

etiam

etiam adversùm minas & asperiora duraturum; phrasibus aliquantò collectioribus, &, in rogitantis humanitatem traductâ voce, placidius est aggressus; nunc hortando; nunc obtestando; subinde miserescentis quoque partes induendo. *Darem bienne, vel, ut summum, trienne contubernium; si non mei ipsius tutelæ, securitatique: certè tamen avunculi precibus atque sollicitudini. darem amantissimæ Matris memoriæ, reverentiæ, votis; quæ Filium non sub aliis magis, quàm sub fratris oculis, vivere quotidie desideraret, darem Sanguinis pietati, quam, violento discessu contra tot preces turbare, perfidiæ speciem & partem parricidii futuram. Respicerem etiam (siquid apud me valere posset pristinorum memoria meritorum) impensos, jam ab incunabulis, mihi favores amoré sque; solius Sororis affectibus cessuros: Reputarem insuper; Ecquô potissimùm promotore causæ, tam clausis maternis auribus, iter Americanum extudissem & explicassem? Quo deductore, Bætis alveum, Gades, triremem, & comites, puer vix duodecennî grandior, evolvissem? Quis per tot Ponti discrimina, per Scoticos piratas, fœmininæ custodiæ depulsâ turpitudine, per importuosa Mexicani maris littora juvenculum expedisset? Rependerem hanc itaque quantulamcunque tot benefactis gratiam: neque se barbaras inter gentes destitutum vellem, omni necessitudinum solatio cariturum. Cùm præsertim ad longè forsitan barbariores ipse vela facturus essem: & utcunque tolerabili relictâ sede, quam Carthagèna promitteret: insequerer itinera non ferendis æstibus ac malis aspera: quæreremque colonias, quas forsitan, per invia pèrque devia repertas, ad extremum solâ morte possessurus essem. Nunquam secundos eventus illis obtigisse, qui bene monentibus contumaces animos opposuissent: & utique Superûm iracundia futurum: ut, qui nunc inter mortales unum omnium benevolentissimum, desertum irem: inter ignota loca desertus aliquando, re-*

rum

rum vicibus immutatîs, alienissimorum hominum opem, lamentis nihil obtenturis, inclamarem.

HUIC Orationi ROÆ, quæ discessûs mei propositum tam multiplici gravabat invidiâ, par utique non fuissem; si tunc Prudentiam aliquam, ætatisque maturitatem in consilium admittere potuissem. Sed inconsultus Adolescentiæ, quo tunc raptabar, impetus; & improbum PERUVII desiderium, diurnis juxtà, nocturnisque stimulis (non invitîs fortasse Fatîs meis) agitabant animum: difficultates omnes impudenti generositate perrupturum. Igitur avunculi, lacrymis infusos, oculos, siccis ipse luminibus ex adverso devorans: in hæc ferè verba concisè respondi: sedentisque super lectulum complexus dexteram: *Si quid unquam* (ajo) *vel Affectus apud me, vel Sanguis, valuissent, in toto meo profectionis Americanæ consilio: primas enimverò tum (nec immeritò) Genitricis ejulatibus concessissem; cùm illa me, Per quidquid sacrum profanùmque retinere niteretur. Illa me, quod tu nunc rogas, rogitabat: illa, quod tu mones, hortabatur: illa, quod tu nunc objicis, exprobrabat. Pace tua, dulcis avuncule, dixerim! Illa de me, quidquid dici tacerique potest, & multùm ultrà, promeruit; partu, nutritione, charitate, studio, dulcedine pietatis. Neque tamen his tot nominibus, uti retineret abiturum, evicit. Injuriam itaque posthac amabilissimæ matri grandem inflixero; si, quod à Filio non uterus, non lac, lacrymaque potuerunt, id os & querela Fratris eblandiantur. Plus genitrici gnatus, quàm Avunculo nepos, debeo. Fateor equidem, & ultrò præ me fero, Roa; multis obstrictum me tibi: nec id unquam inficias ibo. Tu quoque cùm multa tuæ liberalitatis adversum me promerita modo produceres; in sermone tuo non cuncta posuisti. Nam plura commemoratîs, ac longè grandiora, secum ipsa recolit, assiduoque celebrat, mea conscientia, quorum hoc ipsum non est infimum*

ſimum ; Quòd tu me validiùs, quàm ego memet, amas: & ob hoc tam ſollicitè retentare propemodum per violentiam, conaris. Hos tuos ſummos conatus, non niſi ſummus Amor intendit: & idcirco ſanè gratiam ex me mutuam requirunt. Sed, chara mater, charus avunculus, chariſſima peregrinandi voluptas eſt. *Experiri totam, quàm latè jacet, Americam, deſtinatum ac fixum ſidet. Quòd ſiquando nihil Peruvis, nihil America, ſuperfuerit: cum Rege Macedonum Novos potius mundos aliud cœlum & Soles alios, inquiram. Neque tu moleſtè tuleris hanc adoleſcentuli cupidinem nondum in hoc propoſito turpem, nondum honeſti fines egreſſam.* HUMANÆ gentis hæc indoles eſt; experiri, videre, peragrare, quidquid ipſe Sol circuit & contuetur. Nec eadem omnibus Theatra ſunt. *Me, ſpectare Peruvii plagas, urbes, ac littora, delectat: Te tua Carthagéna tenet. Si nihil rationes tuas, in hac deligenda ſede, conturbant alii; ſi tu potes, & ſoles, etiam ſuadentibus Hiſpaniam Novam & Mexicum, opponere pro ſcuto lubidinem tuam, ac dicere; Carthagéna me juvat, non aliis in terris, habitare: Carthagena mihi, non Mexicum, placet! quæ, rogo, quæ tandem tua pietatis eſt invidia: Peruvium & Cuſcum & Limam negare nepoti; qui Peruvium, Cuſcum, & Limam omni terrarum amphitheatro præhabet? Summatim igitur, ſive permittis, favore tuo; ſive reſiſtis ulteriùs, tuâ venia conceſſuque, proficiſcor: & è portu ſolvo, dulcis Roa. Cum his, vale!*

Quibus in hunc modum peroratis; ego flentis ubertim, ac verba mea ſilentio refutantis, manum complexus & exoſculatus: ſimul humeris ejus impreſſa facie ſuperinjectus, animô ferreô digredior; ac, protinus auram nactus è votô, vela facio: jam alteram ac tertiam Argo mihi viſus inſcendiſſe. Roa meo quid factum poſtea ſit; magis non novi, quàm non inquiro.

VII. CÆTERUM nos Oceanô, quà (Braſiliam

filiam inter & Mexicum) in Occidentem obliquum protenditur, evecti: paucis in diebus, Portui primùm & Urbi, quam à DEI Nomine Nombrediosam nostri nuncupant, applicamus. Cui non ità multùm immorati: Panamam, urbem & portum alium, è regione Nombrediosæ sitam ad Austros, itinere terrestri progredimur. Urbes hæ, duobus, magnitudine distinctissimis, at loci coitu pervicinis conjunctisque Pontis adsitæ: fauces ipsas Isthmi sic mœnibus obsident: ut Nombrediosa quidem Oceanum Atlanticum, Panama verò Pelagus Zurium seu Pacificum, claudant: alteram altera respicientes. Octodecim milliatiûm (quæ Magna seu Germanica nominamus) spatium inter isthæc loca comperimus. Urbs utraque CASTILIAM AURIFERAM, pro cujus fronte sunt locatæ, simùl inchoant ab Occidente: simùl, ceu capita cæterarum urbium, nobilitant: Provinciam alioquin malè frequentem, pessimeque nostris ab hominibus interdum habitam; per assiduas injurias eam incolis exhaurientium. Et ea tamen, & si concussiones avaræ deessent, in semetipsam recidiva marcidaque jaceret; tum aquarum putore, tum pestilentis aëris insalubritate. Sed hæc intemperies præ cæteris urbes illas, quas modò nominavimus, exercet. Ac Panamam quidem Euri vastant, & Cæciæ Vulturnique venti, Nombrediosam autem Africus, Caurus, & quidquid Australium Occiduorumque flatuum numerô censetur, ne Favoniis quidem, (quod mirêre) satis propitiîs. Verùm parciùs Panama, sæviùs Nombrediosa, Libitinam sentit: Urbs haud aliis magis, quàm Ibericis corporibus, funesta, quam idcirco tristî, sed vero vulgatoque verbô, SEPULCRUM HISPANORUM, indigitant. Quanquam me quidem, converso fato, clementer Nombrediosa, truculenter autem Panama, non multò post, habuit: sicut in loco referam. His tamen omnibus

C

bus incommodis insupèr habitis, & hæc frequentatur, & illa: navalibus portubúsque percomodîs, & emporiis Europæ toti felicibus. Ac Panama quidem mercibus floret Americanîs, in Orbem nostrum transvehendîs. Id in hunc fere modum fieri solet. Quidquid ex Chila regione, quæ trans Peruvium in Austros jacet, vel auri, vel opulentiæ cæteræ congeritur; id ex urbis Aréquipæ portu Limam; Limano de portu, cum reliquis Peruvii mercimoniis, tardo quidem, at securo littorum tractu, Panamam navibus onerariis transportatur. Panama vero, deoneratis navigiis, & in plaustra translatis molibus, itinere terrestri Nombrediosam opes; & hinc, resumptis remigiis, Havanam, insulæ Cubæ nobilissimum Portum: ex hoc tandem in Europam devolant. E diverso, quidquid Europa suarum facultatum Americanis vendit; id Olysippone Gadibusve per Oceanum Atlanticum, ponè Fortunatas insulas, in Caniballum & Margaritarum insulas: ex his deinde Carthagénam ac Nombrediosam commeat. Ibi, levatîs navigiîs, onera transferuntur in axes ac rotas: quibus pervecta Panamam, postmodum in Peruvii regna velis decurrunt: secundùm littora maris Pacifici. *(d)* Verùm hæc hactenus, de geminis Isthmi velut portis atque custodiis: propter crebram Panamæ Nombrediosæque recursuram mentionem, paullò diligentiùs exposuisse sufficat. Ad singulas nunc adnectere, quæ magis ex usu cognitioneque videbuntur: non erit abs re, nec extra propositum.

VIII. NOMBREDIOSAE Portum, in commodiora navalia redegerunt nostri: quibus, processu temporis, paullatim & ædificia cum propugnaculis adstruxerunt; & muros in legitimæ formam Vrbis circumposuêre. Nomen autem ex DEI NOMINE mœnibus illis imponere placuit; ne Divi Pauli documentum Apostolicum præterirent,

rent, quo Christi cultoribus imperat, A DEI NOMINE *rerum ut omnium* ac negotiorum *principia capiant* : quippeni proinde Navigationis etiam, & Exscensionum?

A tergo Nombrediosæ, quà respicit Aquilones, Cuba jacet ac Iamaica, quamque dicunt Hispaniolam, celebres Insulæ. CUBAE littoribus, Trinitatis inter & Albajumam, ad Austrum objacet Insularum innumerabilis multitudo; quas, viridanti semper cespite conspicuas, & serie quadam, velut lectulorum hortensium, in areolas ac germina digestas: ISABELLAE *reginæ* VIRIDARIUM nostrates vocant. IAMAICA, Citria profert & Medica vulgò poma; quæ Græcis Aurea sunt, nostris Aurantia Nerantiave. Gossypium quoque gignit tenuissimum; & ipsâ sui subtilitate validum ad telas ac pretium. Infestatur statis turbinum furiis, quas Turacanos indigenæ vocant; tam validis, ut stantes in alto naves, super littora siccumque momentô trajiciat. HISPANIOLAM indigenæ priores. Quisque jam dixerunt; tanquam *Supra modum Amplam* (quæ vis vocis est) *magnificamque*: vel, si barbaræ pronuntiationis emphasin in eo vocabulo plenius expendas; INCOMPARABILEM. Tenebrosis quaquaversum densisque sylvis, littorum tenus, prætexta: quæque jacent ante sylvas, asperis rupibus arduisque montium prævallata jugis; eminus ad se tendentibus ab alto maris, speciem Cimmerii cujusdam, aut si quis tristior est, horroris præbet. cùm interim Insulæ penetralia, simulac intraveris, lætissimâ pulchritudine rideant. Quinque Provinciis insigniori bus unica distinguitur Hispaniola; quarum tamen singulis, minores insuper aliquot regiunculæ subjunguntur. Longitudo, quæ protenditur ab Occasu Solis in Orientem, quingentîs quadraginta passuum millibus: at latitudo, quâ spatiosior exsistit, trecentîs absolvitur. Habitatur

urbibus: quibus ea, quæ Divi Dominici nomen præfert, ut caput, imperat. Montes illi, quos Cipangos vocant, Auri ditiſſimis venis redundant. EST hæc Inſula, pleraque ſui parte, propemodum ad luxuriem, bonæ telluris, ſaluberrimi cœli, frugum tam ſponte ſua quàm cultu naſcentium feraciſſima. Sacchari felicitate proventuque tanto: nuſquam ut gentium ſpiſſitudo proceritaſque cannarum Quiſquejanis certet: medullis arundinum tam confertis, ut unius alicujus fiſtulæ liquor excoctus, vicenas, nonnunquam & tricenas explere phialas memoretur. Adhæc ſaltus ingentes, lanæ ſativæ divites: arbuſta, maſtichês atque ſuccini, nemora viretaque, germinum aromaticorum omnis generis, copioſa. Ne longum faciam, non eſt calamus, non ingenium: quod hujus Terrarum partis felicitatem æquare ſcripto vel eloquio poſſit. Pauciſſimis, qui Boream reſpiciunt, tractibus exempris, cæterorum Ver & Auctumnus eſt aſſiduus, continua pæne dierum noctiumque paritas: ac, ſiquà diſcordent, non ultra menſuram horæ brevioris diſſenſus exorbitat. Quod igitur in tanta ſiderum ac terræ clementia conſequens eſt, æternus illic hortorum, nemorum, pratorumque viror exſultat: nec illa duntaxat, ad Septentriones vergente valle, quam ob amœnitatem à PARADISO nominant, ſed toto prorſus interiore telluris ſolo. Nec ullo penitùs menſe non indulgens Annus eſt, recentibus temporique congruis fructibus, in menſas ſecundas inferundis. Intrà Lunam inchoatam & exactam, certeque tricefimum intra diem, à defixo ſemine, cucurbitæ, pepones, cucumeres: dimidio vero celeriùs braſſica, lactuca, beta, naſturtium, & id genus olera cætera, vigent, & ad maturitatem perveniunt. Fidem autem pæne tranſcendit (non item veritatem) tritici ſiliginiſque luxus, qua-

quarùm frugum ſpicæ, dodrante multò longiores, virilî brachio ſpiſſiores habitioreſque; duo granorum millia perfacilè claudunt in ſiliquis. Quod & ſi manu cultis areolis eadem ſemina depanxeris; illum ipſum, modò relatum, granorum numerum longè vincunt: & hoc (quod ſtupeas) quartum intra menſem; quo fructum & folliculum feſtinant. Sylvarum odoratæ radices, etiam apros villaticoſque porcos, nec alia magis terrarum plaga, ſaginant pariter atque condiunt; ad ventris peregrinam voluptatem, & ſaporis invidiam. Flumina quoque fonteſque ſalubritatis ſuæ mirandæ genium Auro debent; quod paſſim omnes aquæ vehunt, inexhauſta fulgentis ſabuli devolutione.

Talis cum tot naturæ dotibus Inſula, non mirum, ſi jam olim, & ante noſtrorum hominum appulſum, inquilinos invenit; quos deliciarum & opum amor, vel ex ipſis Romanæ majeſtatis ſedibus ac terris excitos, illis in agris collocavit. Cujus argumentum, Nummus eſt ex auro ſolido; cum Auguſti Cæſaris effigie laureata vetuſtiſſima, noſtrorum avorum memoria refoſſus. (*f*) Nec deſunt illi terrarum parti, ludentis naturæ prodigia: quibus accenſeas Montem quendam, ſexaginta circiter paſſuum millibus ab urbe Dominicæa ſepoſitum; ingentem jugis, & inſerta nubibus altitudine: cæterùm, horridô rupium invioque ſuccinctu, vel inacceſſus undequaque, vel non, niſi cum ſalutis projectu, penetratus. Supremo verticis ſui ſinu ſtagnum circumplectitur, mille paſſuum ambitu: dulcibus ac piſculentîs undîs. Circumſident hanc paludem, in coronæ civicæ vel turrigeræ Cybelês imitamentum, cautes altiores: juſtis intervallîs, perque capitum intercisa ſurgentes. De rupium porrò fiſſuris atque rimis, toto paſſim montis cir-

circuitu, fontes ac rivi limpido procursu gelidòque latice, prorumpunt; & introrsum, veluti lacûs conchâ quadam, coëunt. qui tamen ipse lympharum confluxus, nusquam exitu repertô, vel hæret secum, quotidianîs solibus imminutus: vel (quod propiùs fidem) subsidit ac sorbetur, voraginibus occultîs haustus, & indè novarum sub rupe scatebrarum alimentum effectus.

EST, præter hæc, in ea, quæ Cajaba dicitur, Hispaniolæ provinciâ, VALLIS: quam tristium undarum formidanda palus occupat. Hujus profunditas, & proximi maris sinum, & complura prætereà vasta, naviùmque patientia, flumina deglutit. Lacus hic CAIÒNA dicitur, ter mille passuum longitudine: duodecim quindecimve millium latitudine: profunditatis autem indeprehensæ: cùm nec mersus quispiam, neque naufragus, unquam indè revenerit: qui periculi sui mensuram narraret: quippe solitis, ab omni retrorsum memoriâ, navibus pariter ac vectoribus, hærere fundô, quem semel abrepti subierant: nec in littus ullum (sicut alibi) suetîs expelli tabulîs & oneribus: ac ne quidem cadaveribus. Nam ista quidem Balænæ grandes, & piscis quoddam atrox genus (Tuberones illi dicunt) vel hiatu pleno confestim gluttiunt; vel dentium uno morsu tota corpora pervadente, discerpunt. (g)

IX. De Nombrediosa, proximeque sitis Insulis, quibus illa fruitur, & deliciatur: per diverticulum ista dicta sunto. Cæterum PANAMAE Civitatis originem, ex altiore paululum principio repetere, non fuerit injucundum.

Vascus quidam NUNNIUS, cognomento VALBOA, nostræ vir gentis: miles ingenio suo turbidus; at peregrina licentia, proculque regiis oculis, inquietior: cùm in Peruvii sterilioribus plagis, minorum adhuc ordinum curis, & in-

siâ

ſtà præfecturæ dignationem, alieno de nutu præſideret: *innata Superbis* omnibus *pervicacia*, *detrectare* primùm *imperia* cœpit: mox, ſeditionem exorſus, Anciſo Baccalaureo, Provinciæ Prætore, ſeſe, ſuorumque gentilium complures, abrupit. Principio Ducis, mox propemodum & Regis ipſius, ad tempus aliquod, exutô ſacramentô: nova ſibi vexilla, novas ſumpsêre ſedes: non jam per ſolum animi tumorem, ſed etiam per avaritiæ vecordiam: quam in manipulis tam paucis nec univerſum potuit explere Peruvium. Quærentibus nova fœdera, ſicut fit in Deſperatis: non potuêre deeſſe novi conjurati: conciliante præſertim ſocietates, mentium & inquietudinis ſimilitudine. Nam erant ultra Quitum, Septentrionalis Peruvii nobilem urbem: erant extra jus & viciniam Hiſpani nominis, Reguli quidam provinciales, Iſthmum Americanum circumſidentes. Tum, præter hoc, exulceratis invidiâ metuque cogitationibus, infeſti barbarorum primores: ex peregrinæ gentis diverſis moribus lividi, comprimiſque nationis Hiſpanæ gliſcente *dominatu* ſuſpicaces: *Qui viciniſſimo cuique ſemper nimius videtur.* Se in iis omnibus, uti copiis, ità nexu potiſſimus, PANCHIACUS erat, Toparcha: quem tam arctè ſibi Valboa cum ſuis omnibus devinxit: ut eoſdem pars utraque pace belloque ſumerent amicos & hoſtes. Hunc Panchiacum Vaſcus, quà ſuaſu, quà pollicitis ac blandimentis, ad baptiſmum denique, poſt Chriſtianæ magiſteria doctrinæ, perduxit: ac, de ſalutari fonte ſuſceptum, CAROLUM nominavit. Nec immemorem benefacti ſe Regulus præſtitit. Etenim Auri gemmarumque vim ingentem, tanquam donativum, die quodam feſtivô, Valboanis militibus ipſique Duci, ſub epulas in medium protulit. Primæ potioreſque doni partes

ad Vascum sine controversia pertinebant: quas etiam ad se, nullâ morâ, manus avida traxit. Inter asseclas, ut quisque se vel Ducis, vel Reguli ferebat intimiorem; lis erat & contentio, quanta nec inter Gallos olim, captam Romam auro promercali nundinantes. Nec herculès aliter hîc, atque tunc in foro, cui Camillus intervenit, in stateris ac libris bilancibus jacebat Aurum; ad ponderum leges examinandum. Iamque ventum ad rixas erat & jurgia: succensisque cupidine mentibus, Avaritia ferrum spectabat atque sanguinem. cùm diremit controversiam PANCHIACUS, ingenuâ reprehensionis libertate. Contractam etenim in pugnum dexteram, alteque sublatam, furioso cum impetu reduxit: & in bilancem, quâ thesauros ponderabant, impegit, ictu tam valido; qui cum Smaragdis Aurum omne discussum, huc illuc pavimento toto disjiceret; *deque Congiario sparsionem faceret.* Adjecit (frendentibus licet illis) cum stomacho; *Vestram Fidem! Hispana gens! Et Christiani vos estis, quibus Thesauros in Cœlo Deus vester imperavit*, ac seposuit? *in Terris, vetuit? Ecce, nos* ex Gentibus Peccatores, *& ab longis tenebris, nunc demum lumine cognitionis cœlestis aspersi, tamen id, quod* VERUM *est, videmus, & hoc, quod vos* AURUM *vocatis, nos* TERRÆ MASSAM *dicimus, inque medium & commune, tanquam possessionem plebejam, projicimus. At vos, in jubare Soleque Religionis primis ab natalibus versati: tanquam* DEAM *quandam adoratis ac rapitis Glebam neque vescam, neque potabilem, nec ullo modo nutrimentis humanis genitam. nam alioquin, cur abdidisset illam Natura, quæ vitæ totius cuncta subsidia ponit in propatulo? Quod amplius est. In me, qui sprevi vestras æstimationes, qui disjeci, qui pro-*

protrivi, dentes infensos ac lividos oculos distringitis: indignamini que, quòd IDOLUM *vestrum, nostris illis priscis multò damnabilius, conspuam & proculcem. Atquin ego vos, & Numen hoc vestrum, quod adoratis, nihilominus cito placabo, ne diutiùs in dissidio simus. Ego vos (si Felicitatem hoc appellatis) ad summas statim Fortunas perducam, ex quibus non tantùm manus, & sinus, & arcas, ac triremes vestras, & maria, terrasque; sed, quod his omnibus vastius est & insaturabilius (hoc est, Avaritiam vestram) expleatis. Ibi, quantum potestis concupiscere, tantum rapite, trahiteque, sed sine rivalibus, & lite ponderationum. Vos tantummodò mihi credite, meque sequimini.* Secundùm hanc, quam retuli, Satyram Panchiacus haud aliter; atque pollicitus fuerat, fidem exsolvit. Novis etenim arrectos votis, à mediterraneis, in quibus hucusque militiam triverant, ad Americæ superiora, Boream versùs & Isthmum, deduxit: & ex aliis alia commonstrando loca, fossilis auri massis aut fluidi metalli glareis opulenta; Regnum Hispanis his apuerit, quod AURIFERÆ postmodo CASTILIÆ nomen est sortitum. Postea, progressus ad Occiduas partes; Zurii maris portus & ostia, sitientibus reseravit; ad id usque temporis navibus Europæis inaccessa. Præter hæc, montium Darienæ regionis latentes opes &, quibus ex littoribus Lima, Potossium, Chila, cæteraque fortunatissimæ continentis abdita penetrarentur, retexit ac propalavit. Ne verò dictis ejus discors appareret eventus; in ipso statim itinere, quod ad Isthmum ferebat, Panchiaci Reguli ductu, VALBOA repertis auriferis specubus, obryzo copioso militares currus & impedimenta refersit: donec ad æquoris Pacifici littus illud pervenit, quod nunc urbi Nombrediosæ stat oppositum. Illic & Portum, utcunque prius ru-

dem, in formam commodiorem redegit: &, partim, ut repertæ felicitatis fidem præterito firmaret; partim, ut spes subsequentium in tempus futurum vallaret; Arcem erexit, super ipsum litoris marginem: cui nomen AUREO CASTELLO fecit. AC, ne gratuitus esset tam speciosus titulus: quidquid Auri priùs, ac postea, VALBÒA congessit; id universum illius munitionis laquearibus intulit: non sibi tantùm, sed & Regi; cujus in obsequium redierat. Verùm, exempto rebus humanis VALBÒA, redactisque sub imperium perduellibus: Regii curatores considerare lucrorum compendium, & sub rationes vocare census annuos exorsi, qui redundare possent in Philippos: Castello paullatim domuum frequentiam, & hinc urbem; mox turres & propugnacula, circumportârunt. ET hæc nunc est illa, toties memorata, sæpiùsque memoranda PANAMA: cujus principia sese debent VALBOANAE, velut retulimus, rebellioni: *fortuna Regis, etiam è læsæ Majestatis decremento, majestatem augente.*(h)

AR-

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER III.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. P*Etrus Victoria, Panama navigaturus in Peruvium, primo ventis retinetur: deinde febri gravissima, ex æstivis caloribus. Eam Victoriæ lethiferam, Medici pronuntiant.* Commentarioli. pag. 60. fin. & pag. 61.

II. *Petri dolor atque lacrymæ, ex mortis denuntiatione. Tænitudo præteritæ vitæ; &, hanc consecuta, febris remissio.* Comment. pag. 62. fin. & pag. 63.

III. *Confirmatiore valetudine, Petrus tandem, cum Sociis, navem inscendit; verùm, adversùs tantum iter, perperam instructam, & imparem. Tumbesianorum admiratio, primis Europæorum conspectis triremibus.* Comment. pag. 64. & 65. princ.

IV. *Ab destinato in Peruvium Navis cursu, ventis obliquis avelluntur procùl, in Occiduum pelagus. Legunt, invito remigio, Novæ Hispaniæ, Californiæ,*

Quiviraque littora. Tatarraxi Senis Regia, & opes: ac regni prodigiosa animalia. Quadam adduntur, de Insulis Salomonis, ac Nova Guinea. pag. 67.

V. *Vi procellarum, in Insulas denique Philippinas abripiuntur. Ea describuntur, cum suis opibus. Resarto navigio, ab iisdem retrogrediuntur, in Peruvium vela facturi.* Comment. pag. 70.

VI. *Nova coorta, eaque sava, tempestate: navis Victoriana in anchoris, & vectores in formidine, fluctuant. Pace maris reddita, cursus, in Peruvium cœptus, resumitur: qui tamen navigantes, ob nimiam longitudinem, grandi sollicitudine affligit.* Comment. pag. 72 & 73.

VII. *Magistri navis, callida ad vectores oratio: qua eis, de annona in futurum sollicitis, persuadere nititur: ut commeatum omnem in commune comportatum, sibi, ceu custodi & dispensatori, concredant, aqualiter ac viritim distribuendum.* Comment. pag. 74.

VIII. *Vectorum, adversus naucleri consilium fraudulentum, questus, murmura, protestationes. Sed vincit illius prava ratio: non sine damno, rixis, & indignatione Sociorum.* Comment. pag. 76. 77.

IX. *Post multum temporis, Peruvium tandem aspiciunt: sed non agnoscunt. Scapha exploratoria incassum emissa, Panamam versus denuo rapiuntur ventis: & versum Hispania Nova littora. Ad eam uti navem advertat, gubernatori persuadere nituntur.* Comment. pag. 22. & 23

X. *Pertinax adversum salutaria consilia magister navis: relictis utilibus Panama, Novaque Hispania portubus, navigium procelloso cuidam Promontorio applicat. Mox fraudulentia nova, auctor est Vectoribus: ut eorum dimidium, ad levandam annona gravitatem, navi relicta, pedestri itinere procedat, ad innominatam quampiam urbeculam.* Comment. pag. 80 & 81.

XI.

XI. *Nauclero, fraudis suspecto, & fidem apud vectores non reperienti: fidem animosque complurium conciliat nonnemo Sociorum, per dolum aut vanitatem. Victoria solus unus in sententia contraria persistit.* Comment. pag. 83.

XII. *Ab hac tamen eum denique demovet, quantumcunque dissentientem, Pediosa cujusdam amicitia, & importuna preces. Vectorum ergo magna pars, & in his Victoria, scapha terram petunt: navim & mare relinquunt.* Comment. pag. 85.

POSTEAQUAM Panamam pervenimus: Peruvium confestim, inoffenso maris, ut sperabamus, cursu cogitabamus. Sed ventorum torpore spes pariter & naves suspendente (subsiderant enim Aquilones, quorum præcipuè successu velificandum erat) in urbe, malè grata quiete, desedimus. Et tunc æstatis adultæ cursus erat: cujus intolerandus ardor, vix aliam, totius Americæ terram sæviùs accendit, aut perseverantiùs exurit. nam, præter spissatos directo Sole radios: æquoris insuper reflexo fervore plaga palustris & uliginosa marcet: tostique per immensa littora sabuli caloribus, corpora torquentur. Ætnæ Siculæ, Vesuviique Campani, diceres viciniam: perpetuis ignibus flammatam. Ita non tam æstuant illic homines, quàm assantur: cute semusta pustulis, ac Maurico pæne nigrore rumpi solita, fœdarique. Quare, citò viscera penetrante sidere, flammáque correptis intestinis: morbi gliscunt, & contagia vulgantur: inter corpora præsertim insueta, vel alioquin ob teneritudinem fluxa. Vectorum itaque non pauci, mari soleque fessi, concepto languore, decubuêre.

MIHI molestius nihil erat, quam auræ secundioris exspectatio; diuturna sanè, jamque sextum

tum in menſem effluente morâ. Cujus, dum & tædio conficior, & incertâ meliorum ſpe diſtendor: ecce! quæ tamdiu me diſtulerat intactum, in me vi totâ ruens acuta Febris incumbit; tantò gravior utique, quantò tunc alieniore meo tempore. nam, ne triremis interim curſum ſuum urgeret & expediret; metus nec immeritus erat, neque parvus. Intendebatur inter hæc morbi vis; & valetudinis moles, proſtratum ad extrema deduxerat: cùm (dictu miſerabile!) ſuper hæc omnia Medici quoque, deſperato curationis ſucceſſu, mihi ſuprema denuntiant; adjectô; *Non artis ſuæ, non virium & corpuſculi mei, tantîs depaſti caloribus, eſſe poſſe, proferre vitam. Cederem itaque Numini, quod ſuum eſſet, repoſcenti: darémque manus Naturæ, pari rigore ſenium juveniléſque pedes, in conditorium citanti. Sic eſſe conſtitutum æternîs legibus; ut inoffenſo paſſu procedat moriendî neceſſitas. Cui proinde, ſi virili fortitudine pueriles annos impénderem, dimidium mali ſuperatum fore.* PRIMAM *eſſe Mortis facilitatem, non Timere Mortem: longeque negotioſius Pavorem interitus, quàm ipſum interitum, exantlari.* Fulminatus ego tam tragica, tamque præter opinionem jacta criſi, plane peremptoria; ſiqua fides eſt vitæ dulcedinem continuata felicitate quondam expertis, & mox ab hac in luctum ſempiternum deſcenſuris: dubitare mecum ipſe cœpi; verene ſic haberent ſeſe, quæ valetudinis arbitri protuliſſent? an vero per ſoporem & delirium hæc audiſſem? Sed ſimulac, illorum abſceſſu meæque ſolitudinis ſilentiô, quies & otium fuit; cuncta per rationem meditatiùs exputandi: tunc enimvero cœpi, conſiderata funeris propinquitate, fletibus non perfunctoriîs diffundi: cubitoque ſuper pulvinum, quoad vires dabant, nixus, memetipſum hiſce ferè lamentis, ante fatum, extuli;

II. PEREUNDUM *eſt igitur? & pereundum, inter*

gentes

gentes non tantum exteras, sed etiam ultra notum Solem projectas, & omnem humanam consuetudinem exutas? Moriendum ante diem? & hoc quidem impuberi? modò quatuordecenni? vixdum etiam delibatis vitæ dulcioris principiis? Et, nondum exactis adolescentiæ spatiis, jam tempus ego, jam senium explevi? Quid ergo nunc generis claritas? quid opulenta congestis copiis domus? quid latè sparsa, per cognationes, per & affinitates nobilitas, in sæculum aliud abituro conferunt? Frustra, mi VICTORIA, *frustra, multúmque pœnitendo, tot marium Insularùmque circuitu; Fessam, Marrocchium, & Mauritaniæ decoloris extrema, Peregrinus Europæus rasisti! Stultâ navigationis lassitudine totum Atlanticum cucurristi; Fortunatas lustrâsti; Margaritæ portus intrasti; Carthagènam & Nombrediosam obiisti: caeterósque maris importuosi flexus & angulos pervasisti: quo pretio laboris? scilicet, ut Bæticam, ut Hispalim, ut penates paternos, ut amabilissimam genitricem, fugeres! & inter tuos vivere securè noluisti; quò periculosius atque turpiùs inter alienos perires! O, me calamitosum, torvisque fatis in lucem editum! Ergò non potui Tempestatibus vitam ponere? non, Brasilorum Canibalumque littora prætervectus, barbaricis configi telis? non piratico certamine: cum Andrada Villandradioque, sicut periculum, ità mortem, sociare? non mille discriminum ruinis, in tanta maiorum fertilitate, tanta Ponti levitate, consepeliri? Nùnc denique, nunc, avuncùle dilectissime, repulsæ precum tuarum, quales commerui, pœnas dependo. nunc, tui contemptum pelle mea deplecto. Tu monebas: tu retinebas: tu lacrymis, minis, vaticiniis absterrebas: nec tamen vel hilum in contumaci pectore proficiens, quantum mater in filio, tantundem verborum propinquus in nepote, dilapidabas. Et nunc quidem fortassis irridet fugitivi sui proterviam Roas. Fortassis impietatem degeneris nati pia genitrix exsecratur: & inter solitariæ viduitatis quotidiana lamenta, fletibus istis meis, justissimo supplicio,*

Nemesis

Nemesis aquas adfundit. Hoc scilicet, hoc nunc curiosa pertinaciæ pretium; hunc exitum refero, non reverentis cognatum sanguinem, temeritatis: ut Matris desertor, Avunculi contemptor, periculorum irrisor, ævi levis, conscientiæ gravis, solatiorum omnium egens, Christiani funeris & exsequiarum extorris; procùl paternis cineribus, & tumuli communione, deputrescam. Sed parva sunt hæc. Ille potiùs, ille mentem meam nunc pavor lancinat; ille sub præcordiis horror, mortis in vicinia, consternat: Præteritorum pudibunda memoria; scurrilium in lubricis annis errorum recordatio; neque paucæ grandiores ætate sua noxæ: quarum nec expers jam olim Hispalis fuit, & nauticus, per tot vectorum ac scelerum irritamenta, cursus fertilissimus. Nunc (eheu) deliciæ vanuerunt, animi remorsus durat: usura flagitiorum transvolavit, & pœnitudo successit; quæ Promethéo quocunque vulture crudeliùs viscera fodicat Peccatum peractum est; peccati supplicium impendet. Jamque, simulac damnatum, VICTORIA, spiritum effuderis: ministri, qui præstò sunt, Tartarei, teterrimique Stygis apparitores, tetrum & sibi concolorem Reum ad Puteal raptabunt horrendum; ad Prætorem, quovis Cassio rigidiorem, improbitatis omnis scopulum: ad Iudicem ac tribunal, a quo tam Nesciri malefacta capitalia, quàm post funus Absolvi, nefas est. Sequetur reum convictum & indefensum, inexorabile sine fine supplicium: sequetur horribilis immensa profunditate Vallis, inextinctis Tartarorum incendiis æstuosa; cujus Flammas immanes, nulla Panamæa Canicula vel Sirius æstivus æquat; nullum Atlanticum Zuriumque Pelagus obrueret aut temperaret. Ad quæ nunc omnia (miser PETRE) caussa parùm præmeditata, nullóque patrono, festinas.

QUÆ cùm in hos ego, similesque plures questus, largissimis infusus lacrymis, egessissem: revolutus in lectulum, ad CHRISTUM. Deum ac Servatorem, oculis animoque conversus; quanto

to potui mentis & præcordiorum dolore, rogare meorum admissorum veniam, omnium singulorumque cœpi: non voce minùs, quàm manibus, cœlo tensis. Vnde, quotquot domesticorum ægri lecticam circumsistebant, in fletus uberes effusi; mecum eadem orabant, ac dolebant. Visumque placari mox Numen. nam remissiore protinus æstu, de morbi vi plurimùm decessit. Relevari capitis ac viscerum ardor; minùs jam rigere lingua; meare legitimo temperamento venæ; prorsus emendari valetudo; ciborumque patientia vitiato stomacho reviviscere.

III. Non fefellit hic ipse rei melioris rumor Medicos. Vnde, qui nuperrimè decretoria me censura sepelierant, iidem ad me paulò post, quasi resossuri, concursant: &, sive sincera gratulatione, sive (quod familiares conjectabant) à convalescentis hilaritate liberalius lucrum & Soteria prolecturi; tanquam per officium frequentant. Largis interim, & ad animum recreandum quæsitissimis sermonibus, primô; mox altero, tertioque, tum & pluribus diebus aggressi; celeriùs omnium opinione mihi salutis aut firmitudinem attulerunt: aut (quod idem est) fidem, & credulitatem. *Plerumque namque, qui se valere putat; ille jam valet.*

Cæterùm ego Medicis non sine luculento præmio remissis: cùm dilapsam jam pridem triremem tacitus dolerem: devoratis tandem animi tædiis, ad urbis Panamææ procerum nonneminem accedo: propositoque Peruanæ navigationis desiderio, commeatum ab eo, simulque de meliore nota commendaturas litteras, ad Proregem Limanum, extorqueo. Mox, ulterioris moræ fastidio, quoniam triremium biremiumve justarum copia non erat: navium ordinis minoris aliquam (veriùs Celocem grandiorem) inscen-

ſcendo; plebejam ſanè trivialemque: præterea nominibus aliis multis miſerabilem: quippe nec annonâ, niſi negligenter; nec armamentis ſuis aut utenſilibus, inſtructam. non illic vela, contra procellas duratura; non malus, ſuſtinendæ carbaſo firmus; non rudentes in longum ſolidi; non carina laterave, fluctibus inſultaturis paria. Dicam ad ſummam: ne magiſter quidem navis vir gnavus aut alacer videbatur; lentiſſimique remorum ductûs miniſtri, qui per tranſtra ſedebant: prorſus ut appareret, niſi venti nos protruderent, tertiô quoque die tres paſſus eos in Pelago promoturos; & in eorum ſocordiam meritô Bilbilitanus noſter vates, præluſiſſe credi poſſet: cùm id genus remigum, NON NAUTAS putavit eſſe, ſed ARGONAUTAS.

Et talis quidem erat ARGO *mea Quarta*, qualem depinxi modò; depingamque poſthæc ſæpius. Sed tam malè materiato vehiculo, nihilominus animam & ſpes noſtras auſi concredere CENTUM viginti quinque vectores, præter nauticam turbam, Panamæô portu ſolvimus quos inter etiam Neſtor ille meus, facundusque polyhiſtor, erat. Peruvium autem omnes æquè tendebamus. Et navigationis quidem principia, ponè littora, præclarè ſe dare viſa ſunt: non tam naviculariorum induſtriâ, quâm cœli ſereno, ventorumque non diu duraturâ fide: narrante præſertim ex aliis alia Neſtore; quorum tam copioſus erat, quàm aquarum mare. Sicut enim ſingula quæque rerum obviarum ſermonis anſam ei dabant: ita loquendi flumen ad ea vertebat. Cùm autem & barbaros animadverteret pro littore conſiſtentes, ac celocem noſtram non maximam, tanto cum onere, mirantes: Atquin (inquit) hæc illis pacata navigia, ſine pompa triremium, & armorum terrore, jucundiora viſu ſunt: quàm maria, Darii Xerxiſque claſſibus con-

constrata. Sunt enim indigenæ partis hujus Americæ (sicut & Peruvii) subtimidiores, suspicaces: &c, ad grandia potissimùm machinarum spectacula, formidolosi. Certè, qui Peruanorum primi (quod Tumbesiam incolentibus præcipuè signateque memorant evenisse) triremes & onerarias Europæas conspexêre, dispassîs velîs antennisque volitantes, & alternatione remorum incedentes: homines, omnium rudes, & transmarinorum insoliti, quique præter Canoas, Peraguas, & Balsas suas (id est, lembulos) nihil unquam nauticum oculis usurpâssent; principiò, tanquam ad prodigium quoddam, concussi feruntur. Avulsas ingenti terrarum tremore rupes, aut seminsulas, incertô ferri fluitareque pelagô suspicati: posteaquam propiùs admotas, æquali semper agitatione moveri, nec usquam impariter mergi, deprehenderunt; admiratione propemodum lapidescere. Donec ad extremum etiam hominum formas in triremibus conspexère; per foros, pérque malum, per proram ac puppim, & navium marginem discursantes; donec consideravêre vultus peregrinæ frontis & oris; nec perinde, sicut seipsos, investes ac depiles, sed aptissimîs membrorum tegumentîs, & cum gravitate barbæ. Tum enimverò prorsus extra se positi, *Deos! Deos! & non Mortales*, clamare, credere, venerari, sunt orsi. (*a*)

IV. SED jam pridem, dum nos in Nestoreas has pluresque similes enarrationes, intenti pendemus: & serenitas aërem, & ventus secundus navim, destituerat; in Eurum subitò rapidissimamque procellam commutatus. Et nauclerus, nec scientiâ torquendi clavi, nec industria laboris, tempestati par; remissîs manibus, Oceano nos permisit, ac fortunæ fluctuantis arbitrio. Quo factum; ut ab littoribus maris Orientalibus, quæ Peruvium nos pervexissent,

mo-

momentò celeriùs abrupti, longiſſime rape-
remur in Occidentalis æquoris vaſtitatem: &
inemendabili dierum aliquot noctiùmque cur-
ſu (cum Vulturni violentiſſimi nec punctum de
flatu remitterent) plerumque margines Hiſpa-
niæ Novæ, dextrâ jacentes, legeremus. Pau-
lò poſt ulteriùs provecti, Californiæ, quæ
ſuprà Novam Hiſpaniam ad Occaſum porrigi-
tur, Sinus intramus. Ab his ipſis tamen mox
diſpulſi, Cæciâ vento nos proturbante; tranſ-
verſim in alta maris aliquouſque raptamur. Ibi,
coorta repentè malacia, dierum aliquot ingra-
tiſſimam trahimus moram; non prorſum, non
retrorſum, progrediente celoce. Poſt quæ, recru-
deſcentibus Vulturnis, ad continentis Americæ
Borealia, deflectere cœpimus; errore tam omni-
bus manifeſto (ſed quis, ventis nolentibus, cor-
rigeret?) ut, vectorum quidam, veteri littorum
peritia, Regiones agnoſcerent. Monſtrabatur ve-
teranorum digitis, eminus & in extremo maris
ac terrarum angulo, QUIVIRAE Regnum; Ar-
chipelagus inter, & Anianum Fretum, medio ſitu.
Qui luſtraverant olim, miranda referebant. Ca-
nes, leonum magnitudine: cæterùm tranſportan-
dis oneribus habiles, & inſuefactos. Tatarraxi
præterea Regiam: Senis, majorum noſtrorum me-
moria decantatiſſimi; quique regio jure nomine-
que Quiviranis præſederat: cujus opum exciti
fama quidam noſtrorum hominum: & credulita-
te temeraria certis incerta præhabentes, ſigna re-
liquerunt, ſub quibus ſacramento meruerant: ac,
præſidiis Mexicanis imminutis diſceſſu ſuo: poſt
iter longiſſimum, & millena pericula, Tatarra-
xum deniqne Regem invenerunt, Solio reſiden-
tem ignobili, ſine veſtitu, ſineque gloria, vel appa-
ratu, regnantibus ſueto: niſi, quòd collum obi-
bat, ære fuſili plebejô (quod cuprum vulgus vo-
cat) ductus plexuſque torques. Hæc erat omnis
illa

illa Midæ tranſmarini Regia: *tantæ famæ tam vile crepitaculum*! Celeriùs itaque deſertores illi, quàm ſpe ſibi finxerant, obſaturati; correcta ſtultitia, pedibuſque reprehenſis, Americæ citeriora repetierunt. nec in Mexicum quidquam, præter longinquæ fidei portenta, reportarunt, in quibus memorabant Animal quadrupes, equi forma proceritateque: colore puniceo, fronte media cornuta. Quod cornu, quia ſimplex & unius ſine flexu mucronis eſt: MONOCEROTIS nomen & auctoritatem illi Belluæ conciliavit. Caput ejus propemodum cervinum, ardua ſubrectaque cervice: pedes quoque tibiis, caprearum in ritum teretibus, atque macris. Ferox aſpectu, ſævumque feræ genus, quoties inardeſcit: præcipueque, ſi lædas: cæterùm ira citô deferveſcente, placabilique: ne quis multùm dubitet, de veritate Monocerotis. (*b*)

AQUIVIRÆ deinde littoribus, interſpirante Borea tranſverſiſque tempeſtatibus disjecti: vela convertere cogimur in Auſtros. iterumque, nec multò poſt, cadentibus Aquilonibus, & Euro nos propellente, mediô decurrimus Archipelago: relictis ad lævam (quas oſtendebant eminus periti maris illius) Inſulis Salomonæis, Novaque Guinea

De Salomonæis in hunc modum referebat noſter polyhiſtor. Alvarum Mendavium, Limano ſolventem portu, poſt menſium tredecim continuam, & directi curſus, navigationem: in multas incidiſſe, permagnaſque Maris, quod à Divo Lazaro nominant, Inſulas. Eminentiorum, hac tempeſtate, nomina memorabat, Jeſum, Malayam, Malartam, Atregadam, Trium Mariarum, Divi Chiſtophori, Jacobæam, Zambamque, quarum poſtremam, affirmabat, cæteris omnibus ambitu magnitudineque præſtare. Sed Mendavius (inquit) priuſquam ſuis ſingulæ nominibus inſig-

insignirentur à posteris: eas generatim, pro jure libituque Repertoris, SALOMONIS Insulas appellavit. An, quod ex istis usque crederet ab illo Ierosolymorum Rege, Davidis filio, petitum & advectum Aurum Ophiræum? an potius fortuitô quocunque mentis lusu, vel arbitrio? Distare porro dicuntur ab America leusarum spatio circiter octingentarum: faciliore (quod omnes confitentur) ad eas triremium cursu, quàm ab eisdem in Peruvium recursu: propter ventorum & Oceani diversos mores, non æque recedentibus faventium, atque venientibus ad eas oras. (*c*)

NOVAM autem GUINEAM (ab Africanæ Guineæ quadam similitudine sic appellatam) primus omnium Villalobus, anno Salutis CIↃ. IↃ. XLIII. cum navibus, ad indagandas Moluccas, emissus è recentis Hispaniæ regnis aperuit. & ob hoc Argonautarum Hispanici sanguinis non ultimam assecutus est palmam. Incolarum nigra corpora, sed agilitate miranda, non ingenii minùs, quam membrorum, prædicantur. Sunt autem, quibus hæc GUINEA continens esse videatur: quique Salomonæas Insulas ei per Chersonesum Isthmumve connectant. (*d*)

V. SED nos interim, quanquam Nestoreis his narrationibus non indelectati, Peruvium (quod solum quærebamus) remis velisque fugiebamus; & in paucis diebus, Archipelagi quoque spatiô decursô, sensim Oceanum Orientalem, & Indiam Gangetidem intrabamus, quam nunquam destinaveramus. Id ventorum accidit pertinaci malevolentia: quorum indomitis furiis ablata celox nostra: ne Tiphyi quidem (Argûs veteris magistro) paruisset. Ità toto jactati Zurio Lazaræoque mari: Philippinis tandem Insulis cursum advertimus: non invito sanè nauclero nostro: quippe cujus actuaria jam nec contra famem sitimque, neque satis adversùm tempestates ac fluctus instructa, manifestè fatiscebat

& peri-

& petibat. Sed libet (priusquam Philippinas ingrediamur) eas obiter describere: sicut accepimus. Sunt Insulæ complures, super æquor Divi Lazari per pelagus Indicum sparsæ: feruntque PHILIPPINARUM nomen, commune cunctis, ab Regum, quibus subsunt, nomine: cæterum, præter hoc, distinctis singulæ nuncupationibus inter sese discretæ. Circumluuntur ab ortu Solis eo mari, quod Archipelagus (velut dixi) nominatur. Ab occasu, Sianis regno Chinæque parte terminantur, & India, quam Orientalem & Trans-Gangeticam dicimus. Ab Austro, Moluccis insulis & Borneâ stipantur. ad Septentriones autem Cantone finiuntur. A vicesimo ferè cœli gradu, Boream versùs, inchotæ; pertingunt ad quintum, super Æquatorem. Insularum porrò nominatiores sunt: Luconia, cujus caput est Manhila: tum Mindanaa, Calamiana, Vizaia, cæteræque, sub harum claritudine latentes. Earum pleraſque MICHAEL retexit LOPIUS, cognomento LEGASPES (etiam ipse nostris Argonautis inserendus, ex merito) sub annum reparatæ Salutis Millesimum, quingentesimum, quartum ac sexagesimum. (e) Sed multò jam antehac in easdem penetrârat, Alvarus Sajavedra, nobilis Jason & simul navarchus: qui, Ferdinandi Cortesii missu, Cinatlâ (maris Zurii portu) soluta navi, procurrit in Orientem; Moluccas Insulas investigaturus. Per eam enim occasionem, Mindanaam quoque, Vizajam, cæterarumque nonnullas adiit; quas deinde posteritas appellavit PHILIPPINAS.

Porro caussam tam laboriosarum navigationum (præter Regum Hispanorum voluntatem & mandata) splendidam habuêre plerique; famam ipsam ingentium & exoticarum opum, quibus tam Philippinæ, quàm MOLUCCAE, ferebantur affluere. nec ex vano. namque sanè, quales rumor cantabat; tales, ut plurimùm, repêrere. Præter aurum, & aromatum

aromatum copiam : etiam Margaritæ jactabantur, non cujusmodi vulgò sunt in cervicibus & pretio principum fœminarum: sed, quibusdam in Insulis, ea granditate, qua turtures ova nituntur. alibi, Gallinarum etiam & anserum partus æquare, dicebantur. Ac, siqua fides idoneis Annalibus : invenêre quidam uniones, quales fama cantabat, & in Europam devexerunt. (*f*) Nos Margaritam, nec ad nucis avellanæ magnitudinem, usquam locoorum illorum conspeximus : nec uno grano locupletiorem navim reduximus : quam idcirco, diebus pauculis insumptis, ex anchora revulsimus: & in mare priscum propulimus. Nam, quæ nos caussa retineret ? Non fuerat neque consilii nostri, neque compendii: vel Moluccas intrare, vel adeò Philippinas. Sed nempe, mille locis lacera velorum carbasa, cæteraque navigationis instrumenta manca, præter aquandi, frumentandique necessitatem, etiam invitos advertere telluri navim coëgerunt. Ad Palmeram igitur (quæ Mindanaæ, Vizaiæque media prætenditur, folii querni similitudine) descendimus. nam isthæc, uti prima tractûs illius Insularum, sic opportunior, occurrebat. In qua tamen haud ultra biduum exegimus, ac mox antiquo cursui vela reddidimus.

VI. CAETERÙM : immutata repentè maris fides, in anchoris actuariam tenere compulit; nec retrò, nec prorsum, velificandi libertate concessa, tempestatum culpâ. Nam, præter disturbatum procellis aërem, & furentium Austrorum violentiam, ex obliquo pelagus miscentem, etiam nubes, æstivis incensæ caloribus, inter sese collidebantur, creberrimeque ruptæ tonitrû, fragoribus aures nostras, tumultu Pontum ac Cælum, fulgurum flammis oculos, ignium jactu proxima littorum, & pavore palpitantia corda,

da, verberabant. Insuper etiam tenebris suppressus diei nitor, nocte præpostera nautarum ministeria suspenderat; nulla regendæ navis neque spe relicta, neque modo, vel adjumento dixisses, in antiquum omnia revoluta chaos; quodamque mox veluti cataclysmô superfundi. Nam etiam, nequid ad malorum cumulum deesset, præcipiti ruina fracta nubila (cùm procella, quam Ecnephiam dicunt, nimbos impelleret) improbis imbribus descendebant: &, assiduo casu labentia, mari veteri maria nova videbantur affundere. cùm interim & ab anchoris, ancipiti fide pendens, navigium nostrum fluctuaretur; in momenta singula ruptis rudentibus: & sævô tot fluctuum agitatu, saxis littoralibus celox impingeretur. Sylvæ quoque, propinquis prætentæ littoribus, mari magis ad horrorem, quàm ad subsidium periclitantium, incumbebant; non frangendis ventorum incursibus, quàm augendo terrori, validiores: insanô mugitu tot millibus arborum inter sese collisis, & ramorum fremitu longè lateque tumultuante. Grandi quoque terroris incrementô, tempestati nubium, horribilis rupium atque nemorum Echo consonabat. Iam pridem itaque tot malorum terror, ac vectorum quoque nautarumque mistus clamor, omnia turbaverant; exigua salutis relicta fiducia: ne mihi quidem, sicut antehac, animi robore durante. QUID *enim facilius est, quàm, natura rerum omni bellante, mente collabi?* vel, UBINAM *citius ac sæpius, quàm in mari, desperatur?* ubi, *quot fluctus in procella, tot mortes, oculis* offunduntur. Quod igitur restabat unicum; ad cœlum, & vota supplicabundi confugimus. neque cassa prece. Nam, exactô continuos inter nimbos atque turbines, die gemino, totidémque noctibus: lux tandem cœlo nubibusque silentium & concordia rediit: suppressis etiam imbribus, & ventis tantummodo

D non-

nondum plenâ pace compositis. Horum bonitatem dum opperimur, paucis in eis insuper ad corporum curam sumptis horis; aquam & commeatum, fluctibus destructum, reparamus: quæque cætera sarciendæ navi desiderabantur, integramus. Sed erat interim exigua ventorum emendatio: quorum, malefido licèt durante flatu, relictis à tergo PHILIPPINIS, raptam è retinaculis actuariam, iterum in Peruanum cursum impellimus; remorum improbâ contentione.

JAMQUE mensis alter & alter navigatione processerant: &, quantum tempora, tantum alimenta, diffluebant: dum, prædevoratâ Peruvii spe propinquitateque, nihil quisque minus, quam parcimoniam, meditatur, &, absumpto præsenti victu, sibi cuncti futura pollicentur, ad usque luxum & copiam; in tanta præsertim littorum feraciorum exspectatione. Sed hæc, quantò sperabantur, tantò fugiebant errabundos; & iter, cum tædio cunctorum, tendebatur in longinquum. Jamque vectorum plerosque sollicitudo torquebat proferendæ vitæ, producendique commeatûs; maximè, tam frequenti populosoque navigio. Nauclerus igitur, in istam jam pridem intentus, & nunc tam oppositam nactus, occasionem; vocatis ad concionem, quotquot in tabulatis & transtris erant; in hunc ferè modum verba facit: &;

VII. PER *aliquammultos abhinc*, inquit, *dies quiritantium voces & murmur excipio, de prorogata, præter omnium metum ac suspicionem, navigationis morâ. Debet igitur hic ipse querulorum affectus admonere nos; ut incommodis quibusvis impendentibus remedium in tempore comparemus. Et, si quidem mea remigumque tarditas incusaretur; si scopuli, si Scyllæ marisque Syrtes, si naufragia timerentur, quorum discrimen humana depellere valeret industria: totum in me meisque crimen esset, & manus no-*

nostra, saluti vectorum conducta, velut noxia respicerentur: si quando nos, rebus in arctis, langueremus. At nunc, incertis & nullo mortali consilio praevertendis, conflictamur, omnes ex aequo: Fatis scilicet, & Futuro, quae posita sunt utraque, caelestium in potestate. Numinis volâ dexteraque Venti continentur, non, arbitrio meo; qui nuper, tam secundi, tam fluxiles: ut etiam incogitantes nos Salomonais ac Philippinis Insulis impingerent: paullò post in contrarium converso successu, nunc plusquam bimestri tarditate nos affligunt. Iidem ipsi quoque, qui nunc pravi sunt, in deterius variato flatu, fieri praviores possunt: turbinumque mobilitate (quod Superi tamen avertant omen!) forsitan in Australis Oceani, vel Archipelagi Septentrionalis distantissima littora, navim disjicere. Non insueta (mediusfidius!) nec ab humanis maritimisque casibus aliena, loquor. Possunt ista, solentque contingere, gravius, lenius; prout Superis cordi sumus: &, si (quod procul sit!) contigerint, interrogo; Quid facturi tunc simus? Equidem, quod mearum fuit partium, ad hanc usque diem cum fide praestiti. Panamâ navim eduxi. laceratam aequoris injuria, velis, malo, rudentibus, antemnis, remis, instauravi. penuria pressam potabilis aquae, tum & quibusdam utensilibus imminutam, supra necessitatis leges instruxi. Vita caetera subsidia, quorum usus indigebat, importavi. Nihil horum omnium facilè deinceps, ne producta quidem in quartum quintumve mensem profectione, defieri potest. Soli victui (vectores mei) soli diario, periculum ex futuris eventibus, semper, & in omni Ponto, sub omni navis rectore, potest ingruere. Quis enim gubernatorum ventos unquam? qui Oceani fidem, in capistro tenuit? Aut quaenam res est ad obsequium minus nata, quàm procella, vel aura? Quantum tempestates, tantum extendi navigationis mora, potest. & tunc (ut oraculo quàm clementissimo vaticiner) nos famebimus. tunc inopia succumbemus, qui ferocia maris non cessimus. Certum hoc est, & extra

controversiam, periculum; nisi paucis in diebus, Peruvii littora teneamus. Fingamus tamen cursûs nostri, vel unicam adhuc, & menstruam duntaxat moram. quot turbelæ tantisper? quot casus agitare puppim hanc possunt? Et tunc vos (utcunque provisum mihi meisque sit) ex penuria languebitis; ex languore, succumbetis. Toties annona solet incendi, quoties fervere mare: nec ullæ (quod scitis) in Oceano segetes, nulla fruges, ut in continenti sicceve, surgunt. granaria procùl hinc, & horrea. Quapropter, ut ad consilii mei caput aliquando veniam, ô vectores: Siquid experto præteritorum, siquid venturorum præsago viro, creditis; jam nunc in medium, quidquid apud vos copiæ, quidquid annonæ desidet, conferte. Communis omnium vestrum nauclerus, communis etiam dispensator ero: commune, faxo, sit omnium nostrum promptuarium: & penus in navi, meâ fide clavibusque, claudenda vobis; &, quoties res poscet, reseranda. Nemo providentiam cujus nunc auctor ego sum, damnet: nemo sibimetipsi plus, in inopiæ discrimine, quàm publico curatori, fidat. Quoties enim in longum navigatio tenditur; improvidè sibi quisque, gulâ stimulante, consulit: &, quantum appetit, tantum absumit. in diem, sine futuri cura, vivit: & ante diem rapitur; frigoribus, nausea, stomachi doloribus: qui primùm ex ingluvie; postea sensim ex penuria, gliscunt. Tunc igitur promus condus optimus is est; qui providentia modio victum dispensat. Sua cuique diæta, suo canone, deinceps vivitor. non ad cujusque libidinem (quæ ventribus, rabidè famelicis, inexplebilis esse solet) sed ad rationis medimnum, frumentum designator: nec alia mensura, quàm ad Oceani latitudinem, commeatus exigitor: ut, quoad Ponti cursus, tantùm uniuscujusque victus & vita, porrigantur.

VIII. Non fefellit nauclerus, privato magis suoque quæstui, quàm communi nostrum commodo, disertus esse. quem contra plerique mussitabant; *Enim vero non gratis tam ab alto repetitam orationem,*

rationem, huc demum evasisse; Panarium ut sibi, remigibusque mensam, actuariæ præclarus rector quæreret. In hoc ergò studium productas congestasque resuti navigii laudes? Cur igitur non simili sermonis crepitaculo celebratam gubernantis inscitiam, velorum pannucias, mali fragmenta, laterum atque tabularum infirmitatem, pudendos per vastum æquor errores, & invitissimis obtrusas Philippinas, fœdeque fluctuantem ex ipsis anchoris celocem? Cur autem non ab ipso confestim navigationis exordio, propositam profecturis tam infantilem comportandi commeatus conditionem? Tunc certè neminem unius alicujus fuisse navarchi remis ac rudentibus illigatum; ut non vel alium reperturus fuisset, in suas leges & commoda, vel maritimum iter in tempora rectiora dilaturus. Sed scilicet haud id agi, ne vectores egeant; quorum nemo non suas necessitates, (antequam alto sese committeret) in consilium vocarit: sed id quæri, ne probrosæ mendicitatis rector, ne navicularia mancipia, fameant, homines mortalium omnium exhaustissimi, pumiceque jam dudum aridiores, ac ventorum vacuo pasci consueti. Miserum ipsum, obæratum, capite censum, animæque suæ debitorem; posteaquam domi sua conturbarit, nunc, incitis urgentibus, foris naviculariam factitare cœpisse; nullisque, ne triduanis quidem, repertis futuri subsidiis, ventrem famelicum, & operas jejunas, in navim importasse. Consumptis nucum & amygdalorum corticibus, quos in angulo navigii rasissent, nunc ad mendicationes confugere, subdolo Communis Necessitatis prætextu palliatas. Ergone, qui sibimet frugi non fuisset, alienis jam malis (quæ fingeret) obviam iturum? An autem alienas cuique curas largius, quàm proprias, esse consulturas? Cur diuturnæ navigationis moras, quas ille nobis metueret, non industria potiùs succideret; quàm ignavia sua mendacitsque prorogaret? Poneret tamen, & de composito texeret, longos cursus, navis interitum, ejectionem in Insulas ignotas, & huma-

ni cultûs expertes. Nempe, tali quoque rerum eventu, sibi nostrûm unumquemque navigaturum, sibi victurum eundem ac moriturum, potiùs, quàm circumscriptori nauclero, remorùmque motoribus, in prædam ac direptionem cederet.

ISTA clanculùm principiò; mox valentiùs, & pæne cum clamosa rebellione, dicebantur. Tamen, omnibus denique pensitatis; ac maximè detrimento periculoque, quod ex rectoris contemptu repulsaque creari nobis posset (nam, cui parcerent, oblatâ frangendæ navis occasione, viles ac venditæ remigum animæ?) tandem in vota gubernatoris descendimus: &, ad præscriptum, annonam unà cum clavibus comportavimus.

Verùm illico fraudis exitus in aperto fuit; iniquissimâ diariorum dispensatione: cùm, qui quàm plurimum contulissent in publicum, minimô fruerentur; & è diverso, potissimam victus portionem ad se nauclerus suosque servos traheret; qui tamen omnes simul, nec semodium attulissent. Indè rixæ ferè quotidianæ; clamores dissoni; mentes aversæ; litigiorumque minacium acrimoniâ, tantum non bellum denique nauticum, mali consilii pessimum excrementum.

IX. INTER hæc tamen, emendatîs utcunque ventîs, navigatio promovebat. Jamque dies, ex quo Philippinas reliqueramus, diluxerat quintus & octogesimus: cùm ad primos Auroræ radios, nihil jam pridem extra Pontum & nubes aspicere solitis, regio quædam sese procul ostentare cœpit. Neque tamen, cujus nominis aut terrarum hæc esset, pro comperto tenebamus; nebularum densitate, locorum cognitionem discrimenque conturbante: cùm revera PERUVIUM id esset. Hujus ignoratione, quoad exploratiora deprehenderemus, in altum converso detortoque cursu; maluimus pleno nos æquori, quàm ignotarum gentium littoribus, committere. Ne tamen in

insci-

inscitia diuturniore nautæ perseverarent ; dromadem, phaselo nostro connexam, vulgoque Gorgonellam dictam, expedire visum est: ad Orientales plagas directò cursu, certiora cognituram. quæ tamen, profugarum more, nunquam deinceps ad matrem, & scilicet actuariam nostram revertit. Tantò pejus actuariæ consultum, in maris medio fluctanti: nec ullum, cui se tuto crederet, oræ maritimæ locum reperienti: quippe, scaphîs jam nullis ad explorandum relictis. Inexploratis autem regionibus insulisve, quis navim appelleret; in tanta littorum importuosorum iniquitate? Cum præsertim, super hæc, ingens quoddam illius tractûs Promontorium, in Oceanum immenso procursu sic exeat, in cuspidis ritum & acumen: ut incredibilis spatii sinum, molestissimô navigantium circuitu, conficiat. Illic, vorticosô pæne turbine gyratum mare, naves (etiam è remoto propinquantes) impetu violento trahit, ac raptat. Cujus insanâ proinde vi, nostra quoque Liburnica tandem abrepta, nec contra ventos quidquam, neque contra Typhonem, potuit. Ergô nec volentes, neque cogitantes, Panamæ quondam relictæ, rursus finibus influebamus: volantibus similiores, quàm navigantibus: velocitate tantâ puppi velisque raptîs, uti nec ad anchoras quidem jaciendas, aut ad retinacula defigenda, spatium superesset, ac tempus.

IN hac igitur fortunæ malevolentiâ deprehensi, consilium ponere cœpimus; Panamamne rursus Urbem, (cujus in conspectu pæne portuque consisteremus) an æquoris immensum, peteremus? *Posse Panamæ, quidquid erroribus nauticis peccatum esset, recomponi. posse commeatibus vectores, consiliis nauclerum & nautas, instrui; navimque tum denique, veluti resumpto spiritu, cursuram acriùs & secundius, in loca regnaque destinata.* Nemini sententia tam compendiosa, præterquam

magistro navis, displicuit. Hic enim, remis velisque *Panamam* fugitans, Suasoriam nostram ne quidem ad aures admisit; *Scelerati* (sicut ipse loquebatur) *& aestuosi Portus* exsecratione: quippe qui calore suo pestifero sanam adhuc, & morbis intactam, actuariam incendere lue posset. Revera tamen, sapienter rem aestimantibus, manifestus erat; inopiae suae mendicitatisque conscientia meliora consilia respuere; Vir utique triobularis, quique probe nosset; fortunae tenuitate, vix in Panamaeo littore cum unius impendio teruntii se coenaturum; nedum in remotas PERUVII plagas, justis sumptibus, biremem aut triremem expediturum. Tantum *impedit commune justitiae bonum privati dispendii formido!*

RESTABAT nihilominus, posteaquam adversùs prima consilia praefractum invénimus, secunda, bonisque proxima, suadere. *Sitam esse non ità procul, & ex latere sinistro nobis opponi*, NOVAM HISPANIAM: *Americae Septentrionalis regionem amplissimam felicissimamque, salubrem, perhospitam. nostrum plerosque quietis & fomentorum corporis indigos; illic maritimae jactationis lassitudinem deposituros. Interjunctione tam brevi (quae tamen ad affectorum respiramen esset valitura) non retardatum iri nauticum iter: sed, interpolatum potius, stimulos nacturum. Respiceret regionis montana, cultissimarumque turres urbium, eminus renidentes! aspiceret terrae viridis amoenitatem: quae fertilitatis suae tantum non loquacibus illecebris, proliceret Hispanos in cognominem sibi provinciam. Quin, si caetera cuncta tam salutaris diverticuli momenta deessent; nonne ventos ipsos, eò rectà nunc fluentes ac ferentes* (& profectò tunc Ortus hiberni flamen, Vulturnus, spirabat) *successibus perquam commodis, invitare pariter & impellere?*

X. SUGGEREBANTUR ista: sed non fiebant; *Minimè gentium*, clamante nauclero, qui scili-

ſcilicet, non minoris incommodi, quàm, quod in priore conſilio fugerat, metu (licet id ipſum gnaviter diſſimularet) explodebat, quidquid in medium omnes ſuadebant: ac pertinaciam ſuam, tanquam oraculum & adorabat ipſemet; &, ut idolum, adorari volebat à nobis.

Ergò longi Senatuſconſulti ſumma denique fuit hæc, & decretum; Ad illud ipſum Promontorium, quod ante nos ſitum eſſet, ut appelleremus: ventis licet, inter littorum rupes atque flexuras, reluctantibus: & omni ratione, Prudentiaque, reclamante. Quibus malis ingens acceſſit, ad irritandos vectorum animos, incrementum: æquoris videlicet, tanquam in arcto deprehenſi, continuus quidam, in Euripi morem, acceſſus receſſuſque moleſtiſſima vicis alternatione reciprocus. Has tales Symplegadas atque Scyllas, huic tali Tiphyi Palinuroque debebamus. Quatriduumque ſolidum illa navis ignavæ tenuit agitatio; per opportunum *navarcho* (quem ſe dici volebat ac gaudebat) ſpatium, ad novam fraudulentiam excoquendam. Eam, ſimulac ſuis omnibus numeris vertebriſque conſtare vidit: non diſtulit, nobis, longam deſidiam pertæſis, proponere; fronte (quod exercitatæ fallaciæ, præfidenteſque nebulones ſolent) inter conſilium imperiumque mediâ. REPERISSE *ſe, dum veteres per hoc otium navigationes, & loca nota recoleret; reperiſſe tandem itineris finiendi ſalubre conſilium: & ex omni voto compendium: eorum maxime bono, qui tardas exoſi vecturas, Peruanæ regionis aditum per viarum breviaria, feſtinarent. Ad hanc tamen, tam inſperatam felicitatem, opus fore vectorum aliquot, ad breve tempus, divortio. nec dubium, quin nonnullis luctuoſum id, acerbumque charorum diſceſſu ſodalium & amicorum divulſione ſit caſurum. Sed meminiſſe tamen utroſque debere; Niſi per acerba, nunquam ad dulcia perveniri. Solatium autem hauriri poſſe non minimum; partim ex abſentiæ brevitate: partim ex utili-*

 tati-

tatis, indè proventura, voluptate. Navigium, utique centum ac viginti quinque vectoribus gravatum, pondus sustinere, suis tabulis & lateribus impar; longéque majus. Indè celeritati cursûs (quam omnes exoptarent) remoras enasci. Caterùm, cùm in hac sententia nihil non expeditum ac facilè futurum esset: illam tantummodo difficultatem nonnullàmque litem fore: qua vectorum pars naviget? qua verò navim relinquat? Eam tamen omnem controversiam (si se, rerum expertem, attendant) finitum iri profectò priùs, quàm cœptetur. Nam,& illos, qui remanerent, quietiùs quidem sessuros; sed tardius periculosiusque portum nacturos: & illos, qui descensionem pratulerint (inter quos, nisi quód rectore suo navis carere nequiret, se certè primum ac ducem futurum) aliquantulum quidem ex itinere terrestri molestia; sed discriminis nihil, & contrà, lucri plurimum capturos. Abesse, circuitu littorum haud adeo negotioso, Portum, Manta cognomine celebratum: iter, propter regionis situm, & dulcium aquarum occursum, tum amœnum, tum breve succinctumque. Portu Mantæo, coituros rursus in amplexum, & eos, qui navigii molestias retinuissent; & illos, qui profectione terrestri nonnihil pedes exercitassent. Hujus consilii temperie, minùs posthac, etiam cum inopia, conflictaturam actuariam, convictorum multitudine succisa. Secessuris contrà, rerum omnium cornucopias, ex continentis fructibus & mercatu, præsto fore. Quod si quos ipsorum, ceu maritimi victus fastidio fatigatos, oppidanæ potius delicia, vel dapes exquisitiores sollicitarent: distare non procul ab hoc ipso, cui tunc adhareremus, Promontorio, municipium & urbeculam: ab Hispanis olim exstructam, professionis Christiana, juris Castellani: dignissimàmque, propter civium liberalem indolem, qua vulgò notesceret. Sed huius quidem, per temporis, ex quo divertisset in ea, longinquitatem effluxisse sibi nomen. Ab quovis tamen, etiam barbara gentis, obvio viatore monstratum iri: dummodo secessûs ab littore permodicè

nemi-

neminem pœniteret pigeretve. Sed inter hæc præmonere se nihilosecius: ne, locorum amœnitate capti, moræ vel digressibus nimio plus indulgerent: neve Mantæ portum oblivione vel incuria neglectum irent. Præ cæteris autem illi, quibus nec urbecula multùm cordi foret: nec pes ad ambulandum durabilis: oram martitimam perpetuò stringere meminissent: ut recipi, quoties postularet usus, ac permutari possent: per vices aliis aliisque navim relicturis, & relictam denuo resumpturis. Ejus rei gratia, se, paullo cunctantiùs meditatiusque factis velis; de composito semper littoris margines rasurum: ut, clamore sublato tesseràve, quæcunque nobis collibuisset, pariter edita, navigium ipse confestim ad nos advorteret; nos autem nulla mora conscenderemus. Quod bonum igitur, quod felix *esset* & auspicatum! *Vectorum dimidiam in scapham* (quam per quatriduanum otium ex tabulis, & naufragiorum reliquiis, ad promontorium hærentibus, compegerant) *sese dimitteret, terras petiturum: dimidium autem turbæ residuum, navigationis solita compertàque mala, tolerare fortiter insisteret. Sic sentire se, sic velle.*

XI. NEMO secundis auribus, neque sine doli mali vaniloquentiæque suspicione, gubernatoris sermonem excepit: palàm etiam plerisque frementibus; *Commeatu per summam fraudem circumscriptis, nunc novas insidias tendi: nunc mentes ipsas & animas & Salutem oppugnari.* Quidam etiam clarissimô convitiô barbam & os hominis incessere; NIHIL *esse Nautis & nunciis sublestius: nihil eorum narrationibus contaminatius, in verba singula fumos & mendacia venditantium. Semper ab illis adferri Peregrina: tot decipulis insidiosa, quot simplices aures nacta sint: his præsertim moribus, quibus receptum jam publico dicto sit:* MUNDUM *velle Decipi.* Perstitit ille nihilosecius in asseveratione, frontis orisque ferrea contumacia: contestatus frequenter omnia Sacra Profanaque; jurans

jurans insuper ac dejerans tertio quoque verbo Fidem suam. Quibus tamen omnibus, pondus ſanè nullum inveniſſet: niſi perjurio ſuo NUMEN etiam ac Superos involuiſſet. Tunc enimverò labare nonnullorum conſtantia, flectique; lentè primùm, ut aſſolet: mox, tanquam excantatis animis, prono per præcipitium aſſenſu, compluriumque ſuffragio. Cauſſa ſtolidæ credulitatis acceſſit nova, Vectorum nonnemo, terræ filius; & in quamvis adulationem mendaciumque venalis. Hic diſſenſu primùm ſimulato, ne ſubornatus pateſceret; deinde ſenſim, quaſi rationum naucleri congerie victus & immutatus; ad extremum in impoſtoris ſententiam pedibus, ac propalam, conceſſit; auſus inſuper (facundia ſine dubio conducta) multo diſertiùs copioſiuſque ſingula confirmare, quæ magiſter navis confinxerat. Pedeſtris viæ commoda, maris tædia, littorum vallium que Tempe: cætera præterea quàm plurima, commentis expingere: nec appellatione quidem urbeculæ, quam alter amiſerat, prætermiſſa; cùm Thalaſſiam eam nominaret. Neque ſimplici nequitia contentus: necui parùm comperta celebrare videretur, se vero (retulit) viſa ſuiſmet oculis, non audita duntaxat lectàve memorare. Luſtraſſe quondam oram illam maritimam univerſam; neque ſine lucris. Utque plurimùm crederemus; ſe referebat, quanquam ſtomachi languore confligaretur, etiam nunc in comitatu cæterorum, eadem loca denuo luſtraturum.

Valuit & affirmatio tam audax, & exempli proprii promiſſum nequam; multorum ad corruptelam potens. Clamare plerique jam, etiam eorum, qui contentiſſimè priùs reſtiterant, *Concederet Scapham! præcideret vinculum ac funem! valeret tarda moleſtaque navis! Se vero pedibus itineris reliquum exacturos. Tantummodo Mantam, ex condicto (flammarum nempe ſignificatione nocturna, diurna*

diurna vero Divi JACOBI *tessera) pars utraque convenirent, ac, quoties navim resumi postularet usus. Et hoc, Ex animi sententia, fideque constanter inconcussa.* Quæ cùm fierent omnia dicerentùrque: nihil tamen, ne tum quidem, ab animi firmitate demotus ego, stabam petra quavis inconcussior; & partim mendaciis indignabar, impudentissimè comminiscentium, ut navigio nos dejicerent, ac spoliis ipsi nostris potirentur; partim stoliditatem subsannabam cæterorum, qui certa dimitterent; & incertissima sequerentur. *Sic ergo notum Vlyssem? An in sola continenti prædones impostorèsque, verborum largos esse; promissorum falsos? In Oceano scilicet nullam fluctuare fidem? Non hoc superi* (dicebam) *non Numen neque ratio siverint; ut veteri deceptori, novam, & pristinis omnibus perniciosiorem, ad fraudem pateam. Ex hoc enimvero loco, quem naulo meo teneo, nemo me, nisi vel viribus expellet, vel naufragio.* Dicebam hæc, & mihi constabam; etiam adversùs torrentem, & omnium sententiam, iturus. SED, *mirum* sanè dictu; *Quantum in Amicitia molis sit* & ponderis, *ad constantiam labefactandam?*

XII. ERAT in navi Joannes quidam, cognomento PEDIOSA; non modò patria mihi, sed sanguine quoque propinquo junctus: tum, præter hæc, vinculis fortioribus educationis ac condiscipulatûs, planissimè concretus. Cujus juvenis amori, mihi tam firmè jam à teneris hærenti; sicut charitatem nullam facilè præferebam componebamve: sic eandem nullius postulati repulsa temerè lædendum existimabam. Is, principiò naucleri fallacis nugas animoso contemptu rejecerat, & exsibilarat: ausus etiam, clara contestatione, peracriter adversùs væcordiam promissorum illius, & vocem & manum extollere. Paullatim deinde, tot asseverationibus ac juramentis, & mercato præcipuè teste, quem dixi, debilitatus: ad extremum fractus ac prostratus, manus mendacio dedit; adversum

versum rationis evidentissimam lucem. Et hic, ne sibi soli desiperet, in partes suas me quoque pertrahere connixus; cùm argumentorum momentîs parùm promoveret; tandem precibus, & Amicitiæ sacrosanctîs fœderibus, quæ crebrò commemorabat, aggressus est: iîs solîs, tanquam Hectore fortissimo, pugnans in suum VICTORIAM. Ità, cæterà firmum & inflexilem, Affectu denique (fateor) & obtestationum improbitate, suas in leges ac vota perduxit. Sic, *Amicam veritatem amiciore Platone triumphante*; caussam optimam tandem, & cum caussa navim, deserui; tantummodo ne deseruisse Sodalem viderer. In scapham itaque, constantiæ transfuga, pedisequus amicitiæ, me cum cæteris demisi, quinquaginta circiter comitibus. Cum iis in terram, ad lævum pelagi latus procumbentem, exscendi: Nestore meo, cujus tot quondam narrationibus oblectabar, prudentiam simul & celocem suam retinente. Quo factum, ut & aurium mihi voluptas, & disciplinæ fructus, unius absentiâ capitis interciderent. Nos porrò littore, post longum Oceani tædium, alacres potiti; ne, sine ducta, belluarum in morem, ageremus: universo de numero, profectionis rectorem & itinerum velut modimperatorem, deligimus. Hujus in verba placitaque, quoad Mantæ portus in conspectum veniret; corpora simul & voluntates (citra sacramenti tamen religionem) oppigneramus.

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER IV.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *LEctori se purgat Victoria; quòd per aliquot deinceps libros, regionibus ac locis propria sua nomina non sit assignaturus; notitiâ eorum destitutus.* p.88,89.

II. *Expositis in terram Sociis pedariis; Victoria, dum in nemore fontanam inquirit, in casulam incidit, crocodili pelle contectam. Reversus autem, Sociorum non paucos invenit repentinis torminibus stratos, & quiritantes.* Comment.pag.90,91.

III. *Ægritudinis sociorum caussam docetur: quam, inconsultò devorata, poma venenosa præbuerant. Remittuntur ad navim ægri.* Comment. pag. 92. & 93.

IV. *Cæteri progrediuntur itineribus, propter promontoria, difficillimis. Fontem, dudum indagatum, denique reperiunt: repertoque fruuntur.* Comment. pag. 94, 95 & 96.

V. *Victoria, contra votum pervigil, secum adversus instantia mala (renitente licet semper timore, & prævalente) philosophatur: atque in omnem se fortunam obarmat,* Comment. pag. 97.

VI. *Viarum in progressu locorumque, amœnitati permista, asperitas. Calor, Situs, refrigeria. Rivus (ac mox amnis) è rupe geminus, & admirandus. Occursus torrentium fluminúmque creber & permolestus: quonam pacto à viatoribus superatus?* Comment. pag. 100. & 102.

VII. *Crescentem, cum itineris duritiâ, famem, viatores spe promissi ab nauclero oppiduli consolantur; verùm irriti. Victoria interim, ac de Sociis nonnemo, pane depositi, seipsos animi magnitudine erigunt. Viæ tædio, plerique optant ac suadent navim, imprudenter relictam: & tunc aliquoties oculis oblatam.* Comment. pag. 105.

VIII. *Aliis tamen superbe contra sentientibus, in itinere pedestri persistitur. Famem, radicibus arborum, cancrisque, mitigant. Lassitudine plerique franguntur.* Problema; *Cur viatores, à quieté interposita, ad iter continuandum ægriùs resurgant, ac pergant?* Comment. pag. 108.

IX. *Spatioso flumini trajiciendo, tumultuariam ratem apparant: &, qui priores, quique posteriùs transportentur, sorte designant. Relictorum in ripa, superflua, fatuàque cautio, eventilatur.* Comment. pag. 112. & 113.

X. *Balboas; unus è sociis Victoriæ, in fluminis transitu, loco vadoso, submergitur* Comment. pag. 115.

XI. *Balboæ submersi vita, moresque; quibus tam lugubre exitium visus commeruisse.* Commet. pag. 117.

PROXIMUM fuit; semel stultè navim egressis, semper, & in immensum, errare: neque loca tantummodo (quod in solo peregrino ferè necessarium) sed nomina quoque regionum ac populorum, ignorare; quippe, sine ductore gnaro vagantibus. Tanto magis ego, jam nunc in

in anteceſſum, iſthæc Argonautica mea lecturis, me cupio purgatum; ſi non, ut hucuſque ferè, ſic etiam in poſterum, ſuis quæque nuncupationibus, Europæis exoticiſve, conſignavero. Nam priùs, quàm in hanc malorum neceſſitudinem induti ſumus; ab uſque Bætica, familiaria nos nomina comitabantur & ducebant, per geſtorum ordinem ac denarrationem. Hiſpalis, Gades, Pontus Atlanticus, Africana littora, memorabantur. Præter hæc, Canariæ, Mantinina, Margarita; necnon urbes, Carthagèna, Nombredioſa, Panama, cum inſulis Salomonæis & Philippinis. tum cæteræ portuum ac regionum Inſularumque, ſub propriis appellationibus, deſcriptiones; nautis vectoribuſque per quotidianum uſum extritæ.

SED poſtea, quàm invidia fortunæ, naucleri que Panamæi perfidià, recto maris ac littorum tramite ſumus excuſſi: tunc enimvero fùgere miſeros ipſa rerum natura, ſimul cum ſui notitia, cœpit. mortales, quorum ore, digitove certa duceremus, vel penitus nulli: vel, ſiqui rariſſimi ſub conſpectum veniſſent noſtrum, immanes atque barbari: quorum tu non linguam ſolum ignotam; ſed perinde fidem omnem, & indicium, ſuſpecta duceres. Nobis igitur abundè fuerit; locorum intractabilem genium, & horrida regionum expertos eſſe. Nec quiſquam ſuper hæc (tanquam alioquin vacillatura narrationum veritate) nomina, quaſi ſub teſtimoniis juratis, quærat. Fatemur enim ingenuo candore; nos hæc ut plurimùm ignorare. Cæterùm ea ſtyli ſollertia nihilominus flumina, ſolitudines, montes, Promontoria; quin & ſaltus, præcipitia, portuum flexus, ac ſiqua præterea viarum erroribus annexa ſunt, exſequemur: ut, etiam prætermiſsà nuncupatione, gentes illæ (ſiquid Europæè Romanève nôſſent) ſua ſingulæ loca, ſuas colonias viciniàſque deſignari, ſine dubitatione recognoſcerent. Id quod, in tanta nominum

num verorum nocte, satis esse debet, ad Historiæ retinendam dignitatem. Sed jam tempus, ad incepta remeandi; gestorumque seriem, per itineris & calamitatum ingens æquor deducendi. quibus lectitandis, ipsa (quod sperare videor) occurrentium rerum varietas, quanquam in tenui sæpe, non tenue tamen levamentum asperget.

II. POSTEAQUAM igitur scaphâ (sicut expositum est) cum sociis proximo littori subductus, arenam atque continentem tenui; statim, ut è mari vehementer accensô, sabuloque solaribus radiis exustô, sitire molestè cœpi. neque labor alius prior cupidinem insedit, quàm fontis indagandi fluminisve; cujus haustu dulci calentia viscera refrigerarem. Dum igitur in his curis, & undarum desiderio, cæterorum immemor omnium, incedo; divulsus paullatim à contubernio reliquorum, in loca solitaria, clausaque sylvis, incido. quibus, dum palabundus hac illac inerro: repentè casulam reperio, perexiguam, fabricâ materiaque plebejâ structam; pedes longam novenos, nec amplius septenos in altum eductam. Ac latera quidem & parietes, non diffidebant ab Americana consuetudine. neque tectum aliter, nisi gentium illarum ad regulam. Cæterùm tegumentum tecti novum, nec unquam ad id temporis à me conspectum, CROCODILI maculosâ prælongaque pelle refulgebat: quam, quisquis architectus fuit, compositè, perque conspicuam artem, superextenderat. At super has exuvias, pari miraculo, clypeus jacebat ingens. Is, nequà dilaberetur, seu' ventis aut rapinæ pronus esset: circumfixis ad tecti margines *vexuris*, quasi densâ tutissimaque sepe, diligenter incingebatur. VEXUROS Americani vocant, junci quoddam arundinisve genus, sine nodo: quod ab radice paullò crassius, deinde sensim cacuminatur in cuspidem, altitudine scipionum; contrectatu glabrum planumque, pondere veluti pa-

palearum aut acerum: ut aërem te portare credas aut plumam; non baculum, aut juncum, cannamve. Cæterùm firmitudine constat suprà ferri robur infractâ durabiliqne. Quod equidem non conjectura scribo, sed experimentô damni; quippe vulnere sauciatus non perfunctoriô: posteaquam, velut in stipulæ levitate nugaturus, temerariam volam, per lusum & jocum, in culmi verticem violenter impegi; sed mox alta, vera, sanguinolentaque plaga perforavi. Perrupi nihilominus (ira cruorisque conspectu dolorem stimulante) noxium septum: & , indimotô Crocodili coriô, (nam & clavîs infixum erat) Scutum tamen deripui: suppositô pedibus arboreô truncô, qui jacebat in proximo, saxorumque congerie, quorum omnium subsidiô, nulla mole, sublatus sum in gurgustii fastigium. Videbatur Barbari cujusdam sive Ducis Heroisve, sive Prædonis, confecta victoria, monimentum esse trophæumque: quod, stratô vicinis in littoribus hoste, fluviatilive monstro, sibi debellator ipse statuisset. Ea nunc rapina, nullo sacrilegii metu scrupulove, mihi verterat in corporis mei munimentum. Ergò solô vulnere mœstior, cæterà lætus & novitate rerum alacer, abibam: simùl in exspectationem intentus feliciter aquandi, simùl mapalis inventi faciem & monstra mecum expendens. Ac fluvium quidem fontanamque, post diuturnam & laboriosam indaginem, reperi nusquam: ad locum autem, unde digressus principiò fueram, relictîs viæ prioris vestigiis, reversus: socios tandem renactus sum: una quidem omnes infelicitate, cæterùm diverso malorum habitu sensuque conflictantes. Nam alios quidem cœli violentus calor, & intoleranda sitis straverat, marcido languore terræ defixos, vel arborum radicibus applicitos: tanquam in mortis viciniam. Alios verò deprehendebam, velut ipso cum funere jam luctantes; humique spar-

ſparſim, furentium ritu ſupinatòque corpore, volutatos, non ſine clamorum & ejulatus inſania. Nec apparebat, procul propinſque ſpectanti; *qua cauſſa nova, velut Vlyſsis quondam comites a Circe furiati, grunnirent? niſi fortè, (quod tunc ſuſpicabar) veneno vitalibus imprudenter ingeſto, vel toxico noxiive germinis cicuta per errorem abſumpta, baccharentur.*

III. ERRABAM itaque jam pridem, ſine voce; non tamen ſine lacrymis, & in miſericordiam attonito vultu; neque, quid id tandem eſſet, aſſecutus, interrogabam meipſum tacita diſputatione, *Meos, an alienos, an denique ſpectra quadam & lemures, aſpicerem?* Donec ex amicorum nonnemine (quem & ipſum ſitis torpor & impatientia vix ſinebat in verba conſurgere) quid eſſet, didici. Nam is, ſimulac me conſpexit: ratus id, quod erat, à dulcis aquæ veſtigatione regredi; quanquam Clypeum videret ignotum, de Clypeo rogare ſuperſedit: ſed confeſtim, vehementer appetentium more, verſus ad id, quod ſolum expetebat; Et quid tu, Petre? quid? inquit: aut ubi fontem rivumque reliquiſti? Nam me quidem herculè, niſi, te monſtrante, fontanam hauſero: jam fugiens extremis è labris, anima deficiet. Cum ego negarem, poſt ſedulam ſcrutationem, vel guſtulum aquæ, vel guttam nactum; & hoc, tardiſſimè credenti, vix tandem aſſeveratione graviori perſuaderem: in impatientiæ delenimentum ei ſum orſus exponere reperti mapalis, & Corii crocodilæi, clypeique miraculum. Deinde; Sed interim hi, qui ſic miſerabiliter volutantur, quid? (inquam) aut ex quo fonte biberunt? quanam Medea phrenetici Jaſones potionati ſunt? Tum ille; De fonte nihil (infit) neque de Colchica ſaga, libarunt. Vtinam eadem parcimonia cibos quoque vitaſſent! Quid igitur? (inquam ego) num magicam quampiam, aut aliter ſceleratam herbam, momorderunt?

runt? Immò, respondit ille; Non herbam, nec folium: sed ipsam arborem, ac peste contactos fructus. Cùm enim per littoralis hujusce saltûs (ut fit) avia deviàque, parùm certi vagarentur; & alius quidem scatebras humectando gutturi persequeretur; aliùs autem diversis desideriis, quia liquorem jam desperaveramus, poma prunàve suspiraret; quorum succo linctúque, viscerum ardorem commitigaret; infelicissimo tandem & vere malevolo Fortunæ favore, simul plures in frugiferam hujus sylvæ particulam incidimus. Erat in hac arbustum, pomîs (ut æstate, jam in Auctumnum vergente) gravidum. Et erant mala, cujusmodi totam Asphaltici lacus crepidinem in Palæstina prætexunt; colore vivida, carptu prompta, contactu mitia, gustatûque non insuavia. Sodomæ fœtus esse, quamquam in orbe longissimè dissito, facilè conjectassent: nisi *rabida cupiditas nec modum adhiberet, nec consilium & oculos.* Carpserunt igitur: & in deceptos fructus, nullo prohibente cuncti, quos cruciari nunc cernis, præfestinîs morsibus involàrunt; vescos illos quidem ac prædulces, cæterùm intrinsecus nativa refertos peste Nec poterat, priusquam bolum totum glutirent, inter ipsam vorandi moram, eos ex toto fallere latens pernicies. Sed scilicet, *Indomabilius nihil est ventris impetu: qui,* gulæ prava suasione, dummodo sensum & aviditatem expleat, *intèr salutaria noxiàque non distinguit*, ac, deprehensa quoque fraude, cœptæ voracitatis insaniam absolvit. Et hoc est (inquit) peccatum illud, hæc illa Circe Medeàque; quam nunc tanto viscerum tormentô malè consulti luunt.

Secundùm hanc amici narrationem, ego, meusque PEDIOSA, non magis jam misericordia, quàm futurorum metu, molles; suadere miseris cœpimus (accedente tandem cæterorum quoque consilio, qui sani remanserant) ut desertam modò navim,

navim, quanta possent, festinatione repeterent: dispulsuri venenum per opportuna pharmaca: quæ facilè vel Nestor illis, vel quivis instructiorum vectorum, suppeditaturus esset. hic enim quid esse tandem; nisi vel rerum omnium penuriam? vel, quod penuria deterius, pro medicina luem? Pro nobis autem ex animo solliciti, verebamur & præsagiebamus: Quoniam tam funestè nostrum iter, in ipsis statim exordiis, initiatum esset: ne pejore deinceps progressu claudicaret: & ad extremum lapsu pessimo præcipitaretur. Dissimulavimus tamen, quoad licuit: &, contra mentis sensum, *Bona verba* præfati: Superûm illis favorem, omniaque secunda precamur: ac dividimur.

IV. Et languentes quidem, quo potuêre gressu, dolorem inter & necessitatem luctante: perfidum gubernatorem, ac mare, repetiêre: successu nunquam postea nobis comperto. Nos verò, quos corporum aliquantò major firmitas, in delecti ducis auctoritate retinuerat; mutuis accensi sermonum incitamentis, insidioso nemore digredimur: atque littoris propinquiora stringimus. Et, quanquam jam in noctem vespera vergente, per æqua tamen & iniqua, fereque per salebrosa loca progressi: sub crepusculum denique, quandam in convallem deferimur, angustam, prælongamque: cujus mons alter editior, horridoque devexus situ, latus omne sylvis, desuper incumbentibus, intexerat. Eratque sanè, præter arcti tramitis molestias, iter illud tum opacô montium, tum depressu vallis: ac, præter hæc, squalore peregrinarum frondium, & tenuitate fulgentium siderum, cumprimis inamœnum. Successit, etiam evictis jam confragis, labor atrocior; Mons novus, in immensum elatus, & accessu prægravis: tametsi pedes etiam recentes & integros accepisset. quantô difficilior ergò nostris, jam prælassatis? Eo namque loco (sicut

per

per pleraque Septentrionalis Americæ littora) Promontorium à continenti cœptum, asperis, præruptis, jugosisque verticibus exsurgens; primùm quidem commodiores maris oras viatoribus subducit. deinde, non sensim, sed manifesta statim præcisione, vastum & editum; in mare subjectum propendet. Unde fit, ut neque terram ab læva, vel arenas, indulgeat humanis pedibus: & à dextero latere, navigantibus ex adverso portum ac navalia præsecet; propter immanem cautium celsitudinem. Cum hac nos tamen locorum atque temporis inclementia conflictati (quanquam profundô noctis, & increscentibus cum horrore tenebris) omnium incerti passuum subingrediebamur; tristi silentiô compositi. Jamque laboris dimidium exactum erat; superatô, summas inter difficultates, Promontorio. quam rupium victoriam ingenti beneficio natura parens coronasset in nobis; si supremis in verticibus vivas undas, è fragore fontis alicujus, promisissent. Sed videbatur *ad omnia vota* nostra *Felicitas* esse *surda*. nosque sitis impotentia moriebamur: propterea, quod super assiduam lassitudinem, sudorisque fluxum, etiam æstivæ noctis languor, desideria potûs accenderet. Iàmque ferè tolerantiæ minimum erat, ascendere; fatigari; cum prominentibus saxis luctari; pèrque tenebrarum ambigua pedes ad scopulos cruentare. Prægravabat enim undarum absentium impatientia. quarum ut potiri tandem aliquando contigeret; neminem nostrum piguit, etiam montis alterum latus, quantumvis per præcipitia deruptum ac lubricum, emetiri: non absque descensûs nocturni manifesto discrimine. Sed difficultates omnes, uti cæteris in desideriis; ita fontium in cupiditate, vehemens amor deglutiebat.

Sic haud ita multò post noctis medium, superatum Promontorium est. Et, quia paullatim

etiam

etiam aſtra, Lunæque nitor ſe, purgatîs nubibus, exſeruerant: tantô leviore negotiô planitiem littoris, apertô cœli ſplendore, contigimus. Quò ſimul ventum eſt: ecce, fonticulus! incerto primùm ſonitu, velut è longinquo ſtrepens, repentè noſtros ante pedes, gratiſſimô ſpectaculô, procubuit. Ejus ſcaturigo, deſcopulo propinquo, modeſtis deſultibus prorumpens; in ſubjectam ſcrobem, conchæ ſimillimam, effundebatur: elegantiâ naturæ mirabili, tanquam artis ingeniô, marginatam. Hujus crepido, floſculîs circumquaque variata, vivoque gramine; ſimùl arborum frondibus impendentibus, amœniſſimum frigus, cum umbrîs & odoribus, ſpargebat. Fuiſſet animus, ad ſubluſtre cœlum; hoc ludentis naturæ ſpectaculô, primùm omnium oculos paſcere. Sed impotens venter extinxit hanc cupiditatem; & ante cunctá cætera deſideria fuit. Ergò, fontis circùm oram, omnes in orbem & coronam ſtrati; quanquam necdum exterſo ſudore, nulla ſalubritatis cura, largiter omnes haurimus: ac per vices, inter ſe ſibi ſuccedentium recedentiùmque, frigidæ ductibus ad ſatietatem indulgemus; tantò bibaciores, quantò per tot jam horas ad reperiendum laticem intentiores. Indaginis itaque tædium, potûs copia, quaſi fœnoris quadam exactione, penſabat: avarâ voluptate, neminique non ignoſcenda; tanta præſertim liquoris fluentis illecebra. Nec enim calamus eſt, neque ſermo, qui poſſit illius omnia bona comprehendere: non perſpicuum aquæ nitorem, cryſtallo quovis & adamante tralucidiorem: non influentis in guttura lenitatem; non hauſtûs dulciſsimum ſaporem: non frigoris blandam temperiem: non denique, commendatam eventu, ſalubritatem. Vt taceam ipſius, quo fons concipitur, receptaculi ſpeciem & amœnitatem: quam non eloquiô Demoſthenes, non calamo Xenophon, non penicillo Parrhaſius, adſequan-

ſequantur. Et cæteri quidem ſociorum, ſatis habuêre, fontis hujus uſuram hauſtu nudô jejunòque capere: quippe, qui præter bibendi cupidinem, & os ſiti diſtentum, nihil ſecum attuliſſent; non coctum, non crudum. At me, PEDIOSAMQUE meum, futurorum providos; humanorum caſuum & viarum incerti ſucceſſus, admonuerant: uti viatico cibario ſuam quiſque manticam impleremus. Quod nos, dum navigio digredimur, non perfunctoriè fecimus. Hujus itaque ſollertiæ tunc fructum cepimus: cùm, eſuriente comitatu toto, nos ſoli, poſt largum potum, ſub arbore ſepoſitâ jentavimus; quantum viſum eſt.

V. Sub hæc, peractîs munifico Numini gratiîs; quoniam noctis aliquantillum ſupererat, priuſquam Aurora promicaret, dormitum pariter omnes concedimus, ſtratîs ſub arbuſto fontano corporibus, bini ternive ſomnum inimus; ſed ſomnum plerique, præter me Pedioſamque, planè famelicum: & idcirco (quod Phyſici quidam opinantur) expeditiorem ac pinguiorem. Me verò non tam ventris ſatietas, quàm curarum intemperies, inſomniâ multavit; reputantem, intempeſtivâ futurorum imaginatione; *Quantum certa felicitatis in Batica reliquiſſem? quàm incertam ſortem in America regnis perſequerer? per quot curas, labores, vexationes, mortes? An verò, ſi vel aurei montes, & omnes Peruanorum theſauri, ſine ſcoria fraudéque, certò tandem affluerent; pacem fore tam imbecillam adoleſcentis ætatem ac vires, in tot caſus? At nunc, dum opes peregrina (mendaciſſimâ fortaſſis expectatione) per mille barbaras manus, atque tela, per inhoſpitas ſolitudines atque ſaxa quæritantur; uno temporis puncto cuncta diſturbatum iri. Limam, Cuſcum, Quitum, & neſcio quas Peruvii regias inquiri; quas fortaſſe nuſquam gentium, aut, non niſi per ſepulchrum, invenias. Quod ſi tam prona repertu ſint transmarina loca, procùlque diſſita; quid ità non tam facilè deprehendi, quæ propin-*

pinquiora sint? Manta portum? oppidulum Thalasia? limitem Peruviana navigationis? Nempe, toto sanguine, totoque spiritus impendio (nisi me conjectura malorum male falleret) nihil aliud denique, quàm inania fumosque quæri; nec aliud, quàm fumos & inania, repertum iri: cùm Mortalium cuncta fluxa sint, & ventus, ac vapor; & (si verum audire possumus, ex ore Sapientissimo) VANITAS VANITATUM!

Talibus, & harum similibus imaginibus, inquietabam diluculum meum: &, inter molestas animi disputationes, lævorsum dextrorsumque corpus agitabam. donec per injuriam fugatus sopor, pertinaciter abscederet; nunquam eo mane rediturus. Ego quoque, necessitatem in constantiam vertens; vigiliam tandem obfirmavi. mox, timiditatis meæ pudore, memétipsum & ignaviam præteritam execratus; *Quid autem* (inquam) *ego, parùm virili robore, cum venturis terrâ marique malis, muliebriter litigo: priusquam hæc in nos incurrant? Quid igitur tunc agam: cùm incommoda præsentia præsentem obruerint? Quem tum, qualemve, me geram? Non ita*, VICTORIA, *non ita! Tuum te nomen, & omnis retro sanguinis tui generositas, ad fortiora stimulet; ad adversorum tolerantiam adhortetur. Quid, quod hæc ipsa, quæ tute tibi (vates importunus) incommoda præcinis; aut nunquam in universum, aut etiam in prosperius, evenire possunt? Nos quidem certè, vano sæpissimè timore paratragœdiamur illic; ubi lætissimum epilogum fortunæ scena dabit. nos intempestivo pavore quàm plurima pingimus, in mentis phantasmate: quorum nec umbram quidem in suo tabulario* Divina *Providentia præscripsit. Ad summam!* MALUMUS *interdum timore Fatorum mori: quàm ipso Fato.*

Dicebam hæc ipse mecum: & diffidentem animum, verbis in hunc modum fortibus, seu firmabam, seu circumscribebam: nonnullo philosophiæ fru-

fructu. nam fluctus certe curarum inutilium, utcunque tunc conquievit. Nec tamen ideò secundiore fluxu somnus successit; ut ego reor, *praterlapsa jam horà cupidineque, quam dormituru natura lex præfinivit; quàque semel neglecta, frustra posthac ad solius arbitrii tui libidinem, stertere coneris.* Igitur quietis & ego tandem aspernator: ut primùm rubescentis auroræ jubar notavi, corripio cubitu membra: paullumque pandiculatus, & mox alacres in pedes erectus: AUT (inquam) *illa, quæ metuis, Petre, sic accident, uti mente fingis: & ità supplicium tibi struis, ante supplicium. Aut irritus pavor irridet suspensum animum: &, ecce, carnificinam, à nullo jußam, spontaneà stoliditate subis. Quin ergo potius, quidquid illud est, sub Deo, cœloque, Superûm in manibus relinquis? tu vero latus & hilaris, vivis atque pergis?*

Hac sententià, tanquam ipse mihi Cato meus, aut Cordubensis Stoicus, animum armabam: & hiscentem, velut sopitiunculio papavere sparsis, in quietem quandam componebam. Sed, ut opinor ego: NULLIS *Artibus mens invita cogitur, ut id velit, quod non vult; & hoc despiciat, quod formidat. In universum; ipsam potiùs evertas, neceße sit: aut certè pericula, quibus angitur, media perrumpas: vel denique, nescio quo stupore dementiæ, cæcorum more, neque sentias neque videas; etiam ea, quæ sentis, ac vides. Nam, etiam ad Sapientiæ leges intellectu jam perducto domitoque; magna tamen adhuc vis & imperium est phantasmatum. Est quædam (nescio quæ) tyrannis illarum, quæ cerebrum infestant, impreßionum: quas, cum importunitate tumultuantes, & more muscarum impudentium advolitantes; quanquam sæpe rejeceris, sæpius sæpiùsque rejicere cogaris: fatigatione, nihil profuturà.* Certe quidem ego, noctis propemodum totius dissertatione, velut Platone quodam, Academiaque præparatus, & adversum imminentia casuum, super

omnes Epicuros in Phalaridis taurum, ut putabam, animosus: Socios, adhuc altô somnô stratos, expergefacio; tardiùsque dicto (sicut fit in semisopitis) audientes, clamoribus increpitò. Vix tandem in viam matutinam accinctos, ultrò sermonum hilaritate (non minùs ac pedibus) antegredior. Neque tamen adhuc, inter tot pectoris excitamenta, latrantes in præcordiis, sollicitudines satis consepio. Dicebam sæpe quidem ipse mihi; *Macte virtute*, VICTORIA! *macte robore! papæ! quid inani laniena juvenile cor fodicas? quid vulturem non necessarium, Promethèo tuimet odio pascu? cur toties ipsi tibi non constas? ubi nunc ille, modo conceptus, vigor tuus? ubi meditationis antelucanæ decretum? Nempe, pristinos in fluctus, animique tempestates refluis; ignavus & variabilis tuimetipsius gubernator! Quin tandem obfirmas? &, indivulso fortitudinis arrepto clavô, cursum, quem inchoâsti, corripis; portus salutisque tua securus? Aude saltem, aude nunc tandem: &, aliquando victâ desperatione, quod tibi non credis, Deo Providentiaque crede. vultum sereniorem, si tibi non potes, at Sociis adorna.* SAEPE, qui finxit hilaritatem, is induit: *& gaudii commento, verissimè mœstitiam extinxit.* Hæc mihi, similiàque cùm itinere dicerem universô: jamque probè (sicut opinabar) animi mollitiem duravissem; post multa tamen eodem relabebar; garriente semper, in penetralibus curarum, interrogatione primi pavoris; *Quid autem? quid in posterum fiet?* Sed comitum nemo cogitationum mearum rixas audiebat; alternante semper spe metuque cordis: & idcirco, totius oris habitu, solutiorem in vultum diffictô, quem & jocîs interdum, ac fabularum mixturis, diffundebam.

VI. ADJUVABAT autem non parum sermonùm lepòrem (quasi suggestâ colloquiorum farragine) regionis ipse situs, per quam tunc progrediebamur: aperiente suprà nos quidem cœlô pulcher-

pulcherrimæ serenitatis faciem ; sine nubibus ullis , & adhuc clementer radiante Sole : ponè nos autem , dextrà lævàque , jucundissimum maris ac terrarum amphitheatrum expandente vii. Dextrorsum quippe , littoris ingens spatiositas ostentabat nobis ignota portuum , rupium , atque promontoriorum ; cum infinito Pacifici maris excursu : certantibus vivacissimà colorum varietate , cum vitrei viroris fluctibus , solari radiô , confusique splendoris purpurà. Lævorsum verò non invenustius spectaculum , pulcherrimarum arborum sylva capitibus impendens , relevabat ambulantes umbræ projectu : cantùque volucrum aures , & aspectu ramorum oculos , oblectabat. Nec deerant ex obliquo spirantes Zephyronoti ; qui leniter concussis agitatisque stirpium foliis , diem & ardorem temperarent : gratissimòque susurri fremitu , confabulantium attentionem interluderent.

Valuerunt ista nonnihil ad angorum laxamentum ; qui , per intervalla recurrentes , identidem pectus lancinabant. Sed non perinde valuerunt ad corporum refrigerium ; æstu sensim , & meridiani fervoris incrementô , fluentium. Etenim , subsidentibus Favoniorum auris , dièque crebescente ; calor (ut in plaga regionis flagrantissima) cœlique vapor intolerandus , languore simùl & fatigatione , pæne spiritum & animam interceperant. Nec jam ullum erat intemperantis mali solatium ; præter spem Vrbeculæ : quam pridie navarchus , digredientium credulitati descripserat. Hoc igitur solum jam , omnis molestiæ refrigerium , oculis inconnivis requirebamus : ad oppiduli mentionem & memoriam (ut *impatiens est omnis exspectatio*) non sine murmure , plerique suspirabamus ; ne salivà quidem dentium inhibità , tanquam proximo statim votorum fine. Quoties igitur aut saltus , recessu nemorum

rum intercisus, vacuum intuentibus spatium aperuisset: aut eminus renidens aliqua rupes, scopulorum inæquali concisione, castelli pinnarumque simulacrum expresserat: vel quodcunque denique spectaculum nitidius obscuriusvè procul refulsisset: id nos THALASSIAM urbeculam suspicabamur. ad illius conspectùm manus pariter & clamorem tollebamus: donec, post innumeras frustrationes, consumptâ jam omni sylvâ, nulloque reperto municipiô, *miserorum spes omnis in aquas ac flumina recidit.*

Ecce namque! dum omnium inopes irritique, cum Solis ardoribus, atque vitæ tædiis luctamur: repentè post sylvas, ad itineris nostri sinistrum latus, clivosior terra primùm in montes: paulatum deinde, celsius asperiusque saxosas in Alpes exsurgere: tum longissimô rupium dorso procursans, cœpit undequaque fontibus & undarum delapsu scaturire.

Temperamentum id fuit, in tempore concessum desperationi nostræ, jam siti succumbentium. Neque corporum id duntaxat & gutturis refectioni valuit; sed etiam ad mentis & oculorum remissionem. nam tanto subinde ludebat artificio fluviorum nativitas, & scatebrarum origo; prorsus ut dubium esset; manune sic an venarum suarum sponte, prosilirem? Sed unus, præ cæteris omnibus, rivus, admiratione multâ cunctos suspenderat. Is, è scopulo præcellentis altitudinis exortus, latice copioso primùm ipsius saxi planitiem inundat. Ab hac deinde, per abscissa penitusque derupta præcipitia dejectus; in petram aliam priori petræ subjunctam, non aliter atque consulto præparatum in craterem, coit. Indè tertiam in rupem, superioribus longè depressiorem, collectus; in saxosam latitudinem, mensæ ritu constratam, diffunditur. Idem autem, posteaquam stagnante vado desedit; extra crepidines, quidquid redundat, molliter egerit: inque canalem

nalem lapideum geminum, bipartitis lapsibus, evolvit. Eorum canalium alter laxus ac spatiosus: posteaquam longô sulci tractu, per cava rupis, aquas inoffensas devexit: sub ipsum finem denique, seipso celsiùs exsurgens, & cuspidatim in puppis morem sese surrigens, violentissimo cursûs populsu, vacuum in aerem erumpit: ac figurà quadam cœlestis Arcûs exsilit. Nam, præterquam, quòd etiam in hujus pellucida lymphà colores ludunt, fulgore Solis incensi: fornix hic aquaticus primam sui partem, velut Iridis pedem, in scopuli fine defigit. Alterà verò sui parte, peractô jam hemicyclô, ripis summontanis incidit: ibique profluentem orditur. Esset itaque tam gratiosi spectaculi voluptas insatiabilis: nisi subinde *turbinum impetus (semper aquis infidus)* exultantis rivi curvamen aut conturbaret, aut abrumperet: nonnunquam autem, majori ferocia tenuissimum in rorem dispergeret.

At Aquæductus alter, canalis titulo spatioque grandior; & jam pæne fluvii capax: perlata præcipitia, vasto cum fragore dejectis undis, cadentium impetu tumultuque (nam collectim deruunt) Nili fluminis Catadúpas assimilat, ac, jam tum à petræ suæ radicibus inchoato torrente; Mare Zurium inquieto rapidoque procursu, sub legitimi fluminis ripis, ingreditur.

Horum, & his non absimilium naturæ lusuum erat abundè. quorum spectaculô nos Thalasiæ, quam inquirebamus, desideria mitigassemus. Verùm, ut VOLUPTAS *in terris nulla sine facibus suis fluit*: NEC *ullum facilè commodum oneris adjuncti vacuum est*; sic ista quoque nobis tantilla refrigeria, non citra multos curarum æstus steterunt. Nam cùm in eum, quem dixi, modum plurimi passim fontes, & ex fontibus alveî, rivorumque decursus, occurrerent; ipsà sui multitudine, quantum ex aspectu delectationis, tantum in transitu molestiæ creabant; dum itinerum progressus retardant. Augebanturque,

cum ipſis deliciarum incrementis, incommoda vadandi. Cùm enim, qui rivuli principio fue-rant, paullatim deinceps amnes, & ex amnibus juſta flumina, fierent: evenire neceſſum erat, ut, quas undarum ſcaturigines, olim ſaltu pedisve paſſu trajeceramus; eas deinde, proceſſu fluxûs, ſuperare pontibus aut navigiis cogeremur. Nec unumquodque fluminum ſemel duntaxat vincen-dum occurrebat: ſed ter ſubinde, quater, aut ſæpius; quoniam flexibus in Mæandri ritum gyratis recur-rebant;, & in ſemet implicabantur. Subſidiorum interim, nec à ſubliciis, nec à coriaceis pontibus, ac nec à lembis ferè, quidquam ad manum erat. Quare, quod unicum nobis adjumentum, in arcto deprehenſa neceſſitas reliquerat; detractis cor-porum inferioribus tegumentis, ad lumbos uſ-que, gurgitibus ac vadorum incerto nos committe-bamus. Id autem fieri non poterat, abſque tem-poris ac profectionis gravi diſpendiò. quam mo-leſtiam augebant ſæpe fluctuantis vitæ pericula. Nam quod amnium plerique, qui ſeſe progre-dientibus objecerant, latitudine pedes ut minimùm duodenos; profunditate, ternos plus minus æqua-rent; ultra vires & audaciam humanam erat, ſingillatim eos viritimque perrumpere. cum præ ſentim catarrhactam undarum, ripis incluſam, ſua-que ſponte jam incitatam, inſuper alluviones no-væ, de rupibus ruentes, impellerent. In vado-rum itaque trajectu, connectebamur terni ferè, qua-ternive; conſertis indivulsà fide manibus ac digitis. Ità, veluti copulà catenave colligati; ne contrà rectà gradientes flumen invaleſceret, progreſſu ſur-ſum obliquatô, pervadebamur. Nec enim nos fal-lebat; eos, qui rapidè defluentes aquas ſecundo pe-de ſequerentur, ſimul cum illis abripi; qui vero ru-entibus adverſum irent, vincere faciiius & perrum-pere. Multum nihilominus, antequam riparum potire-mur, luctæ; plurimum formidinis exhauriendum e-

rat

tat, torrentes ingressis: ut, quibus ne sic quidem confertis constrictisque, penitus profluentes parcerent. Nam & in saxorum occurrentium gastras impingebamus; &, insabuli lubrico fidum defigere vestigium, magni moliminis erat, insidiarumque plenissimum; trahentibus ad ima graves pedes levibus arenis. Inter mutuos itaque nexus pariter vadantium, nunc hunc nunc illum insani gurgites subruebant, aut in gyrum vortices circumagebant. Quod siquis, misericordia suadente, fluitanti manum injiceret; aut, connisu corporis, allevatum iret periclitantem, copulatione dissutà, cæteros omnes efficiebat ad progressum imbelliores: & ipse, cum sarcinæ suæ jactura, discrimini pariter involvebatur.

VII. PRIMIS tamen diebus, beneficio Numinis, perruptæ difficultates omnes, & superata flumina: sociorum nullo desiderato. Sed, quanquam inter hæc aquarum affatim esset, nec ulla sitis corpora, semper madentia, torqueret; in immensum tamen fames invaluerat: cibis in viaticum aut nullis; aut, siquis unà portasset, flumine corruptis, ipsàque morà. Nam plusquam septimum jam diem extra navim agebamus. Quæ, gravia licèt ac desperationi proxima, tamen gemino solatio tolerabiliora fiebant. Nam & Thalassiam, toties memoratam, expectabamus in singula momenta: *crescentibus inter ipsos pedes, spe, desiderioque* venalium opsoniorum, quibus reficeremur. Præter hoc (nisi malè nos oculi nostri, præstigiæve magicæ dementabant) Actuaria subinde, quam reliqueramus, à dextra se nobis ostentabat: quanquam interdiu duntaxat; & idipsum rarius, atque longinquius. Suspicatêris, non tam juvandæ, quàm irritandæ cupiditati nostræ, per deridiculum adnavigare; rursumque sese proripere. nec perperam Hirundini navim eam comparâsses, celeriter portuosis littoribus advolitanti; sed protinus celerita-

te majore revolanti. Scilicet expositorum miseriis insultans (ut erat suspicio) bipedum pessimus nauclerus; puerilem viatorum exspectationem inanibus spectaculis lactabat. Pauci benigniùs interpretabantur; fluctibus, aut iniquitati littorum, hanc inconstantiam assignantes, non gubernatoris malitiæ. Quoties porrò dies in vesperam, ac noctis viciniam, vergeret; videri navis desinebat: arborum, uti nos conjiciebamus, littoralium tegumenta, vel prominentium scopulorum recessus quærens; ubi, demissis in profundum anchoris, noctem ageret à procellis tutiorem. Id si sic verè gerebatur, & non ex sola conjectura nostra; nempe pari, qua nostrum iter, tarditate laborabat actuaria. nec mitiùs cum nautis mare, quàm cum viatoribus terra, tunc agebat. Iamque nos inter hæc, miliaria magna, non minùs sexaginta, laboribus insanis, & continuatis erroribus, exegeramus. Iam nec ad requiem quidem, somnique necessitudinem dato corporibus spatiô; vires & valetudinem attriveramus: sic, ut animis plerique, pedibus autem ad unum omnes, succumberent. Ego quoque veteris meæ magnanimitatis memoriam stimulosque, frustra refricabam. *In membris enim collapsis, quomodo se mens erigeret? aut, quo pacto, deleta fiducia melioris successus, abs se quidquam sincerum virtus impetraret?* Fingebam itaque magis alacritatem, quàm retinebam: contentus ad extremum illa, quam dura *Necessitas etiam ab Invitissimis extorquere* debeat, Ferrea *Patientia.* Quo fiebat, ut, qui jam vix halitûs reliquias, & ultimam vitæ fugientis laciniam obtinebam; tamen in socios verborum largus essem; spemque fronte simularem; at corde, dolorem altissimum premerem. Videbam enim nullo negotio, MALO, quod omnes urgebat, & nemo dispellebat, unius adolescentuli fortitudinem esse parem non posse. Vereque *superba confidentia fuerat; despicere calamitatem, sub cujus ruinis omnes suspirabant*, cùm præ-

ſettim extrema fatigatio nonnullis jam animam ſubmovere videretur, in mortis neceſſitate conſtitutis. Quos inter Iuvenis erat quidam, in paucis mihi charus; ac longæ familiaritatis uſu devinctus. Hunc jam olim in actuaria malè firmis viribus utentem, ſolus (ſicut interpretabar) ſocietatis amor, & amicitiæ, quæ nobis intercefferat, dulcedo pellexerat; ut unà digrederetur nobiſcum, & in continentem deſcenderet. Hìc eum, membris quotidie minùs ac minùs cohærentem; poſteaquam tot inſuper ſalebræ, voragines, præcipitia; præterea montes, ac flumina delaſſaſſent; tandem vis mali fregit, & proſtravit. Iacebat igitur cadaveri propior, quàm viatori. Sed, quod mireris; hunc juvenem nihilominus, inſitus omni mortalium generi *vitæ jucundus Amor* (qui *plerumque ſolet in extrema ſui linea venire dulcior*) utcunque ſuſtentavit; donec ipſa contubernii cupiditas hominem, cæteroquin minimè Timonem aut lucifugam, invitis denique Fatis omnibus, erexit; ac nos ſequi coëgit. Perſuaſerat enim ſibimet; *Hoc ipſo ſe vivere victurumque; ſi cum vivis eſſet.* Procedebat igitur: juvitque progredientem, quòd, illius gratiæ, nemo noſtrum concitatiùs incederet; quippe, qui cerneremus, cum via miſerè luctantem, & tantum non ad menſuram ac ſcrupulum pedes molientem. Idem ambulationis genus noſtrum pleriſque placuerat; niſi pudor repreſſiſſet. Uſque adeo non magis torpor univerſos, quàm planè vivendi tædium, occuparat. Exſecrabantur itaque complures, neque tacite, non modo conſilium, ſed etiam conſultorem; cujus perfido ſuaſu navigiô certô dejecti, terreſtris itineris ambigua delegiſſemus.

Hi proinde magnopere cunctis auctores erant; ut ad primum quemque navis recurſum, ſuſcitatis ex compoſito, de nocte quidem flammis, de die verò conclamationibus: nauclerum ſponſionis admoneremus. Urgendum, ut actuariam, omiſſis con-

fuetis ambagibus, ad littus adverteret: in quam reciperemur, ut noſtram; quam nos malè conſulti, velut alienam, reliquiſſemus. *Nec utique difficilem fore ſuorum votis navigii magiſtrum; voluntatis noſtræ tam clara ſignificatione percepta. Quod enim hic, toties hucuſque viſus, ac toties rurſus dilapſus, deſideria noſtra feſelliſſet; id utique non illius factum culpa, ſed noſtra; quippe, qui nullo noſtræ cupiditatis indicio præbito, faſtidientium potiùs ſpeciem, quàm ambientium, edidiſſemus. Et profectò, ſi quid ſaperent ii, quibus adhuc pergendum terrâ potius, quàm pelago, videretur: expenderent illi vel nunc tandem, quónam ſua pertinacia cæteros invalidiores præcipitarent? Ponendum ſanè temeritati metam aliquando, finemque: neque pluribus laceſſendam inſaniis indignantem Fortunam; cui prorſus uſu nullo, periculiſque certis, per ſummam levitatem, inſultaretur. Quid enim per Superos homineſque! quid tot errorum & anfractuum incommodis quæri; quid iiſdem declinari; Secutos eſſe profectionis compendia, littorum ſalubritatem, Mantæ portum, & Thalaſſiæ (neſcio cujus) venalem benignitatem, emporiumque. Tamen horum omnium nihil, ac ne caſam quidem aut paſtorale tugurium, comparere. ne ſepem quidem, aut fumum (quæ duo tamen neque Scythiæ ſolitudinibus facilè deeſſent) in conſpectum afferri. Fugiſſe contra pleroſqve, quo tempore conſilium exſcendendi capiebant, navigationis nauſeam; curſus tarditatem; annonæ diminutionem ac fraudes; naucleri moroſum imperium, & verboſas impoſturas; pauca, neque fortaſſe levia, mala: nunc autem ſexcentis iiſque graviſſimis, commutata. Numquid non hoc eſſe: Cinerem vitare; ſed in adverſo flammas inſilire? culicis declinare morſum; & Hydræ bella quærere?*

VIII. DISSEREBANT adversùm hæc, amaro cum riſu, *pars contumacior, & quibus ſcilicet ſuperba præ rectis; ac ſpecie magnifica, præ ſalutaribus placebant. Tranſgreſſis, in ſpes ingentes, ex orbe patrio diverſum ad orbem; nempe nunc denique conſilium*

lium ponendum, an pericula viarumque lassitudines, infra quæsitas opes ducerent? Anne, cùm ex Europa mensium, ac propemodum annorum aliquot, navigationibus AMERICAM *sequerentur, nullam ullius discriminis unquam oblatam esse speciem? nullam imaginationem? non formidinis ullius materiam? an ne tempus quidem ac spatium deliberandi concessum? Num pro regni Peruani deliciis atque copiis, recte maris & elementorum omnium bella susciperentur? Pudendum enimvero (si non alio, saltim ignaviæ muliebrisque metus opprobrio) viris juvenibusque nominis Hispanici; si post superatum Bætin & Gades; post enavigatum Oceanum Africanum & Atlanticum; Post Margarita, Carthagenæ, Panamæ, prælia caloresque; si post percursum pelagus omne Zurium, & Philippinarum portus aditos; post innumera denique naufragiorum in reditu pericula: nunc demum animis plusquam fœmineis conciderent; posteaquam tantùm non in Peruvii conspectu, certè jam propemodum in Mantæ navalibus, & laborum meta, starent. Quid ergo futurum, in occursu belluarum peregrinæ ferociæ? quid in Antropophagorum palantium insultu? quid in cæteris terræ Pontique monstris animorum fore, mulierculis hisce; quibus parvula famis & insomniæ duritia, quibus exigua lassitudinis asperitas, tam cito robur & constantiam convelleret? Deficerent sane tales & nervo mentium, & callo pedum; quos tam infantilis ignavia torpefecisset! At se certe per saxa, perque flammas, irretorto gradu perrecturos. Præterea: descriptam à navis magistro Thalassiam oppidulum, magis ac magis in propinquo jacere.*

TALIBUS, per opinionum varietatem, in partem utramque ventilatis; ad extremum pro cœpti semel erroris perseverantia decretum est: urgentibus viam terrestrem iis potissimùm, qui jam tum ab initio, fictis commodorum descriptionibus, è navigio nos prolicuerant. Et in hunc modum, post longam digladiationem, *superior fuit sententia*

tentia stultior; quia vanissima fortitudinis jactantia speciosior. Itaque, minimâ jam actuariæ nostræ curâ, progrediebamur: &, eodem nobiscum passu, fatigatio, tædium, calamitas. Fames præcipuè, singulorum & omnium viscera rodebat; ne Thrasonibus quidem illis impatientiam dissimulantibus, quibus Hercules & Jason videbantur in pectoribus congeniti. Tanta porrò vescarum rerum egestas nos incesserat; ut, ne rabies edendi vitalia depasceret, ad sylvestres radices & absurda quæque, solô genita, vellendam converteremur. Hæc, cultris atque pugionibus effossa, concisione minimè curiosâ, ciborum quandam in similitudinem redigebamus. Eæ demum cupediæ nobis, eæ dapes erant; apparatu Persico potiores. Cumularunt hanc felicitatem, processu temporis, tanquam auctarium & condimentum annonæ, cancri subinde; quos, littorum in vado, maris (uti fit) abscessus destituerat; rari tunc tamen; & neque tantæ famelicorum turbæ suffecturi, neque scrutantium sollertiæ semper opportuni. Nam cùm id genus animalia, non nisi per citimi littoris arenas serperent; eveniebat, ut, siqui collectum issent, in prandia sine magna difficultate paullum quid eruerent. cæterum ante noctium crepuscula, stimulante fame redeuntes eundem ad piscatum, æstu maris restagnante prohibebantur. Hinc, ne cum undis pariter & infidô littorum luctandum esset; incœnati potiùs in montibus aut petrarum dorsis, noctes agebamus: sanè meticulosas, neque penitùs à belluarum incursibus immunes. Exactis autem per somni ciborumque penuriam tenebris: quotiescunque. Soles ac dilucula recurrissent, primùm omnium circumspectabamus; Ecquod comminus eminusve promissum emporium reluceret? Id autem, post infinita suspiria, comparebat nusquam; ut jam planè Thalassiæ desiderium nemini prudenti posset aliud, quàm puerorum nugæ vel lusus, videri. Tamen cum puerilibus istis cupidinibus, multa virilia robustaque mala
cresce-

crescebant. ante cætera verò, plusquam Erisichthonia (sicut memoravi) fames in dies singulos atrocior. deindè, fontibus paullatim rivisque deficientibus, sitis ingens, ob hoc ipsum; quia plerumque secundum pelagus fieri nostrum iter cœperat. æquoris autem vicinia, quippe salsîs & corpori noxiis aquis, ad potum nihil conferebat. Quod & siqua subinde fluviorum ostia marcentibus occurrerent; intermixtâ jam Ponti salsedine, nihil ad refectionem utilitatis afferebant. Unde, quod, catena, quadam molestiarum, proximum erat; stomachorum vitium, tabes corporum, corruptelaque viscerum, cum febribus, enascebantur. Sed &, siquos naturæ robustioris, à gravibus morbis inviolatos, quotidianæ tantummodo stringerent ærumnæ; tamen eadem semper, ac sine fine, tolerando; sub extremum etiam ipsi pessumdabantur: utique, postèaquam neque *requie* (quam tamen omnibus animantibus, *unicum in fatigatione solatium*, natura providit) allevarentur. Nam simulatque membra, viarum asperitate fracta languidaque, planiore solo stravissemus ad remissionem captandam; pauxillo respirationis degustatô, reliquum ad iter longè ponderosiores resurgebamus: sic, uti pœniteret nonnunquam interjunctionis; ut quæ tanto gravamine nobis viæ molestiam duplicâsset. ID, frequens oppidò viatoribus & detestabile fatigationis incrementum; tunc præcipuè gliscit; cùm mora productior est quieti concessa. Mirari proinde sæpe venit in mentem; Vndènam principia suàsque caussas trahat? *An, quòd agitatus assiduò motu sanguis, spiritus vehat vegetiores, quoad ambulationis calor perennat: & idcirco currendi promptior, ex ipsa sui subtilitate, progredi gestiat? Contrà vero stratus idem cum universa corporis mole, per cubationis sessionisve languorem sensim intra seipsum, velut in massam, spissetur? &, ipsa densitate torpidus, alacritatèmque veterem tanquam oblitus; ignavo lentore congelascat? An potiùs,*

potiùs, dum in fervore labor eſt eundi, currendive; minùs idem ex ipſamet aſſuetudine neceſſitatève ſentitur? remiſſus autem, & jam tanquam ex profeſſo deſes, hebeſcit? ut, ſicut MORTALES *omnes ſumus ab aſperitate proclives ad voluptatem; ipſa torpedinis dulcedo nos ſenſim plumbeos reddat, & immobiles, ad ſtrenuum conatum? An denique* QUIES *incendere fatigationem idcirco creditur;* QUIA *moleſtiſſimus contrariorum, ad contraria tranſeuntium, ſenſus eſt? Sed iſta viderint, qui ſe Philoſophos appellant.*

IX. Nos interim Thalaſſam nihilô magis aſſequebamur: porſus ut *jam fabulas & apologos mihi loqui viderentur, qui ſperare colonias humanas aut civium ſocietates auderent*; in ſolitudinibus præſertim tam ſepultis & abſtrusis. Eas tamen etiam paullatim, quantumvis arentes, interluere flumina cœptabant; quæ ſiniſtro montium latere decurrebant. Verùm illa non duodenûm, ut antehac, pedum; ſed longè latiſſima, ſpatiosis alveis ſeſe diffundebant. Et, quia procul admodum ab littore maris Zurii, quod influebant, fontium origines recedebant; affluentibus undequaque rivis, quantò procedebant, tantô creſcebant: grandique cum murmure per confraga rupium, & ſaltuoſas voragines, incedebant. Fuerunt ejuſmodi fluminum complura, ſuperatu difficillima; ſolòque ſui conſpectu, quoties neceſſitas trajicere compuliſſet, formidanda. Ventum erat ad eorum primum, nomine quidem mihi (ſicut cætera regionum illarum) incompertum; periculô verò, licet alienô, plus nimiò notum atque memorabile. Stantibus in hujus ripa, pronum erat, æſtimare; vadò tranſiri, niſi nudatis & expeditis à corporibus, neutiquam poſſe: quapropter ſarcinas & impedimenta ſeponenda. Sed, cùm ea nobis, ad profectionem reliquam, uſui pleraque neceſſitatique forent: excogitanda ratio fuit, quâ, nullo noſtro gravamine periculoque, tranſportarentur. Novam igitur

Argus...

Argus fabricam non ad Pelion montem, Minervâ dictante, sed ignotissimis in saltibus comminiscente pauperie: proximis è sylvis trabes arborum, temerè jacentes, in materiam advolvimus. Post has, virgulta viminàque cum juncis & genistis, in vinculorum atq; compagum usum, comportamus. Ex ea tota congerie Ratem extemporalem, aut certè Rati non absimilem struem, molimur. Fuêre quoque, qui ramorum latiora fragmenta pugionibus ac machæris, in quandam remorum effigiem, destringerent: &, diductis in spatium principiis, palmularum ac tonsarum similitudine quadam induerent. Hæc illi Remos appellabant; & ad compagis nauticæ latera scirpeis nexibus, alligabant. Hoc opere (quantùm per tempus & rerum necessitudinem potuit) exacto perfectoque; cultum deinde corporum, ad intimam usque tunicam, ponimus: ac, velatis tantummodo, quas pudor jubet, partibus; indumenta, cum sarcinis omnibus, in schediam injicimus. Postea, designatis, qui remigii non usque quaque rudes apparebant, sociis; jubemus, ratem ut à capite pedèque propellant. Reliquis autem transnatandi lex imposita; demptis duntaxat iis, qui tentandorum fluminum inscientes & pavidi, conatum hunc longè refugerent. his enim indultum; ut, transportatâ supellectili, recepti compage, ligno mallent, quàm suis brachiis, confidere.

Geminas igitur in partes omnis turba discedimus. Eorum altera, natandi peritiâ (nec dubium, quin etiam audaciâ) melior, nostras exuvias & sarcinas in trajectu comitari jubetur. His admiscentur pavidiorum quidam; & nonnulli, penitùs imbelles, in ratem cum impedimentis imponuntur. Illis porro timidioribus imperatum; ut, manuum injectu quàm lenissimo, posticæ parti ratis hærerent; quo minore periculo pavorèque simul transirent, non defuturos verò pavidis cæ-

teros,

teros, arte vel animo firmiores; quin interim adnatando, vocibus, hortamentis, & connisu suppositùque brachiorum, suppetias ferrent. Hæc primæ partis erat turba. Deterior paullò (sicut tunc quidem videbatur) alterius cœtûs fuit conditio. nam in hanc erant descripti Sociorum ii; qui neque robore quidquam, neque natatu, valerent. Et hi præstolari jussi; quoad schedia fluviatilis, primæ transportationis onere perfuncta, ripam citeriorem repeteret. Id autem ut citrà dubitationem, & ex fœderis quasi sacramentô, sic fieret; à nobis sedulò cautum est, ac provisum: reputantibus ingenii mortalis incertam fidem; & promissorum, in horas variabilem, mobilitatem. Itaque, præterquam, quod præcessuros juris jurandi vinculis adstrinximus, non defuturos saluti nostræ: super hæc, quidquid funiculorum & restium, quidquid ligularum, periscelidum, ac laciniarum in sarcinis repereramus; id totum sollicitè protulimus, quæ, posteaquam nodîs innumerîs in quandam rudentis speciem consuissemus, ad ratis denique pedem deligavimus. Id eô consiliô factum est; ut, quandocunq; præcedentium cœtus abnavigâsset, nos tamen, in citima relicti ripâ, correptum manibus funem summâ contentione retineremus; &, siquâ perfidiâ (quod fieri posset) recursus ratis negaretur; eam nos nihilosecius, etiam invitîs illîs, per vim retraheremus. Quod tamen quàm consultò dispectéque fuerit excogitatum: nunc quoque tantò post, nondum equidem pervideo. *Quasi vero non longè fortiùs priores illi trajectores materiam, sarcinis ac vectoribus præponderantem; retinuissent; si fallere fidem voluissent? & id tanto magis, quantò majorem viderent nostram erga se diffidentiam? Aut, quasi non (si quis unus ex omni numero fraudem animô machinaretur) eam facillimè statim & simpliciter expedisset; si per pugionis aciem præfecto fune nostro, ratem ipse porro propulisset. nobis contra, decep-*

tis,

tis, in manibus mutilum retinaculum reliquisset? Quo sane casu, quid, nisi vacuam restem, & hiantem frustra spem, cum nasi suspendio, reportassemus? Sed hæc in hunc, quem retuli, modum composita sunt: delectique sorte, de generosiorum numero, qui cum prioribus posterioribùsque trajicerent: ut neutra pars subsidiîs suis, & auxiliaribus, destitueretur.

Solus extra delectum BALBOAS quidam (nescias, natandine scientâ magis, an jactantiâ præsignis) se cæteris omnibus ultrò ducem obtulit. At ego, postremam inter turbam, ità sortis judicio damnatus, ac præter hoc transnandi ruditatem professus: submœstus substiteram.

X. REBUS instructîs omnibus: nos, quotquot in ripa restiteramus, OMNIA *prospera* communibus votis ominamur. fluitare verò ratis, & urgeri remîs, cœpit: sociorum aliîs per trabes sedentibus: aliis autem natatu circumquaque, maximè laterum tenus, assultantibus. At nos, ex condicto funem retinentes, festis plausibus (quantum in re tristi potuimus) & confusîs in commune clamoribus, alacritatem natantium accendebamus. Princeps natationis, is, quem dixi, BALBOAS contra torrentis fremitum grassari: fluctuum assurgentium minas provocare: frangere tumentes cum spuma gurgites: & corporis variâ jactatione, tanquam per Orgiorum quandam licentiam, inter undas bacchari. Subinde quoque sponte suâ, pérque *proterviam* (eorum ritu, qui, more pravo, *Leves artes, quasi veras virtutes ostentant*) clementer fluentem amnem, concitare: sedatùmque fluxum turbulentâ gyratione velut efferare.

Iàmque cum comitatu ratèque, quindenos circiter passus promoverat, ut paullatim aquæ, siquandò BALBOAS quietiùs incederet, humerorum tenus assurgerent: nec ultra: plerumque paulillô supra pectus. Ibi tum ille (simulando, reor, irridendoque-

que pavori) per lasciviam & jocum exclamare ; *Nimiam enimvero tandem hanc esse, proptereaque moderandam, fluminis profunditatem! Itaque reditu-rum ad eos se ; qui, discriminis exsortes, in ripa desedissent,* Cum hoc dicto, divulsus à suis, ac per natationis ambages, renatanti similis ; ad nos iter intendit: & (mirum dictu !) momento citiùs in præceps alvei rapitur. Hic, exigua temporis intercapedine, velut obrutus; posteaquam emersit, voce clara sociorum cœpit opem & manus implorare : sibi discrimen ultimum impendère. Jocari nos hominem suspicabamur, consueta scurrilitate ; familiaribusque per otium nugis. Itaque sæpius licet; *Per fidem, per societatem & Amicitiam, & omnia sacra,* rogantem ; nemo nec amicus, neque socius, adjutum ivit: cessantibus etiam iis ad opem, ac tanquam scurram deridentibus; qui, proximè secundum vociferantem, natabant. Et tamen in promptu subsidium fuerat. Sed, quâ veniâ *mortalibus, frequenter mentiri suetis, nemo fidem habet; ne tunc quidem, cùm vera loquuntur*: eadem etiam huic joculari lixæ, semper antehac in facetias & imposturas effundi solito, nemo manum porrexit eo temporis, quo comprimis eguisset; & ipse revera seriô poposcisset. Accedebat ad hunc auxilii neglectum, fatorum quadam invidia; quòd nulli comitum, nec simulacrum quidem, aut umbra periculi subolebat; alveô vix ad lumbos, aut summùm ad pectus, pertingente. SED interim BALBOAS, iterum tertiumque fundo remersus, posteaquam frustra preces & lamenta consumpsit : ad extremum, inter luctas cum undis, & incerta verba, depressus haustusque profluente ; nec à nobis unquam postea conspectus est. Id, *occultione quodam & per impetum citante fato, ceciderit? an repentina quadam pedum nervorumque (velut in natantibus amat) torpedine, spasmive convulsione?*

fione? num etiam fluviatilis alicujus monftri (cujusmodi multa Pontus adverfis amnium oftiis immittit) morfu retinaculoque? five qua demum alia caufa, minus hominibus fufpicabili? mecum tacitus divinare malo, quàm apertâ temeritate fcribere. Potiùs id agam; ut mores hominis, conjectantium libertati relictos, fide quàm optima ponam in propatulo; qui fic habebant.

XI. FUIT BALBOAS hic, Juvenis (fi quis alius) ingenio pravo, male quietô, bonifque diffociabili. Tranquillitatis, jam olim in paterno folo, tam impatiens; ut ex Hifpania Peruvium, alterâ tunc navigatione, nulla magna neque gloriæ, neque lucri fpe, peteret. tantùm, quia malè feriatorum more, nullo loco neque confiftebat, neque confiftere poterat. Primus hic, bene compofitam vectorum in navigio pacem, tumultu turbarat. Primus nauclero, five venalis, five gratuitus affentator, noftrum exfcenfum fubfcriptione fua laudaverat: & itineris terreftris fuaforiam declamarat. Idem ipfe Mantæ portum, & urbeculam Americanam, fub ficto Thalaffiæ nomine, fexcentaque viæ commoda, tanquam pro teftimonii fanctitate, defcripferat; vaniffima circumlocutione: nec dejerare dubitavit; Nullum locorum eorum fibi, pervagato quondam oras illas, incompertum effe. Quibus figmentorum coloribus, multorum è comitibus fidem & animos (velut in loco memoravimus) ceperat, atque dementarat. Unde nec mirandum: in caput illius calamitatum noftrarum partem, eamque non vulgarem, recidiffe: qui malorum nobis omnium, quæ tulimus adhuc, quæque feremus in pofterum, caput ac principium fefe præbuerat. Verùm erant hæc, in comparatione graviorum, levia; propemodumque venia digna: nifi grandiora miferum flagitia preffiffent. Nam erat, fuper hæc, BALBOAS omni vita

mo-

moribùſque contaminatus: petulantiâ, vitiiſque, quæ dictari ſolent à petulantia, diffluens ac diſſolutus. aleæ cumprimis, vetitiſque luſibus, addictiſſimus: ad portentum uſque. Nam probrorum cætera referre, piget æquè pudètque. Præter hæc omnia, mens hominis ab rebus divinis & immortalibus aliena: væcors, & Numinis contemptor, animus: lingua perjuriîs polluta: manus ad omne ſcelus faciles: os in cœleſtia ſubrectum: & altero quoque tertiove verbô, maledicîs vocibus Divinum Numen, ac Superos, aſſuetum incèſſere. Nève quis putet, aut quotidianis periculis hunc aliquando manſuefactum: aut *à maritimis ærumnis ſtudia Pietatis induiſſe*: fuit BALBOAS idem ſemper, & cis, & trans Oceanum. inter aſpera verò Zurii maris, & itinerum pedeſtrium, aliqantò ſolutior, atque nequior. Nam, inter hæc, non modò nihil ab alea, laſciviæque conſuetudine, diſcedebat: ſed inſuper ad eadem pravè facta, noſtro de numero non unum, exemplis & ſermonibus, incendebat. Quod equidem *hominum genus, cæteros corrumpentium, vix ulla poteſt in ſocietate*, quantumvis ſelectiſsimà, *deeſſe: promptis* præſertim ſemper *in deteriora lapſibus, quoties nefarium magiſtrium lubrica Iuventus adipiſcitur.* Hanc igitur BALBOAE, tam prægravem malefactis, tam onuſtam pondere flagitiorum conſcientiam, quid mirandum, tandem in profundum deſcendiſſe? ſerà quidem fortaſſe, ſemper tamen juſtiſſimà, Numinis iracundiâ pœnas expoſcente. Quæ verò ſcribo, tam vera ſunt: ut ea de cœtu noſtro nemo (ne BALBOAE quidem ſtudioſus, aut ſimilis) diffiteretur: divinitus in eum hominem animadverſum eſſe, tam diuturnæ malitiæ manifeſtum. Cùm præſertim, quo loco periiſſet, nec periculum revera, nec vortex ullus, nec omnino cauſſa pateſceret exitii, quippe, fluvii pacatô vadô: nec, niſi pectus natantis (maximè poſt reditum in humiliorem al-

alveum) tingente. Possemus hunc, Argnautarum nostrorum HYLAM dicere: non minùs, ac veterem illum, aquis raptum: nisi tragœdiæ veritas, nimiò plus historica, fabulas omnes hinc longè proscriberet: &, in hac morum impietate, verendum esset: ne potiùs à Megæra nigrâ, quàm ab albà Nympha, Juvenis nocens esset abreptus.

Eum nos piscibus, aquatilibùsve belluis, relinquimus, cum isto, quod posuimus, gestorum ac vitiorum illius epitaphio. quod ei nos condidimus, nullà sanè mortui calumniâ, vel insectandi studio. Namque malevolentiæ caussas, tantò pòst, in vitæ sanctioris stadio locati, procùl habuimus. Quæ verò tradidimus: ea, tunc omnibus compertissima, publiceque dispersa: nunc, posteritatis documentô salutari, dissimulanda silentiô non videbantur.

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER V.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *Ex interitu Balboæ, cæterorum consternatio. Unde, qui residui in ripa manserant, alio loco flumen transgrediuntur. quibus tamen in processu torrentes, ac mala, crescunt. Sociorum dissoluta concordia, novo periculo coalescit; oblato ingenti alio flumine: in cujus insulam quandam, impropitiis fatis & hospitio, evadunt.* Comment. pag. 122. 123. & 124.

II. *Insula Formicaria demigrant, in terram continentem; direpto prius e peregrinis arbustis genere quodam siliquarum dulcium. iis avide devoratis, paullò post graviter omnes cruciantur.* Comment. pag. 125. 126. & 127.

III. *Uno e Sociis, vi veneni extincto. Victoria cæterique subinde sibi restituuntur. Quod genus illud Siliquarum fuerit? Disseritur super esculentis salutaribus, & noxiis, specie similibus; eorumque prudenti selectu & discrimine, primùm deprehenso.* Comment. pag. 128. 129. 130. & 131.

IV. *Navim suam, quâ exscenderant, præter spem conspiciunt. Signum flammâ vocibusque, dant ex pacto;*

cto; datumque sæpius iterant: & ad se navem tandem pelliciunt. Sed eorum gaudium in ventos abit. Comment. pag. 132. & 133.

V. *Ioannis Pediosa, plurimum delassati, preces & oratio, ad Petrum Victoriam; ut in vita extremo (quod sibi finxerat) secum persistat.* Comment. pag. 136. 137. & 138.

VI. *Post deliberationem prudentem, Victoria Pediosa obtestationi obnuntiat: eumque monitis confirmatum, destituit. Quem Pediosa, mollitia sua damnata, tandem sequitur; & ad Socios se recipit.* Comment. pag. 139. & seq.

VII. *Progressus & iter per aqua iniquaque loca, summa cum difficultate. Quidam è Sociis aprum Americanum, lancea confectum, cæteris absumendum partitur. Illius cum apro pugna depingitur.* Comment. pag. 144. & seq.

VIII. *Navim suam Victoria, & Socii denuo in oculis ac vicinia habent; sed brevissima fallacique lætitia. nam eam gemina navis Britannica hostiliter insectata, vertit in fugam. Quædam ibi, de Francisco Draco, & piratis Anglicanis.* Comment. pag. 150. & seq.

IX. *Navi sua suorumque, Victoria ab Anglis timet; eamque pia & multiplici sollicitudine prædeplorat. Aliunde vero accersitis solatiis, seipsum confirmat.* Comment. pag. 153. & seq.

X. *Amissa jam toties ex oculis & manibus actuaria sua, sociis Victoria ad fatuas urbeculæ promissæ spes relabuntur. Sociorum interim numerus, variis profectionis difficultatibus, & funeribus, imminuitur.* Comment. pag. 155.

XI. *Iter prolixum, per loca fabulosa, coticulisque instrata. Victoria, dum scopulorum vertices superare cogitur, decepto inter transsultus vestigio, in voraginem horrendam præceps delabitur.* Comment. pag. 157. & seq.

Xtincti BALBOAE calamitas ſocios quidem omnes; at in diverſum, affecit. Quidam enim illorum, caſtô Numinis horrore, cùm apertiſſimam pravitatis vindictam deprehenderent; *pœnas pares, ex factis paribus, metuebant.* Alii contrà ſecordes, nullo, vel perquàm exiguo cœleſtium conſiliorum ſenſu, ſuperſtitionem induebant; tanquam hominis unius funeſtus exitus reliquum omne flumen infauſtis ominibus initiâſſet: ad reſiduorum tranſitum. Igitur pars pleraque viatorum, adhuc in ripa citeriore morantium, omiſso fune ſimul, & tranſgrediendi conſilio: tunc mœſtiſſima quiete reſederunt. Et nox quidem inſequens, neque nobis per ſomnum, neque per lætitiam illis alteris eſt exacta: communi luctu quodam & formidine ſqualentibus univerſis. Die verò poſterò, vix aurorâ ſublucente; noſtrum aliqui digreſſi, pone littoris ſubmiſſiores oras: idipſum flumen, ingenti diffuſum ſpatio, repererunt; ideoque jam multò vadoſius. Quare, clamoribus eorum ſibiliſque convocati, diverſim alius aliunde convolamus: ac fluvium, nullo negotio, pedeſtres tranſgreſſi; comitibus iis, quos pridie ratis tranſpoſuerat, aggregamur. Ita, conjunctô rurſus, velut ante, cœtu: *pluribus humeris, ad plura* novaque calamitatum *onera, præparamur.* Hæc adeò nobis non defuerunt; ut antiquos Herculis labores, & Hydræ decollatæ fabuloſa capita; viderentur in memoriam inſculpere: cùm ſemper malis anterioribus mala poſteriora, graviora mole, denſioraque numero, ſuccederent. Certè quidem, ſicut tunc, ex unico monſtro lacuſtri, ſerpentium innumera ſeges pullulabat; ſic apparebat nunc, una quadam infinita de ſcaturigine, novos ſemper, ac ſine fine, deteriores amnes ſubnaſci. Quos, dum ſuperare compellimur, pede, natatu, luctamine: pro-

profectionem interim quotidianis obstaculis, socios crebris funeribus, ac tempus, mensium dilapsibus, amittimus. Tardeque denique, sed aliquando tamen, illam tot torrentium corrivationem evicimus, post diem omnino duodecimum, à primo fluminum ingressu; nec tamen hocipsum sine numeri nostri decimatione; quippe, comitum nonnullis manifestæ profunditatis gurgites ingressis, & cæcô fluctuum haustis. Ac videri poterant Balboæ manes plurium paullatim capitum tributa poscere: cumprimis autem eorum, quos illi morum ac vitæ similitudo fecisset propinquiores.

SIC afflictis turbatisque: quod *in melioris fortunæ desperatione proximum esse solet, ordinis omnis, & compositæ societatis nexus est interceisus.* Mox, nullo capite, nullo rectore, gerendorumque dictatores successit pro consilio temeritas, pro fide fiduciaque mentium & amicitiæ dissolutio, pro mutuis inter nos solatiis, animorum mœror; pro comitatu, dispersio; pro pace, discordia, pro sermonum suavi nexu, seditiosa verbosaque jurgia, cum rixis & altercationibus: certatim alium aliô; velut infaustæ viæ caussam, & dimissæ navis suasorem, criminantes. Cùm interim revera seipsum quisque justiùs, pro sua parte, vel, omnes in commune, BALBOAM, ac naucleri perfidiam, exagitare potuissent.

SED inter hæc (dictu mirum!) *ab ipsis malis*, aliquod *malorum levamen* emersit; Novæ scilicet incommoditatis occursus: & *omnium publicum periculum à cujusmodi necessitas, etiam brutas animantes socitate quadam adstringere solita*; multò magis hominum mentes, à diffidiis, in unum conducit. Ecce namque! persuncti paullatim torrentibus, (ut nobis quidem videbamur) itinere plano, tristium securi progrediebamur: & ob hoc ipsum, HUMANAE *felicitatis vitio* (QUAE *semper ex Prosperis luxuriat*) bellum e nobis ipsis, per litigia,

suf-

sufflabamus: quod foris ab aspera viarum natura defecerat. cùm repentè, nec opinantes, recentem in fluvium, eùmque spatiô diffusissimum, impingimur. Hujus alveus crebrîs, iisque multùm herbidîs insulîs, sparsim interpolatus; sicut specie graminis & florum invitabat: sic, gurgitibus & periculorum ambiguô, deterrebat. Inventus est nihilominus, ex omni turba nostrorum: qui solus, nullo BALBOAE, nullo sociorum post eum exitio, consternatus: tentare vadum amnis auderet. Is, reperto pedum haud ampliùs quinorum perpetuo profundo, nec usquam inæquali: primus in terram quandam interjectam evasit. mox voce, manibus, exemploque suo, cœpit eandem in sedem nos omnes pellicere: crebris hortatibus securitatem transitûs, & vorticum vadique clementiam, interponens: fidem porro suam jurisjurandi religionibus oppignerans. Itaque nemo fuit omnium, quin, *Sequendum*, clamaret: cum præsertim in locum, ubi dux & auctor consilii, citra grande luctamen & periculum, jam in portu consisteret. Quare detractîs, ac super capita levatîs, indumentis: amni nos sine mora committimus. Nullum est, ne Colchici quidem Phasidis, aut Scythici Borysthenis, vel Cydni Cilicis, frigus: quod fluminis istius, per quod iter nobis erat, æquare gelu credam: omni nive glaciéque rigidius. Adstrictis certè, corporibus pariter & intestinis: multo cum cruciatu stupentium membrorum luctabamur: tantummodoque spatii brevitate, post progressum longum, nos consolati, mutuis alter alterum hortatibus protrahebamus. donec in glebam denique cujusdam insulæ graminosam penetravimus. Ibi calentem diem, in tempore locoque, nacti: congelata rigore membra, laxare Solis ardore cœpimus Sed (dictu miserabile!) nullo quietis aut fomentorum lucrô. Vix enim consederamus: cùm nos incivilia formicarum & culicum rostra (quorum illic im-

immanis exercitus ftabulabatur) non fine furiis aggrediuntur ; & , punčturis creberrimis fauciatos exagitatosque , suo fundo finibusque pæne velocius exturbant, quàm admiserant. tanquam intelligerent enimverò , genus id insectorum inhospitale ; Nos *exteros* esse mortales : *nec ad sese quidquam pertinentes.* Sentires : cum infelicitate nostra , nos ubique persequente , fœdus inisse barbaras bestiolas ; ab eaque doctas esse ; *Semel miseris , nusquam Patriam , nusquam Amicum , esse debere.* Quanquam etiam Invidiæ quadam haud obscura ratione , stimulatæ videri possent , ad nos infestandos.

II. ERANT enim eodem in loco , stirpium ac virgultorum , nescio quorum , peregrina germina, quorum fructus, nigricante siliquà vestiti , simulac eos mandere cœpisses , gratissimô statim sapore, mellis dulcedinem præseferrent. His non leviter , & extimô labiô degustatis , confestim universi conclamamus ; *Migrandum quidem , è culicum ista formicarumque fœda coloniâ : non tamen impune , neque fine spoliis , ac rapina ; quippe gentium jure; quod omnibus hominibus ex æquo permitteret, hostem depopulari. Nec esse profectò temerè ; quòd in boni felicitatisque partem venientibus Hispanis , insecta Batavica , paludum alumna , bellum moverent : eosque solo communi pellerent.* Dicebamus ista , frigidô jocô ; sed calido stomacho ; quem , alimenti jam pridem avidum , *disertior omni monitore fames intestina* , stimulabat ad pabulandum. In eas igitur (quas dixi) siliquas passim involamus , carptu faciles ; & præter hæc , propensa ramorum liberalitate , se nobis ultrô porrigentes : cùm ob oculos & ora nostra penderent. Correptis manu deductisque stipitibus ; pro se quisque destringimus , quantum esuries , cupiditas , & sarcinæ nostræ capere ferréque possent. Ad extremum, ne diutiùs aut culices formicæ-

inicæque nobis, aut nos illis, molestiam exhiberemus; demigramus: & insularum, quotquot intercedebant, glebis laborioso transsultu superatis; per fluminis residuum alveum in continentem terram evadimus. Id, quò commodiùs assequeremur, ipsa naturæ providentia comparaverat; quæ sparsim, universum per amnem, surrectis velut aggeribus, gramine vestitis, tanquam gradus quosdam, transituris, ad ulteriorem usque ripam, disposuerat. Sed nihilosecius nonnunquam, aut vestigia labebant; aut in transgressu, saltus nos fallebat: ut per fluminis subinde partem necessariò trahendum corpus foret. Ibi tum alveus, à primo sui tenore degener; nunc profunditate nobis, nunc incertitudine gurgitum, iniquum se fallacémque præbebat: raptique, cæcas in foveas, non rarò subvertebamur. ubi, salvis quidem corporibus, onera tamen fluitabant; & vestimenta tingebantur. His igitur adversùs putredinem desiccandis; in ripa Solem, & apricô gaudentem tumulum, inquirimus: quoad madentes exuviæ derorarent; &, ardore consumptus humor, aptitudini veteri tegumenta restitueret. Nobis interim (quoniam diei multum adhuc, & pomeridianus calor, supererat) visum est, corpora curare; dispescendoque Soli, locis opportunis & opacis discumbere. Raptim igitur (quia virgultorum illic copia suppetebat) frondes diripimus; sylvestréque sibi quisque tabernaculum, *ad* IONÆ *sub hedera meridiantis exemplum*, componimus. dein, per herbas strati; siliquarum fructibus, modò collectis, indulgenter ac per genium vescimur: non exspectatà cœnantium lege, vel hora. Statim autem, serpente per venas illecebrà pastionis, & impapaveris ritum fumos in caput agitante; pariter omnes, velut ex condicto, consopimur. Cæterum quiete, neque multum durabili, neque corporibus salutari. Namque lyiva quadam

pestiferæ VOLUPTATIS imagine; (Cujus *semper principia Dulcia sed Finis amarus est*) non multò post somnum initum, expergiscimur; sponte suâ quidam; alii quæstibus, alios & ejulatu suscitantes. Et nonnulli quidem, quorum recens ac primus mali sensus gliscebat, viscerum tormina, verminationémque clamitabant; alii divulsionem iliûm, atque volvulum. At pars maxima, stomachi rejectamentum, nauseam, vomitiones, & incusabant, & moliebantur; tanquam cruciatûs caussam simul, & remedium. Inter quæ dolorum agmina, certatim omnes *mortis viciniam*, *Quiritium opem*, & *hominum superûmque suppetias*, invocabant. Paullatim deinde, crescente superantéque malo; sicut investes, intectique parte pleraque corporis omnes decubueramus, dispassis ad auram indumentis: ità nudi, de suis quisque tentoriolis proreptamus. Mo, quadrupedum in morem, quas modò mater profudit, informes incertique volutamur; lamentantes, ac vocibus belluam veriùs, quàm hominem sonantibus, tormenti finem aut lenimen indagantes. Quæ cùm ex ingenio suopte nemo reperiret, aut erueret; *ad alterum consilium, miserorum more, mentem vertebamus*; &, ut quisque notissimum amicissimumve sibi finxisset è sociis, eum sibi morbi præsentis medicum sperabat; eum votis ultimis inclamabat: cùm interim, reverà, domesticum omnes ac singuli valetudinarium intrà viscera circumferrent. Jacebant igitur (dictu fœdum ac miserandum!) quadrageni juvenes, ætatis modò flore, corporúmque robore valentissimi; tunc verò, lymphatis, furentibúsque nihil admodum distantes; nisi, quod insaniam cruciatûs, quam depellere non erat, integris tamen mentibus intelligebant; & acriore propter hoc ipsum sensu deplorabant. Tandem, ubi colligi vis luis intrà præcordia, visceráque cœpit; doloris atrocitate patientiam omnem excutiente,

te, tantum non ad saluti desperationem est ventum. Sine modô modestiàque, plerique ventres pronos per terram, per carecta virgultàque, per & lapidum aspera trahere, raptaréque serpentinum in ritum: ut vel sic pestem, quam deglutierant, violentis compressionibus eliderent. Alii verò siliquis illis perniciosis, & impotenti suæ voracitati, maledicere; non sine stomachoso screatu; tanquam vel sic, & per indignationem, extrusuri, quod per ingluviem intromisissent. Nonnulli quoque cupere, si via præterea nulla pateret egerendæ pesti, miseriam hanc intolerabilem, etiam alvi suæ prosciffione, viscerumque difluxibus, subterfugere.

III. Vix serò denique, post multam agitationem, vomitu succedente; teterrimæ sordis & coloris proluvium ejectavimus: singultu creberrimò pulmones, ac totam animam, succutiente. Quo factum, ut aliquantò commodiùs ab universis ferè sit haberi cœptum: quos inter ego, virium ætatisque processu cæteris nullo modo par, meritò præ cæteris omnibus *Salutiferum* adoravi *Numen*: ut, quod mihi, jam in vitalibus mortem gestanti, densissimâ suscitatâ rejectione, succurrisset. Debuitque mihi tantò *gratius, in tempore latum, auxilium* accidisse: quanto minùs istud ipsum è sociis nonnemini cernebam usui fuisse: quippe, quem post assiduam vomitionem, dirè laceratò divulsoque ventre, fœdum exitium, omnium in oculis, extinxisset.

Postea compertum fuit, fructus illos, quos nos vulgares SILIQUAS aut Ceratia credideramus; Mexicani cujusdam veneni fuisse genus. Hoc indigenæ (salubrium noxiorùmque non incallidi) mirâ coctionis subtilitate, redigunt in panaces: morborum omnium præsentissimum, & quasi dictatorium remedium: detractis duntaxat iis, quæ siliquarum umbilicum & verticem ambiunt.

tuni-

tuniculis nigricantibus. Eas, unà cum excremento fungi, fructum coronantis, abjiciant. Istud ergo tam *salutare germen* nobis, corticem unà cum pulpa vorantibus, *inscitia verterat in perniciem; vulgati stulta mortalitatis calamitate: qua sæpe profutura fugit; & contrà, suum interitum prosequitur.*

EA res in tempore, nec (ut ego reor) absurdam animo subingerit admirationem; *Undenam, & quibus tandem artibus, aut prægustibus, ille nutrimentorum, qui nunc inter homines viget, usus, pro recepto proboque sic invaluerit; ut eum jam nemo formidet, detrectet nemo? Cùm præsertim, vescorum quædam prima sui specie, subhorrida tetricaque; nec in ullas gulæ delicias nata videantur: & ea tamen avide, nec minùs utiliter, expetantur? Eduliorum autem alia, vel illecebrosa cumprimis gustu vel aspectu speciosa, certum libantibus exitium ingerant: & idcirco cautè proscribantur? Quædam denique, propter similitudinem, qua cum ciborum noxiis colludunt, minima mortis & vitæ vicinia, figuram extrinsecam ostentent? & tamen, subtilitate mirifica distinguente, seligantur & usurpentur: rejectis obfuturis? Quis inter ea, quæ nullam salutaris alimenti formam præ se ferunt; quin etiam subinde sola conspectus aut attactus absurditate, dentem humanum absterrere debent; quis, inquam, degustandi principium fecit? Quis in plantis primus est ausus intra ventrem recondere sinapi, vel piper? quis lupulum? aut cepas? aut allium? aut absynthium? aut, hodierna dementia; condimentum potabile, tabaccum transmarinum? In iis, quibus inest animæ eum motu, quis ingluvie primus invadere sustinuit gallum Numidicum, cum iracundia tam inflata; cum collo, tam monstrosis palearibus invenusto? quis aggredi, nullo prægustante dapifero, marinos asellos salpasve, capitis adeo torvi suspectique? quis castores aut fibros? quis lutras, aut cochleas, aut testudines terrestres aquatilesque? scolopacum & gallinaginum excrementa? porcinum*

sanguinem, intestinaque cruore tam lutulenta quadrupedis inferta? Quin imo, si placet ulteriùs ire, quis, nullo præeunte, pomorum quorumlibet grana seminave demisit in stomachum sine metu succreturæ quandoque virgulæ, vel per guttur pullulaturæ stirpis & arbusculæ? cùm scire possit in humano tamen ventre sobolescere consuesse vermium, ranarum ac serpentum eluviem? quippe ni granorum etiam, & sementis vivacem animam prodituram? Non igitur, hæc tam parva vulgo, parvo digna consilio; sed, priusquam attentes, deliberationis indiga. Verum illa quædam alia, longe majora, pæneque Senatum requirentia, quis nisi præmeditatus aggrediatur? Distinguere scilicet, inter nutrimenta facie simillima; dissimillima salute, vel peste: nisi discrimen arte penetres & ab utilibus nocitura disjungas. Quis ille, quis (per fidem!) tam cana prudentia præ cæteris effulsit mortalibus, qui mallet in mensas anguillam, quàm anguem? cancrum, quàm scorpium? murem Alpinum, quàm glirem? ranam, quàm hortensem rubetam, aut bufonem? sciurum, quam mustelam? ardeam, quam ciconiam? alaudam, quàm Herculeæ valetudinis passerem? cerebrum ovis, quam felis? Aut, cui primum cibus est humanior visus, carduus altilis; quam barba jovis? Cujus genio placuit sepiæ piscis cruor: & contrà displicuit atramentum: aluminis humor? Quis linxit sacchar Canarium, & detestatus est salsuginem Plinii solidam: aut crystalli bolum? Quis antehabuit visco succinum? resinæ mastichen? odorato minio contusum crocum? pruinæ fatuum salem? friato lapidi Cretico tenuissimum pollinem, aut farinæ florem, non minus ambobus insipidum? Quis præterea primus fantico morbò jactatis humanum sanguinem, adhuc à vulnere bullientem, tanquam profuturum propinavit? & e diverso, cruorem taurinum (utiq; longe parabiliorem) velut irritamentum insaniæ damnavit, & interdixit? IN hæc, & alia sexcenta discriminanda, quodnam est datum oraculum? quodnam consultum? Dicemusne, Principem & generis, & mentis homi-

num,

num, ADAMUM, *suos instituisse filios, atque posteros: quorumnam eduliorum & medicaminum, aut delectum facerent, aut repudium? Post hunc, Moysen ac Salomonem, mortalium intelligentissimos: longe vero sub hos, Democritum, Theophrastum, Dioscoridem (medicorum Græciæ rhinocerotas) alimentorum usum, ac venenum, illustrâsse: reseratisque denuo naturæ mysteriis, Ægyptiorum scientiam fluxu temporum interlapsam, interpolasse? Quæ si non ita sunt, num propius verum est; ipsum quotidiani gustûs usum, utilitatis ac salutis extitisse magistrum? ac, sicut Respublicæ quadam Medicos periclitantur: ipsi porro Medici plantas & succos incompertos, ab ipsa funerum raritate densitateque, probant improbantve; sic credemus, Hominum fecisse sollertiam? ut ex prægustantium successibus & eventu (tanquam ex Dialecticorum multis Inductionibus) unam denique conclusionem quandam efficerent, ac sic decernerent;* Hæ Dapes vitam servant; istæ minuunt! Iste cibus nutrit; hic interficit! *Vt in hunc denique modum fieret* omnium Publica disciplina: quæ *diu prius* fuisset Plurimorum periculum ac *Libitina. Verum, utut hæc se res habet; In hoc ipso nos plurimum à brutis animantibus antecellimur; quas Natura solius instinctus, nullo periculorum præludio, docet; Quæ fugiant alimenta, quæve carpant? Vnde fit; ut nulla præcedentium funerum invidia, cytisum ac dictamnum capræ cervique; chelidoniam hirundines; araneum parti gallinæ, multaque cæterarum avium, deglutiant: non in pabulum minus, quam in medicinam. Sed nempe; quod his animalibus appetitus præstat, & ingenius impetus, ob hoc ipsum, quia bruta sunt: id Homini, tanquam face prælata, commonstrare* Ratio *debet,* OMNIUM utilium noxiorumque Modus ac Regula. *Cujus nos, quoniam neque quondam in pomis nemoralibus, neque nunc in siliquis deglutiendis, consilium exquisivimus: idcirco nimirum, justissima Numinis indignatione, precelitati de capite sumus. Tentare gustu præludente periculum, sufficisset: poteramusque (perfunctorio duntaxat præmorsu delibatis fructibus) adhuc*

 intra

intrà damnum omne consistere si, quantum nobis gula, tantùm gula nos, imperassemus. Verùm hæc hactenus: &, tanquam digerendis noxiæ cœnæ reliquiis, per problema dipnosophisticum, ventilata sunto: priscæ Sapientiæ ritu. Nunc ad narrationis semitam revertamur.

IV. DIES interim ille quoque, complures adhuc similes habiturus, labebatur: &, in occasum revoluto sole, crepusculum jam nocturnum, cum aliquantillis lucis reliquiis, procedebat. Nobis, rerum pariter & itinerum incertissimis: perplexisque, quid agere, quid omittere, foret ex usu: repentè *spes, inter medias desperationis nebulas,* affulget. Ecce namque! Navis nostra, per complures jam dudum dies nulli visa, subitò non notari tantùm ac conspici, verùm etiam applicari, sonorô remigiò, cœpit. Vnde lætitia plerorumque non vulgaris; ac, velut è naufragio redivivæ puppis, hilarior aspectus. Confestim igitur, ne salutis tam præclaram occasionem morâ corrumperemus; ad Signum, ex composito nautis edendum, convertimur. Id quò fieret expeditiùs; peropportunè (*si qua tamen, ex malis alienis enata, dici debet opportunitas*) procella maritima navim aliam ingentem, fregerat: & (quantum vestigia loquebantur cladis) haud ità multos ante dies. Eam fluctus turbinesque, firmam licèt recénsque compactam, tamen expugnaverant; ac, prævalente tempestatum violentiâ, particulatim ad scopulos littoris illius impegerant, in quo tunc nos diversabamur. Sparsæ navigii reliquiæ, partim circùm oras promontorii vadosas fluitabant; haud ægrè tamem eruendæ: partim, æquoris reciprocatione longiùs in terram ejectæ, sabulosis & uligine tenacibus locis hærebant. alibi transtra, tabulæ, laterum compages: alibi diffracti remi, lacera cum armamentis vasa, subrutus malus, discissæ cum velis antennæ Quósque præcipuè demirabamur; adhuc rudentes in alga littorali natabant.

bant, è cannabi ſpartòq; penitùs rudi; nec abſimiles iis, quos, à manu recentes, nautis reſtio divendit. Erant autem hæc, quæ retuli, cuncta non modò, per crepuſculi fulgorem, notabilia; ſed inſuper collectu facillima. materies præterea fluitantium aſſerum (quippe continuis uſta ſolibus) altrinſecus arida; quæque, madore deſiccatô, promptiſſimè facem conciperet. Nemo ferè noſtrum erat, quin ſecum fomitem, & flammarum ſuſcitabulum, circumferret; in uſus ignium quotidianos. Hujus igitur miniſteriô, poſt modicum chalybis ac ſilicis allitum, flammam rapimus; eàq; ſulphuratum applicitum induimus. deinde repertæ corraſæque materiæ, quam diverſis in littore ſtruibus diſpoſueramus, certatim & undequaque faces injicimus. Et ardebat quidem initiò pyra non plus unâ; ſed igne perquam luculentô, neque facile nautarum oculis ſeſe ſubducturo: ſi modò vigiles illos apertoſque tenere vellent; per umbras præſertim jam ingruentes, & noctis, quæ procedebat, incrementa. Sanéque teſſeram iſtam, in occurſus nocturnos, nec aliam convenientorem; navis magiſter pactus erat: quâ ſemel, etiam e remotiſſimo, conſpectâ: vel ipſe ſuam actuariam collucentibus terris adverteret: vel, ſi prohiberet hoc curſus operoſior, phaſelum aliquem, tranſportandis nobis, ſubmitteret.

SED illi viri boni, rogum hunc primum, tanquam ad ſe nihil pertinentem, diſſimulatione tranſmiſerunt: incertum, alienàſne, vel etiam piraticas flammas, ſuſpicati? quas quidem certe marium illorum littora non raras habent: an potiùs, indicii crebrioris iteratione, noſtras cupiditates, & ſuum occurrendi ſtudium, accenſuri? Quâ tergiverſatione nos animadversâ: noſtram ſpiſſâmus induſtriam: ac, quò minùs in nobis erraret nauclerus, aliam ex alia pyram, poſt illam primam, concinnamus, idque multam in noctem, & quoad

con-

convulsæ navis aliqua fragmina superessent. Quin, ut fidem irrefutabilem invenirent ignes conspicui, sed tamen muti: linguam sermonemque luminibus addimus: multàque, nec obtusâ, vociferatione, nunc viritim jactis compellationibus, nunc unum in chaos densatis clamoribus, protestamur: *Nos esse, nec Alios:* NOBIS, *nobis, aut navem aut cymbam darent!* IESUM & MARIAM, ac IACOBUM, *(Hispanica tesseræ nomina) meminissent?*

In hunc modum, nihil non improbâ perrumpente contentione, tandem ad aures admittimur: quibus inexorabiles oculi fuerant: & invicem suscitatis, è navigio, stupparum incendiis (quas, ut ego reor, indemni flammâ per mare sparserant) significatio nautica redditur: nec sine notissimis remigum hortamentis. Sed, eorum articulatam summam assequi, distantium longinquitas prohibebat. Hoc utroque signo nihil nos, omni per AMERICAM itinere, terra marive, jucundius hausimus. Confestim igitur nova (quàm magna fieri potuit magnâ) face: nec non vocibus, cantu, sibilis, manuumque complosione, respondemus. Jamque propemodum, fortunæ prioris oblivione, delere placebat è memoria; quidquid famis, sitis, defatigationis, quidquid fastidii funerúmque tota continenti nos exceperat. Inscribere contrà menti, votisque præcipere, juvabat, quidquid intrà gemina navis latera securitatis ac bonorum fluitare posset. Id enimverò totum nobis in lintris adventu positum ducebamus. Lintrem igitur aut lembum, aut ipsammet adeò navim, in singula puncta temporum, & ad omnem fluctuum fragorem, præstolabamur. Itaque jam nihil illâ nobis nocte tardius, nihil adventu lucis annosius videbatur: ut, quibus præ desiderio, præque dulcitudine spei; nec sopor ullus, ullàve quies obreperet: fessis quantumlibet, & indigentibus. Omnem enim *corporis necessitudinem, animi præconcepta voluptas obsaturaverat.*

SED

SED (quæ fides esse solet *opis humanæ*, cujus *expectatione nihil fallacius*) postquam noctem, quàm longa fuit, omnem inter spem & gratulationes absumpsimus; aurora tandem exoritur: & frustrà præstolantibus, non phaselus, non actuaria præstò sunt. Nimirum utraque, cum tenebris decedentibus, pariter & ipsa, maris in alta revolârant. Nos autem, uno tunc eodémque momento, tempore, scapha, votis, ac salute dejecti (mirum, quàm affectis mentibus?) ad tristitiæ nostræ sollemnia redimus: alius quidem iracundià, propter naucleri perfidiam, atrox; alius suspicionibus turbidus; & supervacaneis religionibus, ob incerta casuum; quæ nobis, fatorum invidià, tam certam opem, jàmque portari cœptam, intervertissent. Plerique verò, communis mali miseratione molles, non fletum, non lamenta, cohibebant: *cùm tamen profectò solis nudisque lacrymis nulla calamitas diluatur; immo per diversum potius, inutili mœrore potius effundatur.* Itaque *ferè vulnerum animi remedium illud unicum est, conclamatis primis, ad novas ac posteriores spes accingi.* Quod certè, præsenti rerum statu, multis nostrum (nec enim mihi) THALASSIAE desiderium præstitit; urbeculæ, toties frustra quæsitæ. Nam in hujus nomen ac memoriam relapsi, lyram veterem occinebant; Enimvero littoris illum tractum, cui superincumberet oppidulum, imminere debere; nec ità procùl jacere: propteràque (nec aliâ caussà) nauclerum resumpsisse suos solitos cursus: eò quòd nos ab itineris destinatà metà nôsset prope propiùs abesse. *Cur enim, velis minimè necessariis, involaturum navim littus illud, cui sciret, laborum omnium terminum, Thalassiam, confestim impositam?*

Tam speciosis persuasionibus incitati nos, viam malè fortunatam resumimus; ut quibus, post toties delusa vota, jam ultrò dulce fieret, decipi.

V. JAMQUE, plerisque sociorum præcedentibus, ego quoque, sarcinulis compositis, iter repetebam propemodum meimet irrisor, ac plane gnarus: quàm fabuloso propositô, non magis Thalassiam, quàm fictam Utopiam, & Lunæ concava, quæreremus. cùm, ecce, nihil tale suspicantis manicam PEDIOSA, necessarius meus, prehendit; qui tergum meum proximè consectabatur. Hic voce, lamentis plena, sistere gradum jubet. Ad quem conversus ego, propemodum indignanter: *Et quid est?* inquam. *num parùm impedimentorum nobis adversi, quotidianique casus, objiciunt, nisi tu quoque rémoram pergenti facias?* Tum PEDIOSA, vultu sanè multum in funus & mortem flexô, nec absque lacrymis: *Vides*, ait, *mi frater, eo mihi ventum esse calamitatum; ut aut pérgere non possim, aut perire debeam? Omitto, quæ pariter omnes in commune lamentamur: quod Peruana regna sequimur, semper nos fugientia: quod Emporium Americanum semper in desideriis, & nunquam in oculis, habemus: quod fame, quod siti, quod fluminum obicibus, quod verticosis funestisque natatibus, quod naucleri simul & navis nostræ fraudibus, conflictamur. Horum omnium, nihil accuso, nihil æstimo: quoniam apud hunc loquor, qui tolerat hæc eadem: & tamen eorum nihil conqueritur.* SED *unum est meum, ac singulare, malum; Defessus sum, mi* PETRE: *delassatus, & elumbis, & fractus sum; ad mortis usque viciniam, ac necessitatem. Neque pedum est hoc vitium: quos equidem vel invitos cogerem in obsequium quanquam (medius fidius) etiam pedum est hoc peccatum: ut qui, superiore succidente mole, jam ægerrimè columellarum officium ac partes tueantur. Verùm, sicut dixi: minus hoc est: & ideo minoris æstimandum. Animus, animus, & mens, ac vita, deficiunt; torpenteque per omnes venas, & intermoriente, sanguine non membra nervos inveniunt, quibus robur suum expediant: non spiritus auraque viam: qua se reciprocantis animæ meatus ac remeatus expandant & laxent. Indicio tibi*

sit

sit hic ipse meus (inquit) *solito tardior, hiulciorque sermo; quem alias fluminu more, citatumque devolvo. quod tamen ut ut est; adhuc lingua, Numinis magno beneficio procedit: & hoc solum possum, at in via progredi (dicam ingenuè) nec possum, nec volo. Quare constitui, necessitatis adactus lege, consistere: quoque nunc loco sto, stationem sessionemve perennare; quoad aut fatum mihi lucem finiat; aut ipsa dies & mora valetudinem instauret.*

Cum in hæc PEDIOSAE verba, non Argonautis, non illo juvene, non animo veteri digna, cohorrescerem; & jamdudum displicentis ducere frontem cœpissem, tum ille multo lugubriùs (*ut garrulus, & egregie simulator est, omnis valentium morbus*) *O, mi* (subjicit) *o*, VICTORIA! *noli terreri statim exiguo postulato. nam ego majus aliquid abs te confestim potiturus sum. Parùm istud est, quod hic manere decrevi, sic enim vestrum nulli gravis forem. Sed ego, mali potentiâ superatus, cogor proprium onus, etiam alienos in humeros dividere: nec, in loco tam deserto, possum omni sine comite miser esse. Magnum erit morienti (moriar enim) magnum, inquam, & extremum solatium; socii (non dicam, opera ministeriumque) sed vel solum alloquium atque conspectus. Et præter hoc*, Humanum, *at quanto magis* Christianum, erit; bono sub teste, bene mortalitatem implesse? *quid dicam; etiam convalescere? nam istud quidem gemina gratia foret, atque meriti, relevari, tum ex præsentia simpliciter assistentis sodalis; tum multò magis ex alloquio fomentisque, languenti suffectis.* QUOD *te proinde per Numen, perque fidem; per siquid usquam est amicitiæ fœderisque, mi* VICTORIA, *rogo supplex & obtestor; ne, quæso, frustra me sperare, sub extremis deprehensum, fine: neu permittito, sub tot sacramentorum titulis, obsecrare me, sine successu. Si profectò peregrinis & externis auribus, has tam calidas preces infunderem; si quem libet obvium, nulloque notitiæ vinculo connexum, appellarem: obtinere tamen,*

men debebam, in hoc rerum articulo, voti mei pondus ac momentum. Nunc ex omnibus tu ſolus & unus es; non modo gente, natione, patriaque cælo, quæ non vulgaria tamen ligamina ſunt: ſed planè, ſuper hæc omnia, propinquitate mihi, conſobrinaque juxta, conſtrictus. nec poſſunt inter ſeſe PEDIOSA, VICTORIAQUE, divelli, niſi vel morte, vel (qua morte gravior eſt) perfidia. nam, qua demum alio vocabulo, niſi ruptæ fidei, proſequar deſertam amicitiam, deſtitutam cognationem, & ſanguinem? quorum utique cuſtodia, reverentiaque vel inter ipſas feras belluas eſſe ſolet ſacroſancta. Nam, ne beſtiæ quidem ſylveſtres, ſui generis quadrupedes, lupo leonive temere concedunt in prædam: & Alpium colonæ volucres, ſui coloris ac pennarum aves adverſum accipitres, & aquilas, tuentur. Solus hominem homo, ſobrinum conſobrinus, VICTORIA Pedioſam, deſertum ibit? &, inter vaſtas haſce ſolitudines, iſtis ipſis, quas loquor, animantibus, victimam relinquet; ſive rictibus diſcerpendam, ſive roſtris & unguibus dilaniandam? Siccine, per ſummam levitatem inconſtantiamque projiciet ſocium ſodalis, paullo prius amiciſſimum, & ſemper mutuo dilectum? Quid? quod incerta valde mortalium vices ſunt? & omnia caſus pro libitu verſat in gyrum? ut, quæ modò ſupra ſunt, paullo poſt infra rotentur? &, quæ depreſſa videras, aſſurgant? Ecce, quæ me premit hodie; cras tuum urgere caput adverſa ſors poterit: &, qui nunc miſerum repellis; fortaſſe, longe miſerior, repulſam invicem feres: ut qui jam rogaris, poſtea roges; & illius perfuga ſupplexque fias, cujus nunc aſylum, ara, Deus es. Quanquam, quid cum Dis, aris, aſylis (priſcorum fabulis) mihi, CHRISTI cultori! Lapides erant illa Numina; marmoreque ducta ſimulacra; muta juxta ſurdaque. Sed ego mortalem mortalis, intelligentem intelligens, imploro: quem tamen, poſt tot obſecrationes, nondum (ut apparet) emollio; cujus rogantis e lacrymæ, perpetuis (ſicuti vides) fluente guttis etiam inanima ſaxa, petræque, miſericordiam imbibiſſent. Sed ſint

ſane

ſanè prægraves tibi preces hæ mea! ſis flagitanti mihi, ſicut eſſe videris, inexorabilis: ac, ſemel ut omnia complectar; pergas, PETRE, *quo te cunque, ſine me, via feret; ſi modo ſine me potes. Namque mei (ſatis ſcio) memoria, vellicatione conſcientia tua continuâ, tuos omnes paſſus comitabitur. Invitum te ſubſequetur, & latus importune ſtipabit, veterrima notitia, prodita fides, expoſita belluis conſanguinitas, contempta lacryma: poſtque ſpiritum expulſum, umbra maneſque mei, ſcelerate fugienti flagellum intentantes. Super hæc autem omnia, ſuccedet gravior exactor,* certiſſimus à tergo vindex, Deus, *qui ſexias à te pœnas expoſces: ut, cui nunquam non, miſerorum ſpretæ preces, bilem moverint.*

VI. SIC mecum PEDIOSA: prolixior ideò diſertiòque; quòd me, tum à principio confeſtim orationis, tum poſtea declamatione ſuâ totâ, deprehenderat, oculis, vultu, manibus; & interdum interlocutione brevi, diſſentientem. Immò non ſemel (& ſub extremum cumprimis) palàm atque clarè repudiantis præ me, tulerom affectum: pedibus ad iter minime diſſimulanter promotis. Hinc hominis illæ, *mendicantium ritu, longæ contumaceſque preces.* hinc undique, ſurſum deorſùmque devocata, per obſecrationem argumenta. quæ, ne geſtu quoque ſuo deſtituerentur; poſtquam omnia precandi ſtrategemata conſumſit; ultimò lacrymarum uberrimo proluvio dicta cumulavit, ad motum excitandum. neque contentus *manuum,* ut fit, *oſculis (quæ ſæpe, per inutilem cæremoniam, etiam amicitiæ ſimulatio condenſat)* collo præterea, cervicibuſque meis infunditur, diu pendens; & ut agere ſeriò videretur, inhærens, urgenſque. Dixiſſes, eum jam non rogare; ſed penitùs compellere me, violentâ complexuum ſtrictura, velle. donec ad extremum (ne quid ad compoſitam tragœdiam deeſſet) moribundo ſimillimus, in terram defluxit. In hoc denique ſe ratus eſt cauſſæ

ſuæ

suæ firmamentum, ac totum *Achillem* collocâsse: tali corporis ac squaloris situ perorando. Nec inficias eo: commollisset utique quemvis, non inhumanissimum animum, ille status afflicti. quantò potiùs, propinquum, & comitum intimum? Etenim, ut, quod res est, proponam: ab usque Panamæo portu, semper fidum indivulsumque: semper de me præclarè sentientem, ac promeritum, expertus: intelligebam, *quàm inexcusabili scelere projicerem: si tamen erigere prostratum valerem.* Ac succurrebant profectò memoriæ, *mea quoque difficiliora tempora: morbus, & solitudo Panamea: destitutus item cum pervicacia Roas avunculus meus: & ex hoc, animi remorsi mœror, aliàque non pauca doloris proprii.* quæ proinde calamitatis etiam alienæ mihi sensum auderent inducere.

Verùm, adversum hæc, alia non pauciora pectus, jam pronum in mollitudinem, indurabant. Ac primum omnium: quòd PEDIOSA jam antè, quàm me sollicitaret, eandem hanc deprecationem, ad alterius cujusdam pedes deposuisset. Id, quod me (dissimulantem licèt, ac tacentem) minimè tamen fefellerat. Ab illo rejectus, nihilominus haud instrenuè viam produxerat: donec ad me demum, fallaciter suppressâ repulsa, tanquam recenter afflictus, decurrit. Nihil igitur in PEDIOSA novum videbam, si claudicaret; quippe, quem scirem, posse rectum ac promptum etiam incedere; quotiescunque distinasset. Deinde: si vel maximè deploratus, & casu non ementitô prostratus, jaceret: animadvertebam, me relevando, nihiladmodum ei collaturum. nam, quæ spes in me, quæve res, aut facultas major, quàm in ipso? quæ vires? opes? copiæ? cum utrumque simul, & ex æquo, pressum tenerent rerum omnium egestas, dolor, ægritudo mentis: præterea fatigatio, mortalisque cujuslibet subsidii desperatio. *Quin potiùs, siquid amici cordis, siquid humani sensûs reliquum haberet; perspecturum ipsummet*

PE-

PEDIOSAM, *suâ sponte: non tantum gratis, sed insuper plane perniciose, sibi consortium impensum iri: quippe, quod utrumque nostrum, fructu nullo, tamen interim pari mortis & interitus necessitate damnaret. Improbum (ut ne dicerem, barbarum & impium) esse: postulare quenquam, ut spiritum ac vitam impendas alieno voto, cum neutrius salute: tanquam rem nullius assis, tanquam capræ lanam, vilissimo pretio stantem, aut proxima quavis rapina reparabilem. Illius potius fuisse vel sapientiæ vel officii (ceu natu grandioris) ætatulæ parcere: si vel maximè* VICTORIA *seipsum prior ac volens, in discriminis societatem obtulisset. debuisseque potius pestilitate contactorum imitari pietatem; quos videmus, vitam & incolumitatem domesticorum suorum ante suum solatium habere; propiusque forte tantes, demonitione providenti procul arcere: ne, dum incaute ministrant, & nihil ægro prosint in longum; & seipsos pari lue contaminent.*

QUIBUS ità mecum per silentium disputatis; *bona sanguinis & amicitiæ venia*, constitui; mollescenti jam animo meo callum obducere; cumque PEDIOSA (quocunque demum rerum exitu) nequaquam remanere. *Malui, semianimem Unum suis fatis relinquere; quàm Duos vivos in mortem certissimam*, exprobabili temeritate, *demittere.* Quid autem, in Mortem? Videbam, PEDIOSAM posse vivere: sciebam, revaliturum. *Nam quorundam hominum ea vis imaginationis est; ut, indulgentia sui, morbum aut ærumnam incendant: irrisi vero repulsique, robur ab ipsa necessitate ducant: &, quam opem ab extranea miseratione cum contumelia mendicarant; ab semetipsis tandem, induta fortitudine, poscant, & obtineant. Et hoc præstat illis*, persuasionis propriæ domitor animus: *si vel paullillo generosius insurgat. Id totum, quod dico nunc, fit ex infantium ac puerorùm more: quibus quoad plorantibus matres condolent, illi graviùs omnia sentiunt. aspernantibus autem iis, aut dissimulatione dolorem tramittentibus; etiam ipsi sensim molestiam*

ſtiam ſpernunt, ac ſibi firmitatem inducunt.

In hunc ergo, nec alium modum, ego, poſt diuturnum ſilentium, ad PEDIOSAM paucis converſus; *Bonam habere mentem*, & viriliorem ſpem jubeo. *Quorundam malorum ſenſum, ſicut repentinum & atrocem: ſic breviſſimum; & idcirco tolerabilem eſſe. Magnanima patientia; dura caſuum fugari; molliu verò fuga foveri. Non eſſe reſpicienda, ſi qua premant, in præſentia; ſed in futura porrigendum animum, exſpectatione meliorum. Cum bono Deo cœptam profectionem, opéque divina per multa ſalebroſa tractam; ejuſdem Ter Optimi Maximi Numinis ſubſidiô reperturam tandem exitum. Verùm interim, tot inter incommodorum centurias, inconvulſæ ſpei baculo ſemper innitendum. Allevaret ergo ſeſe* PEDIOSA *bonus; nec una ruina, nullóque fulcrô, duos pariter caperet oppreſſos. Me, potius Exemplum ſibi proponeret, quàm inutilem funeris conſortem: quem præſertim ſciret, adſpiceretque; laſſitudine non diſſimili, neque ſimpliciter, enervatum: & adhuc tamen, altiſſimo conatu, licet invalido pede, pergentem. Perrecturum autem me porrò quoque (quod certò ſibi perſuaderet) tametſi languerent ac conciderent omnes; &, vel nullo ſecuturo, ſtrenuè progreſſurum. Nec enim alterius me mentis eſſe, quàm fuerit ille; quem is jam ante me ſimillimâ lamentatione conatus eſſet retardare. Quippeni verò* VICTORIAM *Pedioſa ſubſequeretur? (inquam) in eo potiſſimum itinere, cujus capitalis auctor ipſe fuiſſet? cùm extremè renitentem, ſolus Pedioſa, Victoriam è navigio non tam elicuiſſet, quàm planè manibus injectis protraxiſſet? Quam nunc ille fortitudinem ſi per imbecillitatem mutaſſet: at me certè cœptis inſtiturum, dum pes ad progreſſum, dum trames ad paſſum, dum halitus ad reſpiraculum, valeret.*

Hæc ego locutus ſum, præciſo ſerioque reſponſo. *Neque dictis animoſior, quàm factô,* gradum irrevocabilem promovi: ſequente me tamen (nec diffitebor) aſſiduâ deſerti PEDIOSÆ recordatione.

Re-

Recursabant teneræ mollèsque cogitatiunculæ, nec sine contractu quodam, stricturaque cordis, neque sine tacito pectoris judicio, quo mihi conscientia *destitutum propinqui nexûs sanguinem, & intimi fœderis contemptum*, exprobrabat. Quocirca mihi pudor simul & metus erat, post tergum respectare, ne conspectus destituti sodalis, aut confusionem inflammaret, aut obstinationis conceptæ pœnitudinem induceret. Sed inter ista tamen omnia, ratione meipsum tuebar, atque caussæ bonitate; quæ mihi videbatur, non in meo tantùm, sed etiam in PEDIOSAE judicio, vincere debere. Sicque prorsus successit. Etenim & PEDIOSA, cùm controversiam & caussam hanc omnem secum, per solitudinem ac silentium expenderet, denique sic apud se constituit, & rectè conclusit: NEC *utile sibi tunc* VICTORIAE *confessum esse potuisse; neque nunc sanè necessarium. Omnia virtute confici, simulac ad tolerantiam animus obfirmatus esset. Cur unum solùm id non posset, quod Omnes à se posse sit autem: quàm fractum esse, quàmque muliebrem ignaviam, nolle, recusareque quod cæteri cuncti ferant?* Has inter suimet cohortationes animô confirmatô, levare corpus humo cœpit, & sequi tardiùs primo dubitantiùsque: paullatim deinde fortiusculè, sanguinis (ut ego suspicor) increbescente vigore, nec dubitaverim quin & exprobrationis meæ stimuli mentem illius ingenuam subburserint, ut *puderet, non fa tere grandiorem* ætate *quod videret ab adolescentulo* pænè *tolerari.* Tales inter conatus ergò comites dudum antegressos, & jam nec præl- stolantes, nec opinantes, tandem assequitur, irrequieto progressu; cœtumque totum incredibili gaudio PEDIOSA perfundit. Sed me præ cæteris exhilaravit; tacitè gestientem non modò, quod utili duritia me perfecisse cernerem, quidquid volueram: verùm eo quoque nomine, quod extincti

sodalis

sodalis (si quis eum fortè casus abstulisset) invideam effugissem. Certe quidem id saltem affectatus eram; ut amarum Amicitiæ desertæ convitium, ex animo meo penitùs jam decederet: quod alioquin æternô tormentô, nullius licet veræ culpæ conscium, pectus lancinâsset. Nec mihi quidquam exprobravit prudens PEDIOSA: sed, quod res erat, secum ponderatô repertòque; *Sapientissimam* (ut ipse postea nominabat) *contumaciam meam*, laudibus est prosecutus. Præter hæc autem, cùm experimento didicisset; AD *omnia valere sui victorem animum*; superare se, deinceps etiam, perrexit, & vires illas, *quas* priùs *expresserat ab Necessitate*, postmodum *à virtute mutuatus*, perduxit ad solidum. Nobiscum igitur cœptum decurrit iter, ad metam usque; seipso quotidie valentior. Vt proinde videas; NIHIL *esse tam arduum, ad quod Humana mens se cogere nequeat*: &, AB *animi magnitudine, plerumque corporis quoque robur vigere*.

VII. SIC, omnî sociorum impleto numerô, per littorales primùm crepidines progredi sumus orsi. Quo tempore, cùm lassitudinem nostram consueto more fames gravaret: eodem ipso die percommodùm in cochleas, temerè reptantes, incidimus: mox & in cancros, recedente maris æstu destitutos. In hæc animalia, quanquam etiamnum cruda, certatim irruimus; immanî ventris aviditate. nec omissa coctio tam ignis inopiâ (quem è silice, nullo negotio, rapuissemus) quàm impatientiâ calentis stomachi, saturitatem festinantis. Perfuncti verò prandio tam incuriosô, solitis iterum molestiis nos accingimus; alio quidem itineris flexu, cæterùm successu nihilo clementiore. Cùm enim appareret, nimio promontoriorum in pelagus procursu, viam in immensas ambages extensum iri; placuit, repertô compendiô, longitudinis molestias redimere. Relictis igitur ad dexteram locis maritimis, & æstuariorum uligine; deflectere sinistras in oras, & ad in-
teriora

teriora continentis, instituimus, Eundum proinde necessario fuit, per solitudines, Barbaris viciniores; pérque devia sylvarum, & opaca saltuum: quæ vix unquam solis radiô penetrantur. Eratque vexationis hujus, quam pedes subire cogebantur, mira, cæterum parum deliciosa, varietas: cùm, alternante vicissitudine, nunc vallium nos profunda detraherent, nunc montium atque jugorum ardua suspenderent. Passim namque dorsa verticésque sylvestres sese progredientibus interponebant; non, ut aliis in regionibus, aperti viatorum commodis, & industria reserati: sed planè naturæ neglectui relicti. Sicut natum erat, primo rerum ortu; sic adhuc horrebat solum; si asperum & hirtum stabat: hinc quidem in immensum surgentibus continuatisque clivis; illinc autem abruptissimis, & per omnia vertiginosis, descensibus. Itaque, quantum in annisu moliminis suscipiebamus, ad suprema; tantundem in Alpium altero latere formidinis capiebamus, ad inferiora penetrando. *Nec parùm valebat ad molestiam* intendendam, omnis propemodum *consilii defectus*. Etenim nemine, nec duce, nec viarum aditus explicante; non callus, non trames; ac nec amfractus quidem, aut ungulæ ferinæ vestigium, patebat errantibus. Primi nos, tanquam Hannibales quidam Americani, novas Penninas, aut Grajas Alpes, Cottiasve, rescindere compellebamur. Complures autem dies ille tenuit transitus; quoad, declivi jam auctumnô, Sol in signa mensium iniquiorum transgredi festinavit. Tunc verò, pro regionum illarum cœlique moribus, aër immani frigore rigére; nubes inhorrescere; tempestates assiduis ac prædensis imbribus fluere; viæ passim inviæ, lutòque lubricæ, proficiscentibus inhabiles effici. Supererat his tantis incommodis uniusmodi tamen remedium: uti, conquisitis undecunque manuum fulcris, gradum quisque su-

 um

um conſtabiliret; ſubſidiô, quo poſſet, optimo. Sociorum ergo plerique, ſicubi perrumpendum in ardua foret, diſtrictîs, quibus ad latera cingebantur, gladiolîs pugionibùſque, nitebantur. hîs, in ſolum defixîs, gradûs ac progreſsûs altitudinem allevare; nec minùs, ſiquando præcipitia decurrenda, pronos lapſus antevertere commitigaréve, ſtudium erat. Quibus autem enſis aut verutum deerat; ſcipionibus (quos cultris præacuerant) hanc providentiam ſupplebant. Huic ſedulitati non parùm favit ipſa telluris illius indoles: quæ tam ſcopulos, quàm terreſtres, ac ſine lapide, montes, glebâ candidâ, calci ſimillima, conveſtierat. Argillæ porrò mollities tenacitaſque, nec ægrè cuſpidum fixuras intromittebat; nec ſemel admiſſas temerè dimittebat. Hoc igitur maximè ſubſidio, quamvis inter iniquiſſimas brumæ nimborumque vexationes, pleraque ſylvarum evicta juga ſunt: &, ſerò licèt, aliquando tamen, in loca ventum ſubmiſſiora.

Diei cujuſdam propinqua jam veſpera, ferè circa medium hyemis (qualis iis in locis eſſe conſuevit, pluviis potiùs, quam nivibus, ſæva) tenui fluentem alveô rivum quendam attigimus. Is ſecundùm eam, quam ipſi nobis explicabamus, viam, placidô ſuſurrô decurrebat. Hujus utramque ripam, denſis arduiſque ſtipatam arboribus umbra protegebat; etiam alieniſſimo tempore gratioſa: propter foliorum æternum, latéque diffuſum, virorem. In iſtius igitur profluentis crepidine, cùm viſum eſſet reſpirare; pariter conſidemus omnes, ac varia fabulamur. BALBOAM *alius, &, ſiqui poſt eum, aquis hauſti, comites abeſſent, ſermone retractabat. alius viarum lubricum, ſcopulorum altitudinem, montium derupta præcipitia, criminabatur. Thalaſſiam aliqui, tot jam diebus quæſitam: cæteri Pànamam, & Hiſpalim, &, ut ſuam cuique patriam nativitas dediſſet, eam inutili recordatione, laudibus in cœlum ferebant; non ſine gemitu: quòd* pro copiis certis, incertiſſimas opes *trans mare* quæſitum iſſent, *per tot evidentiſſima*

ſiam pericula. Quidam denique recrudeſcentis intrà ſtomachum famis, tyrannidem incuſabant. Ad ſummam; *ut quiſque diverſim afficeretur, ità diverſa proferebat* in medium. Nec inopportunus, aut parùm amœnus, ille locus videbatur quieſcentium garrulitati: patentibus ad dexteram utcunque littoribus; &, cum promontorio, maris univerſam latitudinem per obliquum explicantibus. Ad ſiniſtram verò ſaltus ingens ac prædenſus expandebatur. Eramus in ſermonum æſtu medio: cùm, ecce, colloquium rumpit ac proturbat, aſper quidam & quaſi multarum faucium conſenſu ſuſcitatus, clamor; an grunnitus? Attonuit omnes nos inexſpectatus ille tumultus. Quare, retrorſum flexis auribus ſimul atque cervicibus (etenim à tergo vox inſonuerat) exanimatis ſimiles, auſcultamus; Quid novæ tragœdiæ? Dum autem per ſilentium & inſcitiam ſtupemus: en, alterâ jam, majoréque vociferatione, ſaltus proximus inhorreſcit: non ſine fremitu reſponſantis echûs; nec abſque novâ mentium noſtrarum conſternatione. Nam incerti pendebamus: Barbaróſne, corporum humanorum voratores; an verò belluas, eſſe crederemus? cùm neutrorum ſonus ab alterutro multùm abluderet. Diu ſtabamus, errantes hærentèſque, quid tandem eſſet? &, alternantibus ſuſpicionibus, in varias conjecturas ſcindebamur. Interim nemini noſtrum, vel tantum curioſitatis, vel tantum animi fuit; ut rem ipſam, per experimentum, interrogaremus. Solus unus, ex omni numero, quidam Hiſpanus ſolô patréque, ſed Maura matre ſatus; promptus callidùſque gerendorum, nec timidus inexpertùſve diſcriminum, non quievit: ſed jam tum, ad primam externationem, exarſit animô, conſurrexitque. Mox, correpta, quam ſecum è navi quondam extulerat, ſariſſa; prorupit in ſylvam intimam, unde tumultus inſonuerat: &, ferox

oris, audaciæque; *Tigridibus*, inquit, *aut ursis, bellum intentabo, nisi potiùs aprorum iste grunnitus est; aut anthropophagorum furor.* Quem nos, ultrò vadentem in media pericula, cœlo suæque fiduciæ commendavimus; solliciti tantisper de negotii successu.

Sed haud ità multùm intercesserat moræ: cùm ille, trementibus etiamnum nobis formidantibùsque, supervenit, &, cùm raucidi clamoris caussam pavide rogaremus: ipse lætus, & alacer, manibus ac bipenni cruentatis, oculos ante nostros constitit; prodigiosæ magnitudins aprum humeris gestans. Erat quippe Miloniani roboris vir, Hispano-Maurus ille. Cæterum aper, quò formidabilior appareret, palpebris oculisque mœstum fulminantibus, & dentium rictu minitabundô, recenti de cæde palpitabat.

Nos, è trepidatione non vulgari, laxissimum in gaudium effusi, gratamur *Herculi novo, novi Suis Erymanthii victoriam*: jubemùsque, cupientissimis omnes auribus, totius prælii nobis ordinem exprimere Tum ille, projecta nostros ante pedes, in medium bellua, posteaquam etiam in editiore colle consedit; *Audite comites!* inquit. *Me planum vos, aut grassatorem credebatis. En, venatorem habetis! pro transfuga dimiseratis: &, hem militem atque victorem recipitis. Si, prater hæc tam grandia, quiddam adhuc aliud a me vultis, aut admittitis: audeo vobis insuper & ducem itineris, aut certè fidum indicem, præstare. Nam, nisi publicus rumor fallit; à portu, quem Divi Francisci nuncupant, haud procùl absumus. Audiebam enim jam olim* Panamæ: *vicinos illi portui barbaros, qui maritimam orientalem accolerent, apris abundare, canebatque fama: saltus illorum & lucos, non plus caduarum in focos, quam ferinarum dapum in lances, subministrare. Quod equidem hodie verum, ex usu factoque, comperi. Dum enim suscitati grannitûs semitam & locum persequor, cursu, furo-*

furore, lanceâ; dum ictui primo primam quamque belluam devoveo: præter exspectationem, in gregem aprorum densum incurro, vicinis in arbustis pabulantium; ac pro pascuorum regno, juxta suum morem, prælia miscentium. Et cæteri quidem porcorum sylvestrium, ad meum ac fulgentis lanceæ conspectum, exterriti; notos in recessus, cum rancore, refugerunt. Unus solus hic, quem videtis, vagrandis porcus, qui mihi visus est auctor & incentor fuisse belli, loco, quo stetit, restitit: fugæ turpitudinem *etiam in indole bruta* detestabilem *arbitratus. Quin ultro se ferens obviam, spumis & fremitu professus est hostem: ac provocavit. Cùm autem ego nihilo dejectior animo, gesum manu quaterem, & passu ferociore contra tenderem: ille, rabie densatâ, toto cœpit impetu ruere, tantumque non ritu fulminis, in meam perniciem effundi. Mihi, tanto rerum discrimine locus, vires, solitudo, multaque præterea, læva se dare. cæterùm opportunitati duæ modò stirpes esse: quæ, trunco firmo crassoque, distabant inter sese tam exiguâ situs intercapedine: vix ut transitum, etiam macilento corpori, præberent: nisi, quadam arte, tortis lateribus incessum obliquares. Post has igitur arbores consisto: relicta nihilominus mihi vibrandi librandique ferri libertate, simul autem & vulneri, siqua se bestia propius inferret, tempus ac locum speculor. Inter hæc fremere bellua, multùmque ringi: dentes & iram colligere: ferox in pedes ac setas insurgere: fulgurare scintillantibus oculis: exundare rostro: nec aliud, quam meum interitum, meditari pariter ac premere. Sed* fortior fuit genius meus, quàm apri fortuna. *nam inveni tandem aditum, ac duelli compendium: & in temerè ruentis feræ caput securim, altiùs elevatam, universis viribus adegi. Sic furentis cervicem, vulnere, quod videtis, unico, mediam diffidi: collapsumque, cum plangore, stridenteque sanguinis fluxu, totum aprum ac plenè, confeci. Nunc igitur eum vobis in cœnam* (inquit) *& commessationem, unà mecum epulandum, appono: quoniam omnes nos (sicut ego reor) jam pridem, esurimus.*

Secundùm hanc narrationem ac munificentiam, iterum bipenni belluam invadit; &, complures in partes diffectam, uno convivio fimul ac femul donat abfumendam. cùm ad hoc, alii quidem farmenta congerenent; alii verò flammas, in vacuo faltûs latere, Pontum versùs, fufcitarent: quidam denique, verutis ftipitibùfque confixam aprugnam, igne torrerent. Neque tardiùs nos prædam aggredimur, quàm ille mactaverat: utique postea quam omne periculum, & feræ rabiem, jam flamma domuiffet: & gulæ collecta cupiditas, omnis præteritæ famis folatium, in tam delicata dape, quæreret & inveniret.

VIII. ADHuc in his epulis eramus, mutuàque gratulatione tam inexpectatæ faturitatis: cùm fubitò, geminatâ lætitia, de loco littoris editiore, quem in cœnam occupaveramus, Navim illam (aut veriùs, ut ludere libet, ARGO noftram) confpicimus. Eam, ex alto mox propinquius fe ferentem, conftitit; effe fine dubitatione noftram; apluftrium colore fignisque; contabulationis & conftrati formâ; nec non ordine numeròque remorum. Hæc, cum promontorii (quod nos infederamus) oram fcrupulosâ pæne diligentiâ legeret; & nec palmulâ tenus ad ulteriora maris exerraret: vifa tandem eft, colligere paullatim vela; mox & demifsis antennis, fub illius ipfius oræ receffibus, anchoras & noctem meditari. Nec aliter, ac nos fufpicabamur, fecit: contractis fupparis, & ad uncum religato rudente, ftationem exorfa. Suftulimus nos voces pariter atque manus; &, ab noftris viciffim agniti, falutamur, ac falutem reddimus: fortaffe non fine tacito naucleri ftomacho, vel exfecrationibus; ut, quem vel infcium, certéque nolentem, cafus folus aliquando votis noftris impegiffet. Id utcunque demum haberet fe; nos lintrem clara fignificatione flagitabamus. & illi, nul-

nullis jam ad dissimulandum relictis effugiis, scapham expeditum ibant. Sed repentè *desideria, jam in portu stantia, mala fortuna convellit*; quæ nos pertinaciter insectabatur, spémque totam nova calamitas demersit.

Ex portu namque, quem postea compertum fuit, Divi Francisci fuisse, digressus myoparo quidam hosticus; cum Austris secundissimis propelleretur, actuariam nostram, in Septentrionali littore quiescentem, remis cœpit velisque passis insequi. Nec fallebat nos, eminus hæc omnia speculantes. Quare, clamore pariter sublatô, nostros, in quanto discrimine desiderent, docemus & hortamur; nihildum eorum suspicantes. Et hi quidem principiò cunctabantur, *indolis humanæ stultitiâ*; *quæ, quidquid fieri nollet, fieri posse, tardè credit.* Quare nec vocibus nostris aurem, nec hortamentis fidem tribuebant: donec, utriusque partis in oculis, oneraria præterea grandis, ex eodem, quem retuli, portu solvit; sic manifesta, nullius ut conspectum fallere, propter machinæ molem, posset. Ea, celerrimis promota remorum velorùmque conatibus, piraticæ navis vestigia, cursu nihil intermisso, pressit & institit. Apparebat, nullâ dissimulatione; prægressam esse prædatoriam illam primam; ad diripiendam actuariam Hispanam, & nempe, nostram illam: subsequi verò navim frumentariam, posterius digressam, ad spolia prædàmque recondendam. Quæ mens piratarum, cum vel serò tandem nauclero nostro vectoribusque pernotuisset: tum enimverò, discusso languore, ruptaque mora, revellunt anchoras; retinacula præcidunt; antennas & vela restituunt. mox, per transtra considentes, contentissimo brachiorum nisu, navim in alta rursus maria rapiunt; & simul effugiunt. Ità, non nostram minus, quàm hostium,

exſpectationem eludunt. Neque tamen abſtitit prædatoria Liburnica (quippe, cui propter levitatem, agilior & curſus eſſet, & circumactus) noſtram fugitivam, aſſiduo remorum tractu, conſectari; demùmque tantùm non prora ſua puppim illius urgere. De ſucceſſu verò neque tunc, ob longinquitatem, neque poſtea, niſi perquam ſero, conſtitit. De piratis autem, eorùmque gente, plenius, & jam tum, liquebat.

Eâ namque tempeſtate, prædones Angli, majorum ſuorum Argonauticam æmulati, plerumque pelagus Americanum infeſtabant. Ii, Britanniæ digreſſi portubus, quà vergit ad occidentem inſula; poſteaquam Cantabriæ littora, Callaicóſque ſinus, & oras Luſitaniæ, circumraſiſſent: poſtmodum in aperta maris Atlantici provecti, ſuprà Tropicum uſque Cancri vela promovebant. quin & Æquatorem medió Braſiliam inter & Æthiopiam limite, ſecabant. Hinc, audaciſſimo flexu terram, quam vulgò dicimus *Auſtralem Incognitam*: delibantes; meridiani maris anguſtias irrumpebant: &, perſtrictô latrociniis *Freto* quoque *Magellanico*, Philippina Propugnacula, faucibus iis impoſita, vel ridebant, vel eludebant, impune prætérlapſi. Denique proſperrime penetratis illius Euripi flexibus, ex arcto tandem, in æquoris Zurii vaſtiſſimam libertatem proruperunt. Ibi, nota jam conductaque, ſinuum maritimorum receptacula ſuggreſſi: totius Pelagi (quàm latè Zephyro Notóque perflatur, & Aquilone) tyrannidem ac poſſeſſionem affectabant. Et hinc quidem celocibus ſpeculatoriis: aliunde verò paronibus & onerariis emiſſis, littus Americanum omne, ſed præcipue Peruanum, infenſabant. Quin & in alto perſequi diſpoliaréque ſoliti, quidquid vecturæ conſpexiſſent: naves tamen Hiſpanienſes, præ cæteris omnibus, hoſtiliùs adſultabant. Non primus quidem, potiſſimus tamen

tamen recentis hujus audaciæ vexillum extulit *Franciscus* quidam *Dracus* (*a*) Thalassiarchus Anglicus. Is, consilii (non item constantię) sociis, Gulielmô Winterô: quique non ultrà, quàm Æquatorem attigit, Humfredo Gilberto, post natum Christum anno CIƆ. IƆ. LXXIIX Britanniâ majore solvit: &, nondum exstructâ, quæ nunc Magellanicas custodit angustias, Arce: per illius freti periculosas ambages, evasit. Hinc autem universo percursô mari Pacificô: se celeberrimorum quorumvis Argonautarum numero vel inseruit, vel etiam æquavit; ad Quiviram usque, desinentis Americæ regnum, progressus. Ibi Tatarraxum quoque regem (cujus aliàs meminimus) ac rusticana prætoria lustravit. Cæterùm non multo pòst, frigoris sævitiâ depulsus, in Britanniam suam, & Londinium refugit; clementioris cœli plagam. Illic Elisabethæ se reginæ, suamque navim, non nisi tribus ex omni numero vectoribus amissis, stitit: *equestribus donatus* insignibus, ob industriam, quâ *domitorem aquorum Neptunum*, domuisset.

Ex ejusmodi proinde piraticarum censu, duæ, quas supra retulimus, naves, exemplô successionéque Draci, nostram insectabantur: veluti postea Limæ comperimus. Sed intentiùs in spolium est incumbere visa dromas illa: quæ fugientibus nostris pertinaciter inhæsit. Eam, sine controversia, navis nostræ magister, non fugâ, post notatum periculum; sed præmatura declinatione, priusquam in arctum veniret, evitasset: siquid usquam universo cursu recursuque, de Britannis auditum esset: posteaquam è Panamæ navalibus solveramus.

IX. SED hæc quidem, in hunc modum, hactenus gesta sunt: & nimirum uno temporis eodémque punctô, res ac spes nostræ destructæ. Nos igitur, non jam navi tantùm, sed inposterum omni pla-

nè navigationis exſpectatione dejecti, regredimur ad triſtitiæ conſuetæ ſeriem. Neque dubitabamus actuariam noſtram, utpote debilem, ac ſtrenuo rectore deſtitutam, imparem futuram Anglorum exercitatiſſimo myoparoni: qui, *ſi nihil aliud eſſet in audaci pertinacia*, claſſiariis ſaltem, bellicisque præſidiis, inſtructiſsimus navigaret: *magnáſque, tam procul à domo, ſpes & animos portaret. Illa navi victrice; quid tum noſtris, quid Hiſpanica gloria, futurum? quem prædonum ſpiritum ac triumphum, tot ſucceſſibus tumentium?* Urebat ergo nos, ac me præ cæteris, non tam jactura ſupellectilis, in actuaria relictæ (quanquam eſſet ea non parùm luculenta) quàm Orthodoxi décoris diſpendium; inter indigniſſima ſectariorum latrocinia. Plurimùm quoque conferebat ad mœroris incrementum, noſtrorum, ſi caperentur à piratis, aut trucidarentur, luctuoſus interitus: cùm plerique tamen eorum eſſent innoxii. Nam magiſtri quidem navis, ac remigum ejus, crudos perfidóſque mores, intelligebam, omni malo dignos, & exempla noviſſima promeritos. Deplorabam nihilominus eorum, utcunque deteſtabilium, infeliciſſimam ſortem; cùm non ſine cauſſa timerem ab eis, aut certiſſimam à religione defectionem (in vita tam corrupta) vel alioquin contaminatos mores: &c, ab eorum impietate, penès exteros infamiam. Ad extremum verò, *fœdum eis exitum, qui plerumque ſceleſtos aſſequitur, & cœli jacturam*, metuebam. Quæ cùm ob oculos ſemper verſarentur: miſericordis cujuſdam ſensûs teneritudine, non gemitus, non ſuſpiria; ſubinde verò neque lacrymas, tenebam. Senſim tamen, in his lamentis, aliquantillô ſolatii videbar aſpergi; quod erat ejuſmodi, Si victoriam omnino Britannis fata deſtinaſſent; nos inter hæc, mirifica Numinis clementia, qualicunque ſecuritati fuiſſe ſepoſitos: ut, *quos extra navim periculúmque mature, Providentiæ potiùs*

oculus quàm naucleri malitia, constituisset. Gratulabar igitur, & in sinu gaudebam; nos (quotidianis licèt ærumnis exercitatos) tamen hæreticæ captivitatis antevertisse necessitatem, & opprobria. Lætabar, periculosioribus conscientiæ naufragiis exemptos: in sinceræ Religionis posse libertate vitam exigere. Quæ cùm mecum, silentiô non incuriosô, perpenderem, & examinarem ad solidum; non poteram, quin, medios inter luctus, pro levamine versarem ac reversarem illud magni viri celeberrimum paradoxum; PERIERAMUS, *socii*, NISI PERIISSEMUS.

X. SED inter hæc, comitum alii, parùm jam de Navis eventu solliciti, spes novas è sua Thalassia, totiésque repetita crambe, lacessebant; at profectò non minùs etiam tunc, quàm semper antehac, fallaces & irritas. Poteratque meritò (vel sero tandem) alienatæ mentis suspicionem incurrere, quisquis Oppidulum illud commentitium, aut sibi polliceretur, aut aliis prædicaret. Cùm enim littoris oram quandam certam designasset gubernator Navis; à qua leucis Hispanicis non amplius tricenis senis, abesse Thalassiam asseverasset: nos, stolidè creduli, regionis illius universæ situm non tam obieramus, quàm velut hippodromo quodam circumtriveramus: & in uno quodam amfractu, diem jam plusquam vicesimum, obberrabamus: *eàdem* (quod vulgò dicunt) *in chorda circuloque: semper in semet redeunte.* Quare spe sub extremum ad incitas redacta, jam non modò nauclero nemo, sed nec ipsi sibi, de Thalassia, credere debebat: cùm præsertim nec simulacrum usquam mœnium, ac nec umbram, quisquam aspiceret. Labebatur interim annus, vires, vita: cùm Sociorum aliam partem amnes haurirent: aliam æterna fames premeret: ac perfrequenter etiam sitis, inhabilibus jam pridem ad potandum undis. Dulcibus enim absumptis, aliæ

non ſuppetebant: niſi , quas maritimi Sinus propinabant, aut æſtuaria: peſtem utique magis, quam aquas: utpote malè grata noxiaque ſalſugine vitiatas. Accedebat his malis, corporum ultima fatigatio, mentiùmque tædium: quæ duo non paucos proſtraverant, ad profectionis reſiduum jam depoſitos, &, ſi duraret in longum labor, conclamatos. Quidam & pro funeratis ac ſepultis, à tergo, ſine teſte, ſinéque ſiticine, relinquebantur. Etenim: ut quiſque ſupremè ſe, planéque mortaliter, habere, teſtaretur verbo, vel ipſo languore loqueretur: in eum, de communi conſilio, Sacerdos immittebatur, Romani ritûs ac Sacrorum (nam & Sacerdotem nobiſcum, totius itineris comitem ac ſolatium, trahebamus) Hic, auditis vitæ delictis, extremis (quoad liceret) ſacris expiatum, & communitum: de reliquo, Superorum ac ſuimetipſius curæ commendabat: Immortalitati tranſmittendum. At moribundus quiſque, vel arboris proximæ trunco reclinis, vel, propter progreſſûs impotentiam, rupi cuilibet applicitus: lentè fugitivam, inter ſuſpiria, trahebat animam: donec exhalaret. Sic is ad plures (ac ſcilicet ſuorum facinorum forum & tribunal) ibat: nos autem, eo relicto, via, qua cœperamus, ne, trahendo moras opis incertæ, nec illius vitam proferremus, & iter noſtrum, funeribus aſſidendo, per ſtultitiam hebetaremus.

Hunc in modum, imminuto variis caſibus noſtrorum numero, non perinde res adverſæ breviabantur. Potiùs, acriore ſiderum indignatione, produci ſunt viſæ: cùm locorum multiplex aſperitas progreſſum interſcinderet. Alias enim, amnium ſtagnante vadô, paluſtria carecta gradum aut mergebant, aut diſtinebant: interdum æquoris reſtagnationes, cogebant ad ſicciora per ambages deflectere, quod ipſum tamen ſine ſalebris,
&

& pari ferè locorum iniquitate, non fiebat, ac, præter hæc, citato sæpe cursu, non tam peragendum iter, quàm vorandum erat: quòd metus esset, ne cunctantiùs incedentes, æstus Ponti, Lunà concitatus, intercluderet: aut (quod funestius futurum erat) necessario sopori vacantes, eluvione superobrueret. Tempestatis quoque, cœlique mirabilis inæqualitas, cum terrarum squalore certabat, intolerando nunc quidem frigore [quanquam citra nives] sæviente; nunc autem ardentiore Sole littorum arenas incendente. quo ritu ferè, plagis in Europæis, Februario mense, diebus aliquot sub meridiem calor fervet: manè verò, propinquoque noctis, rigor aeris, & Aquilonum horror, recrudescunt.

XI. VENTUM, hæc inter, multa viarum remora, quendam in continentis tractum, Libycis vastitatibus, & Ammonii Jovis solitudinibus, æmulum. Iacebant enim pariter, & assurgebant, arenosa tesqua: nunc quidem per planum, destitutis abscedente freto glareis: alias, montibus in immensum editis: quos itinere toto, vento cumulatus pulvis, conglomeraverat. Plusquam undeviginti milliarium spatium, hic talis regionum habitus occupaverat, viatorum pedibus [interdiu cumprimis, & æstuante meridie] multùm infensus. Etenim, præterquam quòd luctantes cum soli lubrico plantas, torridum æstu sabulum exurebat, etiam oculos, assiduo candore præstrictos, Sol repercussus occæcabat. & hoc circà diei ferè medium, ac pomeridianis fervoribus, eveniebat. Accedente vero vesperarum & noctium frigore: pro calore gelu succedebat, non ablato, sed duntaxat commutato, malorum sensu, Magnum insuper, ad molestiæ scrupulum, addebat auctarium, illius arenæ peculiaris asperitas: à cæteris ejuscemodi sabulosis sitibus plurimùm abludens. ea namque coticu-
lis

lis paſſim acutiſſimis, ac lapillorum teſſellis, novacularum aciem imitantibus, interſternebatur: quarum (barbarâ ſanè) ſubtilitate plantæ pedum noſtrorum proſciſſæ, continenti ſanguine rorabant, atque campum, per ſe cæteroquin nitidum, cruore fœdo commaculabant.

Cæterum, poſt labores immenſos, evictîs his littorum Syrtibus; cum, *exſpectatione mediorum*, ſuam quiſque *patientiam falleremus*: in viæ mala, longè deteriora, tandem induimur, Stabant innumerabiles inter ipſa maris æſtuaria, ſcopuli; ſic, ut dextra quidem Oceanus, ſiniſtrà verò montes inſurgerent Alpéſque: propter immanem altitudinem prorſus imperviæ. Solum igitur, & unicum reſtabat iter, per cautes quaſdam, in medio conſtitutas. Sed hæ quidem & ipſæ multum arduæ, deruptæ, conciſæque: ſic, ut naturæ quendam luſum crederes; niſi feriæ tragicæque moleſtiæ tandem enaſcerentur. apparebàtque, grandem quampiam, & unam, infinitæ latitudinis rupem, in quàm plurimas ſciſſam columnas abire; rudes & infectas, ac ſpatiis inter ſe perquam inæqualibus disjunctas. Præbebant iſtæ, (procul intuentibus) ſpeciem quandam editiſſimarum turrium; aut, cujuſmodi Cairus Ægyptia pyramidas atque cippos erigit, latiſſimo campo ſurgentes: immò qualis, Penèum ad amnem, in Theſſalicis Tempe, dextram quidem ad oram Olympus mons, & Jovis Ara; ſiniſtrà verò, ſupra Bœbeidem paludem, Oſſa mons alter porrigitur: innumerabilibus conciſus ſcopulis, & tanquam naturæ ſerra fiſſus; quorum juga verticèſque, diſparibus intervallis inter ſeſe diſſident. Tales erant, nec aliæ, cautes illæ; per quas ſolas tunc via: cæteris circumquaque marî (ſicut dixi) vel Alpium naturà, clauſis. Accedebat ad hanc difficultatem; quòd ſaxorum ea, de quibus memoravimus,

mus, ſpatia, nihil ad terreſtrem profectionem ſicci tramitis, nihil nudi veſtigii, reliquum fecerant; quippe maris interfuſi ſtagno, vel interluentis ſinûs excurſu, totas voragines inferius occupante. Vel nuſquam ergo; vel per cacumina ſcopulorum, iter ſuſcipiendum erat. Verum & hinc rurſus, ex horrore præcipitiorum, creſcebat aſperitas: cum, niſi per tranſſultus, &, *ſæpe deſtinata fallentem, audaciam*, ſuperari capita rupium nequirent. Compluribus autem noſtrorum hominum vertigo cerebri (tam periculoſòque tranſitu) tenebras offundebat: & vel *ſolus vadendi timor, certa ruina; formidòque* tam atrox, *mors ante mortem*, erat.

Sed, quid in hoc tanto rerum articulo, tentes? omittas? quid prius aut poſterius capeſſas? Perrecturos, ex omni parte, pelagus & ſaxa, concluſos tenebant: retrogreſſuros autem, formidabilior deſcenſus, & pronior lapſus, excepturus erat. Conclamatur igitur, omnium concordi ſententiâ; *Pèrvadendum; in utramque fortunam!* &, Quod bene feliciterque verteret, *incertis ſaltibus certiſſimum interitum declinandum!*

Ità laboris ac periculi factum initium; fortunatum pleriſque noſtrum, quoad dies fuit ac lux; quæ ſcopulorum intervalla nitore diſtingueret. Verum haud multò pòſt, veſpera nebuloſa, collectæque nubes, omnia proturbàrunt; in copioſum & continuum effuſæ nimbum. Horrorem hunc geminavit fœda nox, tenebris procellaque terribilis; ac, ſuper hæc omnia, Ponti ſtagnantis repentinus affluxus. Iàmque circumquaque nos frigus, tremor, pluviæ, ventorum aſſultus, & lapſuum aſſiduus metus, conſtrictos tenebant: in tam denſa præſertim caligine, pelagique fremitu; tam eminus, quàm ex propinquo, reboantis. His tamen omnibus incommodis, cæterorum comitum

For-

Fortuna ſuperior fuit. me ſolum, ex omni numero, ſors deterior, ad inſectationem ſibi ſolemnem, ſepoſuit: tanquam *victimam*, ut reor, *albam*, ac ſuis jam pridem notís deſignatam. Id in hunc, quem diſcribam, modum, evenit.

Nox erat adulta; nullumque jam, extinctis ſideribus, tuti periculoſique diſcrimen. Erant autem etiam tum ſcopuli non pauci, neque prioribus mitiores, ſuperandi. Dum itaque, ſociis antegreſſis, poſtremus ego, rupem, neſcio quam, ex illa, quam tunc inſiſtebam, petrâ, caute præveſtigo: dum eam gladioli cuſpide per obſcurum prætento, diſtantis intercapedinem exploraturus: generoſe tandem (an vero temerario potius impetu) ſaltus audaciam concipio: nondum ad ſolidum examinato (quis enim in tenebris poſſit?) diſcrimine. Sed fallente, per caliginis inſidum, meta, deceptoque ſalientis paſſu: præceps in horrendam, ac ſcopulis circumquaque clauſam voraginem, devolvor.

AR-

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER VI.

CAPITUM BREVIARIUM.

offertur sabulosus &, per eum decurrens, pluvialis torrens passerum frequentiâ celebris. Dum pyram adversus gelu adornant: sub arente materia ovorum pullorumque, copiam reperiunt. Comment. pag. 171.

VII. *Victoria & Sociorum, ex inventis prater spem obsoniis, insolens latitia, atque cœna.* Comment. pag. 173.

VIII. *De nocte castra movent: &, post complurium horarum continuatum iter, exigua capta quiete, in montem arduum labore magno enituntur. Cateri sparsim se prosternunt: Victoria, noctis nimbosa metu, altiora securioraque latibula meditatur.* Comment. pag. 175.

IX. *Companerosa, Sodalis & cognati sui, egregiam indolem ac mores Petrus describit. Cum eo, in Alpium celsissimum verticem enisus; tectum nocturnum sub frondibus accipit, admirabili natura providentia praparatis. Ibi somnum ipse orditur.* Comment. pag. 177.

X. *Companerosa, etiam ipse ad quiescendum compositus, morbo repentino gravique obruitur: cujus tardam tamen fidem, apud excitatum & stomachantem Victoriam invenit. Eum, vix tandem, ad accersendum Sacerdotem, permovet.* Comment. pag. 179. & 180.

XI. Petrus, *ad vestigandum in tenebris Sacerdotem, excurrit. Eum, agre repertum, adducit. Is decumbentem Companerosam solatur: & posthac, universa prioris vita noxas explicantem, officiosè audit: Victoria, inter hac, alibi somnum resumente.* Comment. pag. 182.

XII. *Exomologesi Sacra peracta; Victoria ad Companerosam, jam solum, solus revertitur. Ille Petrum complexu & oratione* meditatâ diffusaque *aggreditur* (nam à Commentarioli fide, auctorisque primo stylo Hispanico, recedi, nec in hoc, nec in X. capite, præcedente, consultum visum est: ubi sermo rhetoricus

&

& supra moribundi consuetudinem prolixus, aliquot implet paginas) *In eo suum contestatur amorem: suprema mandata dat, pro se & ad suos. Petit ab eo ut ad vicinam mortis luctam se juvet, & confirmet.* Comment. pag. 184. fin. pag. 185. & 186.

XIII. *Victoria petenti morem gerit; moribundumque ad supremum usque vitæ punctum animat: proposita maxime Divinæ misericordiæ fiducia*, Deiparaque *potentissimo Patrocinio. Symbolo Apostolico bis pronuntiato; Companerosa exspirat.* Comment. pag. 189. & 190.

XIV. *Petri, extincto Companerosâ, multiplex mœror, formidines, perplexitas. Ejusdem in somnum ipsa mœstitia relabi cupientis, monstrosum cervical.* Comment pag. 193. & 194.

XV. *Recursantibus, cum insomnia, sollicitudinibus & angoribus, locum Victoria mutat. De Insomniæ caussis. Companerosæ tandem sepulturam, & omne supremum officium, pro virili sua, præstat.* Comment. pag. 196. & 197.

ROMINENTES passim è scopulis cuspides atque gastræ, me delabentem, undequaque perstrinxerant. Corpus igitur, vulneribus hinc indè proscissum, undis subterlabantibus infero: quibus miser, non immergor solùm, sed, coëuntibus supra caput fluctibus, intumulor. Quid tunc mentis mihi, quid sensûs fuerit; nemo tragœdus exsequatur. Vincit calamitas sermonem, miseriæ gravitas calamum, recordatio narratioque fidem: utique, cùm me traherent in profundum undæ, cùm raperent in gyrum suum vortices; cùm me corporis ipsa moles nunc deprimeret, nunc allideret; cum modò spes & conatus allevarent, mox imbecillitas & desperatio subruerent; cùm me circumfremerent aquis pulsatæ rupes: cùm

cùm nox exterreret, atque tenebrarum horribile chaos; cùm super hæc omnia, natandi rudem, (& in medio tamen gurgite fluctuantem) mors manifesta circumsisteret. Jactabam nihilominus brachia, quantumvis indocta; *proque tutela vitæ, cujus tenacissimum esse desiderium solet*, vires omnes & copias advocabam. Cúmque luctarer cum insanientis æstuarii fluxibus ac refluxibus; quantum aquarum, nisu pedum manuumque, repellebam: tantundem propomodum hiatu faucium invitus sorbebam. Tali modo, cœlum inter & Tartarum, inter sacra saxumque, votorum & desperationis medius, pendebam: nec spes erat ulla socialis auxilii. nam è tanto barathro succlamantem, quis (quæso) fluctibus obstrepentibus, exaudiret? aut, quis etiam, post multos clamores, exaudito, suppetias latum iret?

II. Plurimo nihilominus *labore*, quo pleraque *pretiosa comparantur*, denique Salus constitit. Omni namque membrorum connisu, natando, scandendo, reptandoque; vix sero tandem in petrarum quendam velut ramum prominentem, sum eluctatus. Illic elumbis, semianimis, & vix animæ reciprocandæ validus; præter hæc autem novorum discriminum pavidus, memet defixi. Sed quoniam principio, quietis aut commodæ stationis spatium, negaverat arctitudo loci: de saxo pendere compulsus sum: dispassis in saxum brachiis, & universo corpore scopulum illum amplexatus. Huic ego quàm arctissime connexus: & jam non digitis tantum pectinatim complicitis, sed etiam genibus ac tibiis strictim appressis: exspectabam, quid in posterum circa me fata disponerent? Iste totius fere noctis status ac situs fuit. Quo tempore (cæteroquin per se satis omnium formidinum feraci) non uniusmodi trepidatione, nec simplici lamento, præcordia concussi: vultu frigidis interim saxis applicito, tergo verò turpiter, adversus

ersus infectantem me casum, obverso. Verum initiò quidem, tacitis questibus, & intus tantùm sonorus; silenti tibia mihi funus meum ducebam: non ausus, præ pavoris vi, ne pedem quidem, ac neque labia, movare; nedum altis plorationibus indulgere. Verebar enim, ne quam, ex Fortunæ choro, Sortem iniquam, immemorem hucusque mei, vocali nimis luctu suscitarem; & in caput meum etiam ipsam provocarem, ad novam infligendam calamitatem. Contentus itaque, silenti formidine palpitare, deflebam, propemodum muliebriter (confitendum est enim) noctis horrorem, propinqui maris fragorem, fluctuum allisorum mugitum, ventorum inter confraga luctantem tumultum, miseræ stationis infidam possessionem, & sexcentorum agmina malorum. Sed præcipuo tunc erat sensui brumosus aer; asperrimo frigore, penetrabilique flatu, sævus, utpote nocturno tunc gelû. Cujus contra rigorem, jam *neque patientia quidem satis armatus eram*, velut antehac. nam ad indumenta corporis cætera quod attinet; profectò plusquam seminudus agebam; intima duntaxat tunicula, tibialibusque, præter femoralia, contectus. Femoralium porrò materies erat, tela carbasina tenuissima; verecundiæ potius, quam munimento medii corporis, excogitata. Quanquam enim, adversi maris & auræ peregrinæ providus, vestibus quoque laneis corpus involveram; Idque jam tum ab exordio navigationis Americanæ: tamen id genus tegumentorum assidui per eos dies imbres adeò madefecerant; ut, hyeme præsertim nocturnâ, densè congelascerent. Quare, ne somnos meos in media glacie (velut miles cataphractus in ferreo thorace) capere compellerer; pridiano vespere, quidquid laneum gestaveram, membris detractum, ex quadam arbore suspenderam: si fortè tantisper aurâ quapiam clementiore desiccarentur. Idem ipsum autem comites

mites quoque mei fecerant; præter unicum myſtam noſtrum, cujus ſuprà mentionem intuli. nam hic, futurorum omnium callidus, Sagum ſuum goſſypinum, prudenti conſtantia, ſibi retinendum duxerat.

Sic igitur nudatus, frigore pluſquam Hyperboreô moriebar; ob ſtolidum ſubſidiorum rejectum, quæ ſola tunc protegere potuiſſent. Ibi *caſus* adverſos, & tempeſtatis iniquitatem *incuſabam*; *qui peccatum potiùs* & incuriam meam *debueram*. Sed incuſabam planè ſine ſucceſſu: *quiritabarque* (quod vulgo dicunt) APUD NOVERCAM; id eſt, Fortunam. Hæc etenim, nulla, ne minima quidem, mei miſericordia; non modò de duritia ſua remittebat nihil: ſed etiam aſperiùs ſemper inſurgebat. Iam enim, incrudeſcente maris æſtu, tumidiùs undæ ſe tollere; jam gurgites, Luna concitati, volvere ſurſum ſpumas, ac ſarmenta trahere; jam primò pedes atque talos tingere, mox ſuras ac genua vincere: tum exſuperare femora, paullatimque lumbos circumluere; nec dubium eſſe mihi, quin illicò, caput quoque vitamque meam petiturus, veniret Oceanus: & idcirco prævium hunc maris æſtum, in me velut percuſſorem, immitteret.

III. TUM enimverò, circumſidentibus undequaque me Diris; non ulterius in poteſtate, non in ſilentio, gemitum habui: ſed, eliſidente vocem doloris ſenſu, prorupi clariſſimos in ploratus, &; Hoc *nimirum*, inquam, *hoc reſtiterat unum, miſerrime* VICTORIA; *poſt peragratum terrarum ac maris ambitum, ubi perire millies poteras: ut inter ignotiſſimæ ſolitudinis ſcopulos, inter turpiſſima Ponti ſputa, pelagique ſe purgantis foricas, ingenuum ſpiritum profunderes? Et hoc (pro malùm) nullo teſte, nullo teſtamento, nullo propinquorum oculos occludente,*

nullo

nullo pereuntis suprema mandata, vel voluntates, excepturo? Morieris ergo? quodque male praparatis amarissimum esse solet, morieris, interitu tam properante, spatioque vivendi tam accisô? Proh legem ultima necessitatis ferream! proh fatorum inexorabilem decursum! Ecce, jam ultimum pendentis anima filum hora suprema succidet! Ecce, jam confestim aut hac petra, cui cohareo, fluctibus subesa dissultabit; milleque fragmentorum ruinis, avulsum me superobruet: aut, occulta vi citatus, astuarii gurges, caput infusum toto mari sepeliet; aut certe, si clementiore fluxu stagnum constiterit, nec prasentis alvei mensuram egredietur; tamen delassatum me, jamque fessa brachia dedentem, proximo quoque maris recursu secum abripiet: abreptumque devehet in ultimas Oceani furentis oras. Tunc illic (si forsitan adhuc spiravero) confestim aut unda vincet, involutum aliqua Charybdi, vel Syrte (sicut multos) aut maritima certè monstra, ceteque vasta, deglutient: aut tandem (si vel invitus prorogare spiritum, in aliquo desertorum littorum compellar) incursabunt in me sexcentorum spectra manium; è tot insepultis naufragiis oberrantium: infestabunt damnata barbarorum umbra, velut ad littus Arabici Sinus, ac Cimmerii maris oram assolent. Hi me scelerati lemures (jam ante semianimem & praconsumptum) mille terroribus, etiam sine vulnere, mactabunt. Heu me! quis hujus tam acerba sortis necessitudinem? quis tot malorum sarcinas, tot mortes, humeris meis, prorsus imparibus, injecit? Nempe; quod millies conqueror, & nunquam tamen *adhuc* emendo: *nempe, Peregrinitatis puerile desiderium, oculorum damnabilis curiositas, patrii soli vilis charitas, clausa maternis obtestationibus aures, contemptus supplex avunculus, desertus nuper in solitudine Pedicsa, sexcentaque catera vita solutioris errata. quorum nunc omnium, seras quidem, at meritissimas & inextricabiles pœnas expendo, reus* VICTORIA.

IV. TA-

VICTORIA.

IV. TALES inter querelas, paullatim undæ ſtagnum ſuum, & Nox tenebras, finierant. jamque ſenſim & Aurora nitorem, & diluculi propinquitas aliquam ſalutis aperire fiduciam, cœperunt. Ego, quantulamcunque crepuſculi lucem, velut opportuniſſimum beneficium, non gratis amiſſurus, manu quidem lævâ, rupem (ſicut eam comprehenderam] retineo: dextra verò, ſuperiora petræ digitis prætento; ſollertiſsiméque ſaxi conditionem exploro. Reperio tandem ſcopuli caput, non modò ſeſſionis capax, ſed, ſi cui libuiſſet, etiam incubitûs atque ſtrati: ſic exporrecta ſaxi per planum menſura quæ, grabati quoddam ſimulacrum exprimeret. Quo compertô: minùsque caſuum pavidus, componi per ſilentium ad quietem inſtituo, tùmque primùm, valere juſsis complorationibus, nihil utique correcturis, totam cautem inſcendo. deinde [ſi fortè fortuna ſuccederet] ſomnum molior, ac mox ordior. Er erat dormituro locus non planè tetricus, ut in hoc rerum ſtatu, corporiſque fatigatione. Sed ſcilicet, nec tum quidem ullam indulgente ceſſationem adverſa ſorte, vel [neſcio quo] nigro ſidere; poſt minimum ſoporis guſtum, ſtrato miſer excutior. Abrumpebat nempe quietem, doloris immodicus ſenſus; quem corporis, in latera reclinati, pondus exaſperarat. Cujus ego dum cauſſas & origines, ad pleniorem lucem, exploro; video femoris dextri, cui ſuperincubueram, tractum omnem, decem immanibus plagis conſauciatum, vulnerumque pleraque palmari, non minùs, longitudine ſpacioſa. Plagas eas, nocturno caſu per prærupta ſcopuli collectas, primus [ut fit] doloris ardor obſtupefecerat; & tanquam in ſenſûs quandam oblivionem adduxerat: utpote ſanguine, recentis adhuc, præcalido bullienteque; fluxu. quare ſenſuum tantiſper ſopor aliquis, & velut diſſimulatio, primum mali furorem repreſſit. At, poſtea quàm, ſuperindu-

inducto gelu, cruoris æstus ille consedit; durante nihilominus & fluitante vulnerum hiatu; tum enimverò dolor atrociùs sævire, totaque vi cœpit instaurari. Sensus actimoniam inflammavit insuper maris æstus: qui, receptis licèt, multumque deminutis fluxibus; tamen undæ salsissimæ reliquias, in tot plagarum fissuris & rimis destituerat, sæva salsugine mordaces. nam, venarum & fibrarum intima pervadentes, exsugebant pedem implacabili laniena. *Non* erat tamen hoc ipsum *insalubre planè malum*; *nec vexatio porsus sine fruge*, nam ex fervida salsi liquoris penetratione; sanguini, post longum dolorem, tandem stupor, vulneribusque coitus, provenere: nec multos post dies, universo corpori sanitas. Vt adeò videas (mirificô numinis consilio) *Nihil esse tam expertu malum*; *quod non olim aliquo boni fructu commitigetur.*

V. ORTO clariùs aliquantò die; postquam & maris abscessu retegi siccum, & aperiri viarum libertas est cœpta: de rupe pedetentim ad planiora me demitto. Paullisper deinde, deficientibus scopulis, rupiumque connexibus: ecqua tandem circà me loca sint, dispicio: cœtus simul humanos, ac Sociorum turbam indago.

Sed nusquam mortalia consortia, nusquam socialis globus; ac ne vestigium quidem humani pedis. Solitaria cuncta, mœstissimique silentii squalore muta. Siqua fides est igitur miseris, & omni subsidio mortali destitutis, inter inhumanos locos; intremui non mitius, quàm inter ipsas prætéritæ noctis tragœdias. Immo, tanquam fulminatus & ceritus, horridius emarcui; *Tandèmque*, *Tandem* (exclamavi) *totum me*, *funesta calamitas*, *& ad Tartari fundum usque*, *demersisti! Toto malorum Oceano me perfudisti*; *ne tabula quidem*, *ad enatandum*, *naufrago* VICTORIAE *relicta!*

Neque diu tamen ploratibus indulsi, sed, urgen-

te *deteriorum formidine* (*quæ plerumque succedere malis primis assolent*) in pedes me conjeci: concitoque prorsum cursu, volitavi veriùs, quàm properavi: nulla femoris afflicti cura: PEDIOSAM interim, &, quidquid nominum cognominùmque veniret in buccam, inclamitans. Neque despexere clementia sidera lacrymas meas, quæ PEDIOSAM mihi, sociosque, paullò pòst reddiderant: nondum (o fatorum in me lusum!) ultra spatium, quod æquaret sagittæ jactum, antegressos. Horum infusus amplexibus, (lætantium plurimum, & invicem me lætitia respergentium) dupliciter oblector: & quòd humanis aliquando vultibus, &, quòd tam inexspectatis, incurrissem. Mox & alloquium exorsus; *Vos vero, quid?* (inquam) *aut, ubinam præteritum noctis egistis? nam me quidem fallax & sinister transsultus, intra mortem & vitam jecit; cum paludibus, ut reor, inferis luctantem.* Cœpi deinde compendiô totam eis cladem meam adumbrare. Sed posteaquam (ut DULCIS *est omnis, aliena præsertim, calamitatis historia*) rogare sunt orsi: ne tantùm adumbrare, verum penitus depingere, vivis coloribus, casum meum, auderem: indidem & ego sum aggressus totam, ab alto, ruinæ meæ narrationem. Notavique: stupere plurimùm, & horrore comas arrigere, quotquot ab ore pendebant meo. pendebant autem ad unum omnes: & ii præ cæteris, quibus absentis VICTORIAE desiderium atque cura, ne quidem per quietem (ut dicebant) decesserat. *Tametsi; Quantulum quietis hoc ipsum fuit?* (inquit PEDIOSA) *quam etiam nos, continuis nimbis, gelu, tempestate, terroribus exagitati, transegimus; pendente semper inter formidines anima? Tamen interim uno gradu minor nostra fuit, quàm tua, mi* PETRE, *calamitas: quòd nos adversùs dira casuum agmine pugnavimus; tu viritim, & duello, congressus es.*

VI. IN

VI. IN hunc itaque modum, omni recollectô cœtu; moras cunctas abrumpimus: &, colloquentes simul pergentésque, littorum mitiora persequimur: id unicum alter alterum hortati; *Nequis nostrum deinceps Thalassiæ meminisset: caterùm alia potiùs omnia speraremus. Thalassiæ recordationem ac mentionem ex animis, oblivione sempiterna, tanquam hæresin, exsculperemus.* Quod cum inter omnes pariter convenisset: & jam nemo non Thalassiam exsecraretur, tot errorum nobis caussam: reliquis omnibus difficultatibus, spes erat, nos pares futuros. Igitur, inter aspera quamvis & enormia viarum: duravit tamen incedentium labor: qui, cum prima luce cœptus, antè cadentem diem finitus non est. Interim, præter incredibilem fatigationem, nimborum quoque molestia, famésque graviter viatores cruciabat: sed intolerabilius multò sitis, incedendi contentione (sicuti fit) incensa. Vetustissimum hoc incommodorum nostrorum, ac jam toties memoratum, id est, aquarum dulcium penuria, non senescebat; sed toties pæne, quoties meridies & profectio, novabatur. Verum tunc quidem, quò tardius inexpectatiusque; tantò gratius & cumulatius est remedium, divino munere, repertum.

Ecce namque, luce jam inclinata, planitiem ingredimur spatiosam, & longè latéque sese porrigentem: cæterùm graminis, & cunctorum gignentium undequaque nudam; ac sterili tantum sabulo nitentem. Campum universum non silices, non ulla lapidum pondera; sed arenæ tenuissimus pulvis, instraverat. Super glaream porrò, lignorum arentium, & assularum, ingens copia temerè jacebat. Quisquiliæ purgamentàque torrentis hæc erant, qui, sinistra solitudinis illius extremitate, devolutus celsis è rupibus; impetu rapaci secum devehit, quidquid circumcircà sylvarum virgultorumque corripuit: nec arboribus quidem, & grandio-

ris trunci ſtirpibus impunè prætermiſſis. nam & has, ſubcſis radicibus, in communem ruinam trahit. Quoties autem, ſolitas egreſſus ripas, per arenoſum illud, quod deſcripſimus, æquor reſtagnat: ſimul ſeſe receperit, id genus retrimenta, glareis hærentia, relinquit. Ea poſtmodum Sol nactus meridianus, potenti radio, durabilique ſiccitate, torret, & in incendia præparat.

Hanc nihilominus, tam incultam locorum faciem; obſervavimus, etiam Avium nonnullarum patriam eſſe, certéve coloniam. Namque paſſim ſuper ſarmenta tignàque diſperſa, paſſerum exercitus, naturali voluptate, conſederant: &, ſiquando pedum noſtrorum ſtrepitu, vocùmque ſibilis, inquietarentur; aërem omnem agminibus implebant, nunc citimam, nunc ulteriorem torrentis ripam, oberrantes. Siquid igitur etiam hoc ad Argonautica noſtra pertinet: *hic Amnis*, noſter *Phaſis* erat; non *Colchicus*, ſed *Americanus*: hi *Paſſeres*, noſtri [ſi ſuperis placet] erant, aut eſſe debebant, *Phaſiani*. Sed iſtos quîdem Paſſeres oculo votiſque ſequi, facilius erat; quàm manibus & aucupio conſequi: cùm tamen, inter hæc, edendi cupiditas ſtomachos omnium diriſſime lancinaret. Cujus autem alimenti ſpes eſſe poterat, in loco tam inculto? vel, *quis, cum volantibus, curſu per auras certaret?* Proximum igitur fuit: cum cibi deſiderium nequires, ſaltem aquæ cupidinem mitigare. Simul omnes itaque torrentem, obliquo ſtrepentem alveo, meridiem inter & orientem, petimus. Ibi pileis nonnulli, quidam inhiantibus labris, profluentem excipimus. Ità, ſui quiſque ventris jejunium, ebrietate frigidæ conſolamur. Venit poſt hæc in mentem otioſis, rigentes artus & corpora, multorum jam dierum noctiumque gelu conſtricta, calore laxare: ne, receptum inteſtinis frigus, & nullo reſolutum fomento, vitalia tabefaceret. Huic proximum erat, eàdem

eadem opportunitate vestimenta quoque, continuis imbribus & hyeme fluitantia, persiccare. Rapitur ergò, mora nulla, flamma de fomite: farmentisque temere super ripam obviis, injicitur. Iamque caloris & ignium aliquantum erat: tamen, ut id ipsum perennaret; lignatum plerique longius progredimur. In eo labore dum toti sumus; dum falces & materiem, in spem universæ noctis, corradimus: miro Numinis ductu, trabes, vetustate corruptas, & ramorum congeriem quandam, eluvionis abscessu destitutam, invadimus. Ibi, quoniam lignationis longæ compendium videbatur oblatum; in una simul strue, cumulum omnem ramalium, & virgultorum, subjecta manu stipitibusque demolimur. Rem credar, fide majorem, & exemplo carituram, afferre, tamen afferam; quia sic vere gestam, & nobis omnibus experimentô gratissimo compertam. Sub proturbatis quippe truncis ac stirpibus, primum flammæ fomenta reperimus, quæ sola conquirebamus. deinde nutrimenta victumque deprehendimus; quem nemo nostrum, ne voto quidem, præconceperat. Sub purgamentis enim illis sylvarum, Ovorum infanda copia latebat, ac præter hæc pullorum non una centuria; sed ut plurimum adhuc pluma carentium.

VII. QUOD *igitur in successibus, exspectatione superbioribus*, vulgò solet, ut *nec animus sese, neque vox capiat*: statim clamor, & impatiens moræ lætitia, tum complosio manuum, & sociorum omnium accitus, atque concursatio, celebratur. Totis campis hi clamores vigent, & crebrescunt, *Io! volucres, & ova! gaudium & felicitas!* Quod porrò juveniliter exultantium mos tenet, in medio gestientis lætitiæ, non tam frui capto, quàm circa supervacuam fruendi curam occupari: plurima pars nostrorum, cœpit anxie nomen avicularum, numerum ovorum, partitionis æqua jura, requirere. quidam etiam

iam; *Quanam sylva tot ilignis verubus, ad assandam ferinam, esset sufficctura?* pueriliter sciscitari. Prorsus, in orbe gaudium non reperires; quod tunc ad *Hilaria* nostra componeres. Non tam exultanter, diu circumsessæ munitionis aut urbis opulentiam, legiones invadunt, post expugnationem; non liquidiore voluptate, qui thesauris insidiantur & montium divitiis, auri venas, & naturæ sinum aperiunt; quantô nos gaudio, post longam famem, inopinas illas epulas involavimus. Quid multis? Dividere prædam in capita placuit. Sic, æqualitate servatâ, denæ repertæ sunt in singulos aviculæ. cæterùm ovorum numerus, sicut iniri propter copiam nequiit; sic partitio non ad Themidis rigorem, sed ad cujusque vota lubentiàmque, processit. Nam, *quantum concupiscere quisque potuit; tantum & habuit.* Nec est dilatum convivium. illicò, comessaturis similes, in contubernia colligimur. Et, quoniam in medio focus erat; recèns contractis sarmentis luculentus; eum nos confessu circumvenimus. Clamosi pariter & negotiosi: pars pullos pugiunculis transfixos, aut cultris, ad flammam circumagere; pars furcillîs, aut virgultîs bicornibus, ova sublevare; lentaque frixura torrere. quidam, acubus perforato putamine, sustentare; secundùm ignis viciniam. Nonnulli (sicut *diuturnitatis impatiens est omnis fames*) volucres, nulla veruum cura, digitîs extremis corripere; rogòque, quà vivaciùs exæstuabat, obvertere: nec adustionis nidorem habere pensi. Reperti quoque; qui, sive per oblivionem, sive properandi studiô, strangulationem prætermitterent: misellòsque pullos, spirantes adhuc & pipientes, incendiò truculento cruciarent. Eos porrò sic femineces, vel in palpitantia frusta divellebant: vel totos simul & indiscerptos, uno bolo conficiebant; pæne Scythica quadam aut Brasila vorandi barbarie: nisi, quòd

eos

eos inclementior longè *fames*, crudelitatis absolveret: *cujus impatientia moras omnes exsecratur.* Vtut est tamen: fœdum hoc erat, & spectaculi parùm Europæi negotium: cùm tepidus de mento, déque dentibus & gingivà, cruor deflueret. Ità (ne multis excurram) ad summam omnes intenti; discursare, fatigari, coquere, frigere; maxima pars ovorum pertusione strepere; cæteri concerpere, manderèque, nullo tumultuantis lætitiæ temperamento. denique planè *se rerum dominos, & nunc tandem in Fortunæ sinu* sitos, arbitrari. Sic, in unum conjectus compendium, dies ille; prandio pariter atque cœna, saturos absolvit.

VIII. PLACATO ventre; posteaquam & fluvio rursus, iteratione frigidæ, sumus refecti; cibique præteriti reliquias diluimus: amicula quisque sua, secundùm flammas desiccata, resumimus. Deinde, persolutis Numini gratiis; *quod neque dignis nobis, nec opinantibus, epulum apparàsset:* iter pridie cœptum, instauratis animis, repetimus. Vt autem pridianæ moræ damna celeritate pedum corrigeremus; tametsi profundum jam noctis ibat, viam alacritate tanta premimus; ut tenebrarum omne, magnùmque prætera subsecuti diei spatium, ambulatione perpetua connecteremus. Duodecim ipsas horas, nulla requiete, nullius stationis interjunctione, labori suffecimus. adeò nempe *proxima saturitas ad firmitudinem contulit.*

Excepit (regione sabulosa tandem decursa) pedes, jam sensim fractos & flaccidos, promontorii maritimi procursus novus. Hic, saxis & sylvis asperrimus; viarum tramitem, adhuc utcunque tolerabilem & explicatum, intercidit, ac propemodum impervium effecit; impenetrabili locorum vastitate. Salebris & confragoso squalore, saltus omnis horrebat; anteriora potissimùm, quæque dextrum ad latus recesserant. neo quidquam iniquius illa rupium sylvarùmque, nunc in

in montes tumentium, nunc in voragines recidentium, inæqualitate. Cæterùm ad lævam ſurgebat montium continuum jugum; arduum in ſummo, ſuperatuque pertinax: non tamen ultra vires & ſpem; quippe clivis interdum ſupinoque ſitu mite. Vertices autem, quamvis multùm in nubes porrecti, non tamen ad uſque deſperationem eminebant; ſi cui modò pes & mens ad conſtantiam ſupereſſet. Aſcenſus porrò, ſolum erat unicumque deterioris viæ remedium. Ventum ad hunc locum erat; quo tempore, jam in altiſſimis ſtante ſole, ſpatiis paribus veſper & ortus diſtabant. Nobis, quanquam properandi mille cauſſas habentibus; tamen ibidem aliquantiſper interjungere, viſum eſt. Terrebat, fatigatione languidos, montis aſpectus, in immenſum ſe ſurrigentis: neque dubium, quin, ſi mox profectio premeretur; etiam robuſtiſſimum quemque, vires deficerent. Quare, provido decretò, ſecundum ipſas jugi radices, conſidemus. Et alius quidem, taciturno decubitu, membra marcentia diſpandebat; *ſermonis* (opinor) ut *in magna fatigatione* ſolet, *faſtidio*. Fabulis alius, & alternis alloquiis futura vel fingebat, vel contemnebat; donec denique, quieti finem, & novo labori principium dandum, robuſtiorum neſcio quis, proclamavit. Igitur, nemine communem miſeriam auſo detrectare; ſine mora cuncti conſurgimus: ac, reſumptis pedibus animiſque, contra montium ardua reptamus. nec enim itineris præſentis alia conditio, vel modus, afferebatur. Plerique, defixis retrorſum gladiis, verutiſve, terga fulcientes; connitebamur, ſumma relapsus cautione. Sic ægrè tandem, & inter anhelitus vix revocabiles; poſt horam ferè quartam, quàm laborem cœptaveramus, in Alpem evadimus. Sed ſociorum quidem plerique, defectis viribus; non exſpectato cacumine, quo cuique loco viſum eſt, in ſubjectis vertici colliculis frutetiſque conſedere. Pigriorum hic numerus fuit; & inter eos

os etiam PEDIOSA meus: non alias (post nuperam defectionem) torpidior contusiórque. Sed nunc veritus erat, imbecillitatem mihi suam deplorare: credo, ne denuò satyram audire; meúmque, sibi mollitiem exprobrantis, os excipere compelleretur. Ergò, nullo neque dato, neque reddito verbô; sine cujusquam interpellatione, sub arbusta proxima defugit. At ego, non contentus latibulis obviis; spe commodioris occasionis, diverticulum aliud investigo. Iam enim, præceps in noctem vesper; & cœlum omne, lunæque nitor, se nubibus, & opaco tenebrarum, induerant. super hæc, ventorum etiam, è mari proximo frementium, impotentia nos proturbabat: & impendens capiti sævus imber, securissima quæque consilia, præ facillimis, mihi dictabat: metuenti, ne (jam antè plus satis exanimatum) negligentia salutis, nova pernicie subrueret. Sed, *humanitatis indole (quæ socialis est, & consortiorum amans) sine comite nolebam esse felix.* Eum apposite mihi sors, & ipse rerum eventus, assignavit.

IX. ERAT in comitatu nostro, Iuvenis quidam, virtutis eximiæ, disertùsque cumprimis & facundiæ diffusæ: præter hæc, mihi, (cæteroquin amicitiarum æstimatori rigido) dilectus in paucis. Hic oriundus ab Hispania, sed natus Panamæ, gente patritia, parentibus ac majoribus ordinis senatorii; familia, tum Americanis in terris, tum & apud nostros, clara præminebat. Nomini parco; ne propinquitati sanguinique tanti juvenis, crebriore fatorum illius memoria, dolorem refricem: &, utcunque sepultam jam, inductamque recordationem, significantiùs hoc stylô, quam consultiùs, exulcerem. Moderatiore temperamento, neque tamen penitùs conficto; propter arctissimum *sodalitii* nexum, *Companerosam* eum nuncupabo. Vocabulum hoc, & historiæ fugabit obscuritatem; & nominis gentilitii supplebit dignitatem. Is ergò talis,

me secutus erat, nulla sua luculenta spe, sed potius mei charitate; cujus usu capi cœperat. Digressus paterna domo, siccis genis; vectusque per omne Pacificum, & Archipelagi profundum, ultrò citròque; non cursu tamen, non recursu, non tot discriminum conflictu, depulsus à cæptis est; ob id unicum, à latere meo ne divelleretur. Ad extremum (quod stupeas) cum e navi me PEDIOSA, suis violentis obtestationibus, extraxisset: COMPANEROSA, solo mei studio, non ulla melioris fortunæ spe, consectatus est; in omnia sortis utriusque, prava secundàque firmus & obstinatus. In me (fatebor ingenue!) non reperiebam; quibusnam meis promeritis aut ornamentis illectus ille, plus uni mihi, quàm cæteris omnibus, tribueret? At tribuebat certe quidem; & plus soli, quàm universis. id, quod ego gratæ potius amici memoriæ; quàm ostentationis vanæ sterili gloriolæ, relictum ad posteros velim. Sociorum porrò nulli molestus aut asper: sed interim nulli quoque mancipatus, aut juratis affectibus illigatus, colebat omnes; adamabat unum. Hujus autem discriminis specimen, in ipso (quem toties pono) PEDIOSA nuper ediderat; manifestum & indissimulatum: cum homini languoris jam ultimi (sicut suprà retuli) suppetias imploranti, COMPANEROSA nec manum porrexit, nec aures adeò vel animum inflexit; quanquam nominatim accersitus & inclamatus. Id non inhumanitate reor, sed prudentia quadam gestum; ne scilicet comitatui nostro moram & nodum innecteret. nam & me viderat instantem itineri; proximéque subsequentem.

Hic igitur tunc etiam à me sejungi, piaculum habuit: quem cernebat anxia sollicitudine discursare, munitiori secessui pervestigando. Restabat Alpium illarum editissimus vertex; multis adhuc passibus, & animæ lucta, superandus. In hanc

(vix

(vix adhuc tenui luce superstite) perreptavimus: premebàtque mea præeuntis vestigia COMPANEROSA ; virili dissimulatione. Nec me pœnituit suscepti laboris; operæ repertô pretiô. Quanquam enim (ut præalta tum bruma) creberrimis imbuta nimbis humus; ne summis quidem a jugis uliginem, & palustre cœnum excluderet: quanquam , præter hæc , uterque nostrum (telæ spissioris penuria) lineis duntaxat amiculis operti, cunctas hyemis injurias exciperemus: tamen misericordis naturæ providentia , nobis in ipso montium apice genus quoddam arborum exoticum præparavit; in tabernaculi formam. Erant hæ , stipiti truncòque præquam alto; ramorum densitate foliosa : nec adhuc frondium virorem æstivum brumæ vis destrinxerat; quippe stirpium æterni veris. Commoditatis porrò tutelæque caput erant ; termitum ac pendentium surculorum flagella, betularum in ritum , ad terram demissa ; totaque stirpis extremitate quaquaversum , velut per circulum , defluentia. Diceres; artificiô frondatorum , aut aliquo sylvæ Geniô, structa tentoria : vel certè , civili Naturæ manu , frondium aulæa suspensa; nobisque thalamum in somnos adornatum. Nec tamen , nisi duorum , capax erat intrà ramos , spatium: ut hoc ipsum crederes , contubernio VICTORIAE, COMPANEROSAEQVE , nec aliorum , præparatum. ubi (quò securiores ageremus) velut sepes quædam prætensa virgultorum , arcebat extraneos: superiora verò ; prædensis foliis frondibusque connexa , cœli minas , ac tempestatum injurias , excludebant.

Sub ejusmodi nos arborum unam aliquam , quæ cæteris adversùm imbres impenetrabilior apparebat, concedimus : silentiô tamen mirifico compositi, veluti præsenti rerum sorte contenti magis , quam hilares & læti. Tum , *conceptis ad Deum Deiparàmque pro more nostro, precibus*: mox *& conscientiæ rationibus* strictim *excussis*; soporem captamus. Et

tamus. Et somnus quidem capiti meo, tot malis fesso, statim illapsus est; successu profundo. Non hunc pluviarum assidua ruina; non nocturni frigoris acrimonia; non insomnia, vel dormientium imagines, disjecere. Potius placidè pinguis, ac molliter (ut sic dicam) obesulus; in posteram usque lucem, nisi fallor, duraturus fuit: si per contubernalem licuisset.

X. SED nempe COMPANEROSA noster, *quietis appetentior, quàm constantior*; jam tum ab initio decubitus, concussum gelû fatigationéque corpus, à latere cœpit in latus versare. Non multò pòst (adhuc me semivigili) gemitibus concisisque questibus ululare: suspiriisque subinde vocalibus, subinde malè constanti silentiô suspensis; suam juxtà, vicinique noctem, infestare. donec ad extremum, importuna vociferatione, VICTORIAM, VICTORIAM! inclamando; meum quoque soporem destruxit. Ut *impatiens est omnis inopinatò fractus somnus*; cùm *præsertim ex alto proturbatus est*; ego (fateor) expergefactus, non solùm amicitiam insupèr, sed nec meipsum in arbitrio satis habui. Certè quidem, non sine stomachi notis, clare sodalem increpitans; *Et quid hoc* (inquam) *tam sero noctis nugarum est*, COMPANEROSA? *Scilicet, hoc erat, quod utrique nostrum convenerat; ut, à turba sepositum, & quieti factum naturæque penetrale scrutaremur: ne tu nos quiescere, néve respirare sineres, tuis deliriis?* Jocari namque suspicabar hominem; tam opportuni diverticuli commoditate gestientem: cum præsertim in vocabulo VICTORIAE, perplexus inter serium ac lusum sermo delitesceret; & nominis geminatio, tam in lætitiam posset, quàm in compellationem, trahi.

Verùm ille, nihil immutatis vocibus; iterum accersere VICTORIAM, iterumque, perseveravit. *Quam in operam?* (inquam ego) Tum ille; *Supremam* (ait) *ad operam; & ad animæ jam utique fugientis, abscessum.*

sum. nam, ne nescias, PETRE; *morior! ac, primoribus in labris, paulò post egressurus, spiritus sedet. Accede proinde, per, quidquid sanctum est; &, siquando cunque syncera fide diligentem te dilexisti nunc, in tanto postremæ necessitudinis articulo, palam hoc fac obsequio; quo pretiosius nec ab Amico possum, nec ab ullo mortalium, apisci. Sta, sta, (quæso) saltem ad latus meum; ne prorsus solitarius exspirem. Qui te conscio quoad licuit, vixi; te quoque teste, cùm necessitas exegerit, moriar.*

Hæc tam horrida, quanquam ille, verbis in omnem gravitatem compositis, ingereret: adhuc tamen mihi per mimum & facetias fari videbatur; cunctanter credenti. Nec enim erat vero simile, tam properè, nullòque novorum casuum insultu, defecisse juvenem: præterito die totô perstrenuum, & itineris generosum. Nisi forte (sed *cui succurreret, omnia* tunc *suspicari?*) soli, de toto sociorum numero, venenum in ovo pullòve pridiano, per sortis malevolentiam, obtigisset? Quod tamen, cur tam tarda peste, vel quomodo, sæviret? Rursus igitur (&, mutuæ familiaritatis fiducia, rigidiùs) COMPANEROSAM aggressus; *Per fidem*, inquam! *si potes, quiesce! si non potes; at alienam saltem quietem ne vexa! Silentio sopor; non fabulis, neque Saturnalium apinis, ducitur.* Cui COMPANEROSA, sermone simplicissimam in mœstitiam deflexo; *Vellem, vellem* (inquit) *mi* VICTORIA, *Saturnalia nunc potiùs, quam Februa, Lemuriáque, vel Funebria, luderem! Haberemus nos crastini saltem usuram & fructum; ad mutuum animorum solatium, consuetique sermonis refrigerium. Quanto redimerem, etiam unius diecula voluptatem; quam in amici fidelis sinu deponerem? Nunc vero procul, procul illa vetera? longe, sermonum sales, animique per lusus diffusio.* Quæ, cùm dixisset ille: mox (velut ambages longiores perosus) *Se loqui*, disseruit, *in summam constricto sermone: quod solum tunc & unicè loquen-*

dum esset quodque res ipsa cogeret. In foribus mortem esse, cumque morte, facinorum omnium recordationem quotquot unquam ausus foret, in omni retrorsum vita. Subjecit: *Ab his citari se, dicturumque caussam: Illa si caderet, pœnas, incendiàque sempiterna, depensurum. Si quid igitur in me sensûs amici, siquid Christiani cordis ac viscerum esset, irem cursitaremque protinus: ac votorum suorum epilogum implerem. Sacerdotem, qui per omnia maria terràsque nobis inhæsisset; etiam nunc ad animæ suæ luctam ultimam pertraherem. illius in aures se conscientiam suam effusurum. Et (per superos) siquid in me subsidii, siquid spei resideret; omissis aliis omnibus, properarem! Nunc enim Animæ negotium agi.*

XI. FECIT serii doloris fidem COMPANEROS [A]; quòd non solum ultimis moribundorum votis, verum etiam vocum imitamentis, uteretur. Igitur ego (nihil præterea cunctandum arbitratus) consurgo strato; digressusque loco, graves imbre frondes, ad aperiendum exitum, manu divello; sed non absque larga meiipsius tinctura. Perruptis arbustis: ad inferiora montis, pavidô cautoque gressu, me demitto (nam & spissa nox erat; & nullum à sideribus, aut face, subsidium) Dextra deinde sinistraque, prorsum ac retrorsum, omnia virgulta, frutices omnes, excutio; latebras obvias, & petrarum prominentium recessus, digitis prætrectatos, exploro. cumque per viarum lubrica sæpius cespitarem; capite frequenter totaque mole corporis, allidebar. *Sacerdotem, Mystam, Reverendum,* suetis insuetisque vocibus, evoco: qui nusquam tamen erat. Etenim is in remotiora se, prudens & callidus pacatæ noctis, abstruserat. Errassem igitur ego, conatibus clamoribùsque supervacaneis, ad ipsam usque (sicut reor) Auroram: nisi sociorum nonnemo pervigil, sub arbustis in id usque temporis (incertum qua caussa?) perstitisset. In hunc ipse

ipse me casus & error impegerunt; nihi ta'e suspicantem. Et hic, intellectô, quem & cui vellem; subtiliter repertô laribulo, me perduxit ad virum illum ipsum, quem indagabam. Confestim Sacerdos, quanquam placidum stertens: meas pro Sodali preces, & supremam decumbentis voluntatem, ut decuit, admisit. Ergò cubitu se proripere, moras omnes abrumpere, comitem se mihi jungere: non viæ tantum, sed & doloris, pro dilectissimo multis COMPANEROSA: denique properare prorsus, & omnia pro munere viribusque suis, cœpit expedire. Posteaquam autem & ad arborem, à me commonstratam, penetravit: statim jacentem quem videre non poterat, tenebris prohibentibus: ex gemitu, déque familari vocis sono, recognovit. Ibi, salute data receptaque, solari languentem, est orsus: &, quoniam eum credebat, supra morbi magnitudinem ac periculum consternatum: fategit animos addere juveni. mox, arteriæ temporumque contactu, salutis arbitria colligere: dejectæ menti, spem incolumitatis certam addere: demum cuncta facere, dicerégue: proludiô rei seriæ dexterrimo, comitatéque penitus ad illud tempus accommodata. Progressu deinde sermonum ac solatii, stimulare morbidum instituit (tametsi spontè talium cupientem) currentique calcar addere: talibus ferè monitis: NE *tamen inter hæc sibimetipsi, neve salutis suæ rationibus deesset: utcunque tandem ægritudinis fata caderent. Non utique fore quidem hunc morbum internecinum: sed tantisper tamen, neque Mentis & animæ curam, obfuturam: immo, plurimùm potiùs ad utrumque profore.* Valetudines, etiam prostratas, allevari *frequenter & resurgere*: conscientiis expiatis. *quanto certiùs igitur, hac prævià mentis lustratione, mediocre sanitatis tentamentum dispulsum iri?* Talia memorabat; quæque cætera, trahendis ęgrorum animis, valida sunt, ad immortalitatis curam: quæ sanè, Sacris pręfecti, debent in illo tanto

to rerum articulo, non folùm cogitatione; fed & ufu linguaque trita circumferre.

SED nempe nullius omnino molis fuit, COMPANEROSAM oratione proœmiove præparare; quippe fponte jam fua cupidum divinorum; & idipfum, nec alind, feftinantem. Ei fermo quicunque (quantumcunque pius) redundans tunc, & longior jufto, videbatur. Igitur interfatus tandem Sacerdotis orationem; *Quæso, Domine! potiùs ad rem* (inquit) *& nucleum rei pergamus; omiſſis corticibus præfationum. Dum per mortis adhuc moram licet; morti præparemur, & Deo: tua quidem pietas, noxis meis auſcultandis, ego vero, fideliter enarrandis. Fiat* (inquit myfta.)

Secundum hæc COMPANEROSA *negotium* orditur, *omnium ponderoſiſſimum; totius* (ut mihi quidem ex mora temporis videbatur) *præteritæ* juventutis & *ætatis accuſationem*. In eo judicio dum uterque toti funt: Ego, qui tantifper *ſatiſfactum amico* crederem, *ad Aras uſque deducto*; præfentiam meam illis furripio. neque corpus duntaxat, fed etiam aurium minimum quemque fenfum ratus fubtrahendum: propemodum irafcebar COMPANEROSÆ; nonnihilo clarius, & pæne cum clamore, fuam cauffam tractanti. Ne reus igitur, etiam unici percepti criminis, apud me peragerer: longius fecedo: repertòque, quod commodiffimum apparebat, quietis alio diverticulo, fomnum intercifum cupide refumo, connectoque.

XII. SOPORIS, quantus fufficere poterat, relibato fructu: fub noctis medium expergifcor: & ad COMPANEROSAM, valetudinis illius anxius, revifo. Ducebant me languentis ad locum (etiam fine facibus & fideribus) ipfæ jacentis lacrymæ: claro cum fingultu denfatæ: necnon, intimis e fenfibus proruptæ, lamentantis voces; Sociabat, prolixo fermonum tractu, cum DEO cælicolifque colloquia. jamque *glorioſiſſimam* TRIADEM,

&,

& , *cum* MARIA IESUM , ingeminabat : alias *Misericordiam* , & *malæ voluntatis veniam* expoſcebat. interdum , late reſonante manus ictu ; pectus & præcordia , tanquam per vindictam , afflictabat , & , quid multis ? Totus erat in pœnitudine delictorum ; tanta , quantam egomet fatis meis exoptarem ; quandocunque , decurſis vitæ ſpatiis , illa mihi ſuperventura ſunt. Accedo proinde: dimoveòque,ſicut antehac , pluvia fluentes ramos : qui (velut dixi) virgis ad ſolum uſque flaccefcentibus , dependebant. Nequid autem formidinis ille , vel errois , adventu meo , conciperet : voce mihi familiari facillimé-que recognoſcenda , præloquor : PETRUM *adeſſe* VICTORIAM ! ſimul placidiſſimis me paſſibus intro fero ; proximuſque ſecundum decumbentem conſiſto. Solus erat , & ſibi plane , ſuiſque curis relictus: digreſsô jam , ad ſuum cubile repetendum , Sacerdote. COMPANEROSA , ſimùl me ſenſit : gaudiô , quantum ſpiritus ſemiextinctus caperet exultans, *Cœleſtes* (exclamat) *tibi gratiam* , *mi* PETRE , *referant: quando mortales parem referre non poterunt. Nam ſolus tu fugientem jam animam , extrema , quoad potes , lacinia retentas , & inhibes.* In hæc dextram ſuam dexteræ meæ , nexibus intimis inſertans ; læva medium me circumplectitur. Multum inter hæc [ne me quidem ſiccô] collacrymatus , morbi ſui ſedem ac violentiam orditur deſcribere. ſed multò tamen effuſius amoris in me ſui magnitudinem ingreſſus exprimere. ſimplicibus obviiſque verbis : in hunc fere modum diſſeruit , & ; *Debet* [infit] *hoc ipſum eſſe tibi pro teſſera ſynceritatis meæ : quod per multa membra potiùs & interciſa ſermonum , non phaleratis periodis , & in ſeſe cum artificio refluentibus circulis , ad te verba facio. Diſerta ſatis hæc erunt: ſi ſatis ex affectu. Quod manum implico manui: quod amplexu corpus amicum inſtringo : quod , ſicut animi dictat ſenſus , inornatam orationem texo , cum neglectu facundiæ: velim, mi* VICTORIA, *candori magis meo quàm morbo,* tri-

tribuas. Quanquam, extra controversiam! potes tu morbo *quoque tribuere:* qui *profecto* verba non quærit, sed ex rapto somit. Amor *autem (quo magis etiam langueo, quàm valetudine)* potius, quid dicat, quam, quemadmodum dicat, intentus est. *Quod si vel maxime nunc eloquentiæ locus esset, & tempus (quod tamen jam totum Animæ debetur) quid, obsecro, tali rerum mearum articulo, sermonibus expreßius tibi depingerem, ad Amorem contestandum; quam, quod jam olim factis repræsentavi?* Sunt enim Facta, non Verba, Fidelis amicitiæ viva signa. *Conatus autem semper sum, familiaritatis nostræ certitudinem, quotidianis experimentis tibi sub oculos ponere.* Testis *animi constantiaque meæ tuamet conscientia, mei sermonis hujus approbatrix verißima. Testis, omni major exceptione fideque* DEUS; secretissimorum *quorumque sensuum* discussor & arbiter *incorruptus: quem utique nunc irritare mendacio formidarem, ad illius tribunal mox iturus; ubi totius præteritæ mortalitatis meæ judicium ac censura peragetur. Testes denique veritatis, quam proloquor, tot, quot viarum omnium comites: non* PEDIOSAM *non alium quemquam, pectori meo tam firmis infixum fuiße radicibus; ac* VICTORIAM *meum. Cœpit hic Amor ex eo statim puncto; quo primum notitiæ tui gustum delibavi. Crevit deinde familiaritate quotidianâ; donec in sanctißimum Amicitiæ fœdus, sacrosancto nexu glutineque, coaluit. Et hujus magnum compendium fructumque tuli, nec unquam pœnitendum operæ pretium. Poßum enim dejerare tibi,* PETRE, *magnâ jurisjurandi religione; Tot itinerum inter fastidia, tot inter adversa tristiaque, nihil unquam, præsente te, molestum mihi: nihil asperum toleratu visum. Usqueadeò nubem nebulamque mentis omnem, spiritus ille tuus dißipabat; quem intuebar adversum quævis pericula subrectum & arduum. Animi mei (siquando subreperet) mœstitudinem, difflabat alloquiorum tuorum aura; turbatumque cordis statum, obtutûs tui serena lux componebat. Hæc mihi commoda conferebat*

præ-

præsentia tua. quæ verba mea, velim non in adulationem, hoc præsertim tempore; sed in testimonium veritatis, bonamque partem, accipias. At è diverso, tam dilecti mihi capitis absentiam, (etiam brevissimam) accipiebam dolenter: &, (siqua fides est, impatienter amantibus) propemodum ad procorum, *sed honestam tamen, intemperantiam: cui* quævis mora, longum tempus est, *Ut totum semel expediam: Esse sine te: mihi quoddam exilium, & extrema Thule: vel siquid aliud est remotiorum Insularum in orbe vestro, videbatur. Et sanè nunc etiam, dum loquor, dum hora mihi summa devolvitur: non tam amara mihi mors est eo nomine, quod à corpore spiritum divellit. quid enim privatim, & solus lugeam illud, quod universis lex indixit? Efflictim autem, eo potiùs titulo, torqueor; quod hæc ipsa suprema necessitas à sodali sodalem avocat: & violenter abscindit. Non est igitur, cur te cruciet magnitudo languoris mei: qui, quantumvis vehemens atque gravis, tui tamen desiderio remissior est, & multùm infra cupidinem tuî. Quod si tamen hæc ipsa morbi vis & acerbitas cresceret, altero tanto, quin & decuplo: si [quòd vulgo jactant]* etiam in Perilli Phalaridisque tauro gemerem: *sine dubitatione tibi persuaseris, idipsum mihi toleratu pronum, quin & latum fore: si morbis meis incolumitatem tuam: si morte vitam salutemque, redimere contingeret. Unius etiam diecula lucem tibi prorogare, vel interitu meo, gestirem: tametsi Nestoris, aut Mathusalæ cujuspiam annos, haberem in arbitrio meo. Sed scilicet: aliter visum est Superis, aliter horis meis: ad vitæ præcipitium festinantibus. Harum invidiâ, non tantùm juventus & ætatis, omnis flos: sed etiam paullatim sermo, succiditur: immò [quod utroque mihi dulcius erat] tui fructus. Et jam dudum ad arboris hujus, qua tegimur, radicem, mors adstat, cum ascia, truncatura vitæ meæ, parùm frugi, ficulneam. Jam manum violentam, jam pendentem & libratum ictum, intentat, non alio magìs nomine crudelis & inhumana: quam, quod, hoc ipso tempore,*

re; sub unam eandemque plagam, duo funera simul destinat; & ferrum in Tuam non minùs, quam meam cervicem, torquet. Te namque, comitum omnium (absit verbis invidia, jactantiaque!) fidelissimè spoliatum it; dum me perimit. Te, te, pæne deinceps ad solitudinem redactum; inter ancipitia casuum destituit; incertum, ac pendentem animi; patrione sepulcro potiùs, an peregrino, sis inferendus? Tametsi, quantula tumuli vel felicitas esse potest, & gloria? vel damnum & infamia? Vita, vita me tua (PETRE) *magis in futurum, quam occubitûs, miseret. Hanc inter alienos, ignotos, barbaros, deges: & (quod vel unicum satis esse potest ad miseriam) extra matrem, & Hispalim; extra florentem numeris omnibus domûs tuæ fortunam: quibus in locis, neque* VICTORIA *suis virtutibus deesset: neque, virtuti suum pretium & æstimatio: quippe conspicuo cumprimis Europæorum hominum in theatro. Sed hîc, in America (nescio quibus) latebris, in quibus, vix ultra tres litterulas, omnis eruditio se tollit, quis te celebrabit? In hac morum & gentium incivilitate (quæ recti bonique studia, raro suprà vulgus æstimat) quid adolescenti, polito patriis institutis? quid pietatis cultori, dignitatis pollicear? Quod igitur sæpius jam dixi, dicamque porro, quousque spiritus proferetur: De meipso, quod laborem, nihil est: utpote, cujus jam pridem peracta meta sit. At in te,* PETRE, *tuaque pericula, ceu capitis mihi multo pretiosioris: meus dolor omnis, mea cura, sollicitudoque, consumitur. Hinc etiam fit, ut, hac ipsa stimulante tui cura, te magnopere rogem: Ne (quod in amicissimorum funeribus assolet) interitum meum tam pressè feras: ut vitam quietemve tuammet disturbes. Divellimur quidem & manifestum hoc est: ac divellimur spatio, quo distantius reperiri nullum potest: Mortis ac vitæ, Spirantium & Extinctorum, Lucis atque tenebrarum. Sed istud corporum duntaxat est, oculorumque divortiúm: quorum utrumque,* fluxis in rebus, & ipsum fluxum est. *Animorum autem & sanctorum affectuum, æternus erit inter nos, & indiremptus nexus. nam & ego tui memoriam,* quan-

quantam indulgebit futura mihi vita, sollerter tuebor, & Tu sepulti COMPANEROSAE *mentionem, ad omnes aras, crebra deprecatione, renovabis. Illic spiritum, subterranea supplicia promeritum, misericordi lacryma refrigerabis, hoc ego te, per quidquid divinum ac sacrosanctum est; efflictim, & obnixè rogo; memento quaso, memento mei sæpe,* VICTORIA! *mecumque caterorum omnium, quibus adhuc apud manes debitum & nomen restat expungendum.*

ILLUD *insuper (quoniam ægriùs sensim ægriusque verba submolior) extremùm abs te peto, mi* PETRE; *quod, obsecro, ne detrectaveris.* PANAMAM *reversus (reverteris autem sine controversia, non ita multo post hac) propinquos necessariosque meos, excessum meum edocere, ne cuncteris. Et quoniam quorundam in Panamensium ære nominibusque sum; nomina, creditoribus conventis, dissolvas. Poteris autem è patrimonio meo; quod penès curatores & consanguineos meos desidet, consulari (sicut scis) senatoriaque dignatione conspicuos, & ceteroquin ab opibus luculenter instructos. Ad horum nihil, difficiles eos aut pugnaces reperies; quippe, juris omnis non modo consultos, sed etiam tenaces & accuratos.* Quæ cùm rogaret COMPANEROSA; simul, mirificâ memoriæ fide, singulorum, quibus obstrictus esset, nomina cognominaque recitabat. Crederes; ex accepti tabulis eum lectitare. Cujus industriæ proinde tam religiosæ, nec ego quidem deesse volui: sed continuo palimpsestis meis chartis, per stylum, intuli: ne cujus mihi creditoris nomen & jus intercideret. At ille pergere sustinuit: & lacrymis interfluentibus: *In eadem* (inquit) *urbe Matrem quoque reliqui, patre jam vivis exempto; miseram, quantum quidem ad hoc pertinet, & superstitem fatis itinerique meo. Quam equidem, molliora de me promeritam, durus filius reliqui, peregrinitatis aliquo, sed tui majore, studio pellectus* [& hæc cùm diceret, ex similis admissi recognitione, mentem etiam meam, quamvis non id quærens, transfigebat, teneriore quodam desertæ paren-

parentis sensu suspirantem) *Huic* (pergit ille) *verbis meis supremum vale dices. quod equidem de calamo maluissem, quàm ore transmittere: si tam manus adhuc ad officium epistolæ; quàm vox ad mandata, sufficeret. Futurum fuit hoc scriptum, genitrici pars magna solatii; quantumcunque post se relinquere possunt extincti. Fuisset aliquamdiu dulcium materia lacrymarum, manus filii; matris, etiam in morte, memor & reverens. Nunc illa tamen flebit nihilosecius (sed amariore luctu) domus suæ duplicem ruinam: ut, quæ sub unum fere tempus & viduitate jaceat, & orbitate, prostrata. Tu tamen illius afflictum caput allevabis,* PETRE, *fulciesque: si matri, pro* COMPANEROSA, *quem amiserit, teipsum, filium longe naviorem (neque dubium, quin etiam probatiorem) substitueris; adoptione mea (siquid ea tamen in jure civili valet in omnia Filiifamilias solemnia transductus. Te mihi subrogatum volo; declaroque. Denique tantum* (ait) *quod suprema tibi lingua mandarem; nec plus, habui. Nunc, quoniam ad lineam ultimam meus halitus decurrit: & augustissima voluntas, cui parendum est utique, me suum in forum evocat; vel omnino deinceps, mi* VICTORIA, *sileamus; solis cogitationibus* DEO *loquaces; vel, siquis sermo placuerit, de Numine, divinissimàque* TRIADE, *de* IESU, *Deiparàque, Superisque, commercium sit universum, ac solum. Sed tum præcipuè, cùm arctiùs meante jam spiritu, suprema lucta, vitam inter & interitum, ingruerit (Ingruit autem prorsus,* inquit, *deficitque linguæ ministerium!) Tunc voces atque nomina; tunc apophthegmata pia sententiásque, religiosis clamoribus ingere; quas exspiranti Christiano, scis, esse necessarias. Ita, securior pariter & animosior, excedam.*

XIII. HAEC fatus est æger; eloquentia, supra morem ac fidem, prolixa: sic, ut complures adhuc in horas, aut etiam dies, duraturum spiritum suspicarer. Jàmque mecum tacitus ità constitueram; in languente COMPANEROSA plus imaginationis esse, quàm discriminis; utpote tam

præter

præter promiſſa ſua, facundo; cùm, repentè juvenem linquere vitalis calor cœpit. Tunc percommodum, perfractis aliquantiſper tenebris, atque frondibus; lunæ nitor redierat: ad cujus ſplendorem licuit univerſum morientis habitum contemplari: qui tam funebris jam erat; ut planè tandem mihi, diſcedentis è vita, fidem faceret. Tremere manus; palpitare præcordia; pallore ſudoréque gelidô totum ſublui corpus, oculorum acies hebetari; labia, ſubeunte cæruleo livore, ſuam purpuram dimittere: dentes ad horrorem rigere nudarique; contentius laborioſiuſque meatus animæ trahi. Lacrymis ergo teneritudine nativa ſublabentibus; fugientem ſodalis ſpiritum, quibus poteram, verbis aggredior, atque proſequor, *Meminiſſet in primis, cujus manupotentiaque productus; cujus ſanguine recuperatus, cujus lavacro regenitus, in ſpem ac jus Filiorum Dei veniſſet! Ad illam æternitatis beatæ poſſeſſionem, hanc unicam eſſe viam, hanc portam & veſtibulum;* In CHRISTO IESU vitam, in eodem obire mortem. *Si fortè, diffidentia puſillanimi, ſuæ vitæ rationibus diffideret, allevaret animum, & ſuos mores præteritos innecteret inculpatis* CHRISTI *moribus: pauculoſque ſuos annos, triginta tribùſque noſtri Servatoris annis, innocentiſſimè tranſactis, illigaret. Quod ſi præterea fatorum & interitûs horrida fugeret, pro comperto teneret; Exceſſum è vivis; terrorum omnium formidabiliſſimum eſſe, videriquè, ſed profanis duntaxat & impiis. Piorum autem, & qui toti Deo niterentur, abitum, funere* CHRISTI *regis, & illius* CRUCE *doloribus, conſecratos ac demitigatos eſſe. Si vero, ſuper hæc omnia, ſcelerum illum multitudo circumſtaret, ſi præcipitis adoleſcentiæ lubricum & errores mentem concuterent, adeſſe promptiſſimum adversùs pavores omnes robur,* CHRISTUM *eundem, flagitiorum victimam, & ſcilicet* FILIUM DEI, *propter nos afflictum & excruciatum. Eſſe præſto, conſcientiæ delictis æſtuanti, refrigerium, è*

QUINQUE vulneribus; *cen totidem* Fontibus *perenne salientibus*. *An vero frustra, nostros ob oculos, pendere* DEI *Misericordiam: dispassis brachiis, ad reos omnes amplexandos, qui modo complexum ambiant? Hanc enimvero promptam semper & alacrem resipiscentibus; interdum in ipsa morte vivaciorem elucere visam. Et vero magnis & efficacibus exemplis. nam, cur alioquin sub* CRUCIS *trabe meretrix* MAGDALENA, *suspensi pedes stringeret; & fluentem cruorem lamberet? cur hostes, qui Gloriæ Regem in crucem sustulerant, eum ipsum culpæ deprecatorem sensissent; quem habere debuerant accusatorem & vindicem? cur, nocens tot homicidiorum, Latro, sub Paradisi promissis ac pactis, absolveretur? cur, Inferis debitum ac devotum caput, repentè pro pœnis sempiternis, æterna Cœli præmia reportaret?* Non posse, neque delictis nostris spem; neque spei delinquentium, CHRISTI clementiam, claudi. *nam eorum alterum esse sine legibus, & limitibus: alterum omnino sine fundo. certeque, vel unica Misericordiæ guttula, syncereque dolentis lacryma; cupidinum omnium & Tartarorum incendia potenter extinctum iri. Respiceret etiam (siquid orthodoxæ pietatis imbibisset) respiceret* MARIAM, *Dei parentem! semper illam quidem resipiscentium patronam, sed tamen supremâ potissimùm hora, præsentem & facundissimam advocatam. Misericordes illius oculos vix efficaciùs ad nos ulla re trahi, quam indimota spe virginei subsidii: quotiescunque mortalium exspectatio, cæteris omnibus opibus se destitutam reperisset; & sub optimæ Matris pallium convasasset.*

Dicentem hæc, interpallare sustinuit COMPANEROSA; morituris jam & hiulcis vocibus. nam; *In* CHRISTO *semper* (inquit) *Virgineque Matre, fiduciam mea summam defixi, vivens, defixam & ratam habebo, moriens. Eâ sine, nemo religiosè spiravit unquam, nemo feliciter exspiravit. Hoc ego sicuti verbo profiteor, ità pectore semper conceptissimum retineo. Sed tu,* Victoria, *tamen interim* [adjicit] *mihi testis assistito,*

qui

qui religionem meam, & hominis Catholici notas, ad posteros omnes, clara significatione cupio vulgatas. Vides; in plura verba non vigere vocem meam. Ergo tu mihi Symbolum Apostolicum *lentè vocaliterque prai. Sequar equidem, quoad potero.* Libenter ultimo COMPANEROSAE voto morem gessi. néve pietati tam seriæ deessem; *Duodecim Articulos* (mysteriorum nostrorum compendium) semel clara recitatione, mox iterum, & clariore, sum præfatus. Ille verò, præloquentis verbis ad syllabam inhærens, duravit hactenus: quoad secundæ symboli recitationi meta fuit. Tum enim & illi respondendi finis institit; concidente lingua. Quod ego, simulac sensi propiùs applicitus, majore vi, vocisque sono, IESU nomen, ac MARIAE, morientis auribus ingero. Deprehendebam interim totius halitus internecinum silentium. sed, ut eum de manifestiore vitæ fuga convincerem, oppono labiis manum: &, animæ nullis deprehensis reliquiis, statim *Mortuum proclamo; quia mortuum (nec aliter) sentiebam.*

In hunc igitur modum, diem supremum explevit, amicorum intimus, COMPANEROSA, natus ac factus in omnia corporis animique décora: quanquam nondum ad plenum acto septimo decimo vitæ suæ natali.

XIV. VISUM est; oculos extincti, priusquam penitùs obrigescerent, ex amicitiæ recepta lege, supremùm claudere. Dum in eo pietatis officio totus sum, enimvero tunc primùm me (priùs animosum firmùmque) cœpit sævus quidam horror circumsidére. nec mirum, quippe funerum funebriùmque nullo nec usu magnopere, nec adeo conspectu, præparatum. Spissabant eam formidinem (humanæ trepidationis ingenio) præter inane cadaveris terriculamentum, simul multa cætera: *verumtamen vana pleraque, tantùmque pueris ac mulierculis*

ad timorem grandia. Talia fuêre: Lunæ ſplendor, Paullo priùs redditus, & mox iterum fugitivus; tenebrarum inſolens denſitas; noctis reſiduæ deforme ſilentium. præter hæc verò, recrudeſcens ſtillicidió nimbus; & ventorum ſonantium procella, ſylvis implexa: tum ramorum inter ſe pugnax colliſio: foliorumque ſeditioſus fremitus; & frondium ramenta, non ſine ſtrepitu, divolitantia. Super hæc autem, omnibus gravior malis, *Solitudo; formidinum omnium genitrix.* In hac enim: ne fortè COMPANEROSAE ſpiritus, ſuo tribunali digreſſus, me ſpectró circumageret: metus ineptus opprimebat.

Quod *in terroribus* igitur (*æquè vanis veriſque*) *ſolet eſſe proximum*: id mihi tum uſu venit: nam ſudore frigido, per omnes proruptο venarum meatus; *artubus omnibus, totoque corpore, ſuccutiebar.* Immò: Quid priùs tunc, quid poſteriùs adgrederer, aut quorſum omnino me verſarem: penitùs exactum cum animo non reperibam. Nam, & deſerere Sodalem extinctum, genus videbatur impietatis: &, eidem aſſidére, vel adversùm intueri, mortis nova quæpiam ſpecies. Quanquam igitur, ſupervacaneô mentis ſcrupulo, non raro mihi veniret in mentem, dubitare; num omnino jam animam egiſſet Sodalis? an quædam adhuc ſpiritûs particula ſcintillaret? *credere tamen* multò *malebam, quàm,* explorante contactu, *ſcire.* Quod unicum ergo ſupererat, quòdque tam amicitiæ, quàm timoris legibus, ſatisfaceret; indulgebam effusè fletibus: & Amiciſſimi juvenis rapti deſideria, cum mentis incredibili dolore, retractabam. Sed iterum in animam, iterumque redibat dubitatio; Prorſuſne vitam complêſſet ille, cujus animam, tanquam meammet, amabam? Hôc perplexæ cogitationis æſtu raptus; poſt horæ propemodum intervallum, adjacentem revertor. Mox, *vincente metum*

amo

amoris magnitudine; manum meam nudam nudo cadaveris pectori (neque negligenter) apprimo. Dictu, crediture mirum! Sive prodigium istud fuit, tam cunctanter recedentis vitæ; sive (quod propiùs verum est) mixtâ formidine, nonnulla tactûs delusio: sensi planè caloris tenuissimi, quasi favillam aliquam; sub emortua cute gliscentem ac palpitantem. *An potius, (quod sæpius usu venire cernimus) digitorum tangentium nervi subsultarant? & æstuantibus ipsa trepidatione venis; motus proprii corporis, visus est motus esse cadaveris?*

Sed, quidquid illud fuit: id non multò pòst in teporem, mox etiam in frigus ac rigorem migravit; qualis funeratis genuinus & perpetuus esse solet. Itaque tunc primùm bonâ fide credere sum ausus; COMPANEROSAM *plane vixisse*. Quid facerem? non poteram è fatis hominem, nec artibus ullis, neque votis, revocare. Proximum erat igitur; ut perditum, ducerem perditum: & extinctum, inter depositos relinquerem. Ac sanè *crescebat, ex ipsa mentis inductione, mens & audacia*; tractandi jam, & ultrò citròque versandi funeris, tanquam per indemnem assuetudinem, usu collectam. Ergò mœstitiam atque curas in quietem; & fatiscentes oculos ab excubiis in soporem, inflecto. Sed capiti, multis imaginibus lassato, pulvinus in somnum deerat: nec præstò tamen erat congruus lapis, aut cespes; quem cervici subjicerem. *Necessitatis* igitur usus *ingenio*, quæ *nec absurda quidem repudiat*; COMPANEROSAE jacens corpus (memoratu quidem lugubre, sed tamen verum!) transversim, cervicalis more, dispono; dispositoque, militariter, occipite tenus, superincumbo.

XV. VERUM, talibus fultum plumis torum, non quies ulla; non ipsa naturæ fatigatio dignabatur. Nox quoque (quantula fuit reliqua) tanquam *exsecrata sub scapulis Christianis tam barbaries*

ritus stratum; diurnas inquietudines, & pervigiles æstus, ingerebat. Eratque tanta curarum importunitas; ut pro somno vigiliam, apertis ac pertinaciter diductis oculis, frequentarem; haud aliter, ac Thessalico quopiam veneficio contactus. Duas plus minus horas ea tenuit insomnia: cujus tandem indignatus pervicaciæ, locum illum & arborem, quam occuparam, relinquo; tanquam magicis carminibus prædevotum. Hospitium autem novum indago: repertòque, quod mihi commodissimum erat visum, ad repetendam quietem me compono. Verùm; etiam illic inimica me sors invénit, & invidum somni solum. Ferreos, ac vigilare pertinaces oculos, ad usque principium lucis, tenebam; contumacissimô rigore suspensos surrectosque. Dictu mirum! ne *concludi* quidem dignabantur *quod tamen, etiam simulantibus somnum, facillimum esse solet.* Id quod tum (& antehac sæpius) venit in mentem, admirari; *quibus de caussis homini quies, etiam in summa dormiendi necessitudine, non succederet? An, quod per curas, & formidinum æstus: humor, quem soporando cerebro physici necessarium perhibent, absumptus & exsuctus est? An potius legitimæ requietis tempus, natura suis horis ac terminis circumscribit? quod ipsa nec anticipari patitur, intempestivo, vel affectato, torpore: neque, si sponte venerit, superbo neglectu præteriri. quod tempus tunc, quoniam jam dudum avolarat; simul etiam cupidinem quiescendi, somnumque totum, una secum avexit.* Quidquid erat illud; ad pervigilium, tanquam devotionibus, damnatus eram. Accedebant autem ad hanc impotentiam (præterito metu non minùs importuni) motus cogitationum; &, super extincto sodali, cum inquietudine recursantes affectus: qui mentem identidem vellicabant, mœror, miseratio, tenera desideria, suspiria gemitusque, de præcordiis intimis prorumpentes. his, spiritum

COM-

COMPANEROSÆ, qua'icunque tunc. & ubiubi regionum esset, inter cœlestes an subterraneos? cupiebam ad nos remeare. Simul, quod stultissimum quidem erat: sed, imaginibus agitatæ menti, penitùs insculptum) tricabar adhuc, & cum credulitate mea priore litigabam; Verene jam, ac totus COMPANEROSA, de vivis abiisset? Cùm revera, de juvenis interitu, dudum omnis natura conclamasset. Inter hæc itaque, similiaque deliria, consultanti mecum; An surgerem, & experimenta funeris certiora caperem? an verò pertenderem, sopori sumendo? nox, horæ, somnus, & cuncta quietis irritamenta, de manibus in solidum effluxêre. Sic desperantem; ipsum tandem diluculum, (quantum esse, continenter pluente cœlo, potuit) excitavit ad labores, diurnasque sollicitudines. Curarum prima potissimaque fuit, extincto supremum officium, & funeris religionem, impendere. Sed hoc equidem per compendium, ac pæne per Saturam (quod ajunt) præstare cogor: æquè manibus auxiliantium destitutus, & exsequiarum instrumentis. Extraho corpus arbustô, jam sanè plusquam exanimatum. &, quoniam me ligo, sarculumve, quæque cætera fossionis sunt adminicula, defecerant; ad gladium, quo latus accingere solebam, verto manum: sed malè memorem, & irritam. Nam ferrum, inter turbam & vestimenta, reliqueram; proximo cuivis commendatum. Tellurem igitur (quà tractabiliorem illam deprehenderam, ac sequaciorem) digitis emolior: unguiumque laboriosis conatibus, argillosam glebam in tumulum aperio; legitimumque corpori conditorium. Huic infero cadaver: illatumque, recompositis, quos effoderam, cespitibus, sollerter induco. *Deficientibus etiam undis lustricis*, & aspergillo, funeribus solemni; *substituto calidum lachrymarum imbrem, ex oculis meis.* Sic universum socialis humatio-

nis obſequium claudo: flexîs, ad extremum, ſuper monumentum poplitibus: unà cum precatione. Talibus autem raptam animam votis & affabar & proſequebar: gemitu potiùs ac mente, quàm ſonoris vocibus, prolocutus: &: *Proficiſcere* (dicebam) *anima Chriſtiana, de mundo! De corpore digredienti, ſplendidus Angelorum cœtus occurrat! Ignores omne, quod horret in tenebris: quod ſtridet in flammis: quod cruciat in tormentis. In Paradiſum te deducant Angeli! ſuſcipiant Martyres: & in civitatem ſanctam Ieroſolymorum te perducant!* Hæc, è funeralibus Hiſpalenſium libris, decantari ſæpiùs audieram: ex opuſculo quoque precatorio, quod *Hortulum Animæ* vulgò nuncupant, familiariter edidiceram. Quæ tunc commodùm, & in tempore, *Commendando* Sodalis quoque *Spiritui*, ſubierunt animum: mœſtum licèt, ac tot unius noctis calamitatibus multipliciter oppreſſum.

AR-

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER VII.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *VIctoria, regressus ad Socios, Companerosa narrat excessum. Aqua dulcis penuriam insueto cibo supplent, & consolantur.* Commentar. pag. 201.

II. *Montano descensu prolapsus Petrus, spinis Americani rubi pedem induit.* Comment. pag, 201. fin. & pag 202. princip.

III. *Præter corporis reliqui lacerationem; tres paliuri aculeos in planta deprehendit: quorum duos, mox evellit: tertio non sequente. Petri multiplex atroxque doloris sensus: quo tamen saviente, interim ad Socios utcunque regreditur.* Comment. pag. 202.

IV. *Ioannes Pedrosa, ad languentem Petrum adductus, alloquio humanissimo despirabundum allevat. Spinam tertiam, superstitem, illius è planta evellit: cujus granditas, & doloris sensus, describuntur.* Comment. pag. 205.

V. *Vulneris intolerabilem sensum, Victoria consulto, sed medicaminis spe, incendit; intincto marinis aquis sauci-*

sauciato pede: neque sine fructu. *Mox, regressus contentione irritatam plagam, obligat: secundum littus cernit, & obdormit.* Comment. pag. 270 &c.

VI. *Expergefactus, Pediosam excitat: cum eo Socios cæteros antecedit, & crudis vescitur cancris. Flumen quoddam ingens introgressi, regrediuntur, amplitudine alvei periculoque deterriti. Subinde cæteri quoque superveniunt; numero tamen admodum imminuti. Quibus placet, ratem in amnis trajectum concinnare.* Comment. pag. 210, 211, & 212.

VII. *Cancris, temerè inventis; neque multò post, fructibus peregrinis (ad fluvium, & in nemore, quæ describuntur) Socii pascuntur: è quorum, per formicas exesis corticibus, etiam sitim restinguunt. Ratem operose, tardeque admodum struunt. Petrus à cæteris, deliciarum caussa, in nemus secedit.* Comment. pag. 213, 214, 215, & 216.

VIII. *Inter hæc illi, rate expedita, flumen transmittunt; & in maris altum abreptantur. Victoria post hæc, è nemore suo redux, suos nusquam inventos, frustra vocat & inclamat. Jamque solus in ripa destitutus, calamitatem suam feris ferisque lamentis prosequitur.* Comment. pag. 217.

IX. *Victoria, ab Sociis tandem, eminus conspectis, tranare fluvium jubetur, adolescens nandi penitus insciens. Pediosæ, & vexilliferi quondam sui, cohortationibus animatus, tandem preces ac vota Deiparæ Virgini nuncupat, felici trajectus impetrando.* Comment. pag. 129.

X. *Numinis clementiæ, Mariæque patrocinio innixus Petrus fluvium, discriminis alioqui plenum, omni sine periculo, atque etiam labore, superat, Sociisque gratulantibus restituitur.* Comment. pag. 222. & 223.

PERACTIS in hunc modum inferiis, monte degredior; & ad plana sociosque me recipio. Quibus, posteaquam COMPANEROSAE supremum inopinumque morbum; mox etiam excessum & exsequias, ex ordine retulissem: affectio tenera plerisque lacrymas prolicuit quibusdam etiam, similis fortunæ metus est subortus, *repentina fata paventibus, in tanta rerum humanarum incertitudine.* Placuit nihilominus profectionis instaurandæ labor: & (si fortè se sors nostra corrigeret) exspectatio successuum meliorum. Sed nempe tædiorum laborisque non minùs illo die, posteroque, quam præteritis, exhauriendum veniebat. Per virgulta primùm & fruticosa loca (plerumque multùm intricata) penetrandum erat: cùm interim, collapsas inedia vires, non panis, non ferina, non aliud mortalibus suetum nutrimentum, erigeret. Necessitatis itaque subigente lege, tandem arborum plantarumque sylvestrium radices, cultris exsculptas, in cibum vertebamus; insupèr habita stomachi nausea: quæ tam insolens pabulum refugiebat. Cæterùm his radicibus: quantumvis crudis & insipidis, tamen istud inerat commodi, quod, pluviarum per omnes illos dies noctésque defluxu continuo, germina fibræque subterraneæ cunctæ permaduerant: profundissimè demissis in solum imbribus, & ad intimum perrigata terra. Quo fiebat; ut, nimbis jam exactis, liquoris tamen & succi copia, nobis fontanæ penuriam efficeret tolerabiliorem: sitisque remedia suppeditaret.

II. VENTUM inter hæc est ad montis cujusdam immane dorsum; præceps, abruptum, & arbustis atque fruticetis horridum: cujus extrema, littore maritimo stringebantur. ad dextram enim, crepidinis ingenti tractu, Pontus procurrebat. Il-

his igitur jugis Alpestribus descendendum erat: deruptis ut plurimùm præcisisque confragis : sæpe lubrico, sæpe lapsibus, ac prona ruina, subversis vestigiis ? gressu prorsus ancipiti molestissimòque : neque simplici tantùm incommodo. Namque, nec providere satis concessum erat, adversùs casum : obstantibus in descensu virgultis : &, quoties corporum moles prægravarat labantes ; irrevocabili, longoque ruinæ tractu, per præceps auferebamur. In fine, vel ad extantes arborum frondiùmque stipites proturbati ; vel non provisis obviorum veprium aculeis impacti, periclitabamur.

Me quidem, *ad omnia mala sortis puncta natum*, calamitas *nec ad mare quidem* & littus ; *nedum ad Cœlum & Paradisum*, *ire sine* SPINIS, *permisit*. Ecce namque ! novum supplicium tormentùmque, pedibus inflictum ! tanquam pœnarum nihil in vulneratione proxima, lacerato femore, contigisset. Dum enim (haud ità procul littore) reliquum declivis dorsi, properatiòne malè consulta, decurrere, breviaréque conor : ipso festinationis studio, velut impetu propulsus, detrudor ; ac præceps devolvor. Inter decursum porro, cujus cohibendi jam nullo modo potens eram : plantarum unam, excalceatam, ad paliuros obstantes peratrociter affligo. Genus est hoc Indicæ spinæ sylvestris ; trunco pariter ramisque spissis ; aculeis autem, non qualibus Europææ, brevibus, macris & semidigitalibus : sed in præcrassam longitudinem, & veruti figuram, exeuntibus. Sentires ; cum solo barbarico, germinis etiam hujus mores & formam, concordare.

III. TAM sæva tunc igitur peste, vi moléque tota devolutum pedem, indueram. Sed (quod in atrocibus plagis usus fert) ad primum recentis vulneris calorem, aut nihil, aut vix notabilibus punctiunculis, indolui : quippe stupente sensu, sanguiné-

gnineque fluxum dissimulanter suspendente ; propter ipsam penetrationis immanitatem, & altitudinem. At, simulac de lapsu gradum recollegi; plantis, &, ut opinabar, incessûs officio pristino, restitutus: tum enimverò, tum primùm diris intimisque cruciatibus mactari sum cœptus. Statim itaque, proxima quaque capta sessionis occasione ; pedem saucium exporrectum, oculis atque tactu sollerter exploro. Tres reperio truculentos è ligno mucrones, clavorum instar : qui cruore largo, non jam rorabant, sed ad rivuli propè morem scaturiebant. Nam, ambulandi standique pertinacia, pressum initiò sanguinem, protervè prolicueram. Eripio statim, reluctanti licèt plantæ [spinas dicam, an planè radios duos?] & eos ipsos scilicet, qui manûs extrahentis imperium promptiùs secuturi videbantur : quique præcipui doloris incendium suscitarant. Eos cruoris, non tam profluvium, quàm impetus quidam, velut e siphonibus propulsus, consequi cœpit.

Sed parva visa sanguinis jactura ; dummodo plagæ se furor remitteret. Ea, tertia sui parte, resederat adhuc intrà nervos. Præter plurimam enim reliqui corporis lacerationem ; unum insuper in calce telum sæviebat : quantò latentiùs profundiùsque, tantò confidentiùs, & implacabiliore cruciatu. Nitebar equidem & tertiam istam spinam eruere : cæterum, linquentibus animi membrorumque viribus, irrito successu. Quid ; quod vepris præfracta radix, non permittebat se prehendi? manumque correpturam, intractabili latebra fugiens, eludebat? Quare desperata tandem evulsione, cesso ; paliurumque retineo. deinde, quod unicum supererat; ad littus atque socios, claudicantem gradum adurgeo. Quo posteaquam testudineis passibus perveni : reperi comitum plerosque, sed alium alibi ; super æquoris marginem sparsos, ap-

pulisse. Quærebant suam singuli quietem atque situm; suis quisque rationibus accommodum. ego verò, remedium, atque medicum. Nam tanta fuit infixi doloris rabies & crudelitas; ut nullo me loco conquiescere, nullo recreari solatio, pateretur. Vix spiritus, & vitalis aura mihi meare: linqui mens atque præcordia: vultus crebris palloribus albari; fugere vigor & acies oculorum. Ad summam! semianimis, ac pro deposito, jacebam. Nec erat hæc muliebris & evirata quædam imbecillitas. Caussæ, casusque sanè graves; non valetudinem tantùm, sed & animam, obsidebant. Inprimis; reliquiæ terrorum atque consternationis, ex recenti COMPANEROSAE funere. dein, moles ac languor itinerum: tum, corpus universum rhamnis & stipitibus concisum: ac (super hæc omnia) defossa, sub ima solea, nequam & barbari furoris spina: quæ fluentem ex aliis undique vulneribus cruorem, alio novo, dolosioréque tormento, cumulabat. Ad hæc; biduana jam inedia, sudor ex ambulatione peramarus, ac perpetuus tridui præcedentis nimbus. Hujus, tametsi denique finiti; tamen assiduus mador, nullis unquam solibus, nullius pyræ fomentis, ab amictu pelléque depulsus fuerat: cujus proinde gelido rigore, tametsi roboris aliquid habuissem, tamen amisissem; propter continuam illuviem & squalorem. Ac neque tunc quidem horum, quæ dixi, malorum finis. Nox enim quarta jam adrepebat; non minus atroci pluvia minax & inhospita, quàm antecedentes sese præbuerant.

IV, TOT igitur simul incommoda, meam adolescentiam, veluti conjuratione, prostraverant; nec, quid priùs posteriùsque facerem, succurrit: donec PEDIOSAE mei demum in mentem venit. Illum tunc, per devia perviaque littoris me quæritantem; immodica sollicitudo longiùs abstulerat: a. (*quod in cura nimia plerumque fit*) *viarum erro-*

intrica-

intricarate. Et hoc ipsum ignorabam ego; sed (uti reor) inscitia, non improspera. quoniam alioquin & hoc PEDIOIAE malum, ad augmentum fuerat mei doloris valiturum. Sed ego, velut dictum est, errorum hominis ignarus; eum, tanquam unum de comitatu, turbæque mixtum, inclamo. Cum non responderet: suspicatus idipsum, quod erat: è proximè stantibus unum quempiam precibus adgredior; qui mihi, pedibus capto, PEDIOSAM accersat. Et ille nec tardus, nec infelix indaginum, socium, paullò post repertum, adducit: multis quiritantem, lamentantemque, quòd neque casui meo (nam exposueram homini) neque levamini, præsto fuisset. *Quin etiam, tanquam vagum (inquit) & circulatorem te quæsivi; cùm litus omne circum, ac promontorii prærupta, cursitarem. ac fortasse palarer adhuc, &* VICTORIAM, VICTORIAM! *inclamarem; nisi noster hic, injecta manu reprehensum, in viam reduxisset.* Plura fuerat, in excusationem allaturus absentiæ suæ. Sed ego, colloquii protractioris hoc tempore fugitans, & moræ cujusvis impatiens: *Non hæc hora, neque locus* (inquam) *apologiarum*, PEDIOSA; *sed ultima necessitatis est. Ut totum simul scias; Itineris contentione, pluviis, madore, fame, præterea mentis deliquio, cunctaque calamitatis mole, pressus jaceo: tanquam aliqua de cœlo strage, vel omnium in me fatorum ruina, pessumdatus. Non halitus, non vires, ac ne sanguis quidem, superest: quem ego, plurima corporis laceratione, copiosum profudi. Siquid autem hujusipsius reliquum est; illud, intra plantæ vulnera concretum, deterrimo pure taboque me torquet. nam, ne nescias: tribus prælongis, trucibusque spinis, pedem hunc, ecce, per præceps affixi!* (simul, sicut principio statim, ità nunc iterum iterumque, plagas ei commonstrabam.) *Harum alteram, ac rursus alteram; quia manifestiùs prominuerant, evelli confestim ipse, meopte Marte. Tertia, quæ pedi fixa restat;*

ſtat; tuam, frater, opem, tuas manus exſpectaret; ſi vel prehendi, cacè defoſſus aculeus, ſe permitteret; vel ego tantum roboris, ad pedem deſtendendum, retentarem. Horum neutrum cùm fieri poſſe confidam; quod his proximum eſt, PEDIOSA; *Moriar, ſicut & nudiustertius* COMPANEROSA *noſter: & ad beata mortis leges, per anima ſuprema, praparabor; quemadmodum praparatus &* COMPANEROSA *fuit. Tu proinde Sacerdotem accerſes; ego vitam meam anteactam expiabo: qua planè jam vergit, & extrema ſpectat. De corpore, poſt exceſſum; ut voles, ſtatues.* Facilis erit *in littoribus & arenis*: ſepulcri gratia: *quam tu propinquo tuo (tametſi de te quandoque ſequiora merito) nullo paratu, nullu impendiis, exſtrues. Explebunt omnia pietas, & manus tua: quam cadaveri meo non gravate commodabis; veteru immemor offenſa, tuumque ſecutus morem: quo ſemper* in Bono Malum vincere *conſueviſti.*

Talia prolocutus, effundo lacrymas; & ad parem fletum jam pridem etiam PEDIOSAM impello. Cæterùm ille multis & rogabat, & conteſtabatur; *Non id videri ſibi rerum momentum: nec eum eſſe* Fatorum *articulum, defungendum ut foret. Omitterem modo fractum &* effœminatum *animum* (nam *reddidit ille mihi*, quanquam manſuetiſſimè; *vetera mea verba*; quibus uſus quondam in languorem ejus fueram) *Potiùs, adversùm tam deſperata mentis decreta, novâ firmitudine pectus erigerem.* Tentanda priùs omnia; quàm ad vitæ neglectum, & *mortis obſtinationem*, devolaretur. *Ac profectò nec paucos, nec incelebres, liquiſſe vitam, non ob aliud, quàm, quod priùs animum deſtituiſſent: obitus nullâ neque vi, neque cauſſa; ſed imaginationis ſolius vigore, rabiéque.*

CUM in hæc ego negarem ac pernegarem; ulteriùs aut paſſum unum, aut adeò pedem me promoturum (nec enim poſſe) millieſque potiùs demoriturum, quàm unicam etiam decempedam progreſſurum:

rum: Pediosa primum stupens corriguit. Mox, ubi se collegit; *Atqui, non id* (infit) *disputatur, Ambules? an subsideas? sed id solùm, Moriaris? an Supervivas? Hoc ipsum enimvero volo, mi* PETRE, *manere te, loco, quo manes, & jacere situ, quo jaces, immotum & imperturbatum. At ego, chirurgi susceptis interea partibus; veprem, totius mali caput, è pede proliciam: & hoc ipsum, tractu quàm fieri poterit, indulgentissimè.* Matris, *dices*, non medici; *multoque minùs, carnificis, hanc* fuisse manum.

In hæc verba, quanquam & antehac pronus ad id consilii; tanto promptius acquievi suadenti: quoniam in PEDIOSA cernebam, *non linguam magis, quam affectum, loqui.* tanta morum erat in eo juvene svavitas; tantus ad opitulandum sensus ac pietas. Ergò; *Fiat*, inquam, *fiat sanè; quod primum omnium opus factu censes; etiam me subscribente.* Cumque dicto, *plantam* homini plagamque *prabeo: simul os & patientiam; ad quemcunque cruciatum*, animosô silentio, devorandum. In quo *fortiùs profecto locutus sum, quàm prastare cogitaram*: eo metu, ne me rursus, ut fœminam, sodalis argueret. At ille, tarde quidem, nec sine doloris acerrimo sensu; tamen soleam sauciatam aggreditur. Mihi, cum ejulare prorsus jam esset in mente; tamen vox & Animus, præter spem, constiterunt: illéque serò, sed tandem tamen, ex intimo puncto sentem extraxit. Horridus is erat, medius fidius, ac prolixus: &, siqua fides est experto dimensoque: Calamis scriptoriis habitior spissiòrque.

V. POSTQUAM autem, adgratulante plurimum PEDIOSA, doloris sævitiem concoxi; *colore magis, quàm animo, mutatus*: primò cruorem, large fluitantem, non sine sensus stupore quodam excepi. Mox injeci manum ipse sedi vulneris: &, utràque palma compressis plantæ lateribus: sanguinem ex intimis, & quàm profundissime, prorumpere coegi. Sed sensim, subintrante diductam plagam

gam nocturno frigore; pes ulceroso quopiam horrore cœpit obrigescere. simùl cæterorum quoque vulnera membrorum recruduére; non simplici, neque contemnendo, cruciatu. Sed me perinde nihil, ac languor & lassitudo, contuderant; planè viribus fractum ac defectum. Itaque, totus in quietem intentus; PEDIOSAM jubeo (quoniam jam nox ingruerat) in proximo somnum capere: nec enim, quod amico porrò præstare posset, deberétve; reliquum videri. Cæterùm ego, sicuti stratus eram, ità decumbo: *per solitudinis silentium indulturus dolorum secreto.* Simùl, siquis fortè sopor plagarum sensum, inexspectato superventu, fallere dignaretur; in incertum intentus, jacebam. Sed me tunc quoque, vetus illa mearum noctium infestatrix, insomnia circumsedit: cujus contumacia factum, ut mihi nec à dolore mentem sevocare, nec adeò saltem oculos submittere liceret: quod minimi tamen, etiam quietem simulantibus, laboris est.

Subiit denique, sic pervigilem, nuperi casus utilis recordatio: quando, nocturno per scopulos delapsu, fœdè femur & corpus omne proscideram; & mox tamen compendiosam, ex subterlabente salo, medicinam excogitaram. Cùm igitur de pari successu ne nunc quidem diffiderem, in tanta præsertim pelagi vicinitate; connisus utroque cubito, stratum allevare corpus adgredior: sensimque tota mole membrorum in pedes erecta, gradum suburgeo, proximi littoris alluvionem persecuturus. Sed neque pes imperio parebat, vulnere tardatus: nec, ad æquoris tutos accessus, ulla fax, aut Lunæ nitor, subsidio veniebant: per nubes interim & redivivas pluvias extincto cœlo. Ne grallis quidem fulcire gressum, datum erat, ob penuriam. Quod unicum ergò poteram, gladio, proximè recepto, tanquam fulcro, subnitor. *pro Lampade vero, viarum duce, Spem bonam, & Genium tutela-*

tutelarem, *assumo*. Cominibus hisce, prætentando manibus simul pedibusque salebras occurrentes: tandem ad rupem quandam pertingo, littoralem; &, quantum ex alluentium sonitu fluctuum conjectabam, pelago superimpendentem & immersam. Ad hujus extantem quempiam procursum, per tenebras, ac temerè delatus; scopulum, brachio toto fortiter circumplexum, astringo; semisessitantis situ, quoniam aliter non licebat. Afflictum autem pedem undis subterlabentibus intingo. Confestim, salis acrimonia plagas subeunte; concreta sanguinis liquefieri, solvique cœpta: simùl, inflammatione nervorum, doloris vigor incendi, cruciatu grandi; cujusmodi, nescio, Spartanusne quisquam, Calanus Indus inter ignes, sine gemitu dissimulasset.? Pervici tamen ego, (siquid solitario, testibusque destituto, creditur) nihil quiritans; ad horæ quartam, plus minùs, partem indimoto retento crure, perpetuos inter morsus salsi gurgitis: donec satisfactum patientiæ pariter curationique visum. Tunc etenim, damnato tam atroci lavacro, derepere scopulo, veterisque requietis coloniam repetere, sum exorsus. Neque nihilò remitti dolor; paullatimque, diluta sanie, venarum recolligi vires, & robur nervorum pedestrium instaurari. Quod lenimentum (opinor) sibi constitisset in longum, nisi mea temeritas ac festinatio, nullo remediis indulto spatiô, continuò profectionem resumpsisset. Sic ambulationis contentio, lacerata planta, doloris sensum, jam utcunque compositum sopitumque, refricuit & irritavit. Quare progressu, quem institueram, antiquato, statim in proxima maris crepidine, secundum rupem, subsidére compellor: temporisque potius, quàm meis legibus, obsecundare. Quid autem porro, demitigando vulneri, per opaca noctis aggrederer? Venit in mentem, intimam
cor-

corporis tunicam, lino textam, concerpere. Quod equidem nulla mora [ne mox forte pœniteret] facio; laciniamque molliculam faucio pedi circumvolvo. Sic sanguinem, modo largiùs stimulari cœptum, supprimo: statimque doloris aliquod, nec mediocre, temperamentum successit.

Cæterùm non eodem vel temporis vel remedii compendio corrigi valuit reliqui corporis imbecillitas: utique, corde potissimum, post tantum undique dilapsum cruorem, vehementer imminuto. Cujus proinde debilitatione; cùm, obligata planta, rursus in viam me darem: pauculos post passus exactos, relabor; exanimi similis. Ibi tum, quoniam mari proximus, ità ferente casu, jacebam; sicuti conciderам, immoto situ noctem eam, quàm longa fuit, universam perduro; ne quo corporis ulteriore promotu vel agitatione, subjectum in pelagus devolverer. Illic, non ut antehac, inclementi sum usus somni fortuna: nam haud ita multùm ante crepusculi principia, quasi per lusum consopitus; stertere præter morem, sum exorsus,

VI. POST temporis aliquantum; nondum etiam plena luce, suscitor ipse mecum, & consurgo. Mox PEDIOSAM, adhuc in propinquo pridiano quiescentem, expergefacio: vocibus amicissimis, sed cujusmodi vulgò tamen alacres convalescentésque tollere clamorem solent, increpitum; *Quousque, frater?* [inquiebam.] *Quin potiùs effricamus tandem oculos? & grabato tam molli proripimur? Age vero! sodes: &, quia per læsus cæterorum æquare cursum non valet; ambulemus, quoad vires permittunt, in antecessum. Ità, quanquam egressi multùm priores; tamen nihilominus non sine mole, sub extremum comitibus subsecuturis, in contubernium conjungemur.* Non repugnavit postulatis bonus PEDIOSA; sed [ut erat ad assensum facillimus] *Crucis figura frontem consignans, & strato corpus allevans,* statim

ſtatim eſt iter ingreſſus. Cæterorum autem compellavimus neminem; ne forte per turbam conſurgentes illi, me debilem ſuo more præcederent, atque deſtituerent. Et jam ambulationis aliquam nactus eram aſſuetudinem; redditaque membris & poplitibus firmitate, paullatim ſolidiùs incedebam. Planta quoque, cum ſuo vulnere, ſatis me clementer habebat: nec jam quidquam omnium tam atrociter nos, quàm fames, infeſtabat. Cùm, ecce! præter ſpem & ſolitum, ſingulari Numinis beneficio, littoris quoddam in vadum incidimus; quod cancrorum copia, velut de compoſito, perque luſum, exundabat. In eos ego confeſtim, nulla ſauciati pedis habita ratione, per aquas ſalſuginoſas, irruo. Puncto temporis, obſonium nactus idoneum atque copioſum; prædæ *partem unam in poſteras neceſſitates, recondo*. partem autem alteram, nulla coctionis cura facultatéve: ſicut aquis extraxeram, ſic crudam, in ſtomachum demitto. PEDIOSA verò meus, quanquam & ipſe famelicus, nec oblatam ſortem repudians; tamen non tam veſcebatur, quàm epulantem me reſpectabat & ridebat; *utpote, non ita multò priùs emori certum; & nunc tam ſtrenue comeſſantem.*

Porro tales inter lautitias, alacriùs aliquantulum promoto paſſu: ſub ipſum ferè meridiem, ad fluvium appellimur, ignotæ [ſicut in pleriſque cæteris] appellationis. Is, Septentrionis e plagis ac montibus, longo devolutus tractu: poſteaquam, in progreſſu, complurium rivorum fontiumque bibit acceſſiones: ad extremum, propter amplitudinem, æſtuarii more diffunditur; vaſtus ac ſpatioſus alveo: Maréque, quod Zurium ſeu Pacificum nuncupant, quovis oſtio ſinuque validior, irrumpit. Ponti veſtibulum quoddam, atriumve, nominares. Sed nobis quidem [qua parte ſe paſſus amnis eſt adiri] ſpem fecerat, ex ipſa ſonora latitudine, poſſe totus vado ſuperari. Nec enim, quæ

ſpatio

spatio valent ac strepitu, flumina; perhibentur vulgò cum insidiis profunda. Nos igitur, (*quod bene feliciterque cederet!*) amnis alveo nosmet committimus, & hoc quidem pedestres; quoniam & navigiorum inopes, & uterque nandi rudes, eramus. Facilis principio, pacatusque transitus, molestia cariturus erat; nisi, quam salsus torrens, ex æquoris propinquitate mordax, læso pedi creabat. Ac nec unda quidem immodica, lumbis altiùs corpora tinxerat; etiam illic, ubi summa fuit: donec ad fluminis ferè medium ventum est. Nam tunc & altitudine crescente, non sine vorticibus; & aquarum impetu violenter obvia raptante: labor progrediendi deprehensus est, manifestè temerarius & irritus; præsertim, omni transitus instrumento subsidioque nudatis.

Celeriter igitur (dum adhuc res & periculum sinerent) retrogredimur, in ripa citeriore, quam reliqueramus, socios, & consilium, præstolaturi. Neutroque frustrati sumus. Nam & comitum aliquot interim eodem jam accesserant: ac cæteri, super alium alius, adventabant. Qui verò convenerant: comperta, relatu nostro, discriminis magnitudine, decernebant in medium; ratem in trajectum instruere. Nec defuerunt salutari consulto multæ manus: quantumvis ad paucitatem redacto nostrorum comitatu. De numero quippe juvenum quinquagenario ferè, quos navarchi mendax promissum navi quondam extruserat, ad viginti quatuorque capitum nomen, omnis turba reciderat. Cæteros omnes, ad hunc usque diem, alium itineris labor; alium fames, ac dulcium aquarum penuria; quosdam etiam fluctus & incerta gurgitum, in fluviis æstuariisque, deleverant: si Novem solos excipias, ex universo cœtu. Juvenes hos, natandi peritia præfidentes; spes compendii, redimendique circuitûs desiderium, ab nostro corpore divulserat. Id adeò, diebus proximè lapsis, evenerat: oblata

sinus,

finus, nescio cujus, maritimi commoditate, tanquam viarum breviario; cùm tamen revera potius ambages essent. Nec id odio fastidiove nostri fecerant; sed intempestiva sane properatione, profectionis aliquando tandem (velut dixi) claudendæ. Quorum ego casus, & exitum, in tempore percensebo. Tantisper, suis erroribus eos & ærumnis relictos, stylo differam, & operis ferè decursui seponam.

NOS interim (ut ad narrationis semitam revertar) in unum collectos cœtum, fabrica sollicitudoque ratis, distentos habebat. Curam injecerat assiduus amnis aspectus, & periculi provisio; ne forte compages parùm firma solidave; néve futilibus vietisque vinculis, aut fragili sparto, composita: néve cæteris ad trajectum armamentis destituta, vectores mergeret citiùs, quàm transportaret. Cumprimis ergò trabium circumspectus, & ramalium cum delectu congeries; diem illum residuum, ac posterum universum, insumpsit.

VII. SED, priusquam materiem contraheremus, primùm omnium colligendæ pastu vires, & instaurandum robur erat; ut pote, triduana jam inedia plerisque nostrum fatiscentibus. Statim autem, ac citra negotiosam indaginem, succurrit famentibus, illa, toties jam antehac opportuna, cancrorum piscatio: quos tunc, per ripam vagantibus, sors & fluvii vadum obtruserunt. Adeo verò redundabat, inter tot licèt captantium manus, edulium, plurimùm ut me pœniteret, quod in alimenta postridiana die toto cancros circumtulissem; jam pæne situ putres, & insuper portatu graves: cùm tamen eandem nunc prædam, nulla mea molestia, nactus essem & recentissimam, & perquam copiosam. Adeò nempe verum est, quod prudentes ac pii vulgò ferunt; *Qui nimis in posterum diem sollicitè degerent: eos & præsentem perdere.*

Post hæc, è chalybe raptam flammam, foliis arefactis

factis excipimus; &, tostis perfunctorie, moréque nostro, cancris vescimur; cum prius in orbem temere consedissemus. Hæc nobis erat cœna: quanquam alioquin necdum plane vespera vergeret: & ad noctis viciniam multum horæ superesset. Sed placebat nempe, jentaculum, prandium, ac vespertinam mensam, conjunctis in unum ferculis, connectere: nec præstolari *tempora convivandi*, sed facere. nam horum utique *leges non curat Inedia.*

Pastis saturisque, restabat; etiam sitim placare. cujus tamen importunitatem fluvius, qui sedare debuerat, incendisset. Nam à maris affinitate salsedinem etiam ipse, non disparem, imbiberat; acrem prorsus, & mortalium potibus inhabilem.

Sed, miro modo, casus, & enimverò Numen, etiam huic malo remedium ostenderunt; cùm per amnis crepidinem, ratis causa, lignatum vagaremur. Id ejusmodi fuit. Paullo suprà locum, ad quem accesseramus; amænissimo naturæ prodigio, Fluvius, quem dixi, tanquam arcu quodam ingenti sinuatur. Is, quotiescunque soles (ut tunc, nimbis desinentibus) inciderent; vivam exprimebat ac fluentem iridem: fulgurantibus ex ulteriore ripa, quasi per picturam, aquis. At pars amnis citerior (& scilicet ea, quam tunc insistebamus, ripa) semicirculi figura, fluminis secuta flexum: sylva prætendebatur densa viridantéque: cæterum incompertæ stirpis arborum. Earum fœtus, Europæis minime gnarus, clypeos imitatur; umbonis, ac reliquo formæ simulacro: nisi, quod omnis longi procursûs expers, exacta rotunditate, scutum aut parmam antiqui moris effigiat. Cortex illius prætenuis gracillimusque: tenaci nihilominus duritie malogranatum Indicum æmulatur. Grana ventre gerit nivei candoris; pulpam autem ambit, omni saporis dulcedine commendandam. Hujus ut plenius experimentum sumeremus; ramos hinc inde, sane prægravidos,

quati-

quatimus, & excutimus. Ea cœnæ fluviatilis erant supplementa: raràque (ceu desertis in locis) mensæ secundæ bellaria nobis exhibebant. En autem! iterum nos, ac tanto molestius, sitis incessit; arefactis, ut reor, mellito gustu faucibus. Ergo fontanam ibamus, per nemus, indagatum.

Id dum facimus: dictu mirum! quodque prima vestigantium cupiditas non adverterat; universam illius sylvæ superficiem, ejuscemodi, quæ descripsi, pomis constratam, deprehendimus. Venti (ni fallor) & ætas, atque dierum antecedentium nimbi, dejecerant. Ea mox formicæ, velut non omnium temporum annonam, subodoratæ nactæque: rostris catervatim invaserant. Erant enim hæ bestiolæ, non Europæarum in morem, graciles, ac pusillæ: sed vægrandes, & obesæ: præterquam, quod populosæ quoque, non viritim aut singillatim; Sed per ordines & exercitus, incedebant. Non erant autem contentæ delibationibus, fructuumve semesorum demorsibus: verum, ingluvie memorabili, depopulabantur interiora quoque medullitus: fibris etiam atque granis, ad nudum usque putamen erosis. Supererant igitur volvæ tantummodo fructuum, atque cortices: quos ipsos tamen ambedere per esuriem, & quasi denticulis quibusdam circumscribere, sunt ausæ. Perterebrare vero, vel penitus absumere: propter tegumenti duritiem, non sustinuerunt. Quidquid igitur intestini spatii vacuum in pomis his fuit; id, toto passim nemore sparsum stratumque, continentes tot dierum ac noctium imbres impleverant. Concharum diceres testas, aut cucurbitulas, aqua refertas. eratque lympha [quod stuperes] tam lucida claraque: minimas ut in ea glareolas, ac promodum atomos & pulvisculos, numerares. NOBIS [ut, quos eo maxime die pluviæ defecerant] apta res visa. Palmis enim ac volis; interdum etiam pileis, excipere sueti pluviales undas, in hunc usque diem: tunc

nativos

nativos hos cratéras, atque phialas, veluti divino munere substituta pocula, sustulimus. Sublatis, sinè mora pariter omnes inhiamus: & aquam verè dulcem, tanquam nectar, certatim exsugimus exhaurimùsque; non absque formicarum præconiis, ut, quarum aviditas non modò suæ fami, sed & siti nostræ, prælaborasset. Paullò pòst, aliquanta jam confecta sylvula, conquieturi digredimur; & in amnis vicina, sub arbustis, decumbimus.

Postero die, cum primo diluculo, manus & operam fabricæ ratis accingimus, partitisque, quæ quisque sustineret, operibus, ac distributa materie, laborem cœptamus. Tardè procedebat opus, propter ipsam, in tam ingens periculum (ut fit) districtam curam: ne fortè fluminis amplitudini, vastitatique, structuræ parvitas parum responderet. Simùl etiam defectus artis tardabat, quippe manibus, fabrilium insolentibus, & inexpertis. Namque, dum *alius alium*, rudem rudior, *docere connititur, quod nunquam ipse didicerat*, multitudine, malè cohærente, dissonisque clamoribus, *perturbantur*.

Inter talia, dies etiam alter sensim absumptus, nec tamen opus ad coronidem perductum; donec aurora denique tertia colluxit. Ea finem fabricæ, remòsque rati, dedit. In eam, dum sarcinas socii comportant, ac stantes, quod fecerant, contuentur: diversis animi sensibus, alium infectando, commendandove, distrahebantur. Ego verò, quoad trajectionis legitimum signum ederetur; tantisper in sylvam proximam, corporis cafsa, digredior. Mox autem peregrini nemoris miraculo, necnon ipsa solitudinis amœnitate, longiùs longiusque protractus, ad saltus interiora, per otium, penetro. Quo loco *me*, non sociorum tantum, sed & *meimetipsius oblivio* (*speculantium vulgato vitio*) *circumvènit*, & obruit.

VIII. UT.

VIII. AT, posteaquam ad me, velut è somni profundo, reversus sum: celeriter repreniso pede, stultitiam ipse meam ac stuporem incusare cœpi; quòd longius comitatu secessissem. Ergo, relicta sylva, regrediebar. Iamque ripam & locum, in quo ratis & socii steterant, recuperaram. Et ripam quidem stationémque, quales reliqueram, tales adhuc invéni. Ratem autem sociósque meos (pro malum!) non inveni. nam abscesserant, & certe nusquam id locorum comparebant. Miser itaque pariter atque miserandus, non temperavi lacrymis; sed cum clamore, *Pediosam* & *Hispanos*, citabam. Nemine verò respondente; suspicari, quod res erat cœpi; Quoniam, nullô priùs monitô, digressus fuissem, & taciturno passu cunctos fefellissem: videlicet immemores oblitosque mei; quin etiam, nec advertentes quidem, transitum amnis indixisse. Mox, commoditate non ferente moram, abnavigasse. Cæterùm in eo fallebar; quòd, obliquo trajecisse flumine suspicatus, comites in ulteriore ripâ requirebam; oculis, voce, manibus, ac pilei jactatione signis editis; cujúsmodi solent relicti, vel remotiùs dissiti. Tandem (quanquam omnino seriùs) ipsa mora, vagusque circumspectus, commonstravêre ratem mihi, sociosque desertores; jam pridem in æquoris alto volitantes. Etenim (velut postea didici) transverso cursu sursum principiò, sicut ars navigandi dictabat, ratem impulerant; magnaque manuum & remorum contentione, laborarant; ut ripam amnis, è regione positam, contingerent. Sed quamvis placide primum domitis aquis, ad votum conatus flueret: posteaquam tamen ad alvei medium perveneri cœptum est; rapidi fluminis ablati violentia, nec propositum tenuere, neque ratem. Hæc enim, secundo delapsu, ripæ tractum omnem citatissime prætervecta; mox & ostium amnis, eodem abrepta cursu, subiit & insedit: donec, contra destinatum, & clamorem vectorum, in

alta pelagi raptaretur. Videbam id ego tandem: magnisque vocibus eos revocabam. neque latebam clamans. Adverterant enim aures animosque plerique sociorum: & me destitutum miserabantur. Præ cæteris autem PEDIOSA, pro suo VICTORIA receptando, totus erat in obtestationibus & labore. SED, *quis adversus torrentem conatus valeret? aut, quænam tam flexanima facundia maris impetum reflecteret?*

Dum ergo condolent illi: dum per confusum responsant, & obtusis vocibus advocant; dum in regressum palmulas & remos flectunt: momento citius in Oceano ratis constitit. Vidique, mortalium desertissimus (nulla sane sodalium, sed meamet culpa neglectuque) calvam factam omnem opis occasionem. In lacrymas ergo, quod unicum tunc relictum erat, plena jam flendi libertate (quia nemo videbat) resolutus; *Et quid igitur?* exclamo. *Tot Ponti casibus superior, tot morbis, navali conflictui, Philippinarum erroribus, scopulorum & spinarum salebris, viarum vulnerumque languoribus, & ipsi morti, superstes; in hoc tandem, iracundis mihi sideribus, sum reservatus; ut in sævissimi fluminis inhospita ripa, destituerent ut me nemoris unius blanditiæ circumscriberent, &, post oblectamentum brevissimum, Americæ simul atque comitatu; quin & salute vitàque, dejicerent. Hanc mihi vitam certo certiùs, vel avida nutrimentorum fera montibus decursura; vel, inter horrida vallium solitudinùmque, mæror elidet, ac tristitiæ tabes: aut ipsa denique dies, rerum omnium inopia conflictantem finiet: si modo loco tam barbaro persistendum sit. Est autem omnino persistendum, miserrime* VICTORIA? *Nam regredienti, quænam, obsecro, spes? quæve subsidia? Progredienti contra, superandus immanissimus fluvius; vincendi gurgites, primo statim vortice, natationis inscium, in præceps contorturi: post hæc autem, in exitium manifestissimum raptaturi. Nempe;* Tantum malorum creat, deser-

deserta communitate, privatum genium sectari! *Cujus herculè secessionis nunc pœnas, nec immeritas, dependo.*

IX. FLEBAM equidem his, & horum similibus, questibus; moriendi non dubius: cùm socii tantisper, extra fluminis ostiique rapacitatem jam constituti, retrorsum vertere ratem cœperunt: quippe, segnioribus paullatim aquîs, qua pacatior maritimus fluxus incedebat. Sensim ultimæ fluminis oræ, quantis fas erat, conatibus adnavigabant. Iamque tanta propinquitate, cis, & ultrà, consistebamus; ut alternas hinc & illinc voces mittere liceret, ac remittere: nisi, quòd adhuc sermonibus, insania gurgitum, & latè tumultuantis amnis sonitus, obstreperet. Clamabat ergò PEDIOSA meus, non securitate sua lætior, quàm discrimine meo conturbatior: *Sequerer, sequerer! &, quoniam unica pateret per alveum & undas via; per alveum & undas audacter penetrarem, quo loco mansuetior adhuc fluvius incederet, ei me committerem; priusquam ille maris confinio misceretur. Temeritatis quidem esse genus: cum vectura possis corpore solitario gurgites & Euripos invadere. Sed,* adminiculis *necessariis* subtractis: *id profectò* proximum esse, Necessitatis stare legibus: *suumque consilium ad illius ingenium componere.* Si non possem quod vellem: at vellem, quod solum *nunc* possem: *ac me scilicet profluenti crederem, natationis audacia concepta. Successurum haud dubiè: dum modò conarer. At si timere, cunctarique, perseverarem: defluxurum interim (unà cum amne) tempus, occasionem, ratemque suam. Si confestim hoc, & in calore decreti, tentarem: utcunque conatus succederet, me tamen hunc, ratione dictante, prudenterque susceptururum. Certeque, periclitari cum ambiguo, satius esse, quàm, cum ignavia manifesta, perire.*

Dicebat hæc, & acclamabat, PEDIOSA. Pediosam vero cuncti, qui tunc ratem insederant, secuti: me consensu summo, magnisque vocibus, ad

nandi confidentiám incitabant. In his primas facile tenebat Hispanus quidam, excelsi vir animi; cujusque sub vexillo, certamine navali quondam, quod gestum ad Margaritam insulam memoravi, steteram. Is me, tanquam olim in ferrum, & piratas Scoticos; ità nunc in audaciam & aquas, stimulare; brachia jactandi modum, & artem, eminus commonstrare; fluminis opportuna, qua parte mansuetius vadosiusque decurreret, digitis & baculo designare; trepidum adhuc & diffidentem, tanquam suæ militiæ degenerem, increpare; prorsus denique, verbis & argumentis omnium locorum, animum hæsitantem versare. Docere præterea (*persuasibiliùs. quàm veracius*) fluvium spatio profundoque sui, longe; quàm appareret, minorem ferri. *Nec timendum esse quidquam: præter ipsum Timorem. Eo, simul ac semel, per animi magnitudinem, dispulso; rem omnem in expedito futuram. Iunco levius plumâque nataturum; si generosè semel nandi diffidentiam abjecissem. Illâ sola, nec alia facile sarcina, corpora degravari: qua dempta, fluminum & sinuum victorias, jam vix artem fore, sed promptitudinem magnitudinemque mentium, paullatim autem, &, ad extremum, perductis in consuetudinem brachiis, merissimum ac purum putum lusum. Quod si verba sua probari vellem; enimverò se testem, se vivum ac certum exemplar, inspicerem Bæti quondam* (aut, nescio quo prætetea violento flumine) *subversum si; cum de cæteris subsidiis omnibus desperasset, salutem tandem ab istis* (quæ monstrabat) *brachiis & ab animi robore, sumpsisse. Sibi tunc nec opitulatum quenquam, nec instructum, ac nec adsolatium quidem adstitisse cùm extremè tamen periclitaretur. At mihi sociorum hortatus in ripa; mihi dictamina, totque manus, præsto stare. Seipsum insuper (ne dubitarem) siquid adversi contingeret, adfuturum iu loco temporéque. Se, corpore fluctibus immisso, contraventurum periculis meis; etiam cum sui capitis discrimine.*

Quod Vexillifer meus; idipsum & omnes affirma-

mabant: ut adeò jam pudor esset, & *irreverentia* cujusdam *incivilis specimen*; *Adversùm tot amicissimè monentes, gerere clausas aures.* Non me tamen interim fallebat; ab illis nonnulla magis ad plausum, ac persuasionem; quàm ad sensum animi, verùmque, jactari. Memineram etiam; non paucos, & ex hoc ipso quidem sodalitio, nuper ad plures abiisse: vorticibus & alveis haustos. Illis, in simillimo casu (quod in infelici BALBOA videramus) principio jocum & lusum fuisse, tentamen fluviorum: pòst autem in periculum interitumque vertisse: *cum in oculis meis mergerentur, ut Icari; qui se priùs auribus nostris ceu Dædalos, venditarant.* Hæc ego, quanquam probe callerem, sic se, nec aliter habere; nihilominus erubescebam, tot fortibus viris ostendere toties pallorem meum. Cumque reputarem ipse mecum; *inter multos Naufragos, non deesse, qui vel sine tabulis enatarent, ac suopte (quod ajunt) Neptuno: constitui* denique cum animo meo; Non tam illorum adhortationibus, quàm DEO T.O.M. me credere: *quippe, cujus in manu sita, cujus è digitis pendula, ferretur omnis mortalium incolumitas.* Quòd si tamen mea salus huic ipsi Numini cordi non esset: si forte decrevissent æternæ leges; PETRUM VICTORIAM ab innominati fluminis aquis præfocari sepelirique; *Præstare* profectò; *perire* SEMEL, *quam periclitari* SEMPER. Quæ cum mecum per silentium, atque breviter, expendissem: Sociis (tanquam Senatusconsulto clauso) respondeo: *Futurum me libenter eorum in arbitrio: confestimque; quæ juberent, facturum.* In hæc mea verba, cum plausum omnes manu, voce, remisque tollerent: nequid ego tamen, impropitiatis cœlitibus adorirer; positis in ripa genibus, ad augustissimam DEI Genitricem, hunc in modum, vota nuncupo; tacitéque lacrymis infusus; *O, Mater,* inquam, *o Virgo: rerum omnium (ex Filio tuo) potens, & universitatis hujus Imperatrix? Tuum, ab incunabulis meis, magnum semper apud me nomen, ingens auctoritas, & plena venerationis majestas, fuit; esseque debuit. Hujus affectûs pia fiducia; quod à*

meis absterrentibus delictis, non ausim: Abs Te supplex contendo nunc, & afflictim exposco. Succurre misero: fer opem destituto: fove firmàque debi em. Sentiat *præsentissimam tuam, in aquis, dexteram hic* PETRUS: *sentiat opitulatricem Reginam illam: cujus* Nati *manum, in stagno Galilæo, quondam est expertus Apostolus, mei nominis, & sui collegii, princeps. Ecce, profundam fluminis alveum! ecce, vita mea certam voraginem!* Sed *te*, MARIA, *Te præsente, te suppetias portatura: nihil eorum expavesco.* PROFUNDIOR omni gurgite, tuæ Misericordiæ sinus est: potentius omni naufragio tuum Sidus, ô STELLA MARIS! *Affulge mihi, clementissimo tui favoris jubare.* Tuos, *Illos tuos, gratiis exundantes* Oculos, *ad pericula mea deflecte. Nec immemori, Domina, nec ingrato, beneficium impenderis. Nam, me curante, meis assibus: ut primùm in Templo Christiani ritus figere pedem licuerit: sacrificiis illic aliquammultis,* Filius *tuus incruenta* PATRI *suo victima litamenque fiet. Hoc votum est o! Sic tu, gloriosa Regina, periclitantem adjutes; sicut ego tibi, servata salute, promissam hostiam exsolvam: Tuoque nomini gratus semper & addictus persistam. Quod si verò de mea salute secius cœleste decretum statuerit: &* VICTORIAM, *placuerit, undis succumbere: Tu tamen hanc, Patrona Mater, animam contaminatam, tuis satage precibus emaculare. Defende favoribus, ac facundia: demùmque, fluctibus his elutam, in divina clementiæ portum transporta; perpetua* REQUIE Luceque *fruituram. Satis incolumis enataro: si spiritum meum extremum, ad æternæ severitatis, ac Iudicii, scopulum non afflixero.*

X. SIC precatus ego: jamque pridem alium versus in hominem, vix ut eundem agnosceres: toto corde corporeque robur indueram. Dicam item — rum, dictu licet mirum & insuetum! Novos spiritus, nervos alios, & inusitatum pectoris rigorem, assumpseram. Iamque, *Numinis ac*

V *Mariæ*

Mariæ beneficio, tantum animorum erat collectum; ut, si vel nemo stimularet, ultrò periculum auderem, & flumen illud [quanquam latissimum] non ultrà, quàm rivum, ducerem; unico saltu superabilem. Haud ergo longius cunctandum ratus; ne fortè [more suo] tepesceret recens impetus; DEO *Ter Maximo* me committo; quem profectò, sentiebam, in me spirantem, & animos suggerentem. Post hunc, Magnæ Matri, cujus ductricem agnoscebam manum; & ad extremum amni, me credo. Sic periculosi moliminis opus, Quod bene fortunatéque verteret! aggredior: signo tamen salutiferæ CRUCIS, *ex veterrima Christianorum caremonia*, præmunitus. Rideant licet, & explodant, orthodoxæ pietatis pariter & Hispani nominis osores; quibus omnis de MARIA, *deque Divorum interpellationibus & auxiliis* sermo, nugæ sunt, & Phrygiæ fabulæ. *Majoris equidem, historiæ veritatem nudam; quàm illos omnes, suis cum libris, facio.* Stylus hic, tam mei juris est: quàm illorum arbitrii, nasus eorum atque sanna. Siqua fides igitur, cœlum atque Deum testanti: *si qua* calami vel *sermonis auctoritas, homini nullum habituro mendacii pretium*, nisi supplicium sempiternum; non tranavi [lector] transiive flumen; sed placidissime fluxi. Quod verum esse; tot spectantium in ulteriore ripa, tot obstupescentium, religiosum testimonium firmare potest. Quid igitur erat? aut in quo facilitatis hujus compendium vertebatur? Etiam hoc non dissimulabo; nequa parte beneficio cœlesti minus gratus reperiar. Ecce namque! Tametsi [contrà, quam PEDIOSA: contrà, quàm Signifer meus cæterique, promiserant] nec amni sua profunditas, nec profunditati sua pericula manifestissima deessent: mihi tamen tunc, ad hæc omnia despectanda, tantopere mens divinitus obfirmabatur: ut vortices etiam, & latentibus petris illisos fluctus, nec pili

facerem. Quin & à sociis animorum accessio non mediocris, felicitatem transfluxus adjuvabat. Succlamare namque cuncti; velutique nautico quodam classico proritare, manibus, ore, complosionibus. Præter hæc, laudibus, & omni blandimentorum arte, tanquam adhuc trepidantem, incitare. Denique prorsus omnia facere, quò discriminis sensum & contemplationem obruerent; &, si fieri posset, ex omni cogitatione mentis evellerent. Cæterùm, revera nihil opus his omnibus fuit, apud animum meum: quippe pavore, per ingens pectus; & natationis inscitia, per coelestem alacritatem, correctis, & suppletis. Ad summam! Sensu mentis in DEUM evibrato; cæteram cogitationum ac timorum turbam, in citima ripa reliqueram. Simùl oculis inconnivis, in aspectu Sodalium defixis; COR meum (quod solum & unicè prius palpitaverat) in Divinæ VIRGINIS manus deposueram; utrique sorti paratissimus. Et depositum illa, cum fide, fovit: fluentémque me, subjectis quasi palmis suis (ità prorsus sensi) mollissimè sustentavit. Sic in fluminis ripam alteram sum transpositus: transitu non modò securo salvòque; sed per omnia facillimo, voluptatisque pleno. Quæ dum fiunt, etiam id magnopere demirabar; quòd, pede tam atrociter saucio, non tamen *ulla nervorum convulsione* contractuve (*natantium vulgari malo*) neque vulneris sensu, tentarer. Mirati sunt & socii: quorum etiam rudissimus quisque, quanquam cæteroqui divinorum incurius; tamen divinam in hoc negotio manum, & MARIAM *Thaumaturgam*, eminus cominusque clamabat. Posteaquam autem & in ripam, præsentiamque comitum, evasi; certatim omnes in gratulationem & gaudium erumpere: me, pro se quisque (sed præcipue PEDIOSA, Vexilliferque) dexteris atque complexibus, instringere: meum factum laudibus in cœlum ferre; non tam, quod sibi suisque monitis,

nitis, quàm, quod DEO Deiparæque per votum (quod eis strictim retuleram) constanter inhæsissem. Positis & ego confestim in ripa genibus; Numinis opem, in AUXILIATRICE manu Matris ejus, adoravi: notaturus, si licuisset, amnem tam prodigiose transmissum, æternæ memoriæ columna; vel Aræ monumento. Sit saltem ille mihi (qui nomine caruit ab omni retrorsum ævo) deinceps amnis nominatissimus: dicaturque posteris, DIVAE MARIAE *Fluvius*. Qui, dum fluet; dum prono cursu pelagus intrabit, sit cultus mei, sit religionis erga COELI Reginam, perenne signum & ostentum. Attigissent utinam hujus obsequii venerationisque punctum, etiam veteres illi, Jasonis comites, ARGONAUTAE! qui (si Cedreno fides est, & idoneis auctoribus aliis) Æde magnificentissima suis manibus & impendiis, ad culmen perducta: suo more, nescio quod, Oraculum interrogarunt; *Eccui Tutela nominique suum opus consecrarent?* His (Deo, velut Sibyllas, sic & illius oraculi Sacerdotem implente) responsum: DEIPARE *dedicarent*; quod Græci per vocem THEOTOKON exprimunt. At Iason, ac Socii; *fabularum* (ut idololatræ) *quam veritatis* & futurorum, *intelligentiores*: Templum illud Cybeli, turrigeræ Deorum Matri, jussêre sacrum. Sed emendavit errorem, multis post sæculis, Christiana posteritas: veramque THEOTÓKON fabulosæ Deûm genetrici substituens: delubrum illud, Zenone rerum potiente, vertit in splendidam famosamque DIVÆ MARIÆ, Christi Matris, Basilicam;

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER VIII.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. R*Ecepto Victoria, religataque rate; progressi Hispani, altum in amnem incidunt rapidissimum, longeque superioribus formidabiliorem: &, procul renidentibus glebis ad* In*sularum morem, sparsum.* Comment. pag. 228.

II. *Ex virgultis vimnibùsque, quæ de scopulis flumini prætentis dependebant, oblata amnis transeundi ratio: à Pediosa impugnatur; à cæteris approbatur, & recipitur.* Comment. pag. 230.

III. *De virgultis ac fruticibus penduli, ponè rupem, sursum versùs, ingenti spatio, & incredibili audacia laboreque, per fluvium enituntur. Submersis duobus: in diversas denique insulas diversi, post improbos conatus, & intolerabili sub gelu, evadunt.* Comment. pag. 232

IV. *Qui primam in Insulam exscenderant; Sacerdotis facetissimi optimique suasu, vestes, flumine corruptas, ad nocturnos ventos ex arbusto suspendunt: & cursu membrorumque agitatione multa, calorem corporibus quærunt.* Comment. pag. 234.

V. *In*

V. *In Sylvulam insulæ refugientes Hispanos, pulicum enormis magnitudinis agmen adgreditur. hi morsuum importunitate, nemore Socios, quanquam contrà bellantes, exturbant, ac mutare denique locum compellunt, frigore propemodum enectos, ob nuditatem.* Comment. pag. 236.

VI. *Frigoris acrimoniam Sacerdos temperat, partim festivis jocis; partim, recepta sub pallium suum expassum parte Sociorum. Verùm, quietis consilium interrumpit formicarum rabies, exoticæ granditatis. De pediculis Pharaonicis.* Comment. pag. 238.

VII. *Prioribus evitatis, calamitas tertia gravior, miseros involvit; maris exæstuantis eluvio. Desperantes de salute Socios, Sacerdos adducit, ad vestimenta repetenda: quæ illi, Bacchanalitio ritu, sibi circumponunt, necessitate adacti. Mortem oppertentes, eventus rerum melior consolatur; æstu pelagi sensim in littus retrofluente.* Comment. pag 240.

VIII. *Orto die, vulnera inflicta recognoscunt: mox, universo superato flumine, Sociis etiam cæteris aggregantur. Sed dum, continenti tota stagnante, procedere porrò nulla ope possunt; retrogredi, veterem ad locum, constituunt: Pedrosæ maximè consilio, & nonnullorum pollicitationibus inducti; qui humana in vicina subsidia spondebant. Regressi, magna cum difficultate, locum nemúsque pristinum, sed non & ratem suam, reperiunt.* Comment. pag. 244.

IX. *In nemore illo, quatuor Americanos, eosque Christicolas, deprehendunt; quos, post eorum nonnullam trepidationem, Hispani mutua salutatione complectuntur, déque vitæ conditione interrogant.* Comment. pag. 248.

PLACUIT sub hæc; ratem, quæ socios transposuerat, non dissolvi [quippe nulla tunc ignium necessitate] sed potius, deligatam ad palum littoralem, in usus casusque secuturos relinqui *Quid enim? si quis forte rerum deterior eventus, ut esse multi possent, ad eadem loca nos redigeret? In quonam tunc subsidium, nisi rate veteri, futurum?* Fueratque futurum consilium hoc non penitus imprudens: velut in loco memorabitur.

Sed interim nos iter, triduo propemodum interruptum, resumimus, more suo sane miserum, invium, & multorum occursu palustrium locorum, quin & rivis, intercisum. Ergo progressu tardissimo, spatium viæ perexiguum emensi: sub tertiam denique pomeridianam, ad novas appellimur difficultates, præcedentibus omnibus intricatiores. Amnis hic erat; amni superiore nec angustior, nec impetu vorticibusque mansuetior. Descendebat autem medio, Septentriones inter & Occidentem Solem, limite: locorum tali positu qualem nunc exsequar. Dextra, littus erat Zurii maris, arduum, præceps, inaccessum omnibus [credo] sæculis. Ad levam, ipse, quem dixi, fluvius, rupe perpetua, plurimum edita: quodque caput incommodorum: utrimque derupta, nec ullis ascensibus descensibusque superabili, prætensus. Et ibat in immensum, scopulorum longitudo, nec erat, eorum finem & exitum oculis assequi: quanquam in amplissimum spatium conspicuo delabentis amnis tractu. Tanto porro furore cursus, & aquarum impetu, fluvius ad cautes frangebatur: ut non modo prætermeantis fremitus fieret auribus horrori; sed etiam incurrentis resultus esset oculis miraculo. Nam relidebantur, & in passuum facilè vicenorum altitudinem emicabant undæ; quotiescunque petra paullò vastior & asperior promineret. Tunc enim spu-

ma-

mabant, personabantque late crepidines : ac vel aspectu tantum, tumultuque, locorum ignaros consternabant. Et tamen, inter hæc tam plena formidinum, transeundus amnis erat : nisi regressum malles : quem tunc utique detestabamur. Hærebat itaque cunctis, ad undas has, aqua : cùm hinc quidem impervium Oceani littus, illinc autem horridæ truculentæque rupes obstarent; vix damis ibicibusque perreptandæ. Quod etsi cuiquam tanta fuisset ad natandum fiducia; quam nos, præconsumptis jam viribus, utique perdideramus : nulli tamen lacerti, nulla robora, tam vastum aquarum intervallum evicissent : tanta præsertim gurgitum profunditate, quantam omnes cernebamus : totque gyris, & turbinibus cæcarum voraginum, per amnem sparsis.

Inter tot arcta deprehensis, unicum occurrebat, & id quidem ipsum præquam anceps: sed, ut in tali rerum articulo, plane necessarium. Id eiusmodi fuit. Apparebant eminus, in amnis superiore parte [quà Boream spectabat] complures per omnem alveum insulæ dispersæ: vagæ, nullo situs ordine, legéve: tanquam minores quædam, in Ægæo novo, Cyclades. Hæ, procùl æstimantibus, videbantur nec loci spatio contemnendæ: nec adeo situs intervallis inter sese disjectæ; quo minus in aliam ab alia promptus transgressus aperiretur. Ità, spes erat: posse, de citeriore quaque, non difficulter in remotiorem persultari, sine luculento discrimine: dummodo primam ex his insulam assequeremur. Verùm hæc sanè quàm procul, & Hispanam ut minimum leucam, aberat : natatu laboriosissimo superandam. Præter hæc autem, tametsi reliqua cuncta prona forent, & in expedito : confligandum erat adverso cum flumine : quod, etiam dempta celeritate, tamen solo secundo defluxu suo, contra se natantes tendentesve, lassaret ac frangeret.

II. HAEC,

II. HÆC, quanquam in hunc, quem retuli, modum, essent constituta; tamen ipsa natura, clemens quoddam, adversùm tot aspera, temperamentum obtulisse videbatur. Dum enim anxii stamus, & in consilia varia mentem dividimus; quod prima trepidatio, more vitioque suo, cæcutientibus absconderat; diligentior subinde contemplatio monstravit auxilium. Vidimus enim tandem, rupem illam, flumini prætensam, quàm longè fluctibus allueretur, virgultis ac fruticibus prævestitam. Et virgarum quidem viminùmque nonnulla, jam ævo squalida, vitalique succo destituta: cætera verò viridantia pleraque, vegetis etiamnum medullis. Ea, promiscuis inter sese flexibus implicita, consertaque: perpetuâ quasi sepe sic colligabantur; ut unum prorsus, & unius stirpis radicisque germen, apparerent. Dependebant porrò, magnam sui partem, isthæc fruteta, fastigiis in flumen pronis: sic, ut vitilia profluentem (ut sic dicam) aut biberent, aut certè delibarent.

Exclamat, his conspectis, unus aliquis de cœtu nostro, gratulabundus, &: *Bonam*, inquit, *fortunam! Quin, omissa deliberatione, moram omnem abrumpimus? & immittere torrenti corpora gestimus? Ecce, naturæ matris ingenio, funes! ecce, natatus retinacula remulcosque! quibus, tanquam in helciaria navi, contra torrentis imperium enitamur in tutum. Corripiamus, socii, corripiamus utraque manu virgas: deinde pedum motu, subremigemus. Primus ego viam volis, & modum, aperiam: vos autem, sua quisque serie subsequimini.* Non absurdum (inquit PEDIOSA) *consilium; nisi, sicut ipsi cernitis, nihil his virgultis fragilius; nihil viminum istiusmodi fide, fluxius existeret; si quis præsertim in frondes inciderit, jam aridas aut marcentes. Adhac, corpora nostra, tot incommodis exhausta, tot itineribus, & innumera lassitudine prostrata; quomodo durabunt ad tanti spatii continuos ac pendentes conatus? quo robore sustinebunt inusitatum, inhu-*

manum;

manum, & plenissimum exitii suspendium? hæsuris è surculo tenuissimo molibus corporum, ad leucæ longitudinem; quæ tamen præ gravitate vix jam ad viæ terrestris unicum stadiolum sufficiunt? Præter hæc; illud miror, non tibi, non cæteris, in mentem venire; quod tamen propalàm in oculis est: Amnem hunc, immensæ, nullique (saltem nostrum) compertæ profunditatis; ad rupis præcipuè radicem omni fundo destitui. Simul igitur illapsus sis (illabéris autem, in tanta virgultorum inconstantiâ, facillime) nulla mora, nullaque tergiversatione, rapieris in alveum: descendes ut lapis, & interibis ut naufragus. Quin itaque potiùs, quantulum adhuc diei reliquum est, illud hîc sistitando conterimus? & in crastini lucem aliquid melius exspectamus?

NEGARUNT omnes; in PEDIOSÆ tam desperatam sententiam, se concessuros. *Immo; quare non potiùs* (succlamat alius, ac, ni fallor, ego) *statim nunc, & ab hoc puncto, difficultatem omnem vel perrumpimus, vel finimus?* Qui nihil sperat, nihil & desperet. *Quod si vero moriendum est; in aquis profecto præstabilius est, luctando cum fluctibus, ac fato celeri, defungi; quàm in continenti littoreve, siccos, famelicos, omnium egentes, cum lento pendenteque cruciatu, contabescere. Valeat vita, longumque valeat: si, tot inter mortes prolatanda, duret. Sin autem quærenda salus est: per saxa, per undas quæratur: ut res magna magnô nobis constet.*

III. IN hanc posteriorem sententiam cùm îssent omnes; ne PEDIOSA quidem ad extremum secus ausò: *tanquam in arena capto consilio*, de ripa desilimus in fluvium. & primus in periculo, qui primus in periculi suadela fuerat; undis, lumborum tenus, immersus, ambabus manibus frutices comprehendit. Atque nunc quidem altior, nunc depressior; modò corporis dimidiô superior, interdum supra scapulas, & ad colli confinia, demersus; utroque pede, strenuè natatum adjuvante, tam præ-

ceps promovebat negotium. Tum relictis, quæ primo prehénderat, viminibus; ex aliis ad alia ſurſum versùm ſe transjiciebat, irrequieto corporis ſubſultu. Quod autem auctor operis & conſilii, ſub omnium oculis; idem omnes, ad illius exemplum compoſiti, naviter agebamus: urinatoria pæne temeritate viam, cæcos inter fluctus, nobis aperturi. Par omnium labor, par clamor & alacritas, invicem hortantium increpitantiùmque; nunc voce, nunc ſcreatu, ſubinde plauſibus atque ſibilis: &, ſi quibus aliis ſignorum ſtimulis ardor incitaretur. Omnes in idem intenti negotium; ſed non iiſdem, ſicut ego reor, affectibus: cum alii quidem vero magnanimitatis ſenſu geſtirent, complures autem (& inter hos ego quoque, meuſque PEDIOSA, ſi bene ſuſpicor) pectora, formidine trepidantia, joco diſſingerent atque verbis, coacta fortitudine ſimulatis. Non eſt (mihi credite) non eſt omnino calamus, qui cum arte poſſit, neque ſermo, qui cum facundiæ dignitate ſe ſperet expreſſurum: quantum tunc molis, quantum luctæ, ſit exhauſtum, mediis in undis, cum, ſuprà continuam defatigationem, nos etiam ſarcinæ noſtræ veſtimentaque, ſcapulis innexa, degravarent: cum mador fluvii, cum temporis hybernus rigor, intolerando gelu corpora ſtupefaceret: cum ſpumæ, cum alga, cum lutum & profluentis ſqualor, oculos atque capita cooperirent: cum, deceptis frequenter lippitudine proſpectibus, deſtinata ſemel vimina prehenſuras manus eluderent, atque præterirent: cum creberrime ſiccæ, vel arentes virgulæ, pro firmis ac viridibus arreptæ, defringerentur; fractæque, ſimul molem corporum in gurgites abriperent. In quo ſane tanta ſalutis erat & interitus vicinia; nihil ut ad perniciem promptius eſſet ac certius, quàm parvula modo cunctatio. remedii contrà vix quidquam aliud; quàm incredibilis celeritas, in ſarmentis recentiſſimis comprehendendis.

dendis. Id porrò contingere nulli poterat, absque corporum agilitate dexterrima; subsilientium ac resultantium, sempérque de frondibus pristinis ad frondes, & spes, novas transfugientium. Inter quæ tamen, singuli gurgites nos admonebant inevitabilis fati; quod nos maneret: tam utique spatioso fluminis æquore, sexcentorum jam funerum sepulcrò. Quod enim aliis ante nos exitio fuisset; idem & nobis esse posse: quotiescunque natantum aliquis petræ radices, & virgarum fascem, de manibus omisisset. Id tandem è nostro numero duobus evénit; quos virgultorum, æquo longiùs distantium, attactu frustratos, sub oculis nostris repentinus hausit interitus; haud absque gemitu nostro. nec enim facultas erat, neque consilium, succurrendi periclitantibus: quippe nemine nostrum non fuismet malis occupato. Suam unisquisque Scyllam, suas Symplegadas vitare, totisque nisibus excutere; magnum opus habebat.

His tot incommodis, tandem etiam vesper supervénit: nebulòsus, & in noctem caligine devergens. Cujus proinde rigore solito (nam adhuc brumæ tempus ibat) horror aëris intendi cœptus; amnem, suopte geniò prægelidum, hyeme plusquam Scythica paullatim adstrinxit. Ità manus æquè pèdesque, non minùs acrimonia discruciatos, quâm stupore frigoris illigatos: ad laboris constantiam plurimùm languefecit, ipsa tempestatis intemperies.

SED nempe, *Nihil est necessitate potentius: nec aliquid, Desperatione meliorum, contumacius.* Harum utraque factum est, ut, inter incredibiles, & priscis Heroibus non erubescendas, difficultates, assidua contentione nataremus, ac, post tertiam tandem exactam horam, quam orsi laborem fueramus, ad Insularum primam (uti destinaramus) appelleremur. In hanc, qui cæteros labore præcesseramus,

ramus, undecim evasimus. reliqui, quoniam loci spatium non eadem commoditate turbam omnem erat excepturum; Insulas proximas insedere: prout cuique visum, bini, ternive; raro singuli. Sed tunc quidem locorum, quem quisque ceperat, faciem ac situm; & quorumnam feraces essent, dignoscere, temporis vitio, non licuit. Nox enim, quæ plenis statim tenebris superincubuit, prospectum omnem extinxerat.

IV. QUOD *optimum Natura providit: ut, ubicunque calamitas, illic etiam mixtura levaminis reperiretur*; id neque nobis tunc ex toto defuit. ERAT enim in contubernio nostro SACERDOS; & is ipse scilicet, qui COMPANEROSAM, amicùm meum, in supremis nuper expiarat. Vir imprimis facilis, comis, morumque civilium; & in utrumque forum insigniter facundus. Nam, quantum sermone valebat in divinis, quorum ex officio suo dignitatéque satagebat; tantundem eloquio pollebat in humanis, &, quæ nostræ tunc curiæ. Rigidus ipse quidem, sed sibi duntaxat: minime gentium autem censoriæ rusticitatis in alios. Non (ut quidam interdum) indulgens sibi suisque vitiis; torvus autem aliis, luridus, tetricusve. Multo minus acerbus atque lividus; aut morum omnium, quos in seipso forte non reperiret, exagitator. quod equidem genus hominum, irato creatum cœlo, jam pridem (opinor) exegisset e mundo mortalium consensus: nisi malis intermixti boni, communi securitatis umbra secum etiam noxios tegerent. Quidam enim, ex hac severiorum tribu, Catonumque familia: simplicitatem induerunt indocilem: & innocentiam suam manifestam, sed ad mitiora flecti nesciam, etiam læsis probant. Alii verò, simplicium imitamento; sub scelesto supercilio, sanctimoniæ figmento se circumponunt: ut impunius sæviant, latiusque decipiant. Nihil ingenii talis, in Mysta nostro: sed pius, familiaris, sincerus

rus : jocorum suorum innocuis salibus, tum antehac universum iter nostrum condierat : tum illius maxime diei miserias attemperarat. Læta prorsus indole, facetaque suaviloquentia; tristitiæ nubem, quæ plerorumque mentes circumvolabat, suæ frontis & oris serenô dissipaverat. Hic igitur talis, in eandem nobiscum insulam ascenderat. & tunc magnopere nobis auctor erat; ut, primo quoque tempore, suas quisque vestes, ad intimam usque tuniculam, poneremus: utpote madore trium horarum continenti fluxas; & idcirco venti, qui tum siccior spirabat ab Aquilonibus, indigentes. *Esse singulorum amictus, ad ultimam usque fimbriam atque licium, non modo fluvio graves; sed insuper eluvie, fæce, lutulentáque torrentis alga, perlitos: & a dependentibus fruticum sordibus inquinatos. Periculum esse manifestum; ne sæva noctis bruma celeriter eos conglaciaret. Ità liquorem simul, lutùmque; simulac Boreæ flatibus adstringerentur, corporibus non cohæsura tantum: sed etiam penitus impactum iri. Penetrato vero violatoque caloris intestini viscere; siquid adhuc apud unumquemque virium, siquid animæ vitalis superesset, emotum & extinctum fore. Quin potius igitur ex hoc* (inquit) *loco, tanquam balneas inituri, facimus apodyterium, seu spoliarium? ac nempe, quoad honestas id permittit, renudamur? Et quoniam nulla neque foci, neque rogi copia nunc suppetit; cur non, brachiorum & universi corporis jactatione, calorem provocamus nativum? Id, quod in frigore stupefactis, & pane semimortuis, naviculatoribus ac remigibus, videmus frequenter, & ridemus. Multum (mihi credite) comites, multum in omni re valet membrorum exercitatio. Sed tamen agitatio crebrior congelatis præcipue cerebris atque cordibus medetur: o frigida, mihique dilectissima, capita!*

Secundum hanc philosophiam; SACERDOS, quod suaserat, princeps ipse fecit: destrictoque sibi, quidquid vestimentorum attulerat; ea duntaxat

taxat membra cum cura velavit, quæ retegi verecundiæ ſacroſanctæ leges prohibent. Sequimur nos; ad omnem illius ſenſum ſemper flexiles & obſequentes, tunc autem, in tam intricato caſuum noſtrorum labyrintho,(tantùm non, ad uſque ſacramenti religionem) homini jurati devotique. Tactu deprehenderamus, & confuſo quodam conſpectu, ſylvulæ nonnihil eam inſulam habere. Suſpenſis igitur,ab obvia quavis arbuſcula,tegumentis: de cætero, nulla cœnandi cura memoriave, Lupercis atque Saliis ſimillimi diſcurſamus. Et nunc quidem capita rotantes, Baccharum & Mænadum in ritum, nunc autem lacertos & humeros agitantes. alias, in altum ſublatis plantis, irrequieta ſucceſſione, ſubſultimque collisis talis: calorem arte molimur, quem nox invida nobis negaverat. Deinde, quia cum tenebrarum progreſſu Septentriones horridiùs ſpirare cœperant, ſub nemoris interiora, quà pax aeris major videbatur, refugimus.

V. SED, *nequod* etiam hoc loco *commodum* Afflictis, *ſine morſu moleſtiæ*, procederet; in media ſylva nos, familiare domibus malum, excepit Pulicum excercitus. Hi nempe tellure, ſemper illic humenti, ſemperque putida ſqualentive, progeniti, ſimùl, ritu ſuo, connubiis in immenſum excreverant.Ibi congruam, & natalibus ſuis, & alimentis,humum adepti; glebas uliginoſas perſultare: non viritim (ut ſic dicam) ſed ingentia per agmina, ſcandere plantulas, & in ſtirpos ac ramos eniti, foliaque depaſcere. Tunc autem, humana ſubodorati corpora, turmatim excurſionibus ſe dare, nuda, caloremque ſpirantia, membra latenter & palàm incurſare: latera, ſuras, femora, totumque cordus vellicare,præmordere, terebrique more perfodicare. Denticulorum autem, tanta non modò barbaries erat;ſed etiam cupiditas ac tumultus: ut ipſe multitudinis in paſtu conſenſus (ſicut in bombycum convictu fit) aures noſtras clariſſimo ſonitu ſtridoreque mor

ſuum

suum pervellerer. Vermiculos Serum dixisses, mori folia derodentes. In quo sane mendacii me non facilè quisquam arguerit, cui persuasum erit, & omnem esse Pulicem impudentem: & hos Psyllos, Europæis fuisse multò grandiores, innumerabilique copiarum colluvie centuriatas. Nos igitur dolor simùl, obscœnùsque strepitus, & potissimùm indignitas, impune grassantis pestis hujus, exstimulabat. Cùmque nec manibus, neque membrorum volutatione, sordidam luem profligaremus, frondes ac ramalia certatim arbusto diripimus, &, in multipedes illas Harpyias classico cantato, per tenebras pérque furias, truces & implacabiles inimici grassamur, vulneribus, cædibus, cruore, strage. Nec erat animus, conquiescere, nisi priùs, detestandæ gentis internecione, contumeliæ nostræ litatum esset, satisque datum. Dixisses; *Pygmaeorum esse contra grues bellum, aut Ægyptii Pharaonis adversùm cyniphas ac ranas conflictum.* Sed (vel Manichæis assentientibus) INFIRMA *contra Pulices est omnis mortalium potentia, minimique census* Insecta, *maximarum virium superbiam provocant, & irrident. ut manifeste videat Homo, Quousque Numinis contemptu provolutus sit? utpote, qui jam infra* Puli*cem jaceat, cùm pantheris alioquin, atque Leonibus, in* Paradiso *jugum injecisset.* Quid multis? Fortiores nobis, turpes bestiolæ fuerunt, inundante (sicut fit) inter ipsa verbera, multitudine, quam nos tamen principio, sicuti pulverem atomosque, spreveramus. Apparuitque tandem, verum esse vetus illud, & Atticum, CONTEMPTUM *Hostem nocere.* Demum etenim, æque victoriam, ac nocturnam quietem desperantes, abjectis ut plurimum armis, receptui canimus, vasàque colligimus. Mox, illius Insulæ digressi nemore, sedes in eadem alias, & alia castra, quærimus; postque multum inter tenebras errorem, locum palustrem, aliquanto remotiorem, capimus, & insidemus. Neque tamen

men ulli noftium venerat in mentem, fufpicari; *Nos ovum* (quod ajunt) *cum ovo; Seriphumque cum Gyaris, commutaſſe.* Nam & illic malum, nequaquam immitius, advenas; fed adhuc in latibulis, exfpectabat. Tantifper nos, ignorati damni nulla formidine; quieti fomnoque pariter omnes inhiamus, & componimur. Sed nulla tergo culcitra, nullum collo cervical, præter uliginofum terræ folum: non corpori tegendo lodix, non ftomacho refovendo ftragulum. Tantummodo frondes adhuc quibufdam noftrum erant in manibus, atque rami; quos, ab recenti Pulicum prælio cruentatos, & jam foliis decufsis imminutos, attuleramus. Tenuiffimum id fcilicet noctis folatium reftabat; ac fopori potiùs profligando, quàm conciliandæ quieti, factum: maxime, cùm à veftibus nulli fere noftrum quidquam fubfidii tegminifve fupereffet. nam eas, fluctu graves, & adhuc (velut retulimus) ab arboribus fufpenfas, aura deficcabat.

VI. SOLI Myftæ noftro, peregrini goffypii penula (ventorum pariter, & imbrium, fluminumque, contemptrix) in fcapulis hæferat: elementorum etiam, &, quæcunque nafcuntur ex eis injuriarum, victoriis, itinere toto fpectatiffima. Biberat ea quidem & ipfa, proximi fluminis plurimum. Sed, citò fibi reftitutam, & affidua ventilatione defæcatam, Sacerdos humeris circumpofuerat; ramalibus abjectis. Hic, poftquam humi corpus, tanquam grabato quodam, ftravit & extendit: homo, fibi femper fimillimus, jocosa liberalitate poteftatem omnibus fecerat; idem fub operimentum, fiquis vellet, veniendi. Conditionem duntaxat unicam, fibi feponebat; ut, *Quoniam* PALLIUM *breve cunctos, & totos, operire non poſſet;* Sibi, velut *legitimo poſſeſſori, Locum* OPTIMUM, & utique MEDIUM, nec invideremus, nec præriperemus. Etenim, AB SEIPSA *Charitatem, bene compoſitam,*

tam, *incipere* debere: quantò magis igitur æquitatem atque Iustitiam? Æqua lex erat: & ideò, nulla mora, gratiam oblatam, & exceptionem annexam, acceptamus. Certatim omnes, quotquot Sacerdotem tunc circumstabamus, Lacernam ejus (utcunque spatiosam) subimus. Illum autem, velut inter nos modò convenerat, medium recipimus. Mihi satis erat: caput, omni frigoris injuriâ vexatum, intra vestem recondere; tanquam adversùm ventos Asylum. Reliqui vero corporis tutelam casui permitto. Non dispar erat PEDIOSAE, cæterorumque, pro sui tegumento, cura. Nam, quà sibi quisque laciniam, injecta fortiter manu, corripuerat; eam tenacissime retinebat. Cæterùm, male cohæsuram quietem, in tam arcto plurium strato; Flamen noster connectere sermonum suorum lepore satagebat. Id erat unicum morosæ noctis levamen. Nam de somno quidem, magis magisque conclamatum: in singulas horas, videbamus. Ejus omnem denique spem ultra projecimus; utique, posteaquam (deterius pulicibus malum) Formicæ suis proreptare latibulis cœperunt: compressione, sicut reor, nostra proritatæ. Nam ut primùm corporum decumbentium motum, & quantulumcunque cohærentium calorem illæ persensere, tanquam familiaris & æterna locorum palustrium colonia, suas inquietari sedes dolenter tulêre. moxque, velut de castello suo periclitantes; portis suis omnibus, & cavernis subterraneis egressæ: per centurias ac legiones adversum nos tendunt: & prælium non tantum indicunt, sed statim, vix datô signo, committunt. Nec erant eæ vulgaris, Hispanæve magnitudinis bestiolæ: sed vastæ, gibbosæ, ventriosæ; dentibus præterea morsuque præferoces: &, si quando quem illuvie contaminassent, penetrabili tabo contagiosæ. Prorsus, memoriam mihi refricuerant illorum ingentium, in ARABIA PETRAEA, cimicum: quos PHARAONIS

RAONIS vulgò PEDICULOS dictos, (a) ferunt esse vulneribus & pustulis infligendis effrontes, sævos, & implacabiles. Hos ajunt, corporis mole nuces avellanas æquare, proptereàque difficilimè domari, nec deleri, nisi, siquos nactus manu sis, malleolis ferreis (sit stylo reverentia !) contuderis, aut, saxi violentis ictibus, ad suppositum saxum eliseris, non sine claro sonitus fragore. Simili ferè granditate corpusculorum, nec dispari peste, nos exercebant tunc FORMICAE barbaricæ. Quarum proinde tyrannidem, ut effugeremus; etiam hoc altero damnato diversorio, mœsti demigramus, & verissimè *miserabiles, atque compuncti.* Postea, quoniam noctis plus quàm dimidium supererat, ad spes alias, & hospitia nova, convertimur.

VII. SED, *ut ubique* PAUPER *Domi*, sic nos, è diverso, Pauperrimis ærumnosiores, omnium extorres oberrabamus, ingruente statimtertia; super pulices formicasque, calamitate, per fluctuum eluvionem. Ea neque pedis nullum vestigium in siccitate reliquerat. Cùm enim fortè sub illud ipsum noctis punctum, statis Lunæ conversionibus, concitaretur Oceanus: æstuarium amnis, pelagique vicinia, cursu solito refluebant; & exundabant. Ergò, fluminis impetu retrogrado, non modo maritimum littus, & amnis ostium, restagnabant; sed omnis circumquaque continentis campus, insulæ, colles, atque ripæ, natabant. Ecquis igitur, mediis in aquis, lectus? quis sopor, aut quæ requies esset? cùm in momenta singula salus in discrimen adduceretur? cùm ad omnem halitum, interclusus formidine mortis spiritus, tanquam in naufragio, fluctuaretur? Restabat igitur; ut moreremur. Et in hoc ipsum, quo pacto quàm mollissime contingeret, jam curam intenderamus, omnium obliti cæterorum, & ipsius vitæ sollicitudine proculcata; cujus utique nulla jam subsidia reliqua cernebamus. Iam in mentibus,

tibus, jam in oculis obversabantur, omnia pereuntium mala; gemitus ultimi, dolor cedentis animæ, pallor extincti vultus, postrema lucta, conclamatio. funus, sepulchrum, & sandapila. Tantummodo; quibus modis tumulum honestè subiremus, non minùs anxie quærebamus: quàm olim Iulius, in curia Romana cæsus; ut quam decentissime caderet: sinu vestis ad ima crurum deducto. Nobis autem, quò minùs eadem verecundia vitam poneremus, nuditas obsistebat; quippe nullo penitus, nisi subligaris indumento, velatis. Reliquum enim corporis habitum, ex arbusto primæ stationis (velut retulimus) suspensum; nullius humanæ spei vel opis videbatur, postliminiò recuperare. Nam omnes jam amnis Insulas, & extantes glebas, atque locos, exæstuans Oceanus operuerat. Unica sola, quam tunc occuparamus, formicarum incursu pulsi, sedes (exigua cæteroquin terræ congeries) in collem ac tumulum evecta, caput lubrigebat; subluentibus undis indemersum.

Ex hoc loco (quoad ipse quoque fluctu superingruente vinceretur) supremam horam opperiebamur: ad unum omnes non tam interitûs avidi, quàm certi. Sed negavit Mystes noster, toties mihi memoratus, sæpiusque postea memorandus; *Occubiturum se nuditate profana. nec enim id addecere Sacerdotis majestatem, nec adeo Christiani cadaveris ornare reverentiam. Si profecto se Numinis imperium è vivis evocaret: cum indumento se compariturum; & quidem candido byssinoque, de præscripto voluminis Apocalyptici: Ne sua* Confusio nuditatis appareret, *coram illo tribunali. Quod itaque bene prosperèque succederet!* se nemus illud, in quo sindonem suam stolamque reliquisset; etiam invitis, & repugnantibus aquis, revisurum.

Hæc dicentem, & dicta factis exsequentem, omnes subsequimur; *nullo recusare periculum* illud auso, *quod sacrum Deo caput* ante cunctos *adiret*. Ac

certe, nos quoque commorat operimentorum dispendium, jacturaque palliolorum & thoracum; gratis utique, nec ullius commodo, cæteroqui perituorum, inter undas. *Neque defuit animosis conatibus, eventus boni prosperitas.* Nam, evictis vado fluctibus; suas quisque lacinias interulasque, deripimus ramis illis, ex quibus eas pridie suspenderamus. Non erat autem operosum admodum: suas ab unoquoque vestes recognosci, distinguive: quippe, sublustri paullatim nocte: redditisque, cum mediocri splendore, sideribus. Cæterùm: quia, siccatione vixdum inchoata, cunctorum amicula foris adhuc squalido madore rorabant, intus autem penitus, tanquam fluvio, natabant: ea, tanquam per histrioniam, aut superstitionem, invertimus. deinde corporibus inducimus, ea cautione; pars ut exterior, quam aliquantillum jam venti desiccarant, fieret interior, atque cuti scilicet applicaretur. è diverso vero subsutum tegumentorum, quod auræ siccanti minus hucusque patuerat: quia totum aquis fluebat, foras versum, flabris Aquilonum exponebamus: siccitati promovendæ. Sic, quisquis nos tunc notorum ignotorumque deprehendisset, in tam mimico vestium habitu: vel magos nos credidisset: vel Cingaros Ægyptios, aut fatuos, & insanos: aut hæc omnia denique simul, unam in colluviem concurrentia. *Tanta nempe Necessitatis vis est, & absurditas; quoties ad summum venerit!*

Sed, ut ad nos redeamus: in hunc larvati modum, bacchantibus similes, per æqua, per & iniqua restagnantis fluminis regredimur, veteres ad locos. ibi, quem aggerem prius tenueramus eundem nunc, ceu Tumulum, ac veluti mox sepeliendi, resumimus: In singula temporis puncta memores, atque prompti; Diluvii quamcunque sortem, cum exitio corporum, excipere. Nec id abesse procul poterat; utique, posteaquam omnibus jam cir-

circumcirca superfusis; Insula nostra communem calamitatem nec recusare deberet, nec effugere valeret. Noachæum omnes cataclysmum, aut Deucalionis Thessalicam illuviem, animo proponebamus; & lamentabamur. *In exundationibus enim, gradatim incrementa surgere tumentium aquarum: & post longam dissimulationem, tandem (ac repente) parem unamque fieri vallium, camporum, & montium conditionem; etiamsi vel Atlanticis jugis, aut Armeniacarum Alpium verticibus, aquarentur. A furente Pelago cuncta vinci contegique solere. Nostrum autem illum, in quo tunc consisteremus, clivum collemve; quantulum esse? quam non difficulter Oceano superabilem? ut, qui Catoniana verius* terræ VERRUCA; *quàm tumulus & agger, dici deberet.*

Verum certe, QUOD *nemo* subinde *sperat*, id *ex obliquo fit*: ac *frequenter ibi* SERVAT *Deus; ubi semetipsum Homo* dudum *abjicit*. Nam, ecce! dum stamus; dum diffidimus; dum & vitæ nos tædet, & mortis metus angit; conversis siderum affectibus, Lunæ malignitas emendatur. Statimque melior nos Hora cœpit respicere. Gurgites enim, pedetentim deminuti retroque lapsi; suum Pelago stagnum, nobis autem spem salutis aliquam & animum, reddiderunt.

VIII. INTER hæc, diluculo quoque redeunte; dies omnia singulaque, fide clariore, cœperat aperire: bona juxtà malaque; laborésque residuos, & ærumnas præteritas, ostendendo. Non ultima præcedentium molestiarum, in corporibus omnium (spectaculo nimis manifesto) patebat; pellibus nostris membrisque, pulicum ac formicarum morsu, fœdum in modum, proscissis ambesisque, Purulentis quoque tumoribus sensim, in speciem utrium, inflata corpora; pustulas & verrucas contrahebant. Idcirco concedenda dolori mora, dum is desæviret, erat: interimque nihilo secius profectionis labor (etiam invitissimis) resumendus.

Eum nos dum urgemus; insulatim, sicut pridiano vespere, perque gradus, glebam de gleba transfultantes, tandem in dexteram amnis ripam, quà portuosiorem eam quodammodo deprehenderamus, exponimur. Hic comitum nostrorum reliquias, à nobis pridie divulsas (velut memoravi) multum alacres atque gratulantes, recipimus. Iis, sicut ipsi narrabant, circuitus quidem longior; & ambages natationis, plus aliquanto molis attulerant, quàm timuissent. Sed vadum interim (adverso licet flumine) non paullo clementius ipse casus aperuerat. Nobis contrà, transgressu fluminis obliquo, compendium quidem viæ quoddam: sed iniqua paludibus æstuaria, sed cimices, sed barbaricæ noctis plena cubilia, provenerant. Ità mutuas inter miseriarum narrationes, respirabamus: recollecto quidem cœtu sociorum læti: sed gaudio (quod in fortuna pendente solet) neque solido, neque diuturnitatis capaci. Nam hilaritudinem nostram interluebat, turbabatque, tot aquarum luridus aspectus; totis antrorsum, circaque campis, & omni littore, restagnantium. Earum & abscessum opperiri, longum erat jejunumque futurum: &, viarum progressu vincere, supra vires fuerat, ac salutem nostram. Quæ porro retro jacebant: ficciora quidem pleraque periculorumque parciora, semet offerebant: sed regressu, quasi per cujusdam labyrinthi lusum, reterenda. Nihilominus, *quærere tutiora: quam fortiora, malle; necessitatis dictamen est* visum: &, si vivere decrevissemus, error perniciosus emendandus erat; nullo decori fœdique, nulla laudis, aut turpitudinis, habita ratione. *Quem enim nos visurum, irrisurumve, tanta viventium solitudine? Sed & si consiceremur; præstare profecto, subsannantibus os præbere: quam periculis vitam, inutili progressu.* Communi proinde consilio decernimus, relegendum pridianum iter universum.

ſum: labore quidem multo, ſed haud dubie profuturo; ſi modo priſtinos animos, & vires utcunque retineremus.

Quid enim? retro quidem gradiendum fore, per eadem virgulta riparum, & amnis diſcrimina; quæ duos pridie ſocios merſiſſent. Sed *relegendum tamen iter; non (ut tunc) omnium pavidis & ignaris, verum, ingenti difficultatum compendio, natatoribus jam expertis & exercitatis. Præterea cœlo, non [ut nuper] turbido tenebricoſoque, ſed plane ſolaribus radiis illuſtri. Tum denique quod caput eſſet facilitatis: non (veluti tunc) adverſis, atque cum impetu repugnaturis undis. Earum violentia magis, quàm hercule fruticum fragilitate, duo* Sodalium *funera contigiſſe. Nunc autem ſecundiſſimo, ſponteque nos promoturo, flumine regreſſum patere: non tam labore manuum expediendum, quam ſuopte ſucceſſu decurſurum. Contra vero, ſi propoſitum hoc omitteremus: Quid tandem in hac ſterili torrentis crepidine, quid in tellure fluctibus abſorpta, præſidii? quid alimentorum reperturos? homines famelicos, ſemineces, depoſitos: & quibus (ad ſummam) anima penderet, ex ultimo* Parcarum *ſtamine? Sed e diverſo, locum, pridiana feſtinatione deceſſuque deſtitutum; annona ſimpliciter, ac naturæ gratiis, affluere:* Pomis *utputa ſylveſtribus, quæ nemini, morituro fame, niſi forte ſuperbiſſime delicato, deberent in odium venire, ſive faſtidium.* Ut *autem alia deeſſent omnia, Nonne Cancris ſaltem (* exclamat PEDIOSA *) ſæpe ſtomachi rabiem in pacem redegimus; alimentis utique tolerabilibus? crudis autem & incoctis, an igne præparatis, quid refert?* Quis enim in ſumma fame ſubtiliter diſtinguit? *Et tamen profecto tam parabili nutrimento, nec ille locus deficitur; quem nos tamen male grati priores contempſimus. Ac ſuper hæc, ſi ſatis oculati fuiſtis, fructibus abundat arboreis: dulciſſimis (uti noſtis) ac ſui copia complures in dies ſuffecturis.*

HAEC Pedioſa, dicebat, non tantùm, veritate

rerum eliciente vocem; verùm, ut ego reor, etiam nonnullo dolore stimulante, spreti nuper consilii sui. Nam is restitandum in ripa citima, nobis auctor extiterat: irritus quidem tunc, & explosus: sed, ut exitus postea monstravit, nemini pœnitendus: si prudens consultor, ante pertinaciam fuisset.

Fuere secundum hanc PEDIOSAE commonitionem, etiam nonnulli, qui memorarent, quod hucusque semper suppresserant, ignavo damnosoque silentio, tunc autem, sero sapiente facundia, prædicabant; sive, quòd revera sic essent experti, sive probabiles tantum conjecturas secuti. Referebant autem, Sibi, cùm secessu forte nemorali, solitudinis interiora rimarentur; ab obviis quibusdam agrestibus cibos villaticos suppeditatos; ac, super hæc, itineris remetiendi vestigia commonstrata; siquà casuum necessitate reverti compelleremur. Proinde, sine controversia (nec ità procùl) videri; pagos & incolas Americanos, per vallium camporumque cultiora, spargi. Neque magnopere dubitandum: quin *Novem illos Hispanos*, ab nostro cœtu diebus superioribus avulsos, situs regionis aliquis amœnior, & indigenarum humanitas, pellexerit: comperta deinde liberalitate, tanquam per hospitii fœdus ac jus; irretierit & alligarit. Illos enimvero; lautitiis jam captos, paullatim non solum calamitatum veterum, sed nostri quoque penitùs oblitos: illecebris coloniæ melioris inhærescere. telluris Americanæ bonis, ac fortunis, adglutinatos, mendicitatem sociorum per ludibrium inter sese traducere.

Talia, sive cum fide referentes, sive (quod in medio malim relinquere) per jactantiam, & ex composito, blaterantes socios: multitudo cætera non implacidis auribus admittebat. Dissimulato *societatis inofficiosæ vitio*; quod rem tantam

tam tamdiu preſſiſſent, conclamamus pariter ; *Pariter omnes, unde veneramus, remeaturos !* Simul ſarcinulas in humeros ac ſuper capita tollimus. Mox, uno pæne jactu ſaltuque, corpora flumini demittimus. Deinde, periculo quantumvis minore (quoniam cum flumine, ſecundum amnis curſum, defluebamus) connitu tamen laboreque vix explicabili, ripæ ſpatium omne remetimur ; virgis ac ſarmentis priſcis inhærentes. Poſt aliquot demum horas, aquis æquè ſudoreque madidi, maritimum illud oſtium totum evincimus : & , itinere pedum compendioſiore, quàm pridie, deferimur ad primum illum torrentem : quem à me prodigioſô natatu, cæteris autem à ſociis rate tumultuaria, docui ſuperatum. Hunc, cum rapidis prius incitatum undis repperiſſemus ; ſecundum ripam ſollerter obimus : vadum, ſiquod ſe nobis offerret, inquirentes. Id, Numinis inſigni beneficio, qua parte diffuſior amnis incedebat, negotio nullo reperimus : ſtatimque, ſine trabium ulla compage, pedeſtres ; & alveo non invito, trajicimus. In hoc *Providentiæ Divinæ fautor oculus,* & prona commodis noſtris ſollicitudo ; nec inopportuna nobis fuit, nec in obſcuro. quippe vadoſo tunc fundo, præter ſpem omnem, feliciter, & in ipſo tempore, commonſtrato. Namque jam pridiana ratis illa, quam, in ulteriore continentis ora religatam, deſtitueramus : aut abducta ſuperventu vectorum recentium, diffluxerat : aut (quod propiùs fidem reor) violentis aquarum incurſibus, præterita nocte diſſoluta raptaque, perierat. Quidquid id erat tamen : nos præſenti trajectus ſucceſſu contenti lætique, QUOD *amiſſum erat, amiſſum ducimus :* ac, ſecundùm amnis marginem pedententim deſcendere, concordes ; poſtremum illi, quem præterita luce deſerueramus, luco gratulantes ovantesque, rurſus impingimur. Eum, ex arborum virore, fructuumque com-

comperta fertilitate; statim, & facilè, regnoscimus.

IX. SED, ecce; nemoris in ipso penetrali, cujus amœnitas me pridie, de comitatu pellectum, avocarat: *Viri Quattuor* jam stabant. Priores hi tunc in occupanda destinata sede: cæterùm non alias nobis antehac conspecti. vultu vero, formaque (quantùm apparebat) Americani, naribus diductis; obtusòque, vel introrsum presso naso, more gentium illarum. Hi; simùl nos, tòque juvenum advenarum globum, ex adverso tendentem, derepente conspexêre: paucitatis suæ diffidentia, peregrinique roboris (ut fit) formidine, confestim attonantur. Protinùsque, velut fulminis contactu stricti; priusquam omnino congrederentur, alius alió diffugiunt. Qua trepidatione de numero nostrorum, nescio quis, externatus; sicut in re multùm insolenti solemus, per admirationem exclamat: & ; IESU *Bone! quid hoc* (inquit) *terroris est? Isti mortales, nos Hostes esse suspicantur; cùm Hospites tamen & Amici simus!* In quæ verba, barbari, jam olim fugitivi, simùl pedem referunt, simùl errorem suum corrigunt: ultròque se nobis sistunt. Inter hæc, dum exactiùs nos considerant, & (ni fallor) *Cruces* etiam *Caravaccas*, de pleroiùmque renudatis collis, contemplantur: continuò *metum vertunt in fiduciam*; & rusticitatem, in reverentiam quandam civiliorem. Mox & alloqui nos salutaréque perhumaniter instituunt, dialectô Peruana: quam etiam nostrum haud pauci, cùm olim Panamæ versarentur, nec per transennam attigerant. Igitur: *O* (conclamant) *o Iuvenes optimi! Sic in* CHRISTO *nobis, sic in Christi* MATRE, *semper salvi sitis & incolumes; uti vos, inimicæ gentis stirpem, eminus suspicati sumus*: & *piratas esse Britannos credidimus, cùm vos interim Europææ religionis fios, & haud dubiè gens Hispana, sitis. Illos alteros.* de-

deteſtari formidareque, juris gentium eſt: ſicut, è diverſo, nationem orthodoxam diligere complectique. Rationis hoc, & Evangelicæ legis, præſcriptum eſt: Amare fratres & hic animorum nexus, CHRISTI *diſcipulorum publicum eſt, ac receptum, ſignum: ſicut Catholici nota nominis, Hæretico perfido nec* AVE *quidem dicere. Gratia cæleſti regi! cujus divino munere, cujus innocuo cruore, Nos etiam, Americana Barbaries, nos populorum & rerum ultimi, qui ſedebamus quondam in Tenebris, umbraque mortis, reſperſi ſumus: qui, divinorum pariter humanorumque rudes olim, nuper admodum per Caſtellanos Luſitanóſque Doctores, Lumen*, Religionem, *fas & æquum, adſpeximus. Ea nunc cuncta ſimul, Angli prædones* (ſi vota *perinde* fluent, ut naves eorum) *ereptum & extinctum eunt.* Quæ, cum illi dixiſſent, nos invicem ſalute gratulationéque reddita, ſciſcitati pergimus; *Ecquod hominum genus? unde domo? quibus vita rationibus & inſtitutis? quid denique, tam procul Inſulis Britannicis ſemoti, ſtomachi vel bilis adversùm Anglos, conceptum ferrent? quæve tam acrium querelarum origo ſimplices mentes inſediſſet? Nam læſi, damniſve laceſſiti frenderent? An ex fama potiùs, & æmulorum obtrectatione navibus indignarentur* Puritanis?

Ad hanc interrogationem, is, qui de *quatuor Americanis* videbatur animoſius, ac fervidioris ingenii; *Quid multa?* [inquit] *Nos indignamur, & ex damnis, quibus per Britannos mactati ſumus; & ex famâ, quâ peſſima laborant, hac quidem tempeſtate.* Simulque: poſtquam nos audiendi percupidos ſe nactum videt; ad narrationem plenam, ſe labiis, vultu, ſtatuque corporis, componit. Nos autem, umbra ſimul ne: morali, quietiſque ſtudio provocati; conſidemus in circulum. At is, medio receptus conſeſſu; ſic apud intentos, exorditur.

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER IX.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *Senior é quatuor Americanis narrare orditur, suam & consortum suorum vitæ conditionem, captivitatemque, Anglicanis sub piratis aditam. Eos, unàque Franciscum Dracum, exsecratur.* Comment. pag. 251.

II. *Subnectit deinde; Suggestum sibi ab Hispano quodam nauclero concaptivo consilium, ad libertatem, per præfecti absentiam, commoda fraude repetendam. Eius Oratio hic ponitur.* Comment. pag. 253.

III. *Addit; Quibusnam rationibus, de fuga modo dubitantes captivos, idem nauclerus animarit, & impulerit; refutatis eorum timoribus. quem item latibulo receptuique locum suaserit?* Comment pag. 255.

IV. Recenset *insuper; Se, gubernatoris illius monitis obsecutos, lignandi aquandique specie, navi Britannica digressos: &, captivitate rupta, in illud ipsum nemus feliciter delatos esse. Præbent iidem quatuor viri occasionem Hispanis, sciscitandi super nauclero illo Panamæo, qui Victoriam atque socios ejus, perfide navi sua emoverat.* Commentar. pag. 257.

V. Nar-

V. *Narratur à piscatore Americano: quid nuper inter nauclerum illum Panamaum, ac Britannos piratas, quoque successu, sit gestum.* Comment. pag. 260.

VI. *Nova ratis molitio; noviquæ & exotici remi. Tellus stagno passim infusa; post, tumuli collesque sabulosi, sociorum iter plurimum turbant.* Comment. pag. 261.

VII. *Pediosam, siti confectum, refocillaturus Victoria, cum aliis duobus abit, remotam ad sylvam. In via deprehendunt (sed inscii) ferorum hominum impressa sabulo vestigia. Victoria nudipes, spinis ac fruticibus, denuò graviter plantas affligat.* Commentariol. pag. 263.

VIII. *Ægerrimè jam progredientem Victoriam, miserati duo comites, ad Socios remittunt. Redeunti, tertius quidam utrem extorquet: & præcedentibus duobus se comitem jungit. Quos omnes, quo casu interceptos, verò simile sit? Victoria, reversus ad cæteros, cum illis puteum effodit: verùm, aquis ad usum inhabilibus.* Comment. pag. 266.

IX. *Ulteriùs progressus cum sociis Victoria, post triduum incidit in signa luculenta, ex quibus colligunt, Tres illos aquatores ab Anthropophagis devoratos. Eorum igitur exitio illacrymati, ipsi ad loca devia, & tutiora, deflectunt.* Commentar. pag. 269.

ARIS hujus, quod vulgus ZURIUM, vos autem PACIFICUM appellatis; in cujus nunc littoris vicinia sedemus: pacem disturbat nemo, præter inquietum Anglorum discursum. Hi procùl, alium in orbem, alio penitùs ex orbe, veniunt ad nos in myoparonibus: nulla salutis nostræ, sed sola prædationum cura; pestiferô cumprimis thalassiarchi cujusdam exemplô: quem à suis DRACUM intelligo nominari. Ferunt; hunc equidem alterâ sua, quam ad nostras plagas ador-

adornavit, navigatione, Panamam incursasse Nombrediosam veterem ejusque templum, in cineres magnam partem vertisse; Castellam Auriferam, & omne Peruanum imperium, affectasse; si vota processissent. Verùm; ante decennium plus minùs (a) ad Portam, quam vocant BEL LAM, conversis velis, medio tandem maris cursu restitare coactum: ac, quamvis ingentibus rei perficiundæ spebus inflatum; obscœno repenè fluxu viscerum, & ventrem & animam exegisse. Visum est in præsens pacatius aliquantò pelagus; intercepto morte, qui fluctus & arma moverat. Sed nunc latronis illius maritimi conatus vestigiaque premunt (per aliquot jam annos, ab Reginæ gentis illius funere) novi Latrunculi: minorum quidem illi nominum; sed scelerum successuumque vix inferiorum. Hi namque, non contenti spoliis grandibus, aut onerariarum opulentis direptionibus; etiam tenuissimas opes, ac paupertatem capite censorum, incursant: corripiendis lembis; ac trahendis in miserrimum servitium iis, quibus omnis ex arundine lineaque spes pendent. Ecce namque! *Quattuor nos*, quos videtis, maritimæ regionis hujus indigenæ: cæterum jam olim CHRISTI cultores, & religionis Romanæ, PORTUM æquoris Zurii, quem ARIAE vulgò nuncupant, piscatu frequentabamus. & hoc quidem ex instituti nostri vitæque conditione. Forte sic usus tulit; ut ad littoralem oram (nec ità procul colonia nostra) phaselum exerceremus, & retia sagenàmque spargeremus: cùm ex transverso, non priùs observatus, pirata Britannicus, in nos ab alto decurrit.

Quid exspectatis deinde? Nempe *quattuor senes*, inermes, & repugnare prorsus invalidos, unà cum celoce, sine mora longiore, capit; mortalium vilissimos, & navis Anglicæ, non nisi pon-

pondera, nullos in usus valitura. *Sed scilicet, id genus prædonibus; quidquid ad numerum accedit, ad commodum etiam accedere videtur: ac, præter hoc, plerisque mortalibus, (orbem & Solem exterum affectantibus) pro vera gloria sæpe Vanitas placet, quæ fit: ut, ad suos reversi; quando victorias & opulentiam nequeunt, peregrinæ captivitatis homunculos, tanquam per circum & triumphum, ostentent.* Id ipsum, animo Piratæ decretum insederat, in Angliam ut nos suam deportaret. Jamque permultum temporis, oberrante per Oceanum oneraria, defluxerat; sine præda, spoliisque novis. Præfectus autem paronis, intermissis in præsens insidiis; pro furto raptisque, littus; pro recentibus periculis, quietem respectabat ac patriam. Nec id absurdo prætextu: quippe, subigente feroces animos, tum vel maximè, rerum necessariarum inopia; qua singulos in dies graviùs conflictabamur. Ecce verò! secundissimis coortis flatibus, in hujus ipsius litoris, in quo nunc stamus, viciniam, subducimus navim Anglicam: atque religamus. Inde; quia nondum etiam omnis cœlo decesserat hyems: pars vectorum classiariorùmque lignatum & frondatum; pars (dulcibus absumptis jam undis) etiam aquatum exscendunt. Ac nec archipirata quidem sibi temperavit; quo minùs, explorandæ viridioris continentis illecebra, phaselo prætoria litorum semota peteret.

Inter hæc igitur; cùm prædonum detestabilem præsentiam, & oculos, felix casus nobis submovisset: ad salutis consilia mentem convertimus; in hunc, quem dicam, modum atque fraudem.

II. ERAT in eadem tunc holcade nobiscum, nauclerus quidam præsignis; Hispanus gente, moribus ac religione bonis omnibus probatissimus: cæterum captivus etiam ipse, velut nos; & indignæ sortis. Hunc, jam olim per mare PACIFICUM

FICUM annonam ac mercimonia vectantem ; Britannus noster, injecto per vim unco, victor attinuerat : & , quanquam armis reluctantem ; una cum oneraria, cumque vectoribus, in potestatem atque servitium, pertraxerat. Processu deinde temporis; tametsi compede religatum , magisterio navis & clavo, propter spectatissimam gubernandi peritiam, applicuerat. Is talis ergo , posteaquam , abscessu Præfecti cæterorumque, nos pæne solos secum relictos conspicit; gnarus etiam ipse [quantùm satis est] Americani sermonis , nos mœstos ac desides, ultrò priorque perhumaniter affatur : ac, *Tristes* [inquit] *& invitos, jam pridem vos video, neque miror : quippe captivos , & in hostica navi servitutem tolerantes. Vultus vester , animum vestrum loquitur : conceptamque mente nubem , profitetur frons, rugis sulcata; morosoque silentio restrictus, & parcus, sermo.* Nec *aliud impræsentiarum ipsa ratio vobis, & avida libertatis natura , dictare debet. Quin itaque, si vere servitium istud exsecramini [sub tam perfido præsertim capite] si vitæ prioris amœnitatem ex animo suspiratis , si viri denique, si fortes, si conjugum liberumque memores estis : rem pulcherrimam tentatis? & ergastulo fœdo , per honestissimam fugam, vosmet eripitis? Patet, ecce! patet janua felicis supra votum occasionis: absentia, nempe, detestabilis archipiratæ, prædonum & epibatarum digressio; remigum , Anglo juratorum, mira raritas: paucissimus denique, per transtra navigii sedens , Corycæus ac speculator , & hic ipse [ne forte fugere dubitetis] somno marcidus, & oculis auribusque clausis. Ad me quod attinet, videtis ipsi ferreos hosce tibiarum nexus , qui me stringunt & inhibent, inexsolubiles : promptum cæteroquin viribus, & animo paratissimum, ad idem ipsum Numinis beneficium acceptandum; & vobiscum unà jamjamque dilabendum. At vos, & sine catenis estis, ac præter hoc paucissimi numero; propterea que conjurare tanto fidiores, simul & fallere, discedereque , securiores. Quid? quod nec opus quidem*

dem est aperto profugio? Prætentui capite, maritimas necessitates, quæ multa sunt: ac, palam omnibus, dicite; Nondum etiam plene depulsa bruma, Verni temporis inconstantiam instare, rigidas auras, immite perfidumque cœlum, & tempestatum Aquilonarium turbamenta, vestris æquoribus anniversaria: vobisque, tanquam indigenis, ante cæteros omnes, notissima. Talibus frigorum incommodis, non simplici, neque collectitia frondatione; sed, cum industria copiaque dejectis sylvis, obviam eundum esse: caduàsque plena lignatione subruendas, in focorum & camini nutrimenta. Porro vobis [nec aliis magis] in tota navi, compertissimos esse littorum saltus, in materiem habiles ac feraces. Vobis potissimùm, omnia dumetorum ac nemorum excussa tritàque penetralia: velut laris domestici non minus, quam piscationum, studiosis; utpote, quibus, gelu confectis, ex aquarum usu continuo; culina, tempestivusque calor, multum cordi sint. Hæc si jactaveritis; velut boni communis perstudiosi, nemini non exscensionis caussas probaveritis: dimittetque vos, etiam siquis cæteroquin adversatus esset, rigidus observator.

III. ISTHAEC nobis Hispanus (inquit Piscator) At nos adversum illa (pergit) *Haud absurde captivis* [inquimus] *nec invitis, consilium ministrares. Sed, quo tandem eventu! quibus itidem vitæ subsidiis [si, semel relicta frumentaria navi, solo sterili nos commiserimus] famelicam & exesam animam trahemus? Finge super hæc, immo, sine dubitatione crede; Præfectum myoparonis [ut sane furiosus, & in conjecturas pronus est] posteaquam in navim redierit, comperto quattuor captivorum digressu quod res est, suspicaturum. Propone tibi, graviter animo, velut assolet, exarsurum. Puta: dubio procul, emissurum adversùs nos scapham, quæ fugitivos vestiget: mandaturum in nostra capita sicarios, ferrum, mortem! aut [si quàm clementissime nobiscum agetur] imperata daturum armatis, qui persequantur, qui deprehendant, qui de fuga reprensos, in flagra, fustes, ac vincula retrahant æternorum*

rum

rum nexuum. Cedo, quid tum nobis? quid tergo, cervicibusque nostris, & pedibus, fiet?

At ille; *Nihil* [inquit] *& nugæ! Nam secessum quidem vestrum ego, communis necessitatis colore palliatum, purgabo: Defensoria quàm facundissima. Cæterùm absentiæ vestræ moræque longitudinem in lignando; Præfectus ipse (siquid adhuc humani sapit) aut casibus assignabit, qui multi variique negotiis intercedunt: aut tribuet errori viarum, atque nemorum ambagibus. Immò fortassis ultro, tanquam deceptis & avils; misericordiam, ac mollem animum, impendet. Interim ego, gubernatoris jure, caussas aut inveniam, aut faciam; ob quas, velut ex Oceano ventorumque lege, naves in altum ab littore detrudam. Nec Archipirata, propter quatuor Seneciorum corpuscula [quæ forsitan ipsa mox ætas dissolvet] cuncta maris & cæli commoda, sub ictum dabit; longa vestri vel indagine, vel exspectatione. Cum præsertim prædonibus, servorum æquè facilis sit, & jactura, per casum; & reparatio, per novum plagium. Tantisper vos (citiùs, quàm, dum hæc eloquimur) recuperatæ libertatis amor, ac pedes, domestici laris cupidine vivaces; longius pridem abstulerint: quàm quo piratarum spes & conjectura sequi possit. Verum, demus hoc tamen vestro scrupulo: concedamusque; Cuncta, quæ vos metuitis, eventura: quam facilè patet, quam propinquum & compendiosum, in saltus vicinos, & in montes, iter? Hos simulac, tramitibus vobis notissimis, penetraveritis: quot (quæso) vastis illis in recessibus, amfractus? quot tesqua, salebræ, latibula, subtérque terram montani specus? In iis, quoad scrutantium primus ardor defervescat; nullo penitus discrimine metuque desidebitis. Quòd si verò requiritis; quid post hæc omnia spei sit? ecquod asylum, aut munitus locus, qui vos profugos receptet? etiam istud ex me discite. Progressis vobis ad littora, Peruvio propinquiora; qua Solem orientem maritima regio contuetur: longa quidem, ac deserta continens, jacet, creberrimis præterea paludibus, & æstuariis, interfu-*

sa:

ſa; ſabuloque difficilis: interdum autem etiam ſylvis implexa. Labor hic viarum, ſupra fidem quidem; ſed non ſupra vires eſt: & tamen omnino devorandus, præſertim viris, ſalutem ac libertatem quærentibus, quorum utique commodorum cupidine, mortales etiam ferrum, & invia, perrumpunt. Poſt hæc vero ſuperata, pauciſſimorum impendio dierum; MANTA *jacebit in conſpectu,* ZURII *maris* Portus, *omnium opportuniſſimus. Secundum hunc autem, emporium, omni rerum copia dives ac felix; civibus inſuper, ad omnem humanitatem factis atque natis. Iſte ſcilicet malorum omnium terminus; iſte ſervitutie finis erit, ac vindicta. Quæ vos utique, vel cum ſexcentis periculis, malle debetis; quam, ſub profani ritus navarcho, corporis atque conſcientia tyrannidem. Ad me vero quod pertinet: equidem ſalutaris conſilii gratiam à vobis nullam aliam poſtulo; quam mei, meorumque vinculorum, in meliore fortuna veſtra, qualemcunque memoriam.*

IV. SUASIT hæc Hiſpanus, prædatoriæ navis gubernator, nobis, omnium conſiliorum nudis: &, in tot argumenta, jam ſine controverſia credulis, tandem planè perſuaſit. Statim ergo, *ne* CUNCTATIO, *ſolito ſuo vitio, bene conſulta deſtrueret;* nâvi Britannica, cum aſciis culleiſque (tanquam poſtremi lignatorum aquatorùmque) digredimur: paucîs tamen priùs, & inter lacrymas, Hiſpanum complexi. Cæterorum, non modò tricas nemo; ſed neque ſermonis rémoram, aut interrogationem minimam, auſus interponere: dimiſêre nos, de mente vel profeſſione negotii nihil ambigentes. quia nos cum tam manifeſtis operum inſtrumentis, & ſimpliciſſimo digreſſu, contemplabantur. In hunc igitur modum, tanquam lignicidæ ſimul & aquarum miniſtri, denſa ſylvarum petimus: quàque maximè viſus lucus impenetrabilis, concordî ſilentiô nos recondimus. Dum latemus autem (nec multò ſub fugam noſtram.) ſtimolante,

te, ficut opinor, gubernatore: vela prædones faciunt, fine nobis. Idque, five, quod non fentirent abfentiam noftram; five, quoniam (quod propiùs fidem eft) non magni penderent. Idipfum tunc nos feciffe piratas, fufpicati; præfertim humanæ vocis nullo repercuffu deprehenfô: tandem de nocte, tenebrifque latebrarum in lucem & aëris apertum prorumpimus. Deinde, curfu per femitas notas ignotafque continuô; demum hunc, in quo nunc à vobis inventi fumus, locum ac fedem tenemus: hilares equidem ac læti, quod hoftem evafimus; lætiores autem, quòd ad amicos. Hifpano verô nauclero (primo libertatis noftræ fuafori, magiftroque) quid poftea factum fit, aut futurum? quanquam illi, pro meritis in nos eximiis, eveniffe quam optima volumus, ac vovemus: tamen, ex quo digreffi fumus; in ignoratione pariter ac metu, pro viro fumus. Nam illius nationis homines, & quidquid Philippis patet, Britanni pejus reliquis omnibus oderunt, & accipiunt. Et hæc nobis fenex denarrabat.

REFRICUIT autem, ultimis hiftoriæ fuæ verbis, memoriam nobis antiquæ navis noftræ: quam jam pridem ex omnium animis defperatio deleverat. Tunc verò fubire mentes ea cœpit cogitatio: Ne fortè, piratarum etiam ipfa fpolium facta: jugum & arbitrium Anglicanum fubiffet? Quid tum igitur (popularibus maximè noftris, quibus adhuc refertum navigium erat) quid farcinarum noftrarum reliquiis accidiffet, in fufpenfo tenebamus. Itaque, cùm interrogare, vifum effet operæ pretium, primus (ni fallor) ego, pifcatores aggreffus: *Et quàm dudum*, ajo, *myoparonem vos, ac fervitutem, intraftis?*

Hîc illi: *Si menftruum* (ajunt) *aut paulillo productius fpatium, diuturnum eft* (*ut fanè* CAPTIVITAS omnis, etiam breviffima, *cervicibus ingenuis* annus & ævum eft] *dudum in illud ergaftulum incidimus.*

Idip-

Id ipſum tamen, ſi vobis modicum & arctum tempus eſt (quippe patria, parentibus, ac propinquitate jam forſitam ætatem carentibus) fatemur; nos exiguo dierum noctiumque numero, ſine liberis atque conjugibus noſtris degere. Tam modico nihilominus intervallo, multa magnaque mala vidimus: nec ea ſiccis oculis. Inter cætera, religionum contemptum; captas, expilatas, demerſaſque dromadas, & liburnicas; raptas virgines ac matronas: abſtractos, contra fas, in nefas, ingenuos. Experti furta ſumus; ſacrilegia latrocinia: nec non cruorem, ac cædes; ſiquis forte, jure gentium & naturæ, defendere ſuas opes auſus eſſet. Quanquam pauca tamen (ſubdit è quattuor viris is, qui narrationem primam pertexuerat) *immo vix ulla navis, inſolentiæ Britannorum obviàm ire ſit auſa; præter unicam (quam quidem ſciamus) actuariam,* Hiſpanienſibus, *ut ferebant, vectoribus onuſtam: viris, ut ad reſiſtendum alacerrimis, ſic ad victoriam omnium feliciſſimis. Erat autem illa navis, ut ex ejus rectore cæteriſque ſignis, & apluſtribus, collectum eſt, Papamæa.* Quæ cum ille diceret: nemo ſociorum ambigebat; quin *noſtram* is loqueretur *Navim*, & eam ipſam: quam è Philippinis recurſantem, perfidia fraudeque gubernatoris (ſicut ſæpe dictum eſt) nos per exſcenſum reliqueramus. Hunc ergo ſermonem interfatus PEDIOSA noſter, in piſcatorem verſo vultu; *Narra, narra, quæſo te; ſed ſimpliciter* (inquit) *ac fide tua. quid nauclero, bipedum ſceleſtiſſimo, deterrimumque malorum commerito boni caſus ſucceſſerit?* Simùl raptim, ac velut per tumultum, omnes nos, alius aliter, mixtis queſtibus; facinus Panamæi gubernatoris aperimus: cum quo compoſitus gubernator Hiſpanus, ipſorum conſervator; *tanquam* DEUS *ad* LUPUM, conferri poſſet. Conclamamus ſimul, *Indignum eſſe, vitam ei (nedum victoriam) prorogari: quem nos, pro nequàm factis, jam dudum condigna ſupplicia, noviſſimis exemplis, expendiſſe ſperaſſemus: & certe ſaltem naufragio, ſcopulis, marinis belluis, aut, aliter indignante cœlo, deletum.*

His

V. His auditis, senex; *Si, quod narratis, verum est* (ait) *ut esse, non dubito; scilicet, etiam in illum contaminatum hominem congruere, manifeste video, quod adagio populus frequentat;* IN Deterrima quæque capita, fortunam optimam delabi. *Nam ecce! legentem* ZURII *mari littora Panamaam biremem, speculata piratica Britannorum, haud multo post, quam nos in servitium incidimus: validis cœpit remis, & omni gubernaculi conatu, persequi. Porro, consectantibus his celeriter; & illis majori celeritate fugientibus: ad extremum Anglus quoniam onerariam suam animadvertebat, ad sperata spolia tardioris esse moliminis; celocem emisit, propulsu circumactuque præcipitem atque volubilem. Hanc, ut tanto validius navim Panamaam incesseret; ab uncis ferreisque corvis, & harpaginibus, provide cumprimis instruxerant, cæterum fiducia successus, quam successu, meliore. Cùm enim in congressum ambæ naves cominus venissent, prior quidem certamen est ausa celox. Nec tamen ideo nostrorum animos fregit. Dum enim hinc fistularum glandes, ferrata tela, superbi clamores: illinc autem, pro salute dimicantium, serius ardor, major virum copia, grandis &* Hispanus *animus, prompta manus, & creberrima missilia, volitant; post diu pendentem Martem, Angli tandem vestratium saxis. & imbre lapideo, depelluntur. Namque, futurorum cati; petrarum & scopulorum fragmentis, ingentique congerie silicum, Hispani carinam & tabulata sua, passim instraverant: eaque, consumptis armorum cæteris auxiliis, in hostiles vultus & pectora feliciter effuderunt. At Britannici, cum dedecore retusi: terga victoribus & gloriam concessere; longius refugi, quam, ut* Iberici *funditores porro sequi possent, aut saxis suis attingere.*

Succlamamus in hæc omnes; O, *nequam hominem, nauclerum Panamaum! o fortunam, auspice candidiore dignam? o fidos, & suo gubernatore sanctiores, socios ac vectores!* Mox loco (quem in circulum interim occupaveramus) consurgimus; & ad curas.

tas antiquas, à brevi quiete, convertimur; *ecquam deinceps viam? & quibus adminiculis ac præsidiis, insisteremus?*

VI. POST singulorum dictas auditasque sententias; aliud malorum levamen non apparuit: quàm, ut iterum navigaremus. Ergo, cæsa materie, piscatores quattuor, ratem ingentibus compactam truncis, instituunt, & absolvunt. Eam, ne gurgitum incerto, vel intorto vorticum, fluctuaret; geminis in loco proræ rudentibus, totidem etiam in cauda ratis, revinciunt, ad angulorum extremitates deligatis: &, hoc vinculorum tractu, totam fabricam inter aquas librant reguntque. Nec tamen, inter hæc, clavi qualisqualis curam omittunt: eo tractante gubernaculum, qui de quattuor senibus peritior videbatur. Nobis porro, ne quis prorsus in molimine navigationis tam operoso, cessator esset; singulis in manum dant vexurum. quo nomine (velut supra retulimus) arundinis quoddam genus Americanæ designant; valido crassoque stipite solidum. Hi pro remis atque contis nobis erant; ratis progressui stimulando. Juvit tam audaces & laboriosos conatus, tandem aliquando faventior fortuna, prospero successu: transvectosque per amnis latitudinem, prius incompertam, & tunc novis undarum accessibus adauctam: exposuit in eam regionem, quæ debuerat esse ripa: quanquam (ut fatear) haud omnino discriminum immunes. Quod enim de cataclysmo vates ille cecinit, idipsum & hic reperimus. Adhuc *Omnia Pontus erant*, atque flumina, *Pontoque sua littora deerant*, & fluminibus suus agger atque terra. Nam qua parte, diebus superioribus, continentis planities, latè prata virentesque campos explicuerat: ibi nunc, exæstuante maris eluvione: circumquaque refusus Oceanus incedebat, non minus duum millium spatio passuum. Nullo telluris tumulo, nullo colliculo renidente; plane vetus illud, & *madidum, Noachi*

Noachi sæculum repræsentari videbatur. Igitur, dimissa rate (quippe, quæ per soli stagnantis iniquum vadum, ac brevia, promoveri nullo modo potuisset) pedes navigio substituimus: ac, plurimùm densato labore; nunc quidem latentibus impactos truncis atque saxis, nunc cæcis foveis haustos, per horas aliquot æstuario toto traximus. Ventumque foret ad desperationis necessitudinem, nisi simul nox ingruens simul mare sese resorbens, miro Numinis beneficio, repente nos, nec cogitantes, adjuvissent. Cum enim paullò prius [tanquam in Oceani gurgite, cum Polyphemo Siculo] liquidum iter carpsissemus; plerumque lumbos atque latera tingentibus aquis: de nec proviso decedens, & in se refluus maris æstus, nobis in decubitum qualequale stratum; & exiguam saltem temporis intercapedinem, ad quietem, indulsit. Sic acta nox est.

Neque tamen dies insequens, ærumnarum ultimum hunc *Actum* esse passus est; sed recentium *curarum theatrum* nobis aperuit. Stabant enim, seu primævo naturæ genio: seu [quod potius reor] crebeerrimis Ponti refusionibus, aggesti conglomeratique colles & tumuli; littorali glarea sabuloque surgentes. Hi, sparsis circumquaque clivis, montium nonnullam valliumque speciem repræsentabant. Hi perrectoris nobis [velles, nolles] sese scandendos offerebant. Mihi, virium ægerrimo, nova pestis, nova mors: sociorum cæteris, quanquam paulillo fortioribus, tamen multa fatigatione confectis: quibus, in molli fluidoque pulvere, calamitósus ascensus; & morosior sæpe molestiorque delapsus, obtingebat: reciproca clivorum, decliviumque, vicissitudine. Summa tandem miserrimi laboris fuit, jugorum quidem arenæque finis; sed corpora languore fracta, spiritus longo ieiunio macer, vixque jam pendens: ac fauces, undæ dulcis inopia, jam biduum tridumve

ve folidum fatifcentes : Et hic igitur, *Neceffitatis dura lex* interjungere nos fubegit ; longioris itineris impotentes.

VII SED præ cæteris omnibus [ac certè plus quàm me] PEDIOSAM meum fitis impatientia proftrarat. Apparebatque ; fine celerrimo refrigerio, juvenum optimum haud de via magis, quàm ipsa de vita, periculum aditurum. Illius ergo pia miferatione, mecum tacitus ac folus in confilium defcendo ; de laticis alicujus potabilis indagine. Neque tam longæ deliberationis hanc rem arbitratus, quàm pedum potiùs ac laboris : ad fpes repentinas confurgo ; vixdum pauxillo quietis delibato. Nam eminus, ante meos oculos, faltus ingens jacebat ; ac perquàm frondofus : & ob hoc ipfum [more nemorum remotiorum] cærula renidens amœnitate, nigrorem inter viroremque certante ; propter foliorum denfitatem. Et hæc fylva quin irrigua fontanis aquis effet, hinc inde fcaturientibus ; nulli dubium effe poterat, qui faltuum Americanorum, ad *mare Pacificum* jacentium, vel tenuem notitiam haberet. Sed, quanquam fitirent omnes, tamen omnes torpebant ; & idcirco de toto comitum numero, vix unum tandem & alterum, in aquationis focietatem, infeliciffima facundia, pertraxi.

TRES ad manum erant utres coriacei ; quos, navi Britannica profugi, pifcatores ad nos attulerant. His igitur ipfis, pro numero, tres inftructi juvenes, confenfu vadimus ; cæteris noftris, excurfionem nobis profperam, magis optantibus ; quàm fperantibus. Erat viæ principium aliquoufque, terræ clementia, placidum atque molle. quod tamen, quantumvis æquum ; focii mei, tanquam afperrimum ; calceati peregerunt : confilio falutari quofvis in cafus intenti. Mihi vero contigit ; nudis ire, tam tibiis, quam pedum plantis. Quanquam enim, quotiefcunque per fcabra, falebrafque per-

pergeremus; pedes totos etiam ipse consueſſem operire, vulneribus declinandis: ſiquando tamen (ut ſæpius) paluſtria nobis, aut arenæ litterales, ac ſabulum, occurrerent; moleſtiæ redimendæ gratia, pedeſtria tegumenta ponebam. Tunc tibialia pariter, & ſoccos, de cingulo potiùs, quàm de crure ſoleaque, geſtabam: ne glareis (ut fit) lapillisve, neu ſalſugine putidoque luto, refertus hic amictus, plus eunti gravaminis, quàm opis, afferret. Tantummodo, ſub hoc ipſum tempus, calceos ne de zona quidem, veteri more meo, ſuſpenderam: ſed, quòd itineris initia tam oculis, quam pedibus perplacerent, ad PEDIOSAE ſarcinas contemptim penitus eos abjeceram. Hoc nudipedum ritu, per campos primum æquabiles incedebam; tantum non delicate: certeque ſine notabili progreſsus mole. Charitatis enim, adversùm ſitientem PEDIOSAM, *affectus, moleſtiam omnem demitigarat.* Non multò vero, poſt iter inchoatum; arenoſos iterum in locos eſt ventum. Illic humanorum veſtigia pedum obſervavimus; ingens regionum ignaris ſolatium; & accolarum (ut rebamur) haud ità procul diſtantium, argumenta non obſcura. Suſtulimus ergo pariter cum voce manus: ac TER OPT. Numini gratias habuimus: quod in loca culta pauliatim deducere nos cœpiſſet: ſed (proh dolor!) ignari rerum, & immemores humanorum eventuum Labyrinthi. Quippe, qui poſſemus iiſdem veſtigiis, tam ad Caci latronis antrum: quam ad Herculis Servatoris Aram, deduci. Poſtea quidem ſane compertum eſt; nec Hiſpanorum pedes ea viæ ſigna, nec omnino Chriſtianorum, impreſſiſſe: ſed illac vagatos barbaros, Americæ cultores, &, quod omni terrore triſtius eſſe debuerat, veriſſimos Anthropophagos inceſſiſſe. Quanquam enim procul locis iis (& ad hybernum ſcilicet Solis ortum) Braſili degant, humanæ carnis voratores, procul quoque Caribes, Canibalesve, paris ſari-

farinæ mortales, ad Orientem æstivum absiti; Tamen Occidentalior etiam America: nec non, qua parte Boream, Hispaniolam, *Hispaniamque Novam* respicit: eorundem gulorum imitatoribus non caret. Et hi, nec audacia Brasilis, nec robore virium: multoque minus, morum atque dentium feritate, cedunt.

Nos interim, futurorum *ignaros, & ideo Periculum, tanquam magnam felicitatem, adorantes*: nihil ista hæc consternabant. Immo, præcipiti passu, tuebamus ignotum in discrimen, destinatamque menti sylvam: tanquam veriti, tam præclaram occasionem damni facere. Sed Sylva quidem illa, quæ jam dudum ante nostros oculos, ac longo tractu, steterat: subduci repente nobis est cœpta; posteaquam ipse vestigiorum ductus, nos ad arbustum quoddam deduxit, quod itineris fere circa medium surgebat. Id, spatio loci diffusum, & amplum: atque præter hoc virgultis, præcelsisque thyrsis subtectum ac densum: omnem nobis ulterius positorum nemorum prospectum intercluserat. Ad ea tesqua nos, humanorum (de quibus memoravi) pedum notæ, semper adhuc arenis immanentes, pertraxerant: a quibus, ad scrupulum usque gradu gradum consectante, nusquam exorbitaveramus. Erant autem tesqua verius quam arbusta dumetaque: difficilia profecto perplexaque: sed tamen perrecturis vincenda necessario, perrumpendaque. Quæ progrediendi difficultas, simpliciter comites meos: at me gravius, & duplici malo, mactabat. Nam, quòd virgultis internatæ spinæ, dumique, rhamnorum in morem horrerent: non poterat nudato corpori, per medium eorum tendenti, contingere progressus indemnis: cùm præsertim, ævo longo brumisve derupta, passim acuta ramalia, spinosaque fragmina, semitam omnem operirent. Et hoc tantum incommodum, Socii quidem mei manibus duntaxat: utcunque veste tectis; excipiebant:

digitisque modicè cruentatis, dum vepreta perfringunt, viam aperiebant; inviolatis membrorum reliquiis. At mihi dextra simùl sinistraque dimovendi tentes, simul pedibus undequaque renudatis proterendi; corpus universum, vulneribus proscissum, largo sanguine pingebant.

TUNC ergo demum reputare cum animo meo cœpi; quam absurde, quamque negligenter & improvide fecissem: qui, *tam prolixum in iter, tam breve consilium attulissem*; & adversum tot vulnera, non saltem corio [quod minimi tamen negotii fuisset] soleas obarmassem. Et ego quidem, aut incuriam meam, aut stultitiam, aut etiam [*quod* IRATIS *tristissimum esse solet*] *infelicem nativitatis meæ* STELLAM *incusabam*. cùm inter hæc tamen, de me Stellarum opifex optima quæque Sidera Fataque disponeret, &, ex ipsa calamitate mea, suo more, Salutem [sed retrogrado tramite] provocaret.

VIII. PRINCIPIUM incolumitatis meæ, tanquam insequentium bonorum semen, ipsi Socii jecêre. Quibus tamen ego, mirabili Divinæ Providentiæ circulo; periculorum ac mortis initium, inscius invitusque struxi: dum & ego meum illis consilium approbavi: nec minus illi mihi suum. Sic est autem acta res, & priores illi, tragœdiæ suæ stravere scenam: *Quid tu, miser* [inquiunt] VICTORIA? *Tu tanto sanguine* [nam cruentatos pedes videbant] *tantillam emis aquam? & omnium laceratione membrorum exiguum alieni gutturis refrigerium investigas? Scimus enim, & negare non potes: te non tam pro te ipso, quàm præcipue pro* PEDIOSA *tuo, sitire. Miseret autem nos* [*medius fidius!*] *& multum tui miseret; adolescentis, in omni contubernio nostro tenerrimi, minime tamen omnium, ætatulæ tuæ parcentis. Quin tu potiùs*, PETRE*: quin aliquando temetipsum respicis? Revertere, per quidquid divinum est! siquid nos, siquid tues, & matrem, atque adeo* PEDIOSAM *ipsum amas.*

amas. Nam hunc tu, siquid humani patereris, tot ipsius caussa plagis confectus; tecum unà confecturus esses. Hoc ergo potiùs, cujus nos auctores tibi sumus, fac; & redi, si sapis. En, utres [uti vides] nostri, capacissimi sunt, tuoque, propemodum in duplum, ampliores. Ex istis ergo tu, tuúsque PEDIOSA; *quantum voletis, tantum bibetis: simulac nos, fontium potiti, recurrerimus.* Tantum *nunc, amabo, revertere!*

NON *fuit difficile*, PERSVADERE *reditum homini: quem* hinc quidem *tot difficultates*; illinc autem tot promissa *circumstarent*, ac preces. Statim itaque *vale* dicto, gradum simul utrémque refero. Sed, ecce, medio regressu comitum alius quidam, ex iis, qui subsederant, contrà graditur. Eum exemplum utique nostrum, ac sitis improbitas, de quietis desidia, tanquam veterno quodam, excitarat; ad aquarum dulcium indaginem. Is ad me prior: *Quid est* [infit] *piger? & tu reverteris? quantumque video, casso, tam ventre, quàm utre?* Cui, cùm ego raptim, & per compendium, caussas mei reditus detexissem; *At mihi* (clamat ille) *longe mens alia, major animus est. Contra tesqua, contraque spinarum morsus* [*sicut ipse cernis*] *pedum arma robusta sunt: calceique suttissimi; sed uter nullus. Tuum igitur culleum mihi cede. Tu verò, quo cœpisti tramite remear, reemea.* Simul, utre de manibus extorto meis; ipse quidem præcessores duos cursu persequitur; & ad sylvam designatam contendit. Ego contrà, pæne mœstus, eo titulo, quòd inutilis ad omnia viderer aliis: sicut instituerant, retro pergo.

SED, o lusum eventuum admirandum! Nam ego, quem sensim jam, etiam ipsum, aquæ penuria torquebat, & enecabat; inter ipsos vitæ supremæ tractus, in tutum vitam reposui. Socii contrà, qui mortem fatique necessitu lines, utroque pede, fugiebant; ii mortem invenerunt. Nam, quæ potest alia, de tribus illis aquatoribus, in cujus-

quam animo, conjectura vel suspicio, residere; quam, eos explevisse diem suum; & id quidem per violentiam, alienamque barbariem? Interitus quidem certè satis clarum visum indicium est: quod nec illo, nec adeo postero die, quisquam illorum ad nos revénit. Ad summam! ne tertia quidem luce [quam nemo facile, jejunus, desertis in locis, trahit] recurrere; quanquam ad meridiem usque Sociis præstolantibus; & oculos cominus eminusque, tanquam in redeuntes, inutili circumspectu vibrantibus. Omnes igitur, socialis opis desperatione tandem subacti, de trium aquatione pariter actum conclamamus; & eodem ipso, quem occuparamus, loci tractu, terram egerere sollertes; refossis cespitibus moliri puteum instituimus.

Neque defuit aut operi suus fructus; aut suis successibus instrumenta laboris. utique posteaquam, infatigata contentione, gladiolis pariter nostris, & piscatorum asciis [tanquam sarculis ac ligonibus] terræ dúram indolem expugnavimus. Tandem enim, ad pedes circiter septenos demisso fossionis labore; scatebra cœpit affluere.

Verum, *nequando* nobis *ullum*, naturæ cœlive *beneficium, sine fæcibus affunderetur*; eam fatorum invidiam, quam itinere reliquo toto sensimus, etiam in hoc fonte gustavimus. Erat enim, quantuscunque scatebat humor; turbidus, crassus, lutulentus: ac, præter hæc, marcido putore luridus, & insuàvis. Ad summam! insipidus latex; ac [si verum confiteri volumus] cloaca verius, aut Stygia salsugo; quam fons, aut Arethusa Sicula. cadaver denique potiùs, & tabum undarum; quàm scaturigo venaque viventium Aquarum. Sed scilicet; *Ante cupiditatem* Necessitas *fuit!* Qua proinde nos perpellente, consultius est visum, etiam deterrimis potius refici: quam, per superbum fastidium, cum extremis incommodis conflictari. Sustuli-

mus igitur verius, quàm haufimus, frufta paluftria: quodque fpes effet, cum tempore defæcata fontana, limum in fundo deceffurum: omnes, ac totos, pileos unda replevimus. Ego vero futuræ feræque fatietatis impatiens: neque contentus rore, tardiffime proventuro: ftatim immineo cupiditati præfenti: ftrophioque, quod adversus narium ftillicidia circumferebam, immerso: quantulum humoris fuperat, ex limofo latice colligo. Deinde bibulam findonem labris meis applico: lentiffimoque fugendo ducto, potus aliquid prolicio. Sed profecto tarde liquor, & inexorabili quafi mora procedens; propter fpiffam ac paluftrem uliginem, mihi pumicem verius, quam fpongiam aut linteolum, aqua tinctum, referebat. Donec ad extremum, vix ac ne vix quidem, guftulum magis, quàm hauftum, extorfi: Pauculiique ftillis volam primum, mox fauces utcunque fubrigavi; non rigaturus, nifi; preſse conftrictis digitis, inter utramqve manuum palmam fudariolum, madore rofcidum, divexaffem, Tunc enim tandem expreffam lympham ingeffi gutturi fiticulofo; propter extremam quidem neceffitatem nihil refpuenti; fed revera tamen fordes illas naufeanti. Faftidii porro, tunc ructantis, gravi fenfu mox ventriculus difcruciari cœptus eft; ftomachi penetralibus everfis, ad vomitus ufque revomitufque turpitudinem Itaque factum eft, ut jam *atrecius* effet, *Bibiße, quàm fitiffe, tormentum.*

IX. CAETERUM nos, collectis vasis: quoniam per ferarum metum, & incerta cafuum à barbaris, parum tutum erat, iis in locis moram trahi, profectionem omnes uno pede refumimus: fcifcitantes interim, & alternis interrogationibus admirantes; *Ecqua tres Hifpanos illos, a nobis ante triduum digreffos, aquatio, vel exitus, excepiſſet? Quo nunc ergo loco? quibus indigenarum ftudiis, aut animis, utenentur? Vivine fpirantefque circumirent? an potiùs,*

 exple-

expleta mortalitate, cum pluribus, in sæculo diverso, degerent? HAEC dum inter nos ipsi, vario sermone, nec sine misericordibus curis, agitamus; repentè, nihil minùs cogitantes, ecce, pedibus in unum aliquem de tribus utribus, impingimus: temerè jacentem ante progredientium oculos; & (quantum apparebat) ab aquis adhuc intactum Etenim corneâ pæne duritie rigebat. Agnovi nihilominus [o lusum & varietatem casuum stupendam!] agnovi meum ipsius hunc, nec alterius, fuisse culleum, aquandi caussa; postremo de sociis, concessum: velut suprà memoravi. Conspecto, recognitoque testimoniis omnium, aquali [qui nunc tamen tam neglectim projectus jacebat] intremuimus equidem, animo suspensi; Quid tandem aquanti socio calamitatis incidisset? Eamque sollicitudinem auxit, oblata non multò pòst, eadem via, Panis bis cocti crusta; barbarorum, in maritimis Americæ, solemnis, nec à nobis ad id usque temporis conspectus, cibus. Ea, quasi per despectum objecta, voluptatéque melioris epuli fastidita; volucribus nunc duntaxat in pabulum, aut mendicis, jacebat. His accessêre, præter cæteras funesti latrocinii conjecturas & argumenta; passim ad tricena millia passuum, itinere toto dispersa conviviorum signa: relicti suis in cineribus ignes; &, adhuc semustis stipitibus scintillantes, foci: denique, ne sim longior, cunctæ feralis lætitiæ cæremoniæ; quibus Americani [quoties humana corpora deartuant, atque glutiunt] cum indulgentia nepotantur.

Enimverò plenissima tunc demum omnibus facta fides est; Quòd, tantò pòst, nemo trium illorum ad nos remearet; eos, citrà dubium, à barbara palantium manu cæsos: & ad flammam, ac lignea verua, lentis, pro more, circumactibus assos, & absumptos. His ergo, *cum Quietem in solo terráque sua,* sors improspera negasset [quippe truculen-

culento latronum ventre tumulatis] nos REQUIEM tunc pariter omnes apprecamur; & REQUIEM quidem, in patria meliore, SEMPITERNAM. Fluunt interim certatim, per mitissimi cujusque genas, piæ lacrymæ, lugubrésque ploratus. Simul, in hæc, crudeles terras, crudeles mores ac mortes, exsecrati; celeri fuga, totoque pedum studio, demigramus: & (relicto, quem primum institeramus, viarum calle) per amfractus obliquos, in loca devia deflectimus. Vt tutius autem falleremus; sine vocibus, sine vestigiorum ullo sonitu, per silentium compositissimum digredimur: &, affectatis ultrò semitarum erroribus, insidias Anthropophagorum, quæ plerumque regias tritasque vias insidere gaudent, impræsentiarum feliciter eludimus, & irridemus.

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER X.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *Divinam erga se curam*, Petrus *animo grato recognoscit, & adorat: quæ se ab anthropophagis servâsset.* Immani *fame stimulati Socii, vertuntur tandèm ad crudos cibos, & avium cadavera: ad quæ devoranda, Victoria se sacra profanàque Philosophia inducit & confirmat.* Comment. pag. 273.

II. *Durante eadem, & crescente, inedia*; Petrus *colubrum conficit; confectumque, clanculum cogitat absumere. De Cubanis serpentibus, mira.* Comment. pag. 275.

III. *Vescentem Victoriam, duo sociorum deprehendunt; invidèntque. His ipse, de colubri æquali portione litem moventibus, prædæ partem concedit: reliqua tota ipse fruitur.* Comment. pag 277.

IV. *Ad trifidum, ingentémque fluvium perveniunt. Quem, dum, extemporali compacta rate, ad corporum alimenta conquirenda, Quattuor è Sociis trajicere conantur: fracta scopul sum ad Insulam rate, in gurgites excutiuntur.* Comment. pag. 278.

V. Nau

V. Naufragorum territi clade cæteri, ultimam ad desperationem, lamenta, mortisque certam exspectationem, convertuntur. Victoria vero, etiam ulteriùs progressus tristitia, in solitudine sepulcrum sibi conchylio effodit. Ad illud subeundum, se precatione suprema comparat. Comment. pag. 279

VI. Petrus in conditorium, quod sibi fecerat, descendit: ibique compositus, mortem ac tribunal divinum, præstolatur. Cur crediderit, sibi summam horam instare? Sepultum, Sacerdos tandem jocis seriisque resuscitat: &, invitissimum licèt viribusque destitutum, ad Socios reducit. Comment. pag. 284

VII Reductum, ac frigore prope enectum, Socii, exstructam ad pyram, reficiunt. Is, ex calore concepta siti; poscit aquam ex fonte, quem interea comites in littore proximo aperuerant. Aquator, pro unda Cancros apportat, & uberis obsonii lætum nuntium. Comment. pag. 188

VIII. Ad cancrorum capturam, inter tenebras, concursant omnes. Eos ad rogum, maxima copia, referunt; coctisque, ad plenissimam saturitatem vescuntur. Petrus, non ventre tantùm, sed & vestimentis impletis, ad ignem nocturnum sedens, consopitur. Comment. pag. 290.

TUNC ego primum, collecta (velut post longum somnum, deliquiumve) sapientia; Numinis agnovi circa me sollicitudinem. Tunc, defixis humi poplitibus, illius adoravi Providentiam: ut, quæ me per eadem discrimina, cum iisdem comitibus, in idem vadentem exitium; non tamen eodem voluisset interitu mactari. Quibuscum si calceatus ambulassem; in mortem minimè dubiam profectus, & corium perdidissem & vitam Ita SALUTI *multis sæpe fuit, Necessariis caruisse: contrà vero damno pestique, Copia.* Sed interim Socii (dum ego gratiis persolvendis intentus sum) progredi,

festinare, pedum omni connisu laborare, prævolitareque, propterea, quod locis tam suspectis moras trahere, stolidum appareret. Eos ego nihilominus celeriter consectatus tandem assequor; ac, necubi divulsus eorum consortio (sicut quondam) in vetera mala reciderim; vestigiis socialibus religiose posthac inhæreo.

TRIDUI fuit iter, per inculta vastaque lapidum fragmentis loca, perque sabulosas terras: nullo victus humani, nullo potus, subsidio, quippe rerum omnium, quas natura flagitat, sterili nudaque regione. Tantummodo paucula, quas (ut reor) gravis aër dejecerat, volucres hàc illàc jacebant sparsæ: jam pridem putore graveolentes, & in tabum, excedente die, semiresolutæ. Sustulimus nihilosecius earum fluentia cadavera; crudaque, sicut erant, invasimus; utique postea quam nec ignis tunc ad usum, nec adeo chalybs ad manum, aut fomes fuit. Nam ignium omne suscitabulum, sociorum quidam secum abstulerant; ex eorum numero, qui complures ante dies à nobis perierant. Itaque truculenta, vereque lupina, fuit illa gulæ rabies, quæ nos ad hanc necessitatis obscœnæ deduxit ingluviem, cum, in tam absurdo pastu, mista pariter coirent, hinc edendi desiderium, illinc glutiendi nausea: cupidoque simul, & horror ciborum, nos torquerent. Sed mihi tunc in tempore profuit: jam olim in teneris APOSTOLICA *Gesta* Divo Luca scriptore, volutasse: non quidem ad vitam pro CHRISTI legibus impendendam: quod fecisse fertur ex eorundem lectione, DOMNA, Sacerdos quondam superstitionum; postea Martyr. Non (inquam) non ad sanguinem tunc fundendum, illa me lectio stimulavit, sed ad vitalem potius spiritum prorogandum. Succurrit enim tunc memoriæ meæ, *Linteum* illud *cælo demissum*: omni quadrupedum, reptilium, alitumque colluvie refertum; & in mentem venit vocis illius

illius, super PETRUM in ecstasi tertiùm devolutæ, SURGE, MACTA, COMEDE! *Quid tu?* [dicebam egomet mihi; fastidium animi mei, per victoriam meimet, increpitans] *Haccine morticina notissimarum avium, spurcissimis illis peregrinisque monstris*, APOSTOLO *propinatis, sordidiora teterioràve sunt? Aut tu*, PETRE, PETRO *sacri collegii Principe, melior, major, dignior? Quin* SURGIS *itaque tu quoque? conviviumque, nullius indigum lanionis, ac jam ab ipso Fato præparatum, absumis? Prætende tantummodo manus alterius digitos oculis: & eos operi: manu vero secunda dentibus oriquè tuo frusta, quæ nunc nauseas, ingere: putaque tanquam certum, Te nequaquam incoctam, aut vitio scatentem, volucrem: sed Aprugnam grate putidulam, sed vitam, salutem, sed multos annos, devorare.*

Dicebam ista, diffidenti licèt, multumque discordi, stomacho; quin etiam, creberrimâ ructatione, jam in antecessum, reluctanti. NEC *enim* INVITAM *Naturam rationibus ullis coegeris; Vt libenter acceptet, quod ab intimis abhorret*: utque sordes ac fastidium, vertat in delicias & voluptatem. EGO tamen nihilo segnius intrudebam [etiam recalcitranti gutturi] totas mortis reliquias quæ mihi, partitionis jure, de volucribus cesserant. Et, quanquam defluente per gingivas sanie, vermiculisque, de corrupta carne, sub dente crepitantibus: tamen generosè, velut per summum Genium, quidquid inveneram, abligurivi; dictitans subinde, quodammodo per Intercalarem sententiam, ipsi mihi: NIHIL, *mi* PETRE, *nihil tam* INSIPIDUM *esse potest, quod* IMPROBA *fames non stomacho conciliet*!

II. EQVIDEM hac philosophia tantum profeci; nihil ut esset, quod post eam diem non vescum & utibile ducerem. Irritavique potius [si confitendum verum est] quàm consopiri placavique, famem; primæ dapis istius audacia. QUIS *enim*,

RUENTEM *semel in vetita gulam, sistat; tanto visceruum incendio?* Necdum igitur penitùs consumpta volucrum Libitina; dum (velut aliud agens) hinc illuc oculos meos circumfero: derepente COLUBRUM observo, non contemnendi corporis tractu, se de vicino scopulo gyrantem. Non eram tunc memor NESTORIS illius mei, prisci navigationum comitis: quem sæpius narrantem audieram, cum diceret: *In* AMERICA, *mi* PETRE, *non tantum in usu sunt cibi, naturæ dictamine pretiosi, probatique: sed scito; Tam inhumanum hîc nihil esse, quod non humanos ventres intret. Nam & sui generis ortusque mortalibus, indigenæ pascuntur: ac præter hæc etiam* SERPENTIBUS, *his Brasilorum populi quidem epulantur; sed innoxiis: & non pauca præterea gentes hujus cœli; si non tanquam delicio, certè tamen; velut alimento.* CUBANOS *autem Insulanos, jam non Anguibus duntaxat, sed propemodum Draconibus victum exercere, perhibent: vagrandibus quidem illis, ac venatu captuque facillimis: molli pelle, mitissima carne; præpinguibus atque crassis; venenorum interim ignaris, ac proin indemnibus.* Addebat etiam; Ex illis vastis Serpentibus nonnullos esse carnivoros, suetosque deglutire bestiæ quoddam quadrupedis genus, magnitudine partim leporum, partim vulpium Europæarum, quod animal *Guabiniquinacos* vulgus indigitat. Fuisse quoque; qui septenas octonasque meminissent id genus animantes, ex unius Colubri Cubani visceribus, ante coquinam, erutas: ac miraculo convivis transmarinis fuisse. [*a*] Talia complura mihi NESTOREM retulisse, frequenter postea per otium mecum retractavi. tunc autem eorum nihil in memoriam erat, dubitaturo cæteroquin, tam periculosæ fidei tentamentum subire. *Maluissem,* haud dubiè, *credere: quam experiri* Sed *quid facias in fame, reliquorum omnium immemori, tantumque sui sollicita?*

Con-

Confestim ergo, nullâ carminum aut incantationum cura, solus ac silens, in anguem conspectum insilio. Pressum pedibus, & occupatum, præfoco: reluctantémque collo, cauda, sibilis; gladiolô meô, quo tum scipionis vicem per ardua nitebar, contrucido. Deinde, postquam cum cruore simul venenum [siquod infuit] lenta compressione destrinxi, totumque tabum non negligenter elisi: persuasi mihi tandem: quidquid in Colubro pestiferum latuisset, id ad innocentiam usque defluxisse. Quare post eandem (in qua prædam oppresseram) rupem, suspenso me gradu refero: tantumque non, clam sociis, suffuror. Illic dentibus, adhuc quidem avidissimis, cæterùm modestè mandentibus, ac sine vescendi strepitu laborantibus; viperam occisam invado, depascorque: delusurus (sicut opinabar) & famem pariter, tam opimis rarisque dapibus, & sociorum meorum conscientiam, fraudulenta taciturnitate.

III. Sed nempe: NULLA *Felicitas satis, vel adversùs Invidiam, vel adversùs Inopiam, latet.* Vescentem enim me, de nostris duo, qui proximè radices scopuli consederant, speculati; nidoreque crudæ carnis [ut præ se ferebant] excitati, quod res erat, confestim subodorantur, ac me vestigant. Sensim deinde pedum meorum notas, per sabulosum ascensum, insecuti; clamore PETRUM suum cient: ac denique, post saxum sedentem, deprehendunt, tunc vel maximè colubrinis cupediis illaborantem. Aggrediuntur illi me precibus: ac tantùm non vi, tantùm non per rixam, expugnant, in partem voluptatis ut admittantur. Animam cæteroquin & spiritum damni facturos se: nisi misericordia mea, communisque calamitatis respectu, sarvarentur. Quid multis? Victus illorum importunitate, non modò manus, sed & fortunæ meæ portionem, flagitantibus dedi. Quo ferro Serpentem confeceram, eodem confectum &

jam

jam ambesum, partior: capite colloque, cum corporis dimidio, Sociis duobus cedente; mihi vero, (quia sic urna sorsque tu'erant) altero corporis serpentini dimidio, cum cauda, retentis. Nec tamen fuit (ne sic quidem, post tam profusam indulgentiam meam) apud illiberales animos, altercandi finis. Litem mihi novam intendunt, *more mortalium avarorum*; *quos nulla nec gratia, neque Iustitia satiat*. Quoniam enim viscera cernebant, intestinaque colubri, superesse: contentionis funem ex ipsis lactibus extisque viperinis, trahere cœptant, Flagitant, instantque precibus, importunitate, minis, invocatione denique Legum: UT, quoniam hæc Indivisa remanerent: in *Partitionem* ac *Sortem legitimam*, etiam ipsa venire paterer. Putasses, si clamorem rixantium audisses: *Ajacem inter Vlyssemque, super armis Achillis occisi*, non super unius Anguis sordibus, *coram Agamemnone, regum rege, contendi*. Sed nempe, vici tandem ego, nullo litis arbitro sequestrove; sed tantùm injecta fortiter, in rem controversam, utraque manu: Cùm adversùm competitores interim magna facundia, totisque faucium viribus, declamitarem; ÆQUUM esse, QUOD *suum cujusque foret, suum fieri manereque*. PRAEDAM, *venantis esse debere, non, Intervenientis*; BONUMQVE *Derelictum, Primi* (quod ajunt) *occupantis*. Quanto magis igitur, hoc qualequale spolium, interfectoris ac *Draconicidæ* periculo, sanguinéque, partum? His illi *forensibus* auditis *tonitruis*, conquievêre, ratione tamen, quàm voluntate, promptiores. Ego contra, *Possessionem, quam asserueram, adii*. quam nequis novus turbaret casus, aut recens interpellator extorqueret, confestim ad fibras ultimas usque deglutivi: spectantibus, ac nequicquam infrendentibus, æmulis meis.

IV. QUARTUS interim Dies illuxerat; ex quo primùm tempore campos illos, rupibus arenaque squa-

squalidos, ingredi cœperamus: dies ater & nubilus; præcedentibusque, nec Sole mitior, neque successu secundior. Etenim nec ille quidem ulla vitæ subsidia famelicis monstravit: ac, præter hoc, omnium ignaros ad fluvium deduxit quendam, aliis geminis connexum amnibus; sanè profundis, iisdémque rapidis, vastis, ac vorticosis. Eorum, sub unam collecta mensuram, latitudo; sedecim stadiorum spatium, citra controversiam, explebat. Illic aquarum fuit abundè, sed maris salsugine corruptarum: ac, propter hoc, ad leniendam sitim, nihil servientium. In ascopéris porro vidulisque nostris, non coctus cibus, non crudus: non aridi crusta panis, non fragmen aut micula, restabat. Quod gravius est, ac vel pecudibus conciliare misericordiam debuit: ne ripa quidem ulla trium amnium (vel citerior, vel ulterior) virenti gramine, vel herba, fertilis apparebat. quorum tamen gignentium pabulo radiculisve, penuriam extremam mitigassemus

MANIFESTUM igitur erat; nos omnes in supremis, inevitabili necessitate, consistere: quippe, quos mortalium omnium miserrimos, non jam res tantùm, sed omnis prorsus exspectatio meliorum, ipsumque consilium, defecisset. Cùm autem multas in curas animum divideremus, ac, post seriam deliberationem, aliud alii placitum animo sedisset: tandem ad veteres, & hucusque semper eventibus damnatas, spes convertimur: POSSE *rudi navigio, vel tumultuaria rate, superari truces undas. posse, parva remorum contentione, magna comparari bona, fortunatiorésque denique terras aperiri. Sed, quoniam uni fabricæ periculosè totum contubernium imponeretur: utpote, quod ipso pondere, moléque tot corporum, degravaturum esset infidam trabium compagem: prudentiam fore, per partes ac singillatim, Quaternos senosve transportari, ne quo lævo casu, simul omnes confertì, mergeremur.* Sic utique

que vecturam Sociorum praecedentium, subsecuturi aut praeludium atque stimulum futuram; aut (quod clementia Superum prohiberet) dehortamentum, & conservandae Salutis exemplum.

Cùm hæc ſententia cunctis denique probaretur; mora nulla materies comportatur. Fieri nectique ratis incipit: ac, junctis per diem illum noctiſque partem operis, & improbô ſtudio; manè poſterô, priuſquam omnino diluceſceret, flumini proximo compacta machina demittitur. EAM *Quattuor*, ex omni Sociorum numero delecti, viribus audaciàque promptiores, occupant: &, adhuc ſubnigrante crepuſculo (ne nobis ſucceſſuris in mora ſint) propere detrudunt, propelluntque: nullo neque remo, neque palmula: ſed tantummodo, quas tum caſus obtulerat, vexuris. quod genus arundinis Americanæ (ſicuti non ſemel dictum eſt) firmum ſpiſſùmque: ſoliditate ſua fluctibus everberandis valet. His armamentis, adversùm fluminis impetum, haud uſquequaque ſatis idoneis; quoniam latitudo, remis ſueta, deerat; ornati magis in ſpeciem, quàm ad neceſſitatem inſtructi, navigabant. Sed amnis vix medium attigerant; cùm, incitantibus ferociter compagem aquis, teretibus vexuris fruſtrà contra curſum obnitentibus, tenui ſparto coligatæ trabes ſolvuntur: & ad Inſulam quandam, rupibus prætextam, affliguntur. Vectores autem, fracta rate, gurgitibus, ante noſtros oculos, hauriuntur.

V. TUNC demum clamores, & ultimæ complorationes; qualibus, in charo funere, ne præficæ quidem altiores ederent. Tunc mens omnis, ſenſuſque, conſternatis éxcidit: obverſante, ſingulorum obtutibus, tenebrosa quadam caligine; venturæque mortis imagine formidanda. Tunc membrorum tremor; tunc genuum poplitumque dejectio: tunc immo de pectore prorupti gemitus, & voces, ac fletus, &, ſua deteſtantium errata, luctus: tunc,

tunc, certatim ad Sacerdotem accurrentium, & flagitia sua fateri præoccupantium, confluxus, studium, ardor. Tunc, ut quisque delictorum veniam prior reportasset à PETRI *Clavibus*: priorem idem, in animo moribusque corrigendis, se præbere: prior odii ponere; delere de mente simultates; alter alterum amplexu stringere; mistisque castissimo suavio lacrymis, veterum offensarum mutuam gratiam, vel dare; vel rogare simul, & accipere. Tunc (ut in summam omnia conferam) Horæ supremæ sese singuli, per omnia componere.

Quæ nos dum agimus, aliorum omnium, præter Æternitatem, obliti; tempus interim matutinum decedit: & claro Sole meridies accenditur; paullò pòst secuturo frigore brumosi vesperis extinguendus. At nos, tanquam extremum conspecto Sidere: jamque deinceps non nisi perpetuam in Noctem abituri: *vitio, miseris omnibus solemni, Lucis odium concipimus. Hoc enim habet* OMNIS *Calamitas enormis; ut mortis desiderium, & vitæ fugam, sentientibus infigat.* IBI tum ergo nos silentes, horridi, pallentes, dejectis oculis atque frontibus, alius ab alio digredimur: & sibi quilibet, quam mente finxerat commodissimam, latebram indagamus. Eam cum pro se quisque reperisset; insidemus, non jam ut Secessum ac Speluncam: sed plane, tanquam Sepulcrum atque conditorium. Vsqueadeo Mori destinaveramus.

Ad me vero quod attinet; libenter equidem confitebor vitæ desperationem: &, *Constanti* viro parum dignam, animi mollitudinem. Huic tamen, æquos apud lectores, spero gratiæ futurum aliquid; tum ex ingenuá culpæ publicatione: tum ex ætatis, quam tunc agitabam, teneritudine. Cùm enim omnes eodem mœrore, parique mutui conspectus fastidio, dilabi cernerem: cùm observarem, ne PEDIOSAM quidem in veteri suavitatis

vitatis officio durare (quippe *Timonem jam* prorsus, *&* *Misanthropum* effici cœptum : &, quid dicam plura ?) cùm viderem, amicissimum quemque, jam, pro Pylade, vel Achate, Lucifugam & alienum sese gerere: non erubui tandem nec ego, de meo more consuetudinéque decedere: MIHIQVE *soli posthac vel spirare, vel exspirare.*

Stabat in vicinia littoris (nec ità procul fluminibus, quibus incumbebamus) saltus sylvestris, aspero scopulosoque solo; nec, nisi raris admodum arboribus; sed tunc (ut hyeme, modo depelli cœpta, vereque vix dum inito) glabris calvisque frondibus, ac ligno nudo. Tantum in terra sparsim arida folia, temeréque jacentes termites, indicium faciebant: Ante brumam hoc nemus viruisse. Visus itaque solitudine meæ non alius locus commodior; in quo tristibus curis ad satietatem indulgerem. Et erat in medio rupes; prominente sursum ac pendente saxo: tanquam in cujusdam tecti morem. Introrsum autem, recesserat is specus aliquantò reductior, & sumendæ quieti, seu considére libéret, seu decumbere, familiarior. Eò posteaquam concessi, reputare mecum ipse sum orsus: QUAM *fluxa præsentis vita voluptas; quam indeclinabilis Moriendi necessitas, & lex, esset mortalibus præstinata.* SALOMONE *quoque*, IOBòque (*virorum regùmque præstantissimis*) *contestantibus, utibilius esse;* VEL NASCI NUNQVAM, *in tanta præsertim mala: vel iisdem quàm celerrime Denasci. Felicissimos eos esse, qui nunquam hanc lucem aspexerint:* PROXIMOS *autem felicitati primæ; quibus extincta cito vita sit; ac vel* MATER *facta* SEPULCRUM.

Inter id genus cogitationes, non tantùm ad funeris usque cupidinem processi, sed etiam (ut quam citissime finirem) ad impetum, atque festinationem. Ea duntaxat adhuc, neque tamen admodum ponderosa, cura mentem lancinabat: NE MORERER *incompositus! néve putrescerem insepultus.*

tus. Itaque, qui probe scirem, & Hispali quondam de cathedris audissem IOANNEM, Servatoris nostri corculum, & inter Evangelistas Prototheologum, divina virum prudentia fuisse: cui nihilominus in curis non ultimis tumulus fuerit, posteaquam ad suprema se venisse cognovisset: Nam, pro corporis sui mensura, foveam egeri jussisse: moribundoque proximum (sed tamen adhuc spirantem ac vivum) in eam descendisse: Rumorem tunc illum, seu certum, seu fide fluctuantem secutus ego, constitui, memetipsum antequam penitùs defungerer, præsepelire. Sed ad hoc tantum opus, nec in promptu ligo, nec sarculum: ac nec aliud ullum ferramentum erat. Nam gladiolus quidem, quo præcingebar, in proxima putei fossione subhebetatus, præfractoque mucrone mutilus: in humo petricosa nullis erat usibus futurus.

Sed huic quoque difficultati remedium ipse casus obtulit. In æquoris enim ora, meditabunde (sicut fit apud sollicitos) oberranti; conchylium inter cochleas obtigerat prægrande. Hoc ego, cæteris maris exuviis insuper habitis, solum deligo. Quoniam autem & oblongum erat, & acumine, propemodum in linguæ figuram, excurrente; visum est hoc instrumentum palæ fossoriæ non tantum formam exprimere, sed etiam vicem & usum præbere posse: si modo dextera, fortiter concham amplexa: manubrii defectum suppleret. Contentus igitur tam opportuno necessitatis ingenio: Testam illam utraque manu corripio, tellurémque, quoad vires suppeterent, exsculpere sedulus: fossam funebrem, ad corporis mei proceritatem, extendo. nam de latitudine (quoniam membrorum omnium succum, & molem, macies exederat) sine cura penitus agebam. Iamque contentionem laboris, ad quartum usque palmum, in terram demiseram, perfunctoria potius, quàm legiti-

legitima, Sepulcri profunditate: cum, ecce! pariter & nervorum debilitas, & soli durities inexpugnabilis, finire conatum cogunt; operique, quamvis infecto, manum supremam imponere. Quare, projectâ conchâ; primùm quidem emortuis sylvæ foliis, in cumulum corrasis, monumentum meum insterno: TANQUAM *interesset, Quàm molliter, aut durè, cadaver cubitaret?* Postea verò, succidentibus animæ deliquio genibus, prostratus: in cœlum palmas, oculos, gemitusque protendo: precatus imo de pectore, neque siccis genis; *uti clementia Divina vitæ præteritæ plenissimam mihi gratiam faceret: ut, qui Numen neque puer irritare, nec adolescens in vindictam provocare veritus essem; homuncio paucorum annorum, sed plurimorum facinorum jam statim interrogandus.*

CREDE mihi, quisquis in hæc incideris pervolvenda: Serius tunc, atque totus eram, in me deplorando; circumretitus formidinibus, non tam *horæ supremæ* (Cujus *Dolor aut nullus est aut brevissimus*) quàm incorrupti Judicis: Quippe, cujus æquissimus rigor supra Cassios omnes, & Thraseas, ac Reorum SCOPULOS; quidquid erratum fuit, excutit, quidquid excussum est, deplectit; nullâ Minóis, aut trium VRNARUM, fabula; sed verissimis æternæ flammæ tormentis. Et tamen ista nos, secordissimi mortales, æternorum negligentes, præsentium autem incontinentes, & ebrii: quæ toties audimus, legimus, credimus; quamdiu vita durat, quasi per somnium transmittimus. Ubi verò mortis horror incubuerit; tum denique (quæ totîs annis antehac stertuit) conscientia, suscitatur ac palpitat; totaque vitæ præcedentis accusatio reviviscit, intrà mentis reæ prætorium. *Ibi, severior omnibus Atticis, Areopagus evigilat.*

VI. DEFLEBAM ista talibus ferè, quæ posui, verbis: aliquantisper ingeniculatus. Sed, quòd hunc corporis situm, exhausta membrorum firmitas, pro-

produci non fineret; in Tumulum deniqae, modò præparatum; plufquam femianimis, me demitto. Supinus illic, protenfifque pedibus, ac decuffatim pectori fuperimpofitis manibus, cubabam: &, ad fummam, per omnia fepultiffimo fimilis jacebam; nifi quòd adhuc plorabam, & lamentabar. Nam, crefcente Chriftianæ pœnitudinis impetu; voces mittebam, prioribus longè clariores: cum queftu, cumque planctibus, *ad* DEUM T. O. M. *ad* JESUM, *ad* MARIAM, *atque Cœlites reliquos*, unicè converfus. Id folum adhuc viventis fupererat; ingeminatio precum: &, quod Mori me fentirem; manifeftiffimis vitam inter mortemque luctis. Ita quidem tunc ego fufpicabar. Nam & hiabam frequenter: oréque diu patulo, fingultiebam, inflato collo, pectoreque toto fuccuffo. Nec aberant arcti, per intervalla fua, meatus: ac, tanquam violenter intercepti fpiritus ftrangulationes. Ut proinde, fugientibus oculis, jam non nifi cœlum, ac peccata mea, cum amaritudine contemplarer.

PROFECTO tamen, & in ipfa re, nihil erant aliud hæc omnia: quàm picta quædam mortis præludia: mentifque nihildum expertæ, fed omnia fufpicantis, figmenta. *Plurimum enim [fi verum confiteri volumus] in juvenili corpore, non magis ad ingenerandam, quàm ad expellendam animam, roboris exigitur.* Nec *à filo tam tenui, quale Poëtæ Parcis vulgò dant, fpiritus dependet.* Hic tamen ego fatuus: quotiescunquè ftomachus arctaretur, inedia vacuus: aut, fi quando Serpentis, (adhuc indigefti) reliquiæ, ructum fufcitarent: arbitrabar, animam exire; cum denfior tantum halitus erumperet. Sic certè poftea (nec aliter) mecum actum; periti medici, maturiorque ratio, me docuerunt. Ut proinde videas *Etiam* SCIENTIAM, *neque Parvam, effe: diftinguere, fatum inter, & fati timorem*: NEC ULLAM ARTEM, ARTE MORIENDI, DIFFICI-

CILIOREM. Sed quis tunc, ejusmodi dictaminum rudi; quis, barbaras inter solitudines philosophiam hanc aut præciperet? aut persuaderet:

ADHUC, & continenti ploratu lamentabar; *miserum* PETRUM, *miserrimum* VICTORIAM, clamitans: cùm, ecce, derepentè vox alia virilior, & (ut videbatur, aliquando familiariter mihi trita) cœpit, cum Echonis resultu, meis auribus intonare: PETRE? PETRE! VICTORIA! VICTORIA! Nec sciebam, cujus hunc clamorem esse censerem; *Hominis, anne spectri? Sodalis, ad externi?* Tantummodo consternatus, velut infernis quibusdam reboatibus; omnésque per articulos & fibras tremens, quid responderem, non inveniebam; utpote, fugiente ratione, penitùs extra me positus. Ingerebat nihilominus, aspero repercussu (tanquam & ipsa de profundo rupis prorumpens) eadem illa vox, iterum, iterumque revoluta: PETRE! PETRE! Donec ad extremum, at pertarde, suspicari sum orsus; SACERDOTIS nostri parænesin hanc esse, neque falsò. Nam, ita DEÔ fortunaque ferentibus, in eundem etiam ille scopulum; sed prior, & abstrusius, sese conjecerat. Me vero, paullo post supervenientem, seu minùs observarat aliquousque temporis: seu prudenti silentio dissimularat; quò cœptæ pietati meæ tantò quietius indulgerem. Ad extremum tamen, quia PERICULOSAM *desperantis* SOLITUDINEM videbat fore; sese pariter mystes, ac nomen meum, prodidit; illis, quas dixi, vocibus mœrentem acclamando. Liberius deinde prolixiusque (sicut erat in affectu mei præcipuus) exhortari cœpit ad Patientiam, & animi firmitudinem; ad spem meliorum, & ad fiduciam, erga Numen, retinendam. *Esse perfacile* DEO, *languentium sospitatori, depositarum valetudinum erectori, mortuorum animatori: mitigare casus asperos, distortam fortunam corrigere, secundare desperata, profligare tristia: vitámque seu fugientem attinere seu conclamatam reponere, seu sepultam, ex ipsis etiam cineribus, instaurare.* Cæteraque non pauca, supremæ sapientiæ mysteria documentaque,

suggerebat, quæ Pietatem ipsius egregie commendabant; & conditionis professionisque dignitatem insigniter addecebant. SED, ut ego reor; MENTES *lethifera mæstitiâ sauciatas, nullum Solatium ex tempore sanat*; ibi præsertim, *ubi profundius ægritudo descendit in animum*; jam antehac incommodis præconsumptum. *Difficile* certe, *mentes pertinaciter invitas, verba nuda molliunt*. Itaque pigre respondebam: & ore frigidissimo (præter meum cæteroqui motem) hominis suavissimi civilitati vix gratias agebam; Doloribus [ut vere dicam] pæne confectus: ac præter hoc, veritus; tam bene jam, tam seriò compositam in DEO mentem, rursus humano commerciô disjicere, vel obturbare. Cogitabam enim identidem: mecumque, quantum lingua succederet, mutiebam: QUID *Mortuo cum* VIVIS? aut, *quid* DEFOSSO *cum superstitibus, & vigentibus*? AT non etiam ille similis rugæ vel supercilii: quippe natura moribusque factus ad omnem humanitatem; & præter hæc, exercitatione longa virtutis exultus. Sed (ut prudentior) in mei Solatio perseveravit. Mistis itaque serio facetiis; miserum; quem diu ratione non potuit; denique *blandimentis* excitavit; atque *constantia*: *qua duo plurimum habent virium, in exulceratis, aliorum affectibus persanandis*. Ergo, non tam, ut mihi leviùs foret; quàm, ne tam Bono Viro diutius gravis essem: pareo tandem exstimulanti; cubitoque connixus, de fossa mea me proripio: paullatim in genua, deinde totus, & in pedes, erectus. Sed officium, plantæ nullo pacto faciebant: & poplites, in ipso progressus primi conatu succidui: reliquum etiam corpusculum, connexa necessitate secum ad terram trahebant. Eodem igitur, unde modo consurrexeram, relabebar. jacuissemq; [credo] sine cura Salutis semper: nisi meus ille fidus & sacer exstimulator, alloquii sui beneficium etiam opera manus cumulasset. Nam spelunca degressus, cui se spe quieti acclinarat; ad me contendit: visaque telluris effossæ superstitione, principio quidem in cachinnos, innata jocatione, resolutus: ex me quærere cœptavit: *Quibus* CONSULIBUS, *ante quot Annos*,

animam egissem? IN PACE *potius, an Martyrio, finissem? Quanam* VIA *? Salariane vel Nomentana? quonam cœmeterio, Priscillæ, Callisti, Lucillæve potius Arenaria,* SITUS *essem? & alia de piis salibus, Antiquitatis quædam reverentia: quæ nonnullis, per opportunum interdum jocum, memoriam refricant priscæ Sanctimoniæ, longè promptiorem; quàm per importunas inculcationes.* Ut verbo dicam: Mysta noster *animam simul meam quærebat; & hilaritatem.* Sed mihi tunc conridere, volupe non fuit. Et ille, posteaquam me, deliquiis non prorsus fictis, exanimem deprehendit: omissis lusibus, Salutis meæ curam ope sua, subjectisque lateri manibus, adgreditur. Restitutum in pedes, & humeris ipsius, velut scipioni, nixum: me tardè quidem, verùm aliquando tamen, ad Socios perducit.

VII. Ii, mitigato paulatim malorum sensu, pristinam ad alacritatem sese receperant. Et tunc reditu meo (cùm me jam inter vivos esse vix sperassent) alacriores: gratulatione multa reductum cingunt. Postquam autem ferè seminecem me deprehendunt; artusque corporis affecti, non tantum inedia, sed horrore quoque frigoris enectos; *Et* UBI *moratus es* (clamant.) *Ad scopulum* (inquam ego) *nullis inquam ab ævo Solibus accessum; & in scrobe gelidissima.* Confestim ergo, succiso sermone, regelandum me proximè pyram locant. Illi namque tantisper, *dum aut supervacaneum censent, aut noxiam* MOESTITIAM, vitæ desideria, quæ projecerunt, resumpserant: &, ad silicem alliso silice, flammam arentibus foliis sarmentisque susceperant: exiguum ignem primò moliti. Paullatim deinde, contractis ramalibus focum illum in legitimum luculentumque rogum promovetant Opportunissimus calor (fateor) non tantum sanguinem mihi: sed prorsus animam, revocavit: dudum priùs intrà viscera stupidam, &, ut videbatur, irreparabilem. Sed rediit ad sui sensum attoni-

attonita mens ; & ad vires pristinas , torpidum corpus. Itaque tandem ausus sum , exporrectiore fronte circumspectare comites; ac vividè singulos resalutare. Recensebat interim jam pridem Mysta noster (neque sine felle verecundiaque meâ) totam busti mei tragœdiam : &, *tanquam in scenâ* publicâ, PETRUM DE VICTORIA SEPULTUM *ludebat*; ridiculo planè Mimô, *Dextrisque* pariter *& sinistris tibiis*; MODOS *facere* callidus. Ac socii, plurimum delectati , certatim pro se quisque , nunc aggestu sarmentorum in pyram ; nunc hortamentis & plausibus, indignatiunculam meam accendunt : ut planè tandem , ac totus , calerem. Itaque *SITIM* etiam inter hæc concepi; *magnum, & DULCE VITÆ revalescentis ARGUMENTUM*. Audito verò , nescio quo sodalium, qui diceret , *Ibo, quoniam vesper est , & in cœnæ vicem vobis fontanam apportabo :* sciscitari sum orsus : Quid istud sibi promissum vellet : in solo præsertim omnis laticis experte? Tum illi, *Nescis*, ajunt, *nos in vicinia puteum effodisse, tantisper, dum tu Sepulcra conchyliis aperis, & tuimetipsius vespillonem agis?* Quibus ego, *Per fidem* (inquam) *itane vos aquam? & ubi, quæso? Non procùl*, inquiunt, *ac scilicet in ipso littoris aditu , medias inter arenas.* Secundùm hæc ego, tarda quidem, sed nihil ablatura fide , credulus ; aquaturum, multis precibus , tanquam *cœlestem* quendam *Hydrochoum*, aggredior : ut meum etiam utrem , quem in Anthropophagorum campis nuper receperam , fontana reperet. nam , id ni fiat ; undæ me penuria non minùs nunc , quàm paullò prius frigore, periturum. Nec recusavit ille : sed , conjectus in pedes , ad maris oram , volare magis , quàm contendere progredive , cœpit. En autem ! vixdum cursum ingressus , alacritate Iuvenis magna regreditur: ac, non absque gestientis animi significationibus , sublatoque jam eminus clamore, ME

putabatis, inquit, *aquas allatum ire. Mutate, socii spes vestras. nam aquarum vicem, Aquatilia vobis apporto; sicut ipsi videtis.* Simulque, vix credentibus nobis, vix præ lætitia nosmetipsos capientibus (Tanta fames apud omnes invaluerat:) CANCROS offert, quibus sinum impleverat, utrémque meum: &, *Horum*, ait, *toto littore (quaquaversum id excurrit) non tam copiam, quàm exercitum: immo, vere Pluviam & grandinem, conspicietis.*

VIII. AD hunc nuntium, arrectis omnium æque pedibus ac desideriis, non segnius emicamus & procurrimus: ac NERO quondam, exhaustis vectigalibus, ad ostentatas Africæ gazas: Aut Hebræa gens ad coturnicum nimbos, in Arabiæ solitudinibus. Ac ne me quidem ipsum, quantumvis adhuc virium invalidum, corporis imbecillitas attinuit; quò minus in partem tantæ felicitatis advolarem. Et certè neque narratio nos, neque phrasis narrantis, falsos habuit. Nam in agminis morem reptabant: &, *præcipitata pluviæ ritu*, natabant in sicco CANCRI; marisque marginem universum inundabant. Forte sic usus tulerat: ut, ingravescente nebulis vespera, dies justo maturius extingueretur: & Nox, ante temporis leges, ingrueret. Igitur, aperiundæ per caliginem viæ; cum & lampades deessent, & lunæ nitor: raptim [ut in metu felicis occasionis amittendæ] singuli singulos titiones ardentes è pyra corripimus. Et altera quidem manu sibi quisque prælucebat: altera vero prædam congregabat: eamque tantam, quantam cujusque fames & vota caperent. Me certe, futurorum metuentem, simplex & præsens fortuna, non explevit: sed posteaquam sinum omnem ac thoracem infersi, femoralia quoque pedibus deripui. Tum extremitates eorum & foramina, periscelide gemina substringens; tanquam vidulum quendam, aut peram, effeci: neque sine largo sociorum risu, reptilibus, quasi lagenam, implevi. Tandem in humeros

ſublatum pondus ; ad conſeſsûs veterem locum, multô comitantium applauſu , reportavi. Neque tamen obliti ſumus , & aquam ex puteo deſcripto petere ; petitamque , quibuſcunque cuique viſum eſt, vasîs aut veſtibus auferre. Poſteaquam autem ventum eſt ad rogum noſtrum; celeriter inſtauratis ignibus , in orbem omnes circumfundimur. Et alius quidem Cancros , ramorum furcillis inſertos ; alius tigillis in cuſpidem exacutîs , ſtridentem ad flammam frigimus , ac torremus. Ità, concubiam in noctem uſque , productus coquendi labor ; & epulum eſt ; ad omne votum & ſaturitatem interpoſito frigidæ ſympoſio. Nec quenquam piguit extractæ (tales inter comeſſationes) horæ. Nam atrocem, ac ſuperioribus omnibus violentiorem inediam ; aliqua tandem robuſta, compluréſque dies duratura ſatietate, viſum eſt, exturbare. Nec abfuêre laudes atque Grates : quas *Hoſpitali Numini*, non tantùm vocibus ; ſed & intrà dentes ac præcordia , perſolvimus ; utpote , cujus manifeſtiſſimo beneficio , nobis fame , laſſitudine, conſternatione conſumptis, omni neceſſitudinis apparatu proviſum fuiſſet. Oblatum enim erat (quanquam ſæpius ante tempus hoc, tunc tamen opportuniſſimè) cibi genus ejuſmodi , ſupra ſpem omnem, ac numerum; cujus , illo regionis univerſo tractu , priùs non ſimulacrum ullum aut umbra, quin neque chelæ vel exuviæ, comparuerant.

Iamque Nox erat , intempeſta provectior , & ſoporis admonitu Socii , quo quémque ſuus animus invitarat, ad quietem diverſi conceſſerant. Me verò, necdum ſatis diſcuſſo toto frigoris torpore; focus noſter, & pyræ propinquitas, ſuavi tepore detinuit. Ibi proinde, ſubmiſsis lenem in ſomnum palpebris; molliter, & pernox acquievi.

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

Liber XI.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *Victoria, postridie experrecto, tres naves, barbaris refertæ, offeruntur. In terram exscendit Reguli Americani filius; cujus vultus, habitus, ornatusque describuntur.* Hic *Victoriam, ac deinceps Socios illius, salutatione munusculisque colit.* Comment. pag. 293.

II. *Eorum quoque, qui Reguli filium stipabant, cultus incessusque describitur. Socii, à barbaris circumdati, poscuntur arma; tanquam laboris pretium. Ea barbari priusquam accipiant, ex pacto navigium omittunt, in quo naufragos quattuor pridianos ex insula reducant.* Comment. pag. 295

III. *Mysta* Hispanorum *, faceta dextraque fraude, & Summi Sacerdotis simulatione, à barbaris non tantùm honorem, sed gallinas etiam ac lautia cætera, extorquet, pro se totoque comitatu. De Poculis, ex arundine Americana.* Comment. pag. 298.

IV. *Humanitate paullo post in perfidiam conversa, Idololatræ* Hispanos*, captivorum more, in naves compellunt. Transpositos, & ipsi, & in ripa constituti Latrones*

nes alii, dispoliant; etiam illis, quæ modo donaverant, receptis. Spoliatos, cum sannis & *contumelia, destituunt: &, quo auctore perfidia?* Comment. pag. 302.

V. *Narratio, de Mauro, patre Iuvenis, Ducis latronum, qui Hispanos dispoliarant. De Novem Hispanis, qui antehac se à Victoria Sociisque abjunxerant: déque eorum tragico exitu. Retegitur denique tota dolosæ liberalitatis, erga Socios simulatæ, prima & vera origo.* Comment. pag. 75. suprà. & pag. 75. & infra, pag. 305.

VI. *Mœstos in ripa Socios, ob rerum omnium nuditatem, Sacerdos potenti eloquentia erigit, & spe melioris fortunæ impletos, ad continuandam profectionem impellit. Victoriam, denuo ab Sociis avulsum, & omnium inopem, asservati nuper cancri, sustentant, donec comitatui tandem restitueretur.* Comment. pag 308.

POSTRIDIE, cœpta jam luce; somno sponte mea resolutus, oculos adhuc insuetos circumago: repentéque video, Tres capacissimas per flumen (quod ex adverso decurrebat) actuarias incedere Mihi tamen non actuariæ, phaseli ve: sed totidem onerariæ prægrandes, apparebant: per crepusculi (velut opinor) ludibrium, quod caligine vaporéque scintillantis Horizontis, in majus pleraque parva consuevit intendere. Tam insperato spectaculo vehementer equidem obstupui: juxtaque, spem inter ac metum, anceps; de loco, quem nocturna quiete presseram, corpus corripio: nullaque paventis animi præbita significatione, seu pacem illæ naves, seu bellum portarent, in fluminis crepidinem obvius progredior. Ibi rerum eventum opperior. Applicatur interim navigiorum unum, quod cæteris principari visum: IUVENEMque præcipui roboris, ac proceri corporis, in ripam exponit: post hunc cæteram vectorum turbam.

Is porro, qui primus ac princeps exscenderat, Matre genitus Americana; sed Mauro patre: genus utriusque colore vultus, & oris ferocia præferebat. Cujus de patre pauca paullo pòst, sed ex alto, repetenda venient. Hujus Filio, de quo mihi nunc sermo, furor in oculis; Mars atque latrocinium in manibus, erant: quippe dextera lanceam, altera sagittas, in fascem renodatas, gestanti. Collo verò torquem demiserat, auro solido ductum: cujus ut copiam ostentaret, aures insuper ac labia paris metalli divitiis exornarat, pendentibus hinc & hinc magno numero, catenatimque consertis, annulis. Hi tam erant apposite per medium fissi distentique; nihil ut corporis mollitudinem læderent, à quo pendebant. nec enim illa membra perforabant, sed tenaci coitu duntaxat mordebant; nequa succussione defluerent. Apparebat ex his ipsis insignibus; Barbarum esse juvenem, & DIS addictum. Nam, qui de populis illis DEUM unum, & CHRISTI legem, accepere, morem istum, ut plurimùm, procul habent. Cæterùm, quem auri fulgor nobilitaverat; colorum obscœnitas è diverso maculabat, inquinamento fœdissimo. namque vultum, brachia, femora, tibiasque cum suris, succorum varia mixtura; non tam expinxerat, quàm infecerat. Ità fiebat; ut, atro, viridi, ruffoque coloribus, inter sese purulento quodam ac lurido tabo sociatis, & discordibus; horror ascititius nativum hominis squalorem haud parùm efferaret.

Hic porro, simulac me contuitus est; inflexa correctaque (quantum potuit) in familiaritatem fronte, congreditur: ac, velut animaturus (fortasse, quia pavorem non totum abdideram) *Age sodes*, inquit, *agedum!* more gentis, hoc verbo salutem impertitus homini, non antehac viso. Neque contentus hoc officio: brachiis insuper effusissimis invasit hæsitantem, ac strinxit. Cui, nequid

ad

ad amicitiam mutuam obicis aut moræ ponerem; pares ego voces, parem amplexum & salutationis officium, redhibui. Sed *non intra sola verba cæremoniásque liberalis* Barbarus: munificentia longius processit: ac POMA DUO (maturos Americanæ Platani fœtus) in cibum simul ac fœdus porrexit. Posthæc, raptim ad comites (uti dicebat) meos vestigandos, decurrit, ut idipsum de condicto compositoque geri sentires. Eos, in vicinia cubantes, alium alio loco continuò suscitat: & expergefactos, eadem verborum suavitate, paribusque salutationum lenociniis adoritur: quin & lautitiis iisdem, quibus me primùm affecerat, excipit. Et post hunc, ad heri sui leges morémque compositi pedisequi, quique cæterorum comitebantur; nihil dominicæ civilitatis prætermittebant. Erat autem istorum, ex utroqe sexu, frequentia non modica, quæ juvenem partim servitii jure, partim clientelæ titulo, stipabat. Eorum, operæ pretium est, cultum atque corporis habitum, non prorsus silentio transmitti.

II. SINGULIS (viris æquè fœminisque) collum aureô monili conspicuum fulgebat. torquésque, pretiosus ille quidem, verùm opere rudi, nulloque flexûs artificiô; nobilitatem seu propriam, seu magis herilem, commendabat. Et his quidem opibus cervix circumfluebat. Naribus autem atque labiis, oblongæ fibulæ (sive quis bullas nuncupare malit) eadem materia, pretioque, mordicus hærebant: non ingenio quidem meliore, quàm spinter modó descriptum; sed aliqua tamen artis imitatione, folioli simulacrum exprimentes: & in quernæ ferè comæ figuram inferiori parte desinentes. Superne verò, tintinnabuls (etiam ipsis auro sonantibus) iisque percrebris, distinguebantur. At fœminas, incompertæ mihi plantæ succus obleverat; ascito captatòque livore pallidus. nam, quod nos *pallorem* ac *funus* nominamus, in coloribus;

hoc illæ mulieres *Gratiam & Veneres* arbitrantur. Primævus autem congenitusque color [in viris æquè fœminisque] candidus, vultu genarumque tenus; & in Germanorum Europæum nitorem castigatus: præter unum alterumve de stipatoribus; genere, Maurum inter & Peruanum, mixto prognatos. Omnes hi gæsa frameasque læva manu; dextra verò missilia tela, vel aclides, amento deligatas, vibrabant. Amictus autem erat, non, pro barbarorum inverecundia, nullus; aut, pro lascivorum impudentia, passim perspicuus: sed gossypinæ telæ, laborisque transmarini colobia, cum subuculis. lacernæ præterea, staminisque tenuioris subligaria, renibus circumducta. Perizonia denique, spiræ ritu convoluta, non disparis materiæ; quæ, cum ab humero dextro demitterent; sub ala sinistra rursus, pectore lumborumque tenus, circumducebant: tanquam *Gabino cinctu* retorta. Paludamenti cujusdam exotici formam agnosceres; quali veteres ego Fabritios ac Cincinnatos, &, ab aratro rapisque devocatos ad Dictaturam triumphumque, circumfluxisse reor: nondum videlicet peregrina reperta luxuria; de Serum arboribus, aut Babyloniorum Phrygumve doctis acubus, aut succo Sidonii muricis, ornari gestiente.

TALES hi, tanto numero, contra longè pauciores nos (& inermes) instructi militaribus minis & opibus, non diu scilicet dubitavere circulo nos includere: continuoque sarissas nostras, & enses, & quidquid ferri portaremus, per imperium poscere: sine controversia, non aliam ob caussam, quàm, ut, armis traditis, nos ipsos quoque dederemus: aut certè victos oppressosque sciremus, nemine votis eorum ausuro contravenire. Quid, quod ultro per jactantiam dignos se dicerent, *quibus non ista tantùm sed etiam, siquid charius haberemus, ex animo largiremur? Se namque, salutis & incolumitatis nostræ*

nostra tam avidos, tam sollicitos & anxios agere; suis ut necessitatibus domesticis insuper habitis, consultum ac suppetias latum irent hominibus peregrinis; ne quid illi graviorum periculorum adirent, ... e, complures jam dies (ac certe solidum novendinum) desertos incultosque circum locos errare: ne nos in errore persisteremus: quos idcirco tanta sollicitudine vestigassent. Actum esse desperatumque, de THALASSIA, *quam nobis fingeremus; quam tot per ambages fatuo cursu persequeremur: actum de Mantæ portu; quem jam pridem cæci præterissemus. Quare, se potiùs sequeremur: siquid adhuc sanæ mentis retineremus: si viam ac vitam meliorem vellemus, in Peruvii regna navigaturi.* Quæ cum dicerent; mirari nos interim, & apud nos præ stupore vix esse. Cumque vocem ac verba nemo reperiret, quibus interrogaremus; *Undénam mysteria nostra mortalibus alienissimis innotuissent? modo nos ipsos inter nos, nictibus vel obtutibus, examinabamus:* modo verò planos illos ac circumsessores, taciti contemplabamur. At nihilo propterea modestiores illi silentio nostro, tantò contentiosius urgere nostra spolia: quæque poposcerant, instrumenta defendendæ vitæ.

Nobis [ne tamen gratis, ac nullo dispendii pretio, despoliaremur] visum est cum pactis & conditione, postulatis annuere. Quare, cum necdum omnis animo decessisset quattuor Sociorum recordatio; quos pridianum discrimem in scopulum impegerat [incertum, an cum eorum ultima pernicie.] spem recuperationis eorum, ex præsentium navigiorum opportunitate conceptam, in pacta fœderis ac deditionis deducendam existimavimus. Signis ergo, gestibusque, quibus visum est, apud ignaros sermonis nostri, vehementer instare cœpimus: ut navigium de suis aliquod agerent in fluminis partem illam, quam nos eis digito designabamus. Iis ex locis erutos extractosque comites longe dilectissimos, nobis restituerent; di-

gnos eo beneficio vel ob hoc solum [si cætera deessent omnia] quòd soli primique, pro cæterorum omnium salute, capitis essent aggressi periculum. His talibus, tam nobis impensè charis, in libertatem ac vitam assertis: postea pro laboris manupretio, quæcunque vellent, quæcunque peterent, auferrent.

NEC fefellit callidos sensus noster. continuoque, Ducis delectu, de scientissimis stipatoribus unus quidam, cum actuaria cæteris firmiore, cumque remigibus & classiariis, expeditur; & amni, contentis remis, immittitur, Et quia Non *aura magis navem*; *quàm* PRAEDAE *cupiditas mentes, impulerat*; dictum, factum! commonstratam Insulam, simùl vident, simùl adnavigant, tenent, occupant. Ibi *Quattuorviros* illos nostros, in carecto latitantes, recipiunt; &, jam pridem à desperatione mutua conclamatos, nunc autem planè redivivis similes, revehunt. Expositos tandem in ripam, lætos lætis nobis (quis dubitet?) incredibili mentium congratulatione restituunt. TUNC denique stipendium suum, ex condicto stipulatoque; nec jam velut precarium, sed, ut legibus debitum, exigunt: ac nos ità, meliorum armorum majore parte multant; vilioris subsidii telis, per dissimulationem fictissimam non tam præteritis; quàm quam revera dilatis.

III. SED, priusquam hæc expedirentur; absentibus adhuc sociis illis insulanis, res non lepida minùs, quàm mira (successuque tunc felix) intervenerat: in hunc modum. ILLE, mihi toties memoratus, & ab ingeniosa pietate commendatus, SACERDOS noster; stabat (ut ipse sibi videbatur) tanquam unus de numero, certéque saltem Barbaris inglorius, ignoratione viri. Pupugit isthæc rusticitas animum tam ingenuum; ac fortasse, suprà fas, supraque caussam. *Nam* AB IN-

SCIEN-

SCIENTE *nemo* DESPECTATUR : *nec* POTEST *contemni negligive*; *nisi* DIGNITAS INTELLECTA. RUDES *animos*, *ut Æstimatio* : *sic & Reverentia*, *prætervolat*; Inurbanitatis nullo planè damno (*Quis enim Rusticos curat?*) nisi, siquod *Ambitio* sibi fingit. SED ego *Mystam* nostrum, non sanè tam, gloriæ ductum cupidine ; quàm commodorum nostrorum rationibus : censuerim, opinionis sui jacturam sensisse. Providebat enim (ut erat acutissimarum suspicionum) sui veneratione respectuque, præcipites sylvestrium hominum impetus refrænatum iri.

TALI proinde consilio, cùm ille nos omnes oculorum nutu, de circulo sevocasset ; Hispano sermone paucis orsus; *Audite contubernales*, inquit. *Si Muphtus ego Turcicus, aut Jogues* Malabaricus, *aut Brachmanes Indus, Bonziusve Iapon essem ; sceleratorum Deorum conscelerati*or *Sacrificulus* : *agrestes isti* (*quos videtis*) *Satana docente subornanteque, me procul dubio magnificis ritibus, ac prono corpore coluissent. Nunc Altissimi verissimique* DEI, *nunc cœlestium sacrorum administrum* ; *habent alga projectiorem*, *& titivillitio contemptiorem. Illorum nemo me supra communem sortem aut effert, aut æstimat. Id adeò vestro, vestro, mei populares, vitio* [*si verum audire sustinetis*] *vestro neglectu, contingit. Vobis enim ipsis, hucusque non succurrit, profano Sanctum distinguere. Quapropter, si mihi, si Sacrorum nostrorum honori, consultum vultis : cedite, si non mihi, saltem tempori tantisper ; ac succiduis genibus, oréque prono, basia manibus meis imprimite : certi, non mihi vos honorem istum ; sed, in me, Summo* NUMINI, *deferre. Sequentur exemplum idololatra, meique suspectu, mitiores sese vobis dabunt, in quodvis obsequium. Hoc vos experimento discetis, verum esse, quod docti vulgo jactant* ; HONOREM honorantis magis esse, quàm HONORATI, *nam hinc vestris potissimum lucris accedet.*

VISUS

VISUS eſt, haud abſurda ſuadere. quare, nemo fuit, qui rem tam æquam, tam confectu pronam, abnueret. Tantummodo, *Confeſtim ne vellet hæc? an potius in locum ac tempus differri placeret?* interrogamus. At ille, *Confeſtim*, inquit, *ut*, DUM *Calet ferrum, cudatur*. NULLA fit igitur per nos mora. Digredimur, &, in diverſa ſciſſi paria, tanquam in ſtudia partium, ac velut ex diſſenſu; ſimulamus, ſuper re propoſita, deliberationis atque conſilii ſollicitudinem. Ac principió quidem, meditabundis ſimiles, nonnihil diſpatiamur. Repente deinde, tanquam in conceptam ſententiam pedibus euntes; ad Myſten noſtrum, ordine compoſito, perque ſeriem, accedimus. Hic autem, ingenio ſolito feſtivus; campi locum editiorem occuparat: quò conſpectior oculis ignarorum ejus auctoritas immicaret. Et is quidem venerationi ſe noſtræ propinabat, parùm herculè pro perſona, proque faſtigio. Nam ſtabat, non niſi ſubucula correctus; prælonga quidem illa, byſſinaque; ſed erubeſcenda tamen *Europai Pontificatus* majeſtati. quanquam & ſcapulis ſuperinjecerat depexam lacernulam, &, prætet hæc, *apicato* capite *Sacerdotium* oſtentaturus; lato ſpatioſoque pileo verticem & capillos circumdederat, in morem fungorum ignobiliter petaſatus. Eratque tiaras ille (ſit veritati ſua reverentia!) planiſſimè non tantum ventorum, ſed & noſtrum ludibrium, ſicut tamen riſus tunc cordi fuiſſet. Uſqueadeo flaccus ac fluidus à capite dependebat.

SED, ut ego reor: NON *indumentis Auctoritas*; *potius Animo, paratur*, INGENIISQUE *vilibus*, *non veſtis*, *non ſplendor*, quantumcunque circumpoſitus, *majeſtatem conciliat*; ſed longè magis generoſus vigor, & in dignitatem lucentes oculi. Certe tanta Sacerdotis noſtri fuit, in lacinia ſemet efferentis, gravitas, ut, etiam nihilo præmonitos, tamen nos in obſequium ac venerationem, aſpectu ſo-

lo,

lo, permoturus fuerit. Singillatim igitur omnes, & ad pedes advolvimur; & de genu, manibus pronis osculum impingimus. At ille, nequaquam incallidus Personam cœptam explere: SUPREMI cujusdam PONTIFICIS in morem, adducta primùm fronte, deinde paullò post explicatâ, bene precari nobis, & adversùm nos CRUCIS figuram in aere ducere. Quo facto tenuimus, in admirationem non vulgarem implicitos, *Idololatras*; stantes eminus, & contemplantes: neque tamen vel Hominem adoratum satis, vel caussam adorationis, animo capientes. ET tamen (etiam sic) rudium nonnullos traxit *Exempli potentia*; QUAE *plerumque multum in religionibus valet*. Nam, *neque quid*, *neque quare*: Christianum Sacerdotem etiam ipsi, simplicissimo sensu, cœpere venerari. Tunc plane patuit, verum *Asceticos* dicere: quibus HUMILITAS *animi*, semet demittentis, *non protrita* contemptaque; *sed* profectò *mascula* magnificaque *virtus est*: &, quoties usus fert, etiam ad adorationem usque sui conspicua. Namque sanè, ne Doctor quidem agminis barbarici sine motu tunc adstitit; sed, suspicatus id quod erat; AB HISPANIS *non* VESTEM *coli*, *sed* VIRUM; continuo jussit, in ejus sinum, etiam de suo commeatu, xenia congeri. Confestim igitur de corte corbéve portabili, promptæ SEX GALLINAE, præpingues, opiparæ, peregrinique delicii; mystæ nostro pro victimis ceciderunt. Immo, Quo *magis ei saperet* GRATIA FESTINATA; de gallinis unam aliquam repente Dux exenterari voluit, &, in cibi præludium, promulsidémve, mandavit exempta viscera præparari. Nulla fuit ergo mora; sed, quo loco pridie rogus ille noster arserat; ibidem, resuscitato foco, coquus barbaricus jecur, & intestina cuncta gallinacea, redegit in extemporale jentaculum.

CAETERUM, Ne vescentem Sacerdotem socii reliqui spectarent duntaxat, & vacuis interim

ventri-

ventribus affifterent : liberalitate crefcente, profuſior antefignanos, omne penos fuum nobis impendi, pretium operæ putavit. Igitur, OLLAM etiam, ollam [inquit] illam, quam infertam aprugna falita fimul adportaftis, inferte nobis; ac, præter hanc, ejufdem ferinæ pernas aliquot; hybernoque conditas fale fuccidias: NE PARS tantùm iftorum hominum *epuletur: & Altera pars efuriat*. Iacebant infuper in actuariis navigiis ARUNDINES, quas Indicas nominant; alterius tamen, à Vexuris [quas fæpius memoravi] generis & magnitudinis. Aderant harum non paucæ, trunco vafto teretique, necnon internodis aliquot, per certa fpatia, planè nativis & elegantibus, interftincto. Globos fphærafve crederes, aut perfectæ rotunditatis cucurbitas: quarum fingulæ *congiorum* octonum capaces, dulcis aquæ copiam tantam includebant: ut jam non cannæ, fed canales conchæque dici poffent. propter calamorum amplitudinem. Nequid igitur ad abfolutam hilaritudinem deeffet; etiam hos Aquales, fic impletos, afferri ductor Americanorum præcepit: intérque fitientes convivas diffundi. *Genio putaffes, aut thalamo, non foli Neceſſitati, Sacra fieri.* TANTA fcilicet cunctorum animos laxitas, & oblivio curarum, invalerat: jactante, vocibus non obfcuris, maternaque lingua, Sacerdote noftro! SE *jam non aliquem de grege; plebeve presbyterii, fed plane* PAULLUM *& Apoſtolum eſſe; quippe, qui cum Summis illis viris* ET ABUNDARE SCIRET, & PENURIAM fuftinere. *Nec fe jam adeo gratias agere noſtris genibus, & adorationi; fed à nobis ultro gratias exſpectare, fibi debitas: ideoque fe nobis imputare. Nam dignitatem, à fociis in fe collatam, fe confeſtim copioſo præſentarioque donativo, quin &* Congiario, *remuneratum eſſe.*

IV. LUDEBAMUS in hunc modum, nec immodeftè, reor; SED mox & Fortuna nobifcum; verùm

rum inverecundiore proteivia. Proh mortalium fidem! & *nullam, in risu felicitatis, constantiam!* ADHUC in patinis eramus, & arundineis illis æqualibus; nihil, nisi Pacem, & amicitiam, & Hispani nominis reverentiam, animo concipientes. Nec jam Barbaros hos, tales, quales erant revera: sed fidos, hospites, & omnem ab illis opem tutelamque nobis pollicebamur: cùm repentè signum à ductore datur, & vox, nautico celeusmati similis, intonat; *Consurgeremus! & in lembum grandem, quem hos in usus ad ripam incitassent, nosmet simul omnes conjiceremus?* QUIXIMIORUM (sic enim appellabant) hæc æstuaria sinusque, multis inter sese consertis amnibus, aliter non superari, nisi generis istius celocibus.

Secundùm hoc tonitru, contractis metu pectoribus, pariter emicamus: sequimurque tam ductorem, quàm imperium Suppressis autem, quæ jam tum mentem lancinabant, suspicionibus; spem, lætitiamque vultu præferimus, phaseloque remis agillimis æstuaria cuncta pervolante, tandem in ultimæ ripæ viciniam pervenimus. Vbi truculentos, nescio quos, excubitores consistere globatim cernimus; ac nostræ navis appulsum operiri. Neque tamen adhuc manifestos sese prædones ferebant; sed potius ultrò, vocibus, nutu, gestibus, ad exscensum nos invitantes; etiam manum nobis, tanquam in operam ac fidei pignus, protendebant: donec ad marginem fluminum postremum allidi prora cœpit. TUNC enimvero, celerrimè converso lintre, prora fluvium, & puppis continentem: nos autem alter alterum, orsi sumus respicere. Continuoque remiges applicant; & clamoribus inconditis, *Primos* jubent HISPANOS *in terram exponi. Se vero, simulac exscendissent homines suæ fidei commissi, gradu postremo, jureque custodiæ, secuturos.* Nos, non invento, quid contra vim mutiremus; instantibus morem gerimus. SED ecce, vixdum expositis; la-

latronum omnis turba, quæ ripas insederat, agmine frequentissimo nobis circumfunditur. Tum deni duodenive singulos Hispanorum adorti: perfidiâ plusquam Punica, prehendunt, trahunt, pulsant: ea, quæ paullò priùs donaverant, jam repetunt: suamque liberalitatem & spontanea munera, nunc suum furtum, & violentam rapinam, faciunt. Vestes præterea, sarcinas, argentum, &, quod auri signati, cum notis Hispaniensibus, nobis superfuerat; id universum diripiunt. Porrò numos aureos, quos nostri Patacos appellant, probatissimi pretii, seligunt ex universis spoliis: &, quoniam eos tam figura, quàm rutilus splendor, delectabat, medios perterebrant. deinde collo quisque suo, monilis in ritum insertos ligamentis, superbè circumponunt.

QUAE posteaquam omnia, nec silentibus omnino nobis, neque tamen palàm expostulantibus, patrassent: tum demum non sine supercilio nobis innuebant: HIS SE CONTENTOS, *neque* PLURA *requirere*, posteaquam O*mnia* nobis ademissent. Mox, tanquam beneficio præterea nos ornassent: propterea, quòd nullo maleficio majore vitam eripuissent: ovantibus similes, ac valedicentes, in sua navigia simul omnes regrediuntur. Ibi, veluti præclarè gesta re, partitisque (sicut ex hoste) manubiis, triumphum & Pæana canunt. Nobis autem a tergo luctum, & næniam, & supremam calamitatem relinquunt.

Hic exitus fuit illius vaferrimæ, quam nobis ostendere sustinuerant, hospitalitatis, atque cultus: ut exigui damnum impendii, quo nos reficere visi sunt, majoris prædæ latrocinio solarentur, non sine luculento fœnore Cujus nequitiæ totum mimum is, qui cæteros duxit, solus in via composuit, dolo suo, direxit arte, moderatus est consiliis, expedivit imperiis. Hujus de Patre, genere, moribus, cæterisque, quæ connexa sunt,

& quæ

& quæ nos sero pòst comperimus: quoniam suprà promisi, nunc, quia tempus, & res admonent, memorabo: narrationémque, quàm verissimè fas erit, ab ovo (quod ajunt) accersam; & ad mala, nullis ambagibus, perducam. Sic autem ea res, quemadmodum subjiciam, habet.

V. Ex reliquiis Maurorum, quos Granatensi regno quondam, adeòque totis Hispaniis suis, exegêre Ferdinandus & Isabella, Castellæ reges, hæsêre non pauci: magis charitate soli, quod natalibus insederant; quàm adversùm reges sinceritate, vel in Christum fide: quorum utrumque, *temporis servitio*, *simulabant*. Sed, DIFFICILE fuit, animo corruptos Mauros, ab integrioribus distinguere, quoad utrique pariter in obsequio mansêre. Postea, quàm alius alias ad fugam januas, occasionésque speculati; pars quidem exiguo freto vicinam Africam, pars piratarum Insulas ac receptacula petierunt: tum demum est cognitum; QUID *apud* GENTEM, *ab stirpe fallacem*, *coacta Servitus* roboris & fidei teneret. Mancipiorum certe plurimi dilapsi manipuli, religionem juxtà dominosque fefellerunt, & exuerunt. EORUM in numero Maurus quidam, rupto servitio, patriaque spreta (quorum utrumque multis annis Hispali quondam habuerat) postea myoparonem, ac perfidiæ socios nactus, post longos Oceani cursus erroresque, tandem in AMERICAM venit, Occiduo Soli subjectam. Ibi, quem nunquam bona fide sumpserat, CHRISTUM excussit, ac Mahometen resumpsit. Post, in hunc modum semel deposita fronte; paullatim impudentiori superstitione, Deorum multitudinem, Americano ritu, cum Alcorani fabulis conjunxit. Progressu verò temporis, Mexicanæ fœminæ connubium, & ex eo sobolem, adeptus, apud illos civilium insuetos populos, tantùm Europæa facilitate, morùmque callido temperamento, perfecit: ut volentes Iubentes, ultrò suum

suum Publicum ei permitterent; cùmque cœtibus agrestium Regulum imponerent.

HOC tali patre genitus is, qui nos cum suis ad æstuarium eo die dispoliaverat, genitoris artes, non degeneri nequitia, perseverabat extendere: simulationis cumprimis, & latrociniorum docili successione.

NEC tamen primi nos Mauricum scelus & vim incurrimus. Namque jam ante nos, pluribus retro diebus, ab nostro comitatu divulsi NOVEM (quorum secessûs suprà meminimus) cùm arte natatoria, viarumque breviatiis, confiderent, omnes se fluvios, & solitudinum ambages, perrupturos sine magno periculo: post longos tandem & noxios errores, in eos ipsos, quibus ille Maurus jura dabat, Barbaros inciderunt: & ab his ad Regulum deducti sunt. Ac principiò quidem Hispanis profuit Hispaniensis hominis, ceu *notoris*, favor & humanitas. Illius exemplum (an speciem magis & simulationem?) sectati cæteri, non inciviliter nostros habuere: fovente præsertim gratiam mimicam Principe; dum eos *Gentiles suos, & ejusdem auræ patriæ consortes*, tertio quoque verbo perfamiliariter compellat. SED interim Hispani, navigationis nostræ totam Odysséam, ac navarchi Panamæi fraudes, recensere cœperunt. explicare quoque Sociorum, post relictam navim, pericula; quæsitamque tot erroribus Thalassiam, & Mantæ portum. Quibus omnibus Regulo sollerter explicatis, adjecere preces: *Ut, emissa suorum armata manu, Socios, etiamnum errantes, vestigari juberet: &, sive forent à sylvestribus excepti, per vim in libertatem vendicari: sive via tantummodo per imprudentiam excidissent, in viam imperaret reduci, quoad in Iberici juris oppidum aliquod pervenirent. Pretium humanitatis, fore gladios ac sarissas, quarum copiam haud contemnendam, nec operis inelegan-*

legantis, illi secum apportarent. His isti dictis, lucri geminata spe: flagrantem jam antehac avaritia Barbari cupiditatem, acriùs incenderunt. Filium itaque confestim accersit, jam adultum, & eum ipsum videlicet, cui nos in prædam postmodum cessimus. Ei mandata dat, quædam propalam, alia, pluraque, clanculum ac sevocato. Servos, clientes, & infra se quocunque titulo positos, adjungit; mistô virorum fœminarumque satellitiô. Denique cum tribus illis Liburnicis, insidioso commeatu diligenter instructis: ad hoc delectos dimittit. Eum tantum tamque munificum, qualem supra descripsimus, apparatum excogitarat, non officium, neque liberalis animus, à quorum utroque, vel procùl semper absuerat: vel profectò per fugam apostata discesserat: Sed, verè rem æstimando; totum hoc parandarum opum ingenium, dictaverat improbissima cupiditas: suspicante Regulo (neque prorsus abs re) *quoniam enses ac lanceas pollicerentur à Sociis Socii; non procul ab eis Aurum esse posse, penes quos* FERRUM *foret*, AURI CUSTODIA. Iam ergo non est, cur quisquam admiretur: illum, quem suprà descripsi, Iuvenem, cum suis asseclis, postquam nos reperit, tam multa, tamque nostris casibus connexa, garrivisse, cùm dierum novem indaginem nobis jactarent: cum Thalassiæ nomen, cum Mantæ portum, afferent in medium. Etenim revera, Mauri toparchæ jussu, nos vestigabant & ab Novem illis nostratibus intima quæque perdidicerant. Nec in obscuro jam esse poterat: cur exotici saporis illa Poma, cur gallinas transmarinas, cur jentacula cum artis exquisitæ poculis, in nos congessissent: quoniam, nisi talibus illecebris ac sagina, nunquam ignaros aut inhamassent, aut captos traxissent. Nec illud denique cuiquam (qui modò Barbarorum haberet cognitos mores) præter exspectationem cadere viderive debuit: quod nos iisdem omnibus, quæ priùs liberaliter dona-

donarant: ac fortunis præterea nostris, quas non donaverant, per summum scelus avertissent. Id enim imperium, non tam Iuvenis prædonis, quàm patris, nec tam satellitum, quàm dominorum, fuit. Quanquam cæteroquin & hi, qui nos emunxête facultatibus, ab instituto suo nihil recesserant: assueti prædas ac latrocinia, jam ex antiquo, tanquam Artem, exercere; plerumque per fraudes, interdum etiam per cædes & cruorem: in corporibus præsertim Hispànis. Nam hanc gentem odiis innatis atque tralatitiis, ad usque perniciem, insectantur. Ad summam! Ex professo vagi, latrones, & grassatores: *Vitam universam in Idolis ac superstitionibus, animum in prædis & sanguine, mortem in Gehenna, degunt.*

VERUM, ut ad nostros illos *Novem*, stylo regrediar: Expeditis emissariis illis, quæ dixi, navigiis; & Filio præesse ducereque jusso, quem ad paternam omnem perfidiam nequam Senex instituerat; Hospitibus ille quidem mensam qualemqualem apparavit. Præter hæc autem, & commeatum viaticumque mendicantes; fide publica, quocunque vellent, ire permisit: ac victu profectionibus necessario juvit. Cæterùm hos in itinere (non dubium, quin de composito, collusionéque Reguli) Barbarorum alius aggressus globus: *Quinque* de *novem* illis oppressit. *Quattuor* reliquis sua manus, ac DEI tutela, viam aperuerunt ad effugium. Hi, longo post tempore, nobis (jam PERUVIUM tenentibus) restituti, rerum gestarum seriem, qualem modò descripsimus, tristes, neque sine mutuis lacrymis, explicarunt. Ibi demum patuit *Danaum*, *ac* DONA FERENTIUM, DOLUS: ibi scelestum exsecrabilis hospitalitatis figmentum. SED res hortatur, ad nos ipsos, ac scilicet calamitatum nostrarum ordinem, Mauricis actis interscissum, reverti.

VI. DIGRESSIS, suo cum Duce, latronibus, omnique

omnique simul abducto nautico subsidio: stabamus in æstuarii crepidine mœrentes ; sine veste, sine vitæ nutrimentis : & omnium nudi consiliorum. Nulla deinceps spes affulgebat; nulla fortunæ melioris exspectatio: cùm præsertim, omnia nobis maria, sinusque, prospectu pererrantibus; non cymba, non ratis, ac neque tabula quidem vel remus, offerretur. Ad ultimam itaque perducti desperationem, marcida cum animis corpora solo sternebamus. Solus unicus, in omni sorte semper sibi constans Sacerdos noster; ubi nos animadvertit, seriò fractos; neque, nisi fortibus stimulis, excitari faciles: laxare tota Spiritus & eloquentiæ suæ fræna cœpit; &, in ignaviam nostram pleno sermonis effusus impetu, detonare. *Quoties jam mortuos? quoties sitos, ac tumulatos? & tamen revixisse. Semel ab uno nauclero, per fallaciam, navi detrusos; tamen adhuc quotidie Charontis in cymba sessitare. Non indignandum sibi, quia fabulis luderet: cùm nos, natio tam Orthodoxa, tantopere* Divinæ VERITATIS, *ac* Fiduciæ *cœlestis, oblivisceremur. Adhuc, adhuc enimvero, priscum vivere, regnaréque*, DEUM; *& humanos casus ac negotia disponere: Cui, si cordi fuisset, in nos sævire pro meritis, si gratum, Perire miseras naufragorum reliquias: nihil facilius fuerit; quàm nos modo per latrones perdere. Sperare se, Christianos & Hispanienses [nec ità procul] abesse; quoniam Barbaricis necem, nec ultrà prædæ licentiam, in nos sævissent, ultorum haud dubiè metu ferociam inhibente. Diffisos utique, propinquam & majorem vim se sustenturos.*

NIHIL est *Oratore nervoso*, neque *potentius* ad erigendos animos, neque penetrabilius ad perfringendas dissonas voluntates. Dum loquitur Sacerdos, dum exprobrat; &, more quodam Apis *Atticæ*, sermonum suorum *melli*, reprehensionum *aculeos* intorquet: nos, discussa torpore, simul omnes pudibundi consurgimus; erectique meliorum exspectatio-

tione, jam hilares, jam pedum alacres, viæ reliquum gestimus exigere. Dixisses, non, ut antehac, in incerta solitudinum, sed in lacteam PROMISSIONIS TERRAM, nos festinare. Triduum tamen inter littorales errores exactum; nullo nec homine, nec diverticulo, palabundis obvio. Die verò quarto; ne discederem à consuetudine mea, semper in exsortem aliquam & lævam fortunam, præ ceteris, illabendi: Sociis rursus omnibus, &;via pariter, excido. Quo tempore, quantis in curis, fletu, periculis, egerim; non equidem oblivione prætereo, sed planè fastidio mei, lectorisque reverentia; quem, similitudine casuum, toties obtundere; paullatim merito religioni debet esse. Tunc, ab omnibus penitus destituto viæ levamentis & ab universis deserto vitæ ministeriis, apparuit; quid homini conferret in tempore, sagax futuri providentia. Nam extremam mihi famis necessitudinem depulerunt Caligæ, quas nuper cancris, in cullei modum, infersferam; quasque mihi, direptis omnibus aliis, Barbari (tanquam inutilem saccum) ultrò redditas, in faciem miserant; non tam miseratione mei, quam irrisu. Quatriduum, in hunc modum, aquatilibus in cibum absumptis, extraxi. Post hanc autem, anno mihi longiorem, moram; ego Socios, illi me, receperunt: incredibili mutuoque gaudio perfusi. Quorum ego ne quando deinceps jacturam facerem; vestigiis illorum ad usque scrupulum hærebam. interdum & prægrediebar; non ausus vel agmen claudere, tardius insequendo; vel antevolare spatiosius, nimiis eos passibus antevertendo.

AR-

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

Liber XII.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *Exacto dierum aliquot errore Hispani, tandem in Crucis statuam incidunt; quam lætitiâ pietatèque multa colunt. Sub hac ad pagum* Charapotum, *Christianis frequentatum, hilares perveniunt.* Comment. pag. 312.

II. *In templo Charapotæo divinis mysteriis intersunt. Ab loci Pharocho, & incolis, dierum aliquot hospitio, rerumque necessariarum subsidio, humanissimè juvantur.* Comment. pag. 314.

III. *Relicto* Charapòto, *Victoria* Portum *Veterem petit. Illic morbo longo detentus: curationis ergò Mantam postea deportatur: quo loco cognoscit, de navi illa suâ Panamæa.* Panamam *deinde profectus,* Companerosæ *defuncti suprema mandata defert, & exsequitur. Narratio de* Petro *Aria: deque via,* Panamam *inter & Nombrediosam, aperta.* Comment. pag. 317. & 318.

IV. Pa-

IV. *Panama Petrus Victoria navigat in Peruvium. Quæ regna, quæque insulæ, in eo cursu se ostenderint. Limam denique, Peruvii metropolin, appellitur, quam describit.* Comment. pag. 319.

V. *Lima, post semestre, se confert Potosium, ad auri argentique fodinas. Depingitur primum situs ipse plagaque Potosiana, cum lacubus Tiquacaca, & Auloga. Deinde mons Potossinus, metallifer. De Auri generibus, deque obryzo. Argentariarum cuniculi, venæque. Fossorum multitudo. Scalæ, descensusque altitudo; & eruendi metalli modus.* Comment. pag. 322.

VI. *Post Potossium aditum, Victoria non pauca alta Americæ loca, metallifera, nominatioraque lustrat; triennali mora.* Comment. pag. 107.

VII. *De Novo Orbe, ejus primis appellationibus, & Inventoribus. Quo præmonstrante, Christophorus Columbus, insulas Atlanticas, & continentem Orbis novi, retexerit? Quem secutus Americus Vesputius, Americæ nomen dedit.*

VIII. *America generatim describitur. Ejus spatium: &, in Meridionalem ac Septentrionalem, partitio. Opes ejusdem, fruges, fructus, gemmæ, & Smaragdi fodinæ, jumenta feræque, tam indigenæ, quàm importatæ. Oves, Indicæ vulgo dictæ.*

DIe nono, postquam à Barbaris expediti sumus; cum jamjam Sol vergeret in semitæ quoddam bivium incidimus, lutulentum ac tritum. Hujus altera vestigia montium pandebant aditum; qui, connexo dorso, sinistrum ad latus, ab Occasu porriguntur in Orientem. alter autem callis, maritimum littus, quàm late procurrit, secans, Oceani *Pacifici* præstringebat oram. Ipsum porrò Bivii principium, collis erat modicus, æquori proximus; & venerandæ CRUCIS, ex incocto latere, Columna spectabilis.

Dici non potest, quanto Spectaculum, hoc, (*cbo-*

(*obeliscis* omnibus & *Colossis* Rhodiis magnificentius) Oculo præsertim *sincere* CHRISTIANO, voluptatis infuderit? natantibus gaudio cunctorum præcordiis; nec abstinentibus dulcem lacrymam genis. Ergo primus hic, sicut ad viæ stimulos, sic ad exemplum & gratulationem, *Sacerdos*; O CRUX, exclamat, AVE, SPES UNICA! Certè videtis, inquit! VEXILLA REGIS PRODEUNT! FULGET CRUCIS MYSTERIUM! Omnibus autem pari pietate lætitiam illius subsequentibus: subjecit ille, gaudio profusiore gestiens; *Hoc nempe* (comites) *hoc illud est*; *quod ante Septimum abhinc diem vobis, ego neque vates, neque vatum filius, sed tamen præsagivi i divinis (ut puto) veriloquisque mentis instinctibus; Necessum esse, Christianos nec ita procul) abesse.* Quæ cùm ille diceret: idem omnes nos vaticinium confestim recognoscimus; gratoque præconio comprobamus. Subinde, certatim concinentes; alii quidem cum ANDREA beatissimo, SALVERE *Crucem Pretiosam*, jubemus; cum Ecclesiæ choris & hymnis alii, *Dulce Lignum*, *dulces Clavos*, *Dulcia pondera*, modulamur; elati religiosa lætitia, quod post tot mensium spatia, nostratium Sacrorum indubitatas notas, sub ignotissimo cœlo, revisceremus. Inter hæc, omni mentibus decedente formidine; spe nova novis animis ac robore, complemur: &, jamdudum stratis solo genibus, vultuque prono; CRUCEM iterum, iterumque, lacrymantes, & orthodoxis sensibus, adoramus.

Cùm deinde, propinqui littoris ejectamentis vivis cœnati, conquièssemus (namque nox fatigatos oppresserat) quidnam dies posterus, &, quid *Crucis omen* allaturum esset; præcupidis mentibus opperiebamur. Iamque discusso crepusculo, Sol admicabat: cùm repentè tintinnabulo pensili, de nescio qua turricula, personare signum cœpit; tanquam æditumi manibus, ad *Liturgiam* divinam *Catholico* ritu plebem convocantis. Ad eum sonitum (jam pridem auribus animisque nostris desuetum) arrecti pariter, &

horrore sacro perstricti, nulla mora cuncti consurgimus. Inde, felicitati tam insperatæ contentis pedibus occursuri, locum eum, ex quo *Campana nola* tinniebat, prosequimur: fugientibus, quàm festinantibus, similiores, præ novæ rei desiderio. Non itam ultra passus centum processeramus: cùm ad lævam, ecce, post arbusta littori prætenta, pagus sive municipium occurrit, CHARAPOTUS nomine: locus sane, post quadraginta pluriumquè dierum intervalla, post quadringenta passuum millia peragrata, primus, cui tandem imponere nomen auderemus, ab incolis illius auditum. Nam antehac inter innominata simul infandaque, semper oberraveramus. TUNC primum reddi nobis Terrarum Orbis visus, & rerum Natura, veluti dempto longissimo sui theatri sipario, retegi. Tunc demum creditum est, humanum nobis reddi genus. mortaliumque societas, hucusque clausa vagantibus, aperiri. Fumigabant enim eminus tecta, renidebantque [modicis licet culminibus] sed Christiano tamen ordine modestiaque connexa, mapalia, quæ nobis proinde fortunæ mitioris aliquid, ipso solo sui contuitu spirare promitterenque viderentur.

II. NIHIL itaque cunctati, cursum institutum premimus, &, ad coloniam celeriter perlati, Sacram ædem recta simul omnes petimus. Ingressi verò, confestim Aram, ad quam illius pagi sacer antistes faciebat, accedimus, eamque, nec sine nostris, nec sine spectantium lacrymis, gratantes ac de genibus circumvenimus, divina beneficia deprædicantes, quorum novissimum, *nec* tamen *minimum* erat, *Errare tandem desiisse*. Decenter hæc agebamus, collectique speciosum in circulum; qui comprecantes & ornaret, & commendaret. at horridi cætera, seminudi, capillis hirtis, ac sparsis, &, ad summam, naufragis ejectisque, quàm viatoribus, affiniores. Tanto magis erga nos incolarum mota miseratio, qui templum complerant. Christi quip-

pe

pe cultu, tenerisque mentibus, imbuti; miseriam nostram putabant suam: & quoties nos ingeniculantes, quoties manus cum oculis in cœlum tendentes, aspicerent; cùm IESUM, cum MARIAM, claris suspiriis audirent compellari, totis ipsi visceribus concitabantur. Itaque, vixdum perlitato; Nequis dubitaret, AMORIS *conciliatricem esse Religionum similitudinem*: Christiani pro Christianis solliciti, per cœtus ac viritim, *Sacrorum* adeunt *Curionem*. Is erat ipse, qui modò publico sacrificio supplicaverat. Apud eum memorant, quidquid de rebus nostris per interpretem didicerant: *Hispani generis adesse viros, Iuvenesque tempestatibus & viarum erroribus agitatos. in his etiam adolescentulos, prima (sicut de vultibus appareret) apud suos originis. nunc (ut in orbe peregrino) non lingua, non indumentis, non hospitiis aut opibus ullis humanis instructos; latrocinantium scelere Barbarorum, exspectare cogi misericordiam alienam. A quibusnam autem justius, quam ab iis, qui, cultus illis consortio colligati,* CHRISTUM *agnitum, huic, & non alii nationi, deberent? Divideret igitur in* Charapotensium *casulas per contubernia peregrinos, nullo suo, nisi tantummodo sollicitudinis, onere, dispiceretque, quod cuique congrueret, pro diversitate natalium, diversorium. Nam penes se quidem (velut exterarum nobilitatum incallidos) delectum esse dispectumve non posse, sed hanc auctoritatem illi reservare debere, cujus civilitas ac prudentia nosset inter* Grandes, *ac* minores, *distinguere. Nec vero multitudine se terreri, quæ novem paria juvenum excipiundorum hospitio, non excederet. Potius optaturos (si sic Numinis placita tulissent) totum adhuc agmen, quod quinquaginta circiter capitum fuisset, huic beneficio supervivere, cum interim eum numerum variæ mortes diversissimis casibus succidissent.*

HAEC, & his contigua complura: cùm ad Sacrorum Præfectum incolæ Charapotenses dicerent, ille, sua jam sponte currens, & animo, ferendam ad opem, incitatus, promptitudinis novum calcar

accepit. Quare, mirificè tum suorum humanitate, tum *nostrorum* captus *indole* (sicuti memorabat) continuo partiri socios cœpit: ac, spectatis cujusque suorum facultatibus & re familiari: sollerter, alium alibi, distinctis hospitiis induxit. Ipse verò (*ne consilio liberalior esset, quàm ope*) sibi, quos visum est, reservavit: ac, nisi me fallit memoria, præ cæteris Sacerdotem nostrum; & conditionis similitudine sibi conciliatum, & nostrô creberrima prædicatione commendatum. In hos omnem suum animum atque genium (qualis apud eas gentes esse potest) effudit; non *Unius* duntaxat (*quod facillimum, etiam* AVARIS *est*) *sed complurium dierum indulgentia. Curionis* exemplum secuti municipes, in nos corporum omnia fomenta, contra nuditatem pariter & inediam, officiosè productéque congesserunt.

III. DIERUM igitur aliquot moram Charapoti traxi: donec, magalium atque ruris nonnullo fastidio (fortassis etiam, elegantiarum urbicarum desiderio) placuit, & reliquam Christiani littoris oram peragrare. Quare, *fama* præsertim invitante, QUAE *plerumque* PRAESENTIA *criminatur, & in majus extollit longius posita*, collegi sarcinas: & antiquæ cuidam gentis nostræ coloniæ, cui PORTUI VETERI nomen, immigravi, tutæ cæteroquin stationi: quippe, mœnibus atque propugnaculis circumcinctæ. Quinque menses illic, haud sanè peregrinis animi laxamentis, quæ vulgò quærimus Europæi; sed adversæ valetudini dati: desidia prolixa molestaque. Namque tum reliquum corpus omne, tum præcipuè pedes tibiasque, periculosa sanie turgentes pustulæ, densis confertæ tuberibus, inflammarant. Neque mirum, in membris utpote, frequenti quondam vulnere, viarumque frigore, proscissis. Erat autem hoc tormenti genus, non illud infantile puerileque, cæteroquin in variolos plerumque desinere solitum, sed cruciatus plane masculos ac viriles quique, doloris & acrimoniæ diuturnitate, Spartiatam aliquem requireret.

Non

Non herbæ, non cataplasmata, non consilia proficiebant. & intrà paucos (opinor) dies, vivus æque sepultusque computruissem, nisi veteris remedii memoria perplexum animum subiisset. Quod enim feliciter antehac semel iterumque tentaveram: ut salsis aquis, tanquam thermis & Bajis, uterer: idem & tertium nunc experturus, MANTAE *Portum*, essedo deportatus, petivi. Cingitur & hic mœnibus; & ab nostræ gentis colonia frequentatur. Nomen autem ex *Pallii* similitudine, quam utcunque situs illius exprimit, invenit. Hic igitur undis marinis, salsedine saluberrimis, ulcerosum quotidie corpus mersavi: quoties cœlum id fineret, in littore, quoties autem adversum esset, in solio balneoque gestatorio. Sic tricesimo fere die, me pristinam in incolumitatem reposui: deletis (quod meritò mireris) etiam reliquiis & cicatricibus bullientium plagarum. Hic multorum ex sermonibus intellexi, navim illam nostram, quæ Mantæ debuerat, *Spartam* tandem, Hispaniæ Novæ portum, post innumeros pelagi casus, influxisse.

SECUNDUM hæc, resumpto veterrimo meo proposito, cujus gratia matrem & Europam reliqueram; iterumque factis velis, PANAMAM, unde pridem ventis improsperis solveram, secundissimis repeto. COMPANEROSAE mei, quem in solitudine sepelieram, postremis postulatis ex fide satisfacio. matrem illius omni luctu, necessitudines & affinitates, tristitia compleo: posteaquam universum illis ægritudinis ac decessûs ordinem, ex vero, recensui. Nominibus quoque, quæ Companerosa mihi professus erat, satisdari fierique præcipio; si jus, si vocem morientis extremam, magni facerent. Nec illi segniter mandata curarunt. Me verò, jam non tantum ut amicum, verùm etiam, ut successorem amoris Companerosæ sui, laute prorsus habebant: in hospitii longioris spem concesso

mihi conclavi, quod ille quondam frequentaverat. Id erat in suprema parte splendidarum ædium; ex qua prospiciendi libera copia, deducebat oculos à Panamæ littoribus ad usque Nombrediosæ tractum, ex adverso situm. Illic, pomeridiano quondam otio tabellas pictas, quæ parietem ornabant, lustranti; de domesticis quidam intervénit, cano vir capite, senioque; sicut apparebat. Is hærentem in una potissimum pictura, prior adortus; Hæc (inquit) effigies est PETRI quondam, ARIAE, cognomento *Crudelis:* qui Panamæis finibus, Antiquæ Darienæ, Novæque Castiliæ, summa cum potestate præfectus; provinciam fortiùs, quam clementiùs, administravit. Nam, supra cætera parum humanè facta, quorumque postmodum à tribunalibus Hispanicis interrogatus est; etiam generum suum, Vascum Nunnium VALBOAM, virum (nisi rebellasset aliquando) summum, securi publicè percussit. Ea culpa, non tantum in regis, sed propemodum in humani generis odium incurrit: detractus idcirco prætura, raptusque statim in jus, & fortunis omnibus, regio decreto, dejectus. Et quid est igitur (inquies] quòd viri talis imaginem inter Heroas ponitis? Id ipsum [inquam ego] mirari mihi, dum loqueris, in mentem venit. At ille; Caussam [ait] &, ut opinor, idoneam, audies. Vides hunc universum terræ tractum, quo distenditur Isthmus hic; qui Panamam inter & Nombrediosam procumbit? Longitudinis immensum est spatium: latitudo verò leucas, ut minimùm, sex & triginta [quà vel arctissimè maria coeunt] explet, totidem solidis horis percursanda. Spatium igitur istud universum, sylvis prædensis & horridis; ac præter hoc scopulis, passimque sparsis rupium fragmentis, infessum: ab omni retro memoria semper mortalibus impervium permansit. Etiam Barbarorum ferocissimi, vastitati locorum se credere metue-

tuebant: tantummodoque saltus illos ferarum atrocissimæ pererrabant, Leones, tigrides, ursi, cæteræque generis carnivori belluæ. Totam hanc, tantamque locorum asperitatem, & vitæ discrimina, PETRUS hic ARIAS in præfura sustulit: &, consulturus ultrò citroque commeaturorum tam incolumitati, quàm compendio, salebrosa repurgavit, scopulos excidit, emovitque, monstra belluarum profligavit, & [in summa] sylvis radicitus exsectis, *viam* publicam *aperuit*, *ascius illis*, *quibus postea* VALBOAE *cervices incidit* [a] Propter hoc ARIAE meritum ingens in Rempublicam, hæc illius picta facies, non modò prostat, sed etiam præfulget, ut vides: luce, post manes etiam, dignissima, propter Solem, his tenebrosis terrarum plagis infusum. Hæc ille mihi tunc, nec inattento, narrabat; ARIARUM gloriæ, propter generis claritudinem, alioquin impensè fautori.

IV. CAETERUM ego dies pauculos Panamæ demoratus, paris auræ successu, quo priùs eram usus, navim rursus conscendo. Deinde Tabogam inter [insulam Occiduam] & eas, quas à margaritarum copia *Perlas* nostri dicunt, medius, PERUVIUM peto. Cursus erat a Septentrionibus ad Meridiem, recto passim, & propemodum ad perpendiculum exacto littorum tractu, quæ legebamus. Tunc multo, neque parùm amœno, maris theatro, littorum sinistro margine Sinus *Divi Michaelis*, Promontoriumque Carchinum; & aliud, quod *à Beato Francisco* nuncupatur, semet offerebant. Præter hæc autem Regnum Darienum, ac remotiùs inde Castilia [quam dicunt] Aurifera, Regnumque Bogotæum renidebat: quod, unà cum Castilia, flumine spatiosissimo dirimitur à Darienis campis; Amni, Rio Grandi nomen est, apud nostrates ab ipsa sui magnitudine. Prætervectis autem insulas Malpellum, Palmas, Gorgonam, & Gallum, ingenti maris flexu Divi Francisci Sinus occurrit,

ac promontorium Passaum, retrograda velificatione nobis superatum. Id quod nemini videri mirum debet. Pontus namque *Zurius*, qua parte Peruvam amnem, & ejusdem nominis portum, accipit; quasi pertæsus ulterioris in Orientem procursus, restringit sese: multisque Sinubus, & laborioso reflexu, Solem ad occiduum recurvatus: vix sero tandem ad priscam sui cursûs lineam redit. Ità spatium ingens, abscessu sui, relinquit proximæ cuidam continenti, quam Saramanam appellant: immani montium dorso præcinctam ab occasu, circuloque subjectam Æquinoctiali. Proxime, fines Saramanæ stringunt Amazones, etiam illis Indis celebres Heroides: velut ego reor, veterum Europæarum exules reliquiæ, quondamque regnatæ, vel certè multùm infra Thermodoontæarum libertatem.

Post ingentem illum, quem memoravi, Sinum; redeunte Maris procursu, *Promontorium*, quod *Helenæ* dicunt, præternavigantibus moram objicit: cæterùm moram, nec ingratam, propter amœnitatem; nec admodum diuturnam, ob contractum flexus spatium. Ad sinistram vero, prætercursa Puna (non incelebris nominis Insula) Guanapa, Malucha, Salinæ, continentis urbes, ostentabant se. donec denique, tot terris, tot æquoribus quæsita, LIMA, navigationum & itinerum terminus, offertur. Hanc urbem (cæteris omnibus jam dudum à tergo relictis sociis, ac ne PEDIOSA quidem hærente) sicut sæpius antehac votis, ità tunc pedibus, ingredior.

EST LIMA (quam & *Civitatem Regum* nonnulli dicunt) hodie PERUVII totius caput. Principio, cùm in eam coloniam nostri deduci sunt cœpti, non amplius quadringentis quinquaginta domibus habitabatur. Crevit autem deinceps; & nunc inter omnes regionis illius urbes eminet, non tam mœnium sediumque, quàm dignitatis, ampli-

amplitudine; quippe, civilium suum tribunali, Prætorio, regiorumque judicum consessu, formidanda. Præter hac autem & illius, qui pro rege jus summum dicit, majestate: necnon Archiepiscopi Cathedra, venerabilis atque celebrata. *Præsul* hic, totius Peruvii sacrorum principatum obtinet: cui minorum infularum *Pontifices*, decem & quinque subsident. Urbs ipsa, *Xauxæ* fluminis, amœni juxtà gelidique, ripis imposita, sub cœli gradu plus minùs undecimo, trans Æquatorem, ad polum Antarcticum jacet. Ad Orientem respicit Cuscon urbem, à Boreæ verò partibus, Caximalcam; nobilissimum quondam Peruanorum regum propugnaculum. Ab occiduo porrò Sole, mari, quod *Zurium* dicimus, alluitur. Portu gaudet, mercibus & onerariis perquam opportuno. Diducitur hodie plateis & ædificiis, in Europæum cultum, & seriem, dispositis, incolarum familiarumque copiam, æstimare possis ex eo; quòd ab solis Numidis inquilinis, ex Africa transgressis, plusquam duodecim millium numero, frequentetur. Nigritas vulgus appellat: suntque mancipia passim Lusitanorum; ut plurimum ex Africanæ Guineæ, Congi, vel Angolæ regnis coempta; cum delectu diligenti corporum atque roboris. Ab terris illis, quotannis in Brasiliam Peruviumque navibus transportantur; non tam ad vitam degendam, quàm vivam laborum carnificinam. Horum, humanis humeris major, sedulitas & supra fidem omnem improbus sudor: stuporem Europææ desidiæ, frequenter etiam commiserationis affectum, prolicit. (*b*) Præter privatas porrò, publicasque complures ædes, profanis usibus assignatas; Templa non pauca, sacrataque domicilia LIMA numerat. In his, etiam *Societatis* IESU *Collegium*; *Tirociniique Domum*, cum studiosæ Juventutis *Seminario*: formandis Americanorum juxtà, nostratiumque puerorum, rudibus annis. Propter

 hunc

hunc tam multiplicem, qualem modo memoravi, splendorem, quanquam Cusco cæteroqui multùm inferior, totius tamen Peruvii, Lima caput est atque domina, non indigna profectò cœlo suo, quod plerumque constantis est temperiei, quippe quod, nisi bimestrem, dierum noctiumque nullam sentiat inæqualitatem, & hanc ipsam nunquam horæ spatio productiorem. (c) Quanquam autem uliginosis ab Oriente locis, & confluge torrentium, urgetur [insalubritatis alioquin notissimis caussis] propter æquoris tamen ab Occidente viciniam, proptérque molles auras; non est incommoda diuturniori convenarum moræ. quam ego proinde, quietis indigus, ad semestre solidum extraxi, partim ex meopte genio, partim verò, quòd hospitem nactus essem, minimè tetricum & incivilem. Detinebat insuper, præter corporis necessariam curam, etiam consilii capiundi spatium ac maturitas, dum in metu sum, ne, non probè singulis dispectis, vitæ meæ rationes in futurum, inconsulto stultitiæ turbine, darem in præceps: néve [sicut antehac sæpius] incerto pro certioribus delecto, totum meæ navigationis institutum, ad casus sinistros, tanquam ad scopulos, affligerem. Igitur in cogitando multus, in indagando sciscitandoque plurimus: in deliberationem advocabam dies pariter atque noctes, soporem & vigilias, homines atque Superos. Excocto vix tandem [sed tamen, ut mihi tunc apparebat, satis excocto] mentis decreto; *Potossianas* in *Fodinas* inclinavi simul, & pedibus ivi. Locum eum paucis depingi, non abs re fuerit, oculato præsertim experimento, nec exigui temporis usura, per omnia tritum atque dispectum.

V. AD Orientem igitur hibernum, in continenti, quæ pæne Cusco tenus à Boreis in Austrum excurrit, ad Montes illos propemodum, quos nostri *Serras Potossias* appellant: Lacus est ingentis spatii,

tii, Peruanis gentibus TIQVACACA dictus. Hic, nonnullis hinc inde renidentibus Insulis interfectus, ducentorum quadraginta passuum millibus ambitur. Dives ipse magnitudine sua, fluviis tamen præterea peramplis, denis duodenisve, locupletatur: at amnibus rivisque minorum alveorum plurimis, sine numero juxtà sinéque nomine. Cæterum is, quâ facilitate copiaque confluentes recipit, eàdem mox abscedentes emittit, coeuntibus aquis in immanis spatii profunditatisque fluvium, ac per passuum item CCXL. millium longitudinem procurrentibus, donec in aliud, haud incelebrioris notæ, Stagnum, AULOGAM accolis nuncupatum, evolvatur. Id fit ostio non plus uno, sed tamen vastissimi gurgitis, quo LACUS Tiquacaca simul intrat Aulogam, simul eo se totum mersat. Namque permiro, sed exemplis tamen non carente, naturæ prodigio: tot rivorum, amniumque [pæne dixerim] Oceanus, stagnantis hiatu paludis, dum illuit, hauritur, & haustu confestim sepelitur: nullo [quod stupeas] vel exundantium aquarum, vel retrolabentium, vestigio. Credas, evanescere, sive Palæstini Jordanis imitamento, Vologdæque Sarmatici, quorum prior MARI, quod MORTUUM dicunt, mistus, alter autem Caspio, continuo sorbetur & interit, sive [quod propius conjecturam est] absumpti solo tot gurgites, occultis sub terra meatibus, aquas & glareas auriferas, ad usque Potossii montes devehunt. Nam rivorum plerique, largum, omnes autem, lentum saltem, & tanquam ex dimenso, volvunt aurum, ac, sub horridis illis terræ cavernis, suspensis fragoribus incedentes, in Ærario denique Potossiano suum pretium deponunt. Namque Potossii pæne tecta montémque, desinentis AULOGAE littus suburget. Nec ita procul Potossiano jugo, montium nova series, ad Austrum, opulentis venis succedit.

Hæc auri pariter argentique penetralia, nostra sive cupiditas; sive, cupiditatis pallium, Egestas, vestigavit ac reperit, *anno reparatæ Salutis* CIↃ. IↃ. XLV. promptuarium opum, Europææ rapacitati per tot jam lustra sufficiens: quodque supra fidem censeas, adhuc his tempestatibus inexhaustum; adhuc plenis venis etiam huic sæculo liberale: quo reliquus tamen orbis universus emunctus est, & aret. *Nam hæc scribimus illa ferrea regnorum tempestate; qua Romanum Imperium* (si verum transmarina fama narrat) *& omnium circumquaque sceptra, bellis civilibus exterisque flagrant: jamque stipendiis suis, æraria provinciarum imparia sunt;* futura diu, nisi Peruanæ succurrant illis aurariæ. Sed operæ pretium videtur, exactius Potossii situm, ac siqua prætera cohæ ent, ob oculos ponere: nescias, trahendone magis, an absterrendo lectori? quoniam & AVARO *nihil unquam est satis*: & ANIMO *temperanti, pensata Salutis pericula citiùs horrorem, quàm lucri spem, incutiunt*; quoties sincera narratio, rerum difficultatem, qualis est in se, depingit.

EST igitur, Æquatorem inter & Capricorni Tropicum, ab cœli climate vicesimo, meridiem versus, ponè lacum supra descriptum; oppidum, majori fama nominéque, quàm mole, Potossium. Huic ad Austrum Mons instat: quinque passuum millia circuitu; tria verò, fastigio complexus, & spatio celsitudinis. Quidam hunc auri penitus cassum credidere, quo l secus est. nam usqueadeo non caret illo, potius ut ramentis & laminis affatim exuberet. (*d*) Non passim tamen, neque temerè, non modo Potosii; sed nec PERUVIO toto, quà foditur, in auri notam optimam incideris. quidamque pro comperto tradunt (*e*) ad Hispanæ bonitatis pretium, Peruviani duplùm requiri. Quod, non est, cur quisquam miretur. Nam à peritioribus, AURI *septem genera* deprehensa sunt; omnia

nia quidem ac singula tanti metalli dignitatem ac nomen tuentia: cæterum aliud alio præstantius, ponderosius, & excoctius. Primas tenere fertur, ab omni jam olim ævo; quod OBRIZUM vulgo nuncupant, hoc est, defæcatissimum. Hujus autem appellationis originem, sunt, qui deducant ab OPHIRISIO; temporibus regum Palæstinorum, Salomonis ac Iosaphati, per orbem celebrato: quod illi contendunt, Obrizum, aut *Ophrisum*, tanquam *Ophirisium*, per diminutionem, dictum. *(f)* Quod Grammaticorum potius, quàm historici fori, problema; non est animus neque refellere, neque propugnare. potius, ad narrationis institutum reverti, placet.

Mons igitur POTOSSINUS, quanquam (uti dictum est) Auri dives; magis tamen ab ARGENTO celebratur. cujus quatuor maximè venis ingentibus, ad prodigium usque, locus hic per mortalium ora volitat. Has, ulnis non amplius binis latas, quingentarum profunditas ulnarum, in immensum deprimit: procurrentibus, ab Orientali rupis parte, per tramitem obliquum cuniculis; ad Septentrionalem usque loci situm. Protuberant porro dextra sinistraque, sine numero, quasi rami quidam & varices, irritandis inhiantium curis, ex ipsa quotidiana novitate: fibris ac surculis argenti, singulos in dies, aliis super alios, deprehendi suetis. Mirabili quodam artis æque naturæque lusu, nescias: Plusne quæras, an stupeas? in tam utique numerosa, supra numerum, specuum meatuumque copia; quam montis intestina felicitas aperit, & offert: tramitibus argentariis, aliis sursum tendentibus, deorsum aliis; quibusdam dextrorsum, nonnullis sinistrorsum: multis prorsum, compluribus retrorsum, sæpe rectà, sæpius autem per transversum procursantibus cavernulis: quæ quandoque decussatim sese, per occursus mutuos, secant; alias, nulla finis aut termini spe, longitudinem suam in

in profunda montis extendunt. Videas igitur, tam paratis opibus eruendis, illaborare plusquam millia quattuor Hispani nominis; indigenarum autem millia quinquagena; continuato dierum ac noctium, mensiumque, conatu. Peruviani plerique Nigritæque sunt; perpaucis Barbarorum alterius cœli mixtis. Quorum omnium (si familiarium etiam, ac necessariorum capita, semper illis hærentia, sub censum voces) plusquam octogena millia, solum ad POTOSSIUM, supputes, fossioni vel addictorum, vel opera qualiquali subservientium. (g) Vt proinde manifestum mirumque sit, unius provinciæ regnique laboribus, montem unum vexati lassarique posse; vinci, vel eviscerari, non posse. Sicut autem cætera PRETIOSA, sic & hæc *opulentia, magno constat, &* ARDUO. Scalas in immensam altitudinem erigunt, operosissimas ascensu, despectu descensuque formidandas. Eæ, continuo quodam nexu surgunt: columnis, non (ut Europææ] geminis, sed ternis, quas bubuli corii segmentis, in longum scissis, & funis in ritum intortis striatisque, concinnant: insertis per transversum gradibus e ligno teretibus, atque pedi figendo firmis. Quò celsiùs autem enituntur, dum effossas divitias humeris égerunt, eò crebrioribus ad respirandum interjunctionibus indulgent: præparatis toto scalarum tergo, certa per intervalla, robustis subselliis, quæ, trabibus, præferratis, ac longuriis subliciis, in rupem adactis, & onera sedentium ferunt, & ævum. Mensuram autem itineris, quod ab imo monte suscipiunt in supremum, ex eo licet æstimes, quòd ad centum quinquaginta, nec pauciores, ulnas geometricas, infra POTOSSINARUM Alpium radices, ergatæ plerumque se demittunt, & indidem cum excisis ponderibus regrediuntur. Inter horrenda tenebrarum [dictu tetricum!] non Solis radius, non diei parcissimus nitor, rimis ullis immicat, ad aurum aut viam

ape-

aperiendam. Lucerna duntaxat e sebo, medium ad pollicem deligata; sibi quisque viæ dux, Sol, & dies est. (*h*)

VI. CAETERUM hæc tanta naturæ felicitas, in ditandis mortalibus; aliunde suis incommodis vitiatur. Est enim POTOSSIUM aeris perfrigidi; tractu locorum asperrimo; terraque, frugum omnium ac messium infertili. Quapropter ego præsentium bonorum cito satur; *impetu juvenili* (*qui* NOVA *semper* VETERIBUS *anteferri*) ab aliis ad alia pedem, cum lucri cupiditate, transportabam; AURI maximè studio, per compendium, intentus. Et ideo, quidquid uspiam, in PERUVIO toto, metalliferorum terræ sinuum erat, investigato; quasi nullo tamen laboris relato pretio, retrogredi cœpi: pérque Bogottæ, quod appellant, Regnum, rursus in Castiliam Auream penetravi; non indelibatis Regni Venesvilæi, Darienique finibus, Castiliæ viciniam stringentibus. Illis in plagis, quantum opum per Americanas operas congessi; tantum rumorum per otiosos hospites collegi: narrantibus in dies singulos iis, quibuscum agitabam, aliis quidem gratuita, quibusdam autem venali lingua; qua placentissima quæque, velut in forum, prostituebant, sermonum blandimentis: ac sæpe veris historiis corruptam fidem miscebant. SED ego, qui multa scrutatus: nec pauciora testimonio sensuum expertus eram: famæ publicæ, jam pridem etiam libros instituteram associare; quos quidem id genus narrationibus, paullò sincerioribus, audieram concinnatos. Eos assidua volutatione, quoties otium suppeteret, terebam. Illa vero, quæ videram, in ephemeridas & commentariolos referebam: Audita, non nisi cum delectu, credebam. Quibus proinde studiis & sollertia *triennio solido*, *quod illis in finibus exegi*, celebriora quæque, non solius PERUVII, sed pæne totius AMERICAE, quàm

quam late patet, assecutus sum. Unde locus ipse, tempusque, nos hortari videntur; quæ tunc super his regionibus accepimus, posterorum quoque notitiæ ne subtrahamus. Nam, cùm per omnem hanc rerum nostrarum enarrationem; inter ignota plerumque locorum ac provinciarum nomina, tanquam in Cimmeriis noctibus, oberraverimus; nunc denique congruum arbitramur, triennali percursatione comperta nobis, cum fide tradere. Sed id tamen presse faciemus; nec, nisi cum raritatis delectu: ne, referendo quævis obvia, quæque pluribus ante me promiscue vulgata sunt; novissimus ego supervacaneam cramben recoquam. Igitur de regionibus iis, in quibus tum agebamus, & de quibus nunc acta condimus; in hunc modum se res habent.

VII. ULTRA cognitum, nostris hominibus ac scriptoribus, terrarum hemisphærium, quod Europæus, Asiaticus & Africanus mundus insedit: ad Occidentis excursum, alterius est hemisphærii terrestris spatium; immani profundo, regnis, & insulis occupatum: currente per medium Æquatore circulo, sic, ut medium dissecet; illiusque dimidium alterum ad Septentriones, alterum autem (æquâ propemodum portione) pertineat ad Austri plagas. Hujus tantæ molis magnitudo capacitasque, quà terræ continentis, quàque pelagi, finibus & ambitu censa; pæne cæterum omnem, majoribus nostris compertum, orbem æquat. Unde, velut in æmulationem veteris; superiore memoria, NOVI nomen ORBIS accepit. Nonnulli verò, quod, iisdem prope tempestatibus, Indiarum Orientalium complures Insulæ regnàque detegi cœpta sint; hunc mundum recentiorem *Indias Occiduas* appellarunt: ad discriminis (ut ego reor) quandam facilitatem; &, præter hæc, ad nonnullum *Inventorum* certamen: dum alius alii, primùm insulas insulis, terrisque terras, dein Orbem orbi,
con-

contendunt per æmulationem opponere. Sic Occidentalium Indiarum nomen exiit: quod cæteroquin videri gratuitum poterat, & ex vano captum: cùm INDI *fluminis* (à quo sua tellus insignitur, & nominatur) nullo nec alveo, neque gurgite, perluatur; ac ne fonte quidem brachiove, nuncupationis eiusdem, rigetur. Porrò PRIMUS (qui quidem sciatur) Christianis sæculis, in ea loca, tempestatibus disjectus, appulisse fertur Hispanę triremis gubernator; qui *portu Callaico* solverat. Is, longissimo máris Atlantici tractu, meridiem inter & Occidentem, ablatus: Terras ibi quasdam, an Insulas, vidit: visasque duntaxat, nec exscensus audacia tentatas, sine suis nominibus, sine publicæ fidei certis monimentis, reportavit: cùm navim suam, amissis suorum multis, tandem in insulam *Materam* redigeret. Hæc in Oceano jacet Atlantico, Marocchium contrà, sub cœli gradu vicesimo septimoque, supra Fortunatas, quæ Materæ, Notum versùs, substernuntur. In hanc igitur insulam, posteaquam Hispanus ille nauclerus sese, laceramque fluctibus triremem, recepit: eaque, quæ peregrè viderat, quæque tumultuariis chartis ductu rudi consignarat, exposuit; tantùm non initio pro parum sano traductus est: elusaque, tanquam fabulatoris, transmarina relatio. Certè quidem constat, adeo neglecta tam felicis inventionis principia fuisse; vix ut tandem repertus fuerit, qui narranti quæstiunculam, aut (quod minimum est) etiam aurem & attentionis dignationem, impénderet; nedum fidem, & comitatus sponsionem, ad nova quærenda regna. Sed nulla re magis tunc patuit, *ingratæ mortalitatis vitium* ac bene *meritorum oblivio*: quàm, gubernatoris illius excessu, nam hic, non ità multo post reditum, cum suorum reliquiis, naturæ concessit: languoribus confectus, quos ex incommodis maritimis collegerat. Sub quæ, sine mora, corpus promiscuo vulgi tumulo conditum; refossuris ne discrimen

crimen quidem, ad sui recognitionem, reliquit. origo verò, propriumque natale solum, & (quod his omnibus plus admireris) nomen adeò cognomentumque tanti narratoris, intercidere. Verum, erat eodem tempore, quasi favore quopiam fatorum, inter naviculatores, qui Materam insulam caussa mercium frequentabant, Ligus quidam, acri vir ingenio, nec minùs prompta manu, *Christophorus* COLUMBUS: Cuguréo, vel (ut alii perhibent) Nervia, pago municipiove Genuate, progenitus. Hic, ex Hispani, quem dixi, gubernatoris ore, chartaque thalassographica, solerter exceptis descriptionibus; ad rationem & conjecturam loca singula cœpit expendere: notaque regnorum & Insularum, ignotis componendo; necnon Platonis antiquissimam Atlantida [cœli climatumque positionibus inter se collatis] ex Timæo secutus; in eam venit opinionem, ut jam non fabulam atque commentum crederet, sed historiam & rerum veritatem. Igitur à Ferdinando, Castallano rege, per octennium ipsum sollicitato; precibus opportunis importunisque, vix denique, sed tamen extorsit, instructam commeatu nautico classiariisque triremem: impendio non amplius decem ac septem millium aureorum nummûm. Eam Callium portu solvit; suspensis exspectatione cunctis Hispaniis, Ecquid audaciâ promissa, tam gravi spe, tam tumidis velis prægnantia, regi credulo paritura forent? At COLUMBUS, rumorum parum sollicitus; nec, quid de se mundus sentiret, sed, quid ipse mundi novi reperiret, intentus, per Canarias omnium primùm evectus est in pelagus occiduum; quod contra Marocchii regnum, & cæteram Africam, objacet. Hinc, obliquatis in Boream velis, primam omnium retexit Gujahanam insulam, Floridæ vicinam. Postea, repetito jam tertiùm Oceani cursu, comitibus Pinzonis fratribus; Cubam, Hispaniolam, Jamaicam, insulas ingentes

gentes ac divites : secundum has autem, Terram Firmam, Pariamque, continenti solo sitas, invénit: & inventarum nonnullas, pro jure suo, primus nominavit. *Argonauticæ* porro tam celebri, quæque superiorum ætatum omnium navigationibus multùm antecellat; initium datum, *sub Annum* à CHRISTO *millesimum, quadringentesimum, nonagesimum ac secundum*: Friderico III. Germaniis imperante, Maximiliano I. Friderici filio, Romanorum Rege; sub initia Pontificatus Alexandri VI. Sed post hæc, COLUMBI studiis supervénit AMERICUS, cognomento VESPUTIUS, gente Tuscus, & ex ipsis Florentiæ magnæ visceribus. Is, quinquennio post, Gadibus in Atlanticum Pontum evectus, Lusitanorum regis Emmanuelis auspiciis, continentem ingressus est Orbis novi: vir, solis insulis ac littoribus nequaquam contentus. Animis ingentibus, & magno Barbaricarum virium despectu; ferocissimas quasque nationes adire cum paucis ausus, obstantia perrupit ac profligavit arma: positosque trans Æquatorem tractus ad meridiem, primus partim aperuit; partim hostilitate repurgavit. In quibus Guiana, Brasiliaque, cum cæteris in Austrum obversis provinciis, Ibericum dominatum accepere. Tali VESPUTIUS industria felicitatem est eam assecutus: ut, quodcunque terrarum & insularum, ad id usque temporis, semper ORBIS Novus, aut OCCIDENTALES INDIAE, fuerant; id universum deinceps ab ipsius nomine caperet AMERICAE nuncupationem; potius, quàm à COLUMBO *Columbariæ*, sive quam aliam appellationem. Ità Duorum (sub idem fere tempus) Italorum heroica IASONIAque *virtute*: Mundus ingens, fieri seipso major cœpit, *Inventique* recentis Orbis, penes alterum gloria nasci, penes alterum autem hærere maluit, & perennare.

VIII. TALIBUS *America* principiis ac vestigatoribu-

toribus aperta, qualis sit, denceps dicendum est. Longitudo (si metiaris à *Freti Magellanici* flexibus, ad usque *fretum Anianum*) bis mille quadringentorumque milliarium est magnorum; quibus itinera Germani metiuntur. Sive nostram quis Geometriam malit; quattuor millium, octingentarum leucarum. At latitudo totius, à promontorio Fortunæ tracta, lineis rectis, ad promontorium Bretonicum Novæ Franciæ, bis mille sexcentarum leucarum est. Circumluitur, ab ortu Solis, in hemicycli fere formam, Atlantico mari: parique propemodum spatio [sed obversa figura] cingitur AMERICA mari Zurio, seu *Pacifico*, quà vergit in Occidentem. Ab Austro, terris urgetur & clauditur, quas vulgus INCOGNITAS appellat, interfluente Freto Magellanico, cæteroque, quod ad Antarctum jacet, mari; quà maxime coit in angustum. Plagas Aquilonares ingens in polum Arcticum vastitas extendit: continens, an fluens, adhuc incertum; propter horridam, quæ nostrorum accessus absterret, barbariem. Cæterum AMERICA, cum utrimque procurrerit intrà sese, suique velut umbilicum in medio repererit: arctatis marium & continentis faucibus, Isthmum efficit; longitudine cæteris omnibus nobiliorem: Sed latudine disparem, ac variantem. Cujus contractissimum compérimus intervallum, inter Auriferæ Castiliæ duas urbes, è regione semet respicientes: Panamam, & Nombrediosam. Ibi se *Novus Orbis* partitur: alterum sui dimidium in Aquilones, alterum in Austros dispescens. Hinc illam quidem, Septentrionalem, istam autem Meridionalem, usus jam tritus indigitat. Et utriusque [si maria terrasque metiamur] par capacitas, æqualia prope spatia, nec fere diversæ dotes & opes, sunt. Scatet auro, quaquaversum patet; neque minus argenti, cæterique metalli penetralibus: quibus omni-

omnibus pretium fecit, non tam suus, quàm alienus Orbis, & cumprimis Europæa sive rapacitas, sive penuria. Vehunt & rivi passim, & fluvii, glareas auro lucentes; longe certe Pactolo Lydo, vel Hispano Tago feliciores, ac majori copia. Præter hæc, amnes haud pauci, cæteris puriores, unionem alunt; variæ quidem magnitudinis, sed bonitatis receptæ: quorumque nobilitas conchis, ostreisque pelagi margaritiferis, ad æmulationem certet. Terra, pleraque sui parte frumento nostrati destituta; suum tamen & domesticum sufficit, quod illi Mayzium appellant. Id, uti nostro longe parabilius est; ità sapore salubritatéque non parum cedit. Fructuum cæterorum, &, in totum, auctumni vix quidquam desideres; quod non reperias, vel ad delicias, vel ad copiam; nedum ad naturæ postulata. Namque, præter Sacchari cannas (quibus non sola Brasilia, sed Insulæ quoque complures, tanquam segetibus & æstate sua luxuriant) etiam gossypium arbustis depectunt: & Platanos frugiferas, nuces pineas, aromatum proventus, ac peregrini germinis fœtus multos, hortis destringunt, In his, mala citria, Persica, Limonia; quin & aurea, Granataque, cum Armeniacis pomis: Suommet autem nemorum fructus, Hovos, Mameas, Guiavas, Guanavanas: nomina, quàm bellaria, barbariora. Gemmas insuper, neque nostratibus multùm inferiores; sæpe quoque pares, aut vegetiores: plurimumque præterea pellucidi marmoris, montibus exsculpunt. Smaragdis potissimùm quædam Alpes turgent; &, tanquam matrice fertili, profunde prægnant. Eorum, sicut densitas atque copia grandis est; sic *Pretium*, RARITATIS *filia*, vix ullum apud suos fuit; priusquam id Avaritia nostra lapidi faceret. Scrobibus, tanquam silices, expungebantur: &, ex virore, majus oculorum oblectamentum; quàm quæstus illecebræ,
ja-

jacebant: donec licitator Europæus supervenit; &, ex hoc, ignotæ priùs mercis, apud Americanos intellectus & æstimatio percrebuit. Constat profectò: *Simandocam* quendam, vallis *Tessucæ toparcham*, Consalvo *Ximento*, legum consulto viro, nostrææque gentis, supplicasse quondam, pro Salis unicâ patina, cibis condiendis. Ximenio porrò, liberaliter postu'atis annuenti; (tanquam debitam) fuisse transscriptam & oblatam à Simandoca Smaragdifodinam, divitis ac spatiosi fundi. Tantulo liberalitatis impendio, steterunt opes; adhuc hodie seris nepotibus inexhaustæ. Nam eruuntur illinc, in hunc etiamnum diem, Smaragdi. Feris porro sylvestribus (uti fere barbariora Libyes, aut Orientis, sic & saltus Americani frequentantur: nisi, quòd Leones ingentes, alibi terrarum feroces, & ultrò persequi venatorem sueti; tamen istis in tractibus hominem fugiunt; & neque conspectum quidem illius exiguæ stationis morâ sustinent. Elephantis autem, tam Indicæ, quàm Africanæ speciei, destituitur in totum America: nec, nisi forte quadam importatos, novit. (i) Jumenta, quibus ad onera vecturasque ministrandas ùtuntur; ab nostratibus differunt: potissimùm autem plagæ continentis, & universi Peruvii. Genus enim habent quadrupedis admirandum, quod *Lamam* indigenæ; nostri verò, corporis mensuram ac formam secuti, Transmarinam aut *Indicam* OVEM, dicunt. Est hoc animal non solùm carne, corio, lana, dominis suis utibile: sed jumento præterea fungitur; vectandis gestandisque sarcinis & mulibus peridoneum. Dimidio gravantur illius, quod muli gestarent. Ne quis autem de dispendio majoris ponderis queratur; parsimonia victûs & apparatus, eam jacturam sarciunt. Nam minimo cultu, stabulantur: diario perquam parabili vilique, pabulantur; & hordeum neque datum fastidiunt, neque nega-

negatum imminutumque requirunt. Phaleras, habenas, accinctum, ignorant. Dorsa, gestationis assuetudine, durantur in callum; tanquam nativas in clitellas. quodque firmitudinis argumentum majus est, insoleatæ quoque, sub quibusvis oneribus, incedunt; naturæ beneficio concessis ungulis in assiduitatem subarmatæ. [k] Cæterum ad Equi primos intuitus cohorruisse ferunt has gentes: tanquam in hoc Leonis quoque, tigridumque conspecto rege: cùm tantam corporis celsitatem adspicerent; cùm hinnientem frementemque pavescerent; cum phaleratas cervices, non sine superbia, subrigentem suspicerent. Id, quod illis in populis, minimè mirandum est, evenisse. Nam, pari formidine, nec asinum paullo lasciviorem, neque bovem cornupetam, tulissent; ignota mortalibus iis, ab ortu suo primo, brutorum monstra. Quippe, priusquam Hispani jumenta, transportata navibus, inferrent: nemo taurum, vaccam, vitulum; nemo mulum, aut asinum, aut pullum: non hircum, arietem, capram, ovem, custodèmve pecoris canem [ne per picturam quidem] oculis acceperat. Multa, quæ præterea super Americæ rebus universim tradi possent; ab aliis abundè jam vulgata, lectorem fatigent citiùs, quam scriptorem deficiant: positis in propatulo librorum monumentis, ut quisque nostrorum hominum, exterorumve, *Novas terras* insulasque, vel ipse reperit, vel repertas interiùs lustravit. Operæ fuerit amœnioris; ex singulis potius exquisitiora delibare: propositis in conspectum [sed tanquam per transennam, & strictim] sicut modo distinximus, AMERICAE partibus, & continentis potissimum regionibus. quarum bona juxtà malaque quasi per transcursum excerpemus, ac, siqua cætera, videbuntur ad memoriæ meritum eminere.

AR-

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER XIII.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *Septentrionalis Americæ singillatim Descriptionem orditur, ac divisionem.* De *Estotilandia, California, mari Vermejo,* Nova *Gallæcia, strictim omnia.*

II. *Nicaraguæ regionis pictura chorographica. Ejus pars maritima, horrida & inculta, circus quondam, & campus errorum, Victoria ac Sociorum ejus.* Pars *autem Nicaraguæ interior, amœna atque frugifera.* De *Manta*, *deque* PortuVetere, *urbibus: deque priscis Gigantibus, & eorum puteo, detestabilisque libidinis pœna.*

III. *Fondura regio; & rupes Masaja, flammivoma. Hispania Nova, felix admodum fructuum, nemorum, fluviorum.*

IV. *Regnum* Mexicanum, *&, regni princeps urbs,* Mexicum; *olim Temistitanum. Mexicum vetus, cum incolarum priscorum moribus adumbratur: De rege ejus ultimo.* De *Tlascala, urbe æmula: deque*

deque demerſis in ſtagnum opibus. Additur Mexici Novi ſplendor, ac topotheſia.

V. *Cuba Inſula; & priſcorum eius incolarum fœdi mores. Angues comeſtiles. Vallis rotundorum lapidum. Inſula Jamaica. Turbines maris vicini, Turacanes dicti, & Inſulæ mirandus ſitus.*

SEPTENTRIONALIS igitur AMERICÆ, barbaro nomine Regna multa ſunt, ac Provinciæ. quarum nuncupationis aſperitatem, partim noſtræ gentis & linguæ majeſtas ad temperamentum ſoni perduxit; partim verò, ſuperinductis Europææ mollitiei vocabulis, interpolavit. Celebrioris notitiæ ſunt, *Anianum*, *Quiviranum*, *Tolmiumque Regna*; *Canada*, *Nova Francia*, *Virginia*, *Florida*: quæque ſupra cunctas has in Aquilonem projecta jacet, *Eſtotilandia*. Propius Auſtrum verò *California*, *Fondura*, *Nicaragua*; *Nova* (quam fecimus) *Hiſpania*; *Granataque Nova*. Sed & latus ab Atlantico pelago ſtipant inſulæ circumfuſæ. Primæ dignitatis, *Hiſpaniola*, *Cuba*, *Jamaica*, *Divi Ioannis*, & *Margaritarum*. Ac de pluribus quidem harum ſeu terrarum continentium, ſeu mari cinctarum; in ſuperioribus operis noſtri libris mentionem inſeruimus: uberiorem, contractiorémque; prout narrationis uſus exigere viſus eſt. Sufficiat hic igitur, omiſſas alibi, paucis exſequi. Principium deſcriptionum ESTOTILANDIA ſit. Vltimus, qui quidem hodie teneatur, Americæ Septentrionalis angulus, inter Fretum Daviſium, & Terram Cortealem, diverſis Sinubus varias barbarorum Cherſoneſos, ac deſerta littorum, includit: in quibus *Eſtotilandiam* etiam, *Terramque*, quam appellant, *Laboratoris*, à fluvio *Tormenta*, *Furioſum* ad uſque *Sinum*, in latitudinem extendit. Longitudo vero tractus illius, procurſu montium, procùl abſcedit, in carentia nominibus loca; potiſſimumque, quà vergunt

in Occidentem æſtivum, incultæ plagæ. Littoribus prætenſa montium juga, ſqualore ſaltuum & aſperitate ſolitudinum, inprimis horrent: tantummodoque belluarum non infœcunda; miræ feritatis animantes, ingenti frequentia fundunt & nutriunt. Quin & *Gryphes* illis in arboribus, dicuntur, non fabulæ, ſed ex vero, ſedere. (*l*) Notiora tamen navigationi noſtræ regna regionéſque ſunt illæ; quæ pelagus *Zurium* ab Occidente per obliquum adjacent. In his, poſt *Quivira Tolmique* terras; eodem littoris tractu, mari prætenduntur (Orientem versùs) *Californiæ* loca. Tergum iſtorum, claudunt montes; &, ab his in Oceanum decurrens, amnis *Farellones*. Latera ſtipantur undis, in modum brachiorum. Et dextrum quidem, quod Auſtrum ſpectat, Ponto *Zurio*: ſiniſtrum autem ad Aquilones, Sinu quodam prævelatur, in tranſverſum procurrente; pluſquam ad mediam *Californiæ* longitudinem. Eum quidam *Mare Vermejum* vocant, ad ſimulacrum nonnullum maris Hadriatici Tyrrhenique: quibus, in Jonium pelagus coaleſcentibus, Italia (laterum tenus ac pedum) inſtringitur: aut in effigiem aliquam Arabici Sinus; quem *Divinus Hiſtoricus* paſſim *Mare rubrum* nuncupat: cujus itidem excurſu, parte læva; dextrorſum vero, Sinu Perſico, Felix Arabia coërcetur. Haud ferè ſecus, hybernum ad Orientem, triplici promontorio coëuntes, *Sinus Vermejus*, & Oceanus *Pacificus*; *Californiam* omnem, in arctum, ac tres in angulos, compellunt. Sequitur *Nova Gallæcia*, totumque littus illud; ab Occidente primùm in meridiem: deinde paulatim tenſum ad ortus hybernos; quod pars eſt Hiſpaniæ Novæ, Mexicique, quà vergit hoc in meridiei plagam. Senſim denique ſe conſumit in NICARAGUAE Regnum: quod, ab Hiſpaniæ Novæ finibus, multo montium quaſi tergo clauſum; vix modicum tranſituris ſpatium relinquit: cætera, totum eſt mariti-

maritimum, ad usque Panamæ confinia; quæ sunt Auriferæ Castellæ principia.

II. TRACTUS hic universus, ab oris CALIFORNIAE, perque littora PACIFICI Maris, ad usque NICARAGUAM; fluminibus ac torrentibus infunditur, sine numero: quos plerumque montium Aquilonarium juga præcipitant, & in jugis collectæ nives; quoties æstivo Sole resolvuntur. NICARAGUA verò parcior amnium: cæterùm sinubus excursibusque maritimis propemodum ad fœditatem restagnat. Continentis itinera, tertio quoque milliari fluctus exæstuans, vel turbat, & alterat; vel reflectit ac destruit.

CIRCUM hæc pleraque littora, nos vagos olim, omnium inopes, exulibus & ejectis similes oberrasse, per dies amplius quadraginta; postea constitit, quàm locorum peritos, & tabulas thalassographicas, interrogavimus. Fuit autem vero simillimum; nos haud ità procùl *Californiani* Sinus coitu, super DESERTAS (quas illi sic nominant) INSULAS, calamitatis nostræ principia fecisse: circumque fines ultimos *Gallaciæ Novæ*, quà vergit in Occidentem, navi nostra digressos, quærere *Thalassiam* cœptàsse, quæ nusquam erat: & *Mantam* investigasse, quæ parasangis tamen innumeris aberat; neque, nisi NICARAGUAE littoribus indaganda. Nemini porrò mirum accidat; non hominem nobis, non facile feram, aut locorum nomina, palabundis occursasse. Quanquam enim NICARAGUAE regio, quà FONDURAM adjacentem spectat, quaque, Boream versùs, ad interiora sese flectit; fructibus, annona, messibus, rerum omnium ubertate, maximéque Psittacorum frequentia, sic luxuriet: ut, qui de nostris primi continentem illius penetrarunt, nuncupationis delirium fecerint (nam, ob voluptatum illius soli congeriem, MAHOMETIS *Paradisum* appellarunt, ex *Alcorani* vanitate): Nos tamen,

P 2 solo

solorum littorum contenti strícturis, interiora regni Nicaraguani tunc non tetigimus: ac de *Paradiso* tali nec pomum, neque folium, momordimus. At verò NICARAGUAE Maritima cuncta regio, non parum horroris habet: &, præter inclementiam cœli (semestres pluvias continuas dejicientis) solum insuper arenosum. Id, redditis cœlo Solibus, ardore non tolerabili plantas incedentium exurit. Uligines præterea, marisque reciprocantis eluviones, patitur graves, cœnosas, fœdas: neque culicibus modò formicisque, verum etiam pulicum gregibus obscœnas. Sed his omnibus malum truculentius sustinet, indigenas, qui continentis interiora tenent, latrociniis raptibusque suetos, & humanæ carnis victu mensam instruentes. Nam etiamnum *Deorum cultu* furunt. Eorum nos omnium incommodorum, non sola vestigia, sed prorsus quotidianum gustum, percepimus, sicut in superioribus calamitatum nostrarum actis relatum est. Verùm, incolas hodie terribiles, reliquias esse longe ferocioris antiquitatis: indicio loca sunt, quibus nunc impositus incumbit *Manta* Portus; & aliud quoddam, exiguis mœnibus oppidum, PORTUS VETUS Hispanis dictum: utrumque nostratium hominum, & sæculi superioris, opus. Eruuntur enim illinc ossa cadaveraque *Gigantum*, sæpe dimidio, frequenter autem & altero tanto, grandiora corporibus iis, quibus nunc Americana proceritas incedit. Monstra fuisse portentaque mortalium est in confesso, sed alumnos aut indigenas NICARAGUÆ, negant. Ex transmarinis enim oris & regnis forsitan Antarcticis advectos, Peruana fama canit. ibi, cum Americanis bella; mox, victis illis, ulteriores ad Aquilonem sedes, ac scilicet NICARAGUAE possessionem iniisse tradunt. constructis sibimet insanæ molis arcibus atque turribus. Harum indicium structurarum, Puteus quidam

dam, etiam hac tempestate, manet ac monstratur; inexhaustæ profunditatis, vastissimi circuitûs, &, qualem palus magis, quàm fons, amet: crepidine, murisque putealibus, tam immanî saxo ductis; ut appareat eum à prodigiis potius hominum, quàm ab hominibus, stare. Sed inter hæc superba molimina, tantam in Gigantibus illis fuisse memorant Veneris infandæ rabiem, quantam in veterrimis illis, ac primo mundo creatis, Deus ultor cataclysmo plexit. Quod autem tunc scelus aquîs abolevit, id ferunt, in his recentioribus compressum flammîs fuisse, cœlô dejectîs: siqua tamen populorum illorum *memoriæ* fides est, quam unicum ipsi genus annalium habent; calamorum & chartæ compendio destituti Quidquid id tamen est: ex his videas, quanquam ignibus & bustô tumulatam *Gigantum* ferociam: tamen adhuc in posteritate sua (quam populosam crearunt) velut *e cinere favillaque male mortua, scintillare.* [m]

III. CÆTERUM, *Nicaraguæ* tractui FONDURA connectitur. Hujus comprimis memoratu dignus est mons, MASAIA nomine; forma circulari. Fauces habet geminas, quarum hiatus alter, ultrà sagittæ jactum spatio non protenditur, alterius autem circuitus, duo plus minùs millia passuum amplectitur. Flammarum assiduus est [sine cinere tamen, lapidumque projectu] vomitus & fragor. Conspectus autem, quia neque fumo, neque vapore nubilatur, ad passuum nonaginta millia clarissimus. Hujus rutilantis pura defæcataque lux, multis Auri suspicionem præbuit; tanquam exæstuantis, immoque fundo bullientis: cum aliud æternorum ignium nutrimentum nusquam deprehenderent. Idcirco, de catenis ferreis, ingentis capacitatis vasa, *Campano metallo* ducta, quidam demisere, divitiis hauriendis. At, hiatus vix media ta-

ctâ profunditate; ferrum, æs, instrumenta, cum omni montium aureorum spe, colliquere (n)

SED cunctarum in America Boreali provinciarum caput, HISPANIA NOVA; quà vergit in Orientem, regnum in se Mexicanum trahit. Cujus opes & gloria cæteras universas Aquilonaris plagæ regiones, AMERICAE MEXICANAE communi titulo,, comprehenderunt. Quo fit, ut jam in totum, audiat MEXICUM; quod pars; aliquando nominabatur, HISPANIAE NOVAE (namque cæterarum provinciarum vix unam aliquam eminus remigio strinximus: at istam longis etiam erroribus perambulavimus) princeps uti nuncupatio; sic terra, spatium, fines, nec non opes & dignitas sunt: HISPANIAE VETERI, propter sororium nomen, nequaquam erubescenda. Clementissimum illi cœlum, soles ac dies pæne semper verni; noctium dierumque minima discrimina, propter situm: quò, Cancri Tropicum inter, & Æquatorem exporrecta, gaudet. Iunio, Quinctili, Sextili mensibus, circumque Septembris sidera; quotidianis, & subinde continuatis, mollescit imbribus: haud insanis quidem illis, & violento casu ruentibus; sed, quales nostrum apud Orbem Majus fere fundit, & verna terra sorbet, placidos tacitosque. Quod consequens igitur est; viret hæc anno toto, floretque regio: neque per hortos tantum, pérque prata; sed in agris etiam, levissimo modò brachio versatis, atque cultis. Videas enim, eos illo gentilitio, quod suprà memoravimus, frumento mayzii, ter intrà duodenos menses nitescere. Culta præterea nemora, sylvæque (quod mireris) felicissimis rident proventibus; non solum Italicorum Hispaniensiumque, sed prorsus plerorumque transmarinorum fructuum. In his mala sunt rari genii deliciique, granata, poma nerantia, citria: præterque fertilitatem cassiæ, fistulæque, Cacoi quoque fœtus; cujus sapor ac bonitas etiam amygdalis conten-

tendat. (*n*) Arborum quoque sylvestrium, quæque montanis saltibus se tollunt: ingens copia, mira magnitudo, truncorumque moles & crassities supra fidem. Vnico certè de stipite lintres immanes, ac Liburnicis certantes, excavant frondatores, ac ducunt; ut, quod modò stirps in montibus steterat, repente, tumultuaria fabrica, cogatur per maria cursitare lignum. Quin e *Cedris* quoque (quarum fertilitas *Syrio Libano* suppar, aut æqua) trabes dolant tetragonas, in domiciliorum compagem; centum viginti pedum longitudine: duodenum vero latam. Flumina, quibus compluribus HISPANIA NOVA passim irrigatur, Crocodilos alunt: Niloticorum nec ore, nec forma dissimiles: nisi quod hi mensis, & (ut Barbari sibi fingunt) etiam lautitiis, idonei sunt. Eadem ostreis quoque natantur, quorum conchæ margaritis turgent, pretio, maritinis haud inferiore. (*p*)

IV. MEXICANAE tamen regionis potissima, præque cæteris HISPANIAE NOVAE terris, gloria: non modo, quod Regnum antehac latè reliquis eminuit, ac jura dedit, quacunque patet in Septentrionem America: sed etiam ob MEXICI, principis urbium, majestatem: qua Sedes quondam imperii fuit. Sed tunc etiam *Temistitanum*, diversissimo nomine, dicebatur: quæ nunc passim, à *Fontibus*, & copia *scatebrarum*, quibus circumluitur, MEXICUM nuncupatur, id exprimente gentis lingua. Sita quondam urbs hæc fuit, *Venetiarum* exemplo, super ingentis lacus medium. Is, gemino sinuatus stagno, passuum quinquaginta millibus ambitur: totidem circumquaque super ripam exstructis urbibus. Nam quinquaginta fuisse, constans est eorum narratio; qui vetus *Mexicum* oculis subjecerunt. Addunt; earum singulas decem millibus plus minùs domuum superbisse. Sed longissimè super has omnes caput erigens MEXICUM, tanquam ex annulo grandi gem-

ma pulcrior & extantior; in medio cunctarum posita, cunctas facile despiciebat. Etenim Orbis totius urbium (si modo famæ credimus) spatiosissima; tectorum turriumque plusquam septuaginta quinque millia surrigebat. Præterea lemborum, quos Canoas ipsi vocant, quinquaginta millibus assidue circumnavigabatur. Quem numerum nec hodierni quidem MEXICI populositas succidit: quippe non rarioribus, atque quondam, per stagnum excursibus recursibusque distenta. *Mexici* porro veteres incolæ, cultibus olim *Idolorum*, & humanarum carnium epulis, diri; præter hæc autem & pellicatu, pluriumque simul uxorum cubili, detestabiles: hodie priscam infamiam, novis superinductis moribus, ut plurimum exuerunt; utique post *Christiana Sacra* vel audita, vel suscepta. Laborarant autem & Infanticidiorum fœdissima crudelitate: solitis mactari teneris fœtibus; ut primum, & utcunque, genitoribus displicuissent. Hæc immanitas ad vicena plerumque millia parvulorum capitum, annua laniena, grassando pertigerat. Tam cruentam, & vere *Molochicis Sacris*, ab omni retro memoria bacchantem urbem; diuturna quidem, sed tamen populari, Republica tenuere *Chicimeci* (sic antiquis appellati) tanquam tribuni quidam plebis, aut decuriones: nec ipsi quidem disparibus fœdi flagitiis. Post sexcentos autem ac novendecim annos; ab Democratia, gubernaculum transiliit ad Reges. Hi, numero novem, neque plures; Sæculum, ac tricenos annos, impleverunt imperio: continenti decedentium succedentiumque serie. Clausit ordinem, regnum, ac vitam una, Rex *Montezuma*, ferro per seditionem popularium interceptus: eodem ipso tempore, quo *Ferdinandus Cortesius* (inter thalassarchos Ducesque *Carolo* V. *Cæsaris* spectatissimus] Americanis victoriis floruit. Hic *Hispaniam* primo NOVAM armis occupavit. Triennio deinde post; extincti

Mote-

Motezumæ regnum & regiam aggressus, MEXICUM urbem, non sine maximis utrimque stragibus expugnavit; sæculi decimi sexti primo, supra vicesimum, anno. Magnum autem ad hanc expugnationem pondus contulit, urbs alia, post *Mexicanam* secundi nominis atque loci; *Tlascalana* dicta. Quam appellationem ei conciliavit, soli fertilis ad omnem annonam ubertas & aptitudo. nam id sonat Americanis, *Tlascala*: sicut fontium abundantiam, MEXICUM; uti supra retulimus. Igitur *Tlascalana*, civium frequentia divitiisque tumida, cum in secundis ægre consisteret: æmula *Mexicanæ* claritudinis, haud alias magis infensum animum exprompsit, adversus invisam sibi rempublicam, quam illo postremo bello, quod à *Cortesio* gestum fuit, ad usque ruinas & excidium *Mexici*. Constat, Tlascalanos solos auxiliares, popularium suorum voluntate sub *Cortesio* merentes; plusquam centum millium virorum valentissimorum, exercitum explesse. (*q*) Quibusdam autem in annalibus reperio; *Mexicum*, ne quidem captam, conquiesse: sed opus altera fuisse victoria, sub ejus ipsius Ducis auspiciis atque signis. Redactos vero sub officium oppidanos castellanosque: post omnia sua perdita, tamen adhuc *invidiam* retinuisse spoliorum, quibus ne potirentur victores, quidquid auri publici privatique, quidquid signati rudisque fuit [fuisse vero memorant, immane] totum id lacu circumfluente demersisse: [*r*] quo dolentius Hispani ferrent victoriæ laborem, jam bis gratuitum, quoque gravius hiantes cupiditas ureret: utpote, quibus tot opum certissimarum in ipso portu naufragium, per summam hostium malevolentiam, obtigisset. Quæ, si cum vero memorantur, etiam hujus tantæ jacturæ sensu, crediderim, asperatum *Cortesium*; invenisse caussam indignationis novam, ad priscas caussas: & idcirco [post MEXICI mœnia cum turribus, arcibus, ac plateis excisa] solum mil-

lia domorum æquasse: Post hæc autem Urbem, fundamentis suis emotam è medio lacus, in ripam ultimam projecisse, qua Boream spectat. Illic enim MEXICUM hodiernum visitur, & incolitur; non inter aquas, ut quondam. Quod tamen, etiam post tantam stragem ac busta, magnum adhuc & spatiosum; amplitudine sua sesquimilliaris Germanici circuitum implet. Pars illius altera frequentatur ab nostris: pars altera, cessit indigenis incolenda. *Typographeo* (quis credidisset, etiam hanc incultissimis populis aliquando scientiam accessuram?) præterea nummum ac *Monetæ fabrica*, celebratur. Porro planitiem, in qua surgit, vallant circumfusi quaquaversum colles, humili, sed tamen vernante semper, clivorum amœnitate. Remotiora vero, quæque duriorem nacta sunt auram, in montes eriguntur: & , tanquam amphitheatro, gradatim eminent, jugis super juga scandentibus quæ cuncta nivibus annosis, æternaque glacie rigent.

V. POST *Mexicum*, ab orientali plaga, sinus maris ingens illis incumbit terris, Mexicani nomen etiam ipse sortitus, ex propinquitate locorum & littorum. Huic, obliquo latere, pars Atlantici maris, Insulæ subnexæ sunt, CUBA, IAMAICAque: quarum utriusque tergo prætenditur HISPANIOLA. Justæ magnitudinis *Hispaniola*, *Cubaque*. Sed illa diffusior ambitu, longitudine vero transversa, productior altera. Supervacuum autem hoc loco fuerit, *Hispaniolam* relibare: quippe, cujus, in opere superiore, lineam jam aliquam, & imaginem duxerimus, lecturis utique suffecturam. CUBAM (etiam *Fernandinam* aliquando dictam) Tropicus æstivus secat; solo culto pariter incultoque fertilem: &, præter sacchari vim ingentem, Assyria quoque Panchæaque felicitate, divitem fistulæ, casiæ, zingiberis, ma-
stiches,

ftiches, aloes. Montana, fectoris auri, campeftria vero, fluviis aurum provolventibus, locupletantur. Sex, neque pluribus urbibus, frequentatur: & hoc ipfum, ab non fui foli mortalibus. Namque genti, propter *obſcœna Veneris* immodicam & inhumanam intemperantiam; *lues* olim, *libidinum filia*, fupervenit: infulamque, tabefactis, ac funere creberrimo refolutis corporibus, penitùs prifcis cultoribus vaftavit. His in coloniam Hifpanus fucceffit. Et is hodie propemodum folus terram (alioquin gratis perituram) exercet. Indigenis porro veteribus, ficut vitia fœditafque; fic & ferpentum (fpurciffimi reptilis) epulum, primis in deliciis extitit. Nam angues hæc Infula prægrandes, cæterum innoxios, creat, & in opimam craffitiem nutrimentis certis perducit. Nec filenda CUBAE *vallis* quædam, trium circiter leucarum longitudine; genitrix lapidum innumeræ multitudinis. Quos tamen omnes ac fingulos in eam fphæræ rotunditatem artifex natura tornavit; ut illius figuræ legem exactiorem, nullos circini ductus queat exprimere.

SUB *Cuba*, meridiem verfus, IAMAICA panditur infula, juxta latus occiduum Hifpaniolæ. Geminis celebratur urbibus; *Hiſpali* (feu *Sevilla*) *Nova*, quà Boream refpicit: & *Oriſtana*, qua vergit in Africum. Sexcentorum millium ambitu circumitur hæc Infula. Rerum, ad vitæ delicias ufumque, fertilitate, nulli fecunda, virore littorum & camporum affiduo gaudet: nifi, quod Sextili, duobufque confequentibus menfibus, annuo turbine ventorum incurfatu. Eum ipfi TURACANEM nominant, violentum, improbum, & obvia quævis arietantem. Hujus furore, ftirpes etiam firmiffimæ, nemorum & hortorum, ab humo fæpe radicibufque, revelluntur. Infulæ tellus, ab ipfa ftatim littorum ora, clementibus circumquaque clivis affurgens, paribus ex omni parte progreffibus ita fenfim afcendit,

ut pedes tamen fallat. donec in ipso ferè totius insulæ meditullio constitus, oculos circumferas : & præcelsum jam mortem sentias; quem primum veluti colliculum, aggressus eras. Verùm, de *Septentrionalis Americæ* partibus satis, neque citra promissa, memoratum. Nunc & eam, quæ *Meridiem* respicit, percurramus.

ARGONAUTICON AMERICANORUM,

SIVE

PERICULORUM PETRI DE VICTORIA.

LIBER XIV.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *AMericæ Meridionalis particularior topographia: nominatim, Castellæ, seu Castiliæ Auriferæ; Darienæ, ceu Novæ cujusdam Mesopotamiæ: in qua Guajana arbor. scopæ ex dactylis. Poppajana; & Amazonum Provincia.*

II. *Chila gelidissima regio. Mira & curiosa narratio, de Almagro, Duce Hispano; ejusque militibus & equis, frigore enectis, sed incorruptis. Chilensium quorundam demens pertinacia, ad deditionem evitandam.*

III. *Chica regio. Ejus incolæ procerissimi, velocissimique. Alii, in ramis arborum habitare bellaréque soliti. Pitaginum gustus & robur incredibile.*

IV. Pe-

IV. *Peruvii generatim perstringitur situs, opulentia, fertilitas, salubritas: & triplex ejus partitio ponitur.*

V. *Peruvium Campestre; ut plurimùm arenosum*

VI. *Peruvii Montani fertilitas & amœnitas mox Peruvium Tramontanum percurritur. Eius jumenta, feraque sylvestres: Vultures, aranei, bufones. Avicula multicolor, & mira. Aviculæ eiusdem Tramontanæ alia, minima, Gonambucha nomine; canora. Montium Peruvii immensa altitudo Ars summa Peruanorum, in opere plumario. Guanaci seu Vicunnæ bestiæ, lapidum Bezuarium genitrices. Per quem ea primùm, & quo operæ pretio, Hispanis sint prodita?*

VII. *Cuscus, Montani Peruvii metropolis, accurate describitur. Ejus situs, arx, plateæ, incolæ, viaque gemina constrata, stupendi operis.*

VIII. *A quibus Cuscus, & moles ejus admirandæ, sint exstructæ, vel repositæ? De Ingarum, id est, monarcharum Peruanorum, origine, fraudibusque, ad invadendam tyrannidem. de eorum incesta licentia, & ob hæc, subditorum corruptela. Unde illis ad ruinam gradus.*

IX. *De Guanacaxa, Inga [seu monarcha] Peruvii, paullo ante adventum Hispanorum. Ejus regis palatia, hortusqué, ceu novi Midæ. Sepultura superstitiosa.*

X. *Extincto Guanacaxa, successor ejus, Guascar filius, à fratre minore Atabaliba, rebellante, prælio funditur, & vita exuitur. Atabaliba, incestu & tyrannide vicinis invisus, in Pizarri & Hispanorum arma, vincula & catenas: tandémque, Philippelli delatione, in laqueum incidit & interitum.*

XI. *Mangum, Guascaris & Atabalibæ germanum, bella pro Peruvio & successione moventem, ægre tandem feroque Hispani coercent, & profligant. Deletur subinde Ingarum omnis posteritas, è quibus tamen unus Christiana sacra suscipit, in libertate.*

QVAE

VAE propius *Austrum* recessit, AMERICA; figuram gerit ferè triquetram pyramidalémve: sinuata tamen in arcum basi, seu pede; qui Boream respicit. At acumine, terris Antarcticis opponitur. Quibusdam hæc olim *America Dariena* dicebatur, à fluminis DARIENI notissimi magnitudine. Nonnullis aliis verò, PERUANA potius; ab eo, quod cæteris omnibus præstat, regno. Finitur ab Aquilonibus Isthmo, *Magellanico freto*, quà cacuminatur ad Austrum: Mari *Pacifico*, quà Solem cadentem, *Atlantico*, quà surgentem, excipit. Circumitur autem universa sedecim millibus milliarium Romanorum. Hujus, nominatiores cæteris, provinciæ numerantur: CASTELLA [quam dicunt] AURIFERA; *Dariena*, *Popajana*, *Peruvium*, *Chila*, *Chica*, *Brasilia* Quarum postrema, sicut ab humanitate quondam; sic & à cæteris Americæ suæ partibus, longiùs abscessit: in latus Orientis refuga. Constat; eam *Peruvio* distare millibus passuum vicies & quater millenis: quantum sacchari cannis abundantem, tantum argento juxtà defectam & auro. Verum hæc nostri nec operis est, neque promissi. quare pluribus eam insequi, supersedemus.

CASTELLAM AURIFERAM, nihil magnopere, præter grande nomen, ac (nomini respondens) auri copia, nobilitat: quod, omni fide copiosius, & facilitate propemodum dormitante; non tantùm è montibus, sed amnibus etiam atque rivis, extrahunt. Cæterorum vix aliquid ames optésve: cœlo, solo stagnis, ad vitæ subsidia tutelamque, pariter inclementibus.

AD *Castellæ* dexterum latus, DARIENAM regionem suus amnis (ex quo nomen capit) famosam facit: &, præter fluvium, Sinus ingens, *Urabaqus* vulgò dictus; in quem fluvius devolvitur. Ab hoc

amne finuque, DARIENA (tanquam *nova* quædam *Mesopotamia*) spatio terrarum memorabili, diducitur ad eum usque fluvium; quem alibi RIVUM GRANDEM meminimus appellari. Latitudinem suam ab Occidente, transversim in Orientem expandit; & ad *Castellam* usque porrigit. Longitudinem autem à *Poppajanæ* terminis, & Oceano Septentrionali, producit; cum duorum fluminum continuato cursu: quam etiam eorundem amnium ostiis finit. Ab *Euphrate*, credas, & *Tigri transmarino*, suam *Chaldæam* includi, stiparique. Monstratur autem etiamnum (tanquam *Mesopotamicis* in campis, *Nisibis*, aut *Carrarum ruinæ*] sic in his locis, vetus Regni sedes, ANTIQVA DARIENIS nuncupata: non ità procul sinistro, cognominis sibi fluvii, latere. DARIENA porro, quæ nunc est; sponte telluris suæ [quæ præ felicitate nimia cultorem in plerisque dedignatur) arborum frugiferarum complura genera protrudit: sapidissimi sane, peregrinique fœtus. Earum in censu potissimum æstimant eam, quam ipsi *Guajanam* dicunt: fructu, partim aurantiis malis assimili; partim, ac plerumque, citriis: quæ vulgus tamen Limoniorum appellatione traducit. Stant passim & nuces, varii nominis saporisque, neque solo juglandium & avellanarum discrimine. Præterea dactyli, quarum in fructibus nucleus, neque magnitudine discrepat ab nostratibus: neque specie, vel pulpæ candore. Saporis gratia, cedit Europæis, in ingratam amaritiem definente gustu. Videas & aliud dactylorum germen, sed rusticum: quod in sylvarum usque nemorumque densitatem ac delicias excrescit, folio stirpeque Dactylis fœcundis persimili: flore vero fœtuque nullo. quin nec utilitate quidem ulla memorabili, nisi, quod plebeja necessitas earum surculos, destrictis foliis, in scopas & everricula convertit: ad ritum nostratium betularum. [a]

Darie-

Darienam POPPIANA sequitur. Hujus initia ducuntur ab *Antiochiæ* mœnibus, Aquilonem spectantibus. extremitas autem Australis, urbe *Quito* disteluditur; quæ, secundùm nonnullos, PERUVIUM vel stringit, vel etiam orditur POPPAIANA tota montibus, ad horrorem excelsis, infesta; propter hoc ipsum ab Auri solita fertilitate non degenerat. Cæterum fœdus morum, priscus incola; dignam suis meritis locorum faciem nactus est.

SUPER Poppajanam ad meridiem (sed obliquato latere) sub Æquatore, *regio* panditur AMAZONUM; rupibus undiquaque cincta: quà verò montes deficiunt, lacustri flumine prætensa. De quo terræ tractu, simul & incolis; supra memoratum est.

Sequuntur, littoribus maris *Pacifici*, prolixo, tantumque non perpendiculari cursu, prætextæ regiones; *Peruvium*, *Chila*, *Chica*.

II. CHILAE latus dextrum pelagus urget: sinistrum vero montes, perpetuis squalidi nivibus; & quorum altitudini nulla par sit, non hujus, non alterius *Americæ*, vel Orbis, edita plaga Tanto montium opulentiora sunt viscera; quanto paucioribus antehac penetrata: quæ proinde non auro tantùm simplici, sed prorsus obrizo, turgent. Hujus cœli pares nostratibus æstates, calent, extorrent, grandinant, tonant, fulminant: sed tunc, cùm Europa brumam agit. Hyemes autem adeo sæviunt; ut equitem quoque, jumento frequenter adstrictum, uno marmore paritercong acient. Inde regioni nomen. nam CHILI vocabulo, frigoris acrimonia populis illis denotatur.

Sed potissimum est montium gelu, qui verticum altitudine, longe nubibus eminent, & præter immodicum frigus, quoddam insuper auræ genus volvunt: diversis inter se studiis, clemens idem atque sævum. Cum enim

te ni-

tenuitate sua, viventium viscera (simulac intraverit) intime pervadat, pestilenterque puncto temporis extinguat: exanimatis tamen e diverso parcit, ac, velut balsami vivacitate quadam, incorruptionem illis & ævum præstat. Cujus, inter alia complura, quæ brevitatis studio prætermittimus; unum, & publici rumoris, exemplum, sileri non debet. Id est ejusmodi.

DIDACUS *Almagrus* (ille, qui bello civili primum, cum *Francisco Pizzaro*, sub extremum etiam prælio dissedit: &, acie victus ad Cuscum urbem, in vinculis cum victoria libertatem ac vitam amisit) post primam discordiam reconciliata, missus à *Pizzarro* lusu sortis in CHILAM est, cum turmis aliquot & manipulis Hispanorum. Habebat legatus in speciosis titulo, sed revera cassis exitu, mandatis: ut *Provinciam* illam faceret, quæ regio Regnumque fuerat, ad illud usque tempus: eamque, vi compulsam & armis, Iberico dominatui subjungeret. Nec detrectavit imperium ALMAGRUS; horridum licet, ac variè difficultatibus intricatum. Nondum iis tempestatibus apertus, ac neque cognitus quidem exteris, trames erat ille; qui nunc, montes inter & *Pacificum* mare, patet in CHILAM: sed, barbarorum viæ ducum inscitia dolove, per Alpium juga summa, labor & iter suscipiendum erat. Et ALMAGRUS quidem eadem, expeditionem suam trajecit; sed magna luctuosaque peditum & equitatus jactura. Frigoris enim immanitas, & illius (quem dixi) venti mortifera vis; miseros oppressit, & alligavit. ALMAGRUS, cum signis & militum reliquiis, utcunque quidem corporibus incolumibus, in CHILES interiora decurrit. animis tamen haud perinde firmis, aliquantisper nihil, nisi substitit: ac contentus, *venisse*, *vidisseque* barbarum hostem; *vicisse*, successori reliquit. Grande vero putavit, *aspexisse saltem armatum* incolam; membrorum formidan-

formidanda proceritate ſtantem ex adverſo: nec illico, præcipiti fuga, dediſſe terga. Cum autem nec auri quidem ulla ſpes [propter barbaricas cuſtodias] affulgeret, paullatim DIDACUS ac pedetentim, ordines, pedem, & ſigna referre cœpit, perque tritos ſibi nuper Alpeſtres aſcenſus, agmina ſua reducere. Dictu, creditúque magnum, ſed tamen certiſſimum! Poſt *quintum* jam exactum *menſem*, quàm in CHILAM irruperat, in ſupremo gelidiſſimoque montium tractu, qui frigore militiam ejus pleramque deleverat, reperit eorundem adhuc, qui quondam obriguerant, corpora peditum, equitum, & jumentorum, inconſumpta. Vidit, ſtupuitque, ſaxis alia, vel arborum truncis, ut quemque militum glacies deprehenderat, applicita: quædam humi, prona ſupinave, ſtrata, caballos quoque, fixo calce ſtantes, & alarios eis inſidentes, indimoto ſitu: qui, tanquam etiamnum æſturconem urgentes, videbantur inſerta manibus fræna quaſſare, niſi, quòd vocem nullam equeſtrem (hortantium, aut increpitantium) mitterent, vitæ ſignum. Ad ſummam, invénit eos tales, quales reliquerat; odore nullo tetro, colore non-ſolito funeribus; ac [niſi quòd anima dudum intercidiſſet] cæterà ſpirantibus, quam extinctis, ſimiliores. Tam atrocis plagæ bruma, ſimulque triſti tot ſtatuarum monimento, deterritus *Almagri* ſucceſſor. *Petrus* VALDIVIA, declinatis ab læva montibus, dextram eſt ingreſſus: ac per maritimæ campeſtria, quæ ſibi ferro reſeraverat, victorem exercitum, & dominatum, *Chilenſium* cervicibus ſuperinduxit. Ab eo tempore. penetratæ CHILÆ penes *Almagrum*, ſubactæ domitæque, penes *Valdiviam*, fama permanſit. [*b*] Verum ad CHILAE deſcriptionem reliquam, unde diſceſſum eſt, ſtylus revertatur.

Hæc, quàm auri, vitæque nutrimentorum ferax, tam inquieta pugnaxque Pacis quondam ac

Secu-

Securitatis bona nescivit. Adhuc, qui CHRISTUM excludunt; præter ingenitam ferociam, stupendamque corporum altitudinem, in armis semper sunt; &, propter hoc, in odio generis Europæi. Vitam eis citiùs, quàm libertatem & pertinaciam, extorseris. repertique sunt in *urbe*, regionis capite (quæ nunc *à Divo* IACOBO nomen gerit) mortales efferi; quos hostilis captivitas ad exsecrabilis inediæ mala, propter pervicaciam, adegerit. Constat; abscuisse sibimet suras; crudasque devorasse, furioso vitæ dispendio: ne, famis impotentia, vitam Hispano permittere compellerentur; in deditionem ac fidem accepti. Si quando tamen bella desint; ipsa terra suosmet in indigenas insurgit: solita, creberrimis & horrendis succussibus, in tectorum, montiumque, strages erumpere; cumque rupibus, unanimi ruina pecorum hominumque corpora sepelire. Tantas autem hic tremor vires habet; ut fluminum alveos & cursus alienet: maria suspendat à littoribus; & in sicco decepta navigia destituat. (c)

III. CHILAE succedit, ad Austrum positarum regionum ultima, CHICA, sive QUIQVA, nomine: cujus incolæ, Septentrioni viciniores, immanem suorum corporum proceritatem, in XII. usque, XIIIve pedum longitudinem erigunt; colore, præter *Americæ* cæteræ consuetudinem, candido: sed vocis situ bubulo màgis, aut elephantino, quàm humano. Quod autem in artuum tam enormi vastitate, stupeas; pernicitatis plurimum obtinent: qua vel cervorum damarumque fugam, & prævertant, & sistant.

At, qui longius ad Austrum recessêre: breviori corporis mensura, nec animorum pari [sicut ego reor] audacia, maritima Freti *Magellanici, Zuriique*, non per pagos nuper cœtusque; nec omnino per tecta, frequentabant: sed, inaudito post *Laquelinam* [Virginem Appulam] habitationis modo, celsil-

celsissimarum arborum cacuminibus inscensis, ramorum proxima compagibus nectebant. Ibi, superinductis contabulata materia barbaricis tabernaculis, æstivos calores arcebant. Illuc seque, familiamque, cum annona quotidiana, transportabant. Id illis (nec aliud) munimentum adversus inimicam vim, & maritimas eluviones, erat. Quod siqua tamen potentia grandior illis insultatum venisset; si securis hostica sylvæ truncos ab radicibus adfectaret: eam illi depellebant, provisis in hoc ipsum ollis æneis, igne liquataque pice bullientibus. Has in hostica cap ta devolvebant, [d] De cætero; *Chicensium* universim etiam, ex eo robur æstimes: quòd tarde victi, tardissime sub jugum Ibericum concessêre, propter gentis cujusdam connexæ, sæpeque Quiquensibus immixtæ ferociam: quæ vel maximè *Chica* pertinaciam alebat. Nam, suprà memoratis plerisque nationibus alia natio truculentior, (CHILAM inter, & QVICQVAM) ad latus orientis, transmontanam continentem insedit. PATAGONES dicuntur. *Gigantes* plerique, viri pariter ac sexus alter, corporum proceritatem nunquam infra novenos denosque pedes deprimunt: ut plurimum ad undenos, aut duodenos, ac plures etiam, attollunt. Ostentando porro robori, sagittas sesquicubitales gutturi demergunt; ad usque stomachi fundum: nec tamen nauseant. Quis crederet; nisi *Magellanus* ipse, tantus & Heros & auctor, id inspexisset, & horruisset? qui posteris hoc per epistolam enarravit. Firmitudinem corporum illorum ex eo quoque conjicias: quod unus aliquis PATAGONUM, adjutante nullo, planéque solus oppletum vino dolium ingens, spatio stadiorum aliquam multorum, de pontonibus acceptum in humeros aut lacertos, in continentem; ex continenti, vicissim ad naves, deportet [e] Ergo fortitudine juxtà, barbariéque, formidandus est

popu-

pu'us. cujus, si, quæ diximus, specimen & xemplum non essent: loquerentur idipsum tamen, æcua sedibus urbibusque spatia: tam vasto solo, am tantummodo solitudinibus ac latrociniis, ad ulla vicinarum gentium commercia, relicto. QUIS *nim, nisi moriendi certus, mortalium his portentis onvivat?* (f)

IV. SUPER *Chicam*, modo descriptam, supraque *Patagones*. & *Chilam*, intrà Cancri tropicum & Æquinoctii Circulum, PERUVIUM est situm. Quanquam, à quinto jam ferè gradu super AEquatorem, & à PERUAE fluminis alveo, capiat initium. Hæc omnium AMERICAE provinciarum nobilissim, spatio, cultu, cultoribus, opibus: & [si copiam auri penses argentique, quod eruitur] *Omnium orbis universi regnorum ditissimum.* Miranda nihilosecius indigenarum simplicitas, idipsum, quod mundus adorat, æstimare nescit: Neque superbiore pede calcare saxum aut marmor solita, quàm aurum; in mercimonia, massis rudibus, nulla forma, nullo signo pressis, utitur. Emblematis nihilominus illius artis haud indelectati; mirantur operis ingenium, alienamque manum: verum innoxio prorsus, nec in avaritiam usque rapinamque duraturo stupore, vel oculo. Iucundior illis, terræ viva fertilitas; &, fluctuantes in campo, mayzii vel importati tritici segetes: quarum est incredibilis ubertas. Nam unicum jactæ sementis sextarium, quinquagenis ut plurimùm; sæpe centenis, interdum & ducenis multiplicatum, tenuissimi subactus labor refundit.

Nec tamen omni PERUVIO, credideris, eam felicitatem, neque paribus gradibus, obvenire: diversitate climatum, atque terrarum, variante fertilitatem. Huius enim maritima, sabulo tota quanta squalent, & sterilia ferè jacent. Quanquam temperatissimo nihilosecius; & (quod consequens est) ad salubritatem corporum accommodatissi-

datissimo perfruuntur aëre, propter amœnas *Zurii* maris auras; ac ventulorum inde spirantium, placidos flatus, ac reflatus. aliud præterea discrimen est, quod hujus regionis bonitatem inæqualitate distinguit. Namque PERUVIUM [quod ab Septentrione sui nominis fluvius inchoat, ad Austrum *Chilæ* regio finit; ad Ortum, montes, ad occasum denique, pelagus *Pacificum*] tribus maxime partibus absolvitur. Earum una *Plana Campestrisque*, sicut est, ità nuncupatur. Altera, *Montes* sunt. Vltima, quam *Andes* illi vocant, Vltramontana. Provincias porro, quas haud absurdè *Regna minora* dixeris; recenset intrà se cumprimis istas: *Limanam*, *Cuscanam*, *Arequipanam*, *Tumbesiam*, *Quitanam*. Hæc illæ nomina sortiuntur, ab totidem primis singularum urbibus, quibus hæ toparchiæ regnantur.

V. PLANA, sive CAMPESTRIA *Peruvii* [quam & *Maritimam* dicunt *provinciam*] à PERUAE fluminis sinistra ripa, tertioque gradu climatum Antarcticorum, procurrunt cum *Zurii* maris littore, meridiem versùs, ab Aquilonibus. Quindecim millium milliarium longitudine censetur. Latitudo, qua transversim à pelago montibus incurrit, tricenum; &, sic ubi diffusissima, sexagenûm est millium passuum. Sata segetesque suas, fontibus, rivis, & amnibus [in colliquiis sectis diductisque] nutrit ac promovet. Namque cœlo, nisi tenuissimi roris stillicidio, non irrigatur; clausis ad pluvias æque tonitruaq; nubibus: & plerumque pulverulenti soli glebis æstuantibus. Hinc, fere juncis & cannis palustribus indormientes incolæ, frigoribus aucupandis: hinc, sub umbris arborum prostratæ meridiationes atque noctes: hinc arenæ, per omnem eum terrarum tractum, quam plurimum; ac vis magna sterilis sabuli. Crebra denique solitudinum deformitas, jejunus & difficilis ager: nisi, quà fluminum viciniæ vomere vel pastino proscinduntur. Illic enim lætissimis messibus ipsa

ipſa riparum viriditas, ac ſubeuntis humoris ſalubritas, adoleſcit. Et tamen cultores ſuos, talis, tam incerti favoris humus, invenit: dulcis inſuper iis, quibus patria; tolerabilis autem aliis, quibus hoſpitium, aut exilium eſt.

VI. MONTANA, quæ *Peruvii Campeſtribus* prætexitur, ab altero ferè trans Æquatorem gradu, protenditur à Septentrionibus ad Auſtrum: non illo quidem continuo connexoque jugo, ſed vallibus interrupto, duorum Millium ferè leucarum ſpatio. SERRATAM noſtri vocant, ob æternas montium ſciſſuras. Fertilitate ſulcorum, æſtatum auctumnorumque copiis, cultu mortalium, amœnitate cœli, nec minus urbium caſtellorumque frequentia; ſic cæterum omne PERUVIUM anteit, ut priſci Reges, ac nobilitas, non alium magis aërem ad æſtiva delegerint. Huius argumentum, *Villæ* ſunt, & creberrima *Lucullea*; ſuper omnem Græcam ac Romanam elegantiam, marmoribus eductis.

Poſt *Montanam* ea, quæ TRAMONTANA dicitur, jacet, pari fere cum montibus procurſu Viciniam hæc ſtringit *Argentei fluminis*, ſeu *Platæ*, Braſiliæque fines Occiduos. Et hæc ſuper perpetuum quoddam montium dorſum incedit, ſine vallium intercapedine: rigidum nivibus, ſed non ideo vacuum cultoribus. Hi valenti ſaluberrimoque corpore; validioribus autem animis, arcu venatuque vitam trahunt. Et animantium, in ſagittas atque prædam, affatim eſt: veſcorum quidem, damæ, *Camelottique* (genus *ovium* arietumque, camelina colli longitudine, niſi quod non perinde ſurrigitur, aliquantillo quoque gibbere) præterea, dapis inſolitæ [ſed illis tamen gentibus non intactæ] Leones, urſi, lupi, Frequentant quoque montium illorum aerem magnitudinis monſtroſæ *Vultures*. Horum molem ex alis æſtimes, pleno remigio diſpaſſis. nam XVIII. dodrantium reperere diametrum, qui dimenſi

menfi funt. [*g*] Vnde non immeritò fabulis exemerim eorum rumorem; qui pecudes gregum, ab hifce volucribus difcerpi devorarique memorant.(*h*) Pari credulitate receperis etiam regionis ejufdem *araneos*; citrii mali craffitie, veneníque fævitià præfentiffimâ. Sed *bufonum*, quas narrant, pluvias, eorùm que fpurcas carnes, verubus ad ignem circumagi folitas, aut è fartaginibus in ventrem demiffas: in medio relinquere, quàm afleverare, mavelim, quippe gulam & ingluviem, ut omnibus humanitatis cupidinibus atque ritibus: fic prorfus omni fide vel hiftoriis, infolentiorem. Illud tamen certum eft, & huic *Peruvio* cum infula *Cuba* commune: colubros illic volutari, corporis humani mole, cæterùm nulla fanguinis tabive pefte. Vidimus quoque, nec raro, *genus avicolarum* tinnulum, ac [ni fallor] etiam canorum. *Gryllorum* magnitudinem habet, neque fupra. tamen interim abfolutiffimo gaudet pennarum ac plumularum veftitu, præfixoque capiti roftello, de clunibus caudam trahit. Pennularum nitor verficolor, lucet; fic, ut fmaragdinum virorem, fplendor fapphirinus, purpuram vero, luteus auri fulgor, provocet. Denique, quidquid oculos trahit colorum: id omne, fupra pavonum & iridis varietatem, in illo volucris breviario natura mifcet, miftumque, denuò fecernit, haud ineleganti compofitæ venuftatis difcordia. *Pictorum tormentum invidiamque* dixeris, aut profecto, manus Apellææ follers compendium. Ad fummam! in animalculo minimo, magnum ftupendumque Dei, ludere geftientis in rebus productis, opificium! Non minus hoc prodigio naturæ, memorandum & illud alterius cujufdam *aviculæ*, quam partium harum Barbari, dialecto fua, GONAMBUCHAM appellant. Ea cumprimis frequens, nivei candòris plumis alifque lucet; nulla colorum cæterorum tinctura. Mayzii, five cuiufcunque frumenti, caulifque paullo celfioris, cacumina

mina diligit. Eam sedem & quietem affectat occupatque; nec inglorio tamen otio, segnive desidia. Cantillat enim, perpetuo vocis ac spiritus fluxu. Quodque præcipuè stupeas; cum corpusculi mensura vespam tabanumve sylvestrem non excedat: carminis tamen volubilem subtilitatem, cum sonitus altitudine penetrantéque claritate, sic conjungit; ut *Gonambucham te videre, sed Lusciniam audire*, jures. (*i*) Cæterùm hic, &, quos ante memoravimus, alites; quamquam in *Vallibus* PERUVII celeberrimè degant: in ANDIBUS tamen, seu (quod idem est) TRAMONTANA, rariùs visuntur: nisi circa medium earum Alpium, quatenus sylvis & arbustis obsidentur. Altius, & ad usque supremos vertices, aut nunquam; aut, non nisi per gradus, & interjunctim, enituntur. Namque (quod complures observarunt) hi *Montes Andium*, quà *Peruanum* regnum à *Brasilia* finibus abscecant: non modo *Peruvii* (quin & *Americæ* totius) altitudines; sed, ut plurimum, etiam *avium* cunctarum *volatus*, vincunt. Prius enim, quàm verticem contingant; despondere pennas animosque perhibentur: & succiduis alis jacere. (*k*) Porro, de quibus memoravimus aviculis; eæ non vivæ modo, sed & mortuæ, miraculo stuporique sunt: ac pictæ potissimum. Namque Peruani, qui montani Regni valles insedere: campestribus Peruanis haud paullò promptiores ingenio; quippe gens operis plumarii scientissima, pinnularum (colore disparium) contextu: quidquid jusseris, exprimunt, subtilitate perquam mirabili. rerumque cunctarum imagines, hominum, brutorum, sensu vitaque carentium; tantum non vivere spirareque cogunt. Id autem præstant tam pertinaci laboris incubitu, tam rigida censura suæ manus; ut unicæ subinde plumulæ, rite concinnandæ, versandaque sæpius & reversandæ, nunc in dextrum, nunc in lævum, alias recto, mox obliquo situ, solidum diem impendant;

interdum & noctis portionem, quoad omnia congruant. Itaque veteres omnes Phrygiones, & acus Babylonicæ gloriam, ingenio futuræ recentis, extinguunt.

Est in iisdem, nec aliis (quod quidem comperim) orbis universi montibus, animal quadrupes. *Guanacos*, & [quorundam lingua] *Vicunnas*, appellant, genus caprarum & hircorum Americæ sylvestrium. Est enim vere quadam, ut plurimum, Hirci specie, qualem Orientalis Indiæ pastores norunt, sed planè cornibus exarmatum. Colore prætera ruffo, pernicitateque stupenda: quam auget ipse naturæ pavor, formidine fugacissima, quoivis ad motus ignoti soni strepitusve, suspicax & aversus. Pelli ventris, marsupium nativum gestat adsutum, in quo recondit, & creberrima volutatione retractat herbas, quibus, non nisi saluberrimis, ex omni montium delectu, pascitur. Harum lento de succo, gemma, seu Lapis, innascitur animalis alvo, nec aliis scilicet, quàm illius ipsius loculi latebris: quem BEZUAREM, etiam nostrates *pharmacopœi*, dicunt, magnitudine, dimidium ovi gallinacei non raro superante. Tantum sanitatis adjumentum; qui de Lusitanis primi PERUVIUM ingressi sunt, ignorarunt, IGNOTIQUE *boni nulla cupidine*, diu præterierunt intactum: silentibus, & conjurato studio supprimentibus, compertam sibi felicitatem indigenis, donec ad extremum prorupit *immodici pueris*: &, intemperanti proditione, latentes quadrupedis opes [designata digito sede *Bezuaris*] vulgavit. Garrulitatis pretium ipse sibi mox fuit; DIS suis victima, pro Vicunna prodita, concursu popularium, immolatus, ut, quibus Immanitas ista, frequens & solemnis sit Pietas. Verum hæc hactenus, de Peruvio.

VII. LIBET his tamen paucula quædam, etiam super urbibus, annectere; præcipueque, siqua magis eminent. Ac MONTANARUM quidem *Vrbium* [adeo-

[adeoque totius, si cultum spectes, PERUVII] principatum Cuscus obtinet, Regum olim Principumque Peruanorum sedes. Hæc, ad *Ecbatanorum* in *Media* ritum; lateri montis imposita, molli, pérque gradus assurgente; clivo subrigitur, decimo septimo super Æquatorem ad Austrum climate. Figura quadrata structura mœnium est, domibus insulisque plurimis, non ad plebejum, sed nobilitatis duntaxat usum [ignobiles enim in suburbana submoventur] & ideo palatiis non infrequentibus. Eorum quattuor, præcipua majestate conspicua nitent; præter Arcem, supercilio montis impositam, quæ, pulcritudine constructionis, facile quibusvis Europæis certet, situ vero, fossis, ac propugnaculis inexpugnabilibus, vim exteram aut irrideat, aut in longum suspendat. Stat autem hæc, marmoris & saxorum quadratorum insanis molibus educta: quas non boum, jumentorumve quorumcunque plaustra jugaque, sed [quod fidem superet] humanæ manus & vires advolvere, longinquis è fectoris. Ideoque *Gigantum* id *opus* multi credidere. Platearum (quibus compluribus Cuscus urbs dispescitur (& ædificiorum æqualitas, in Europæam digesta seriem, rectitudine propemodum ad regulam exacta porrigitur, sed in *Crucis* plerumque formam compitis semet intersecantibus. In incolarum autem usus & munditiem, nullus non vicus & angiportus profluente diluitur; quippe canalibus, utrimque lapide marmoréve septis, per omnes vias apertam aquam volventibus. Sic amœnitatis gelidissimæ rivuli. vicinis è collibus, perque prona montis, cui CUSCUS insistit, in urbis partes omnes deruunt: incolarum refrigerio lautitiisque dispensandi.

Recenset autem CUSCANA civitas incolentium facilè quinquagena millia; cultu sermonis, [qualis in transmarina Barbaria fingi potest] elegantia morum, & fortunis, reliquo PERUVIO præcel-

lentiam. His vero, si circumjectam ad decem circiter leucas multitudinem adjungas; *Cuscanorum* capitum universim ducenta milia sub numerum redigas. quibus omnibus Hispanas leges & jura præscribunt, ab Rege delecti Prætores; & ad octoginta nobilitatis equestris Proceres. Præstantium urbis hujus operum haud postremum est, VIA *gemina*, quarum *altera* saxis & rupibus, in semitas excisis, per æqua, per iniqua, montium valliumque fertur. *Altera* verò, Quitanis ab usque mœnibus, ultimoque PERUVII limite, quę Boream adjacet; ad CUSCI muros porrecta: quingentorum longitudine milliarium, per campos ac planitiem nullo telluris assultu stratam, incedit. Saxorum, in hac factitia semita (nec minus in illa priore) stupendæ sunt moles, etiam ipsæ manibus adgestæ, nullo jumentorum auxiliati tractu. Semita porro campestris, illa montana jam multo cultior, in latitudinem pedum vicenum expanditur. Lateribus utrimque murus, æterno nexu, prætexitur, compage firmissima. Quod adversum stagnantes eluviones, & hostium, ex transverso lateribus assultantium, impetus; gratum est, ac tutum, munimen. Illud etiam ad ornatum & amœnitatem valet: quod dextra lævaque rivuli serpunt; marmoreis alveis, atque marginibus: quorum delicatum gelu contra Soles protegitur, adsitis ad ripas arbusculis (quas illi *Mollos* appellant) continenti per longum serie: tamque spargendis umbris, quam voluptati, dispositis.

VIII. ET *Cuscum* quidem à fundamentis exstruxit primus ex *Ingarum* prosapia PERUVII rex MANGOCAPPA, cujus opus posteri, qui que regnum ejus per successionem exceperunt, alius alio magnificentius ornarunt auxeruntque. [*l*] VIARUM autem, de quibus modo narratum est, & totius tam operosi moliminis auctorem quidam ferunt GUANACAXAM; eum, qui, sanguinis *Ingarum* etiam ipse, nostrorum abavorum memoria decessit. Quod

certe

certe secus esse, melioris curæ scriptores, & operis antiquitas, adstruunt: quin & ipsa structuræ magnitudo: quæ nec unius sæculi, nedum hominis esse potuit, vel imperii. Quapropter *instauratorem* potius, quam *positorem* ejus operis, regem GUANACAXAM extitisse, necessum est, & consequens, fateri: quem, innata posteris *Ingarum* gloriæ cupiditas, & magnificentiæ studium, primis illius stirpis, aut altius, aut in paris famæ fastigium, provexit. Verum, quoniam in hanc *Ingarum* mentionem, non solum noster; sed omnium, qui de PERUVIO tradiderunt, calami crebro deflectunt: non erit extra consilium, super iis, & eorum origine, paucis *digredi:* deinde ad G*vanacaxam*, & liberos ejus reverti.

Vetustissimos, non modo *Peruanorum*, & *Americæ*, sed omnium plane populorum ac mortalium, ferunt creduntque, fuisse gentem eam, quam *Tambos* appellant. Ex his ortum M*angocappcm*, egregium, ac DIS charum virum, Romano *Numa* similem, originis IGNARUM principio jecisse; procreatis filiis, quorum posteri fortes & inclyti, cum religione potentiam juxta nomenque protulerint. Hos, INGAS esse dictos; hoc est, *Principes & capita gentium:* idque nuncupationis invaluisse tandem; in imperii, domusque regnatricis, certum insigne, non aliter, atque penes Romam C*æsares*, penes Gallias C*apetos*, apud Polonos *Iagellones*, apud Imperium Germanicum *Austriacos*. Tradunt autem, INGARUM primam stirpem, in duas postea præsigniores familias [sed unicam interim generis sui radicem agnoscentes] abiisse: quarum alterius dux & antesignanus *Hanan*, alterius vero *Brincuscus*. Istum imperii sui sedem C*usci*, sed alterum, domum privatæ similiorem, ubicunque commodius visum fuerit, cepisse. Sic Regium, cum nomine, dominatum pedetentim evaluisse, quorum virum seriem, ac fortia domi militiæque facinora, cum canunt; etiam *Paullum*

quendam, ac *Titos*, celebrant. Trecentis amplius annis ab hac domo magnifice regnatum est. Quotquot ex INGIS porro fines suos, ac dominandi jus, extendere conati sunt; ii, circumlatis ad vicinos ac remotos armis, ut quamque gentem bello lacessebant; speciosum originis & religionis prætextum, tanquam justissimam subigendi caussam, hanc adferebant: Quod INGIS, eorumque primordio, cæteri mortales omnes, & ortum suum, & Sacra deberent. *Æquum*, & naturæ dictamen, exposcere: *non sub aliis eos esse malle, quàm sub iis, à qu bus essent*; illisque modo [nec aliis] *Humanarum* permittere *rerum arbitrium*, à queis ipsi *Deos* accepissent. (*m*)

PLEBE barbara sic, in omne virtutis & sceleris obsequium, compulsa; grassari licenter INGAE coeperunt, ad humana quævis divinaque convellenda repagula, dum animo suo morem gererent: & suæ quisque cupiditati cum *Iulia*, *Caracalli noverca*, diceret, SI LUBET, LICET. AN, IMPERARE TE, NESCIS? (*n*) Itaque superstitiones ex superstitionibus nectere: ceremonias & ritus Tartareos in vulgus, pro cœlestibus spargere, se Deos facere, Deorumque nomina sibi cum diadematis imponere, *Iovemque* (quamvis nec agnitum, neque nuncupatum) tamen factis exprimere; *Iunonem* eandem & sororis & conjugis loco, complectentem. Primus, hanc *Atticam incestus libertatem*, & *Persicam concubitus audaciam*, palam invelavit [*tanquam tunc demum vere Regiam & eminentem voluptatem*] TOPA, cognomento JUPANGVIUS. Hic, MAMOELLAM cum deperiret, eodem secum patre matreque genitam; eam in æternam cubiculi societatem ascivit, uxorio jure. Nec multo post ex illa, GVAINACAPAM filium, & , alterius sexus. *Coyam Cussilimajam*, suscepit. Id factum cum in admiratione videret esse, sermoneque, suorum popularium: ad fatuas *Claudii Cæ-*

saris

saris syo phantias confugit; *Agrippina* (filiæ fratris) incestum ac nuptias, *Decreto publica* deinceps *licentia* pallians. Idem igitur, & TOPA IUPANGVIUS, esse posthac *rerum Dominis* ratum & sacrosanctum connubium, pronuntiavit. Utque successoribus INGIS, *ab ipso numero, cresceret imitationis ardor*: filium ipse (quem retuli) GVAINACAPAM, moriens, inter ultimas voluntates adegit, ad simile sine mora conjugium, in sorore *Coya Cussilimaya*, capiendum. In quo quidem non hunc solum, sed nepotes quoque suos, habuit per pronum obsequentes; cæteros autem, regiæ sive stirpis, sive familiaritatis, etiam ultra concessum promptos & præcipites. Dictu fœdum, sed verum tamen, ac magnis auctoribus firmatum! Procerum enim gentis plerique, quod priùs, ad naturæ lucem, opus tenebrarum, in corporibus germanarum horruerant; nunc in omnibus promiscuè faciunt. Neque contenti, Virgines prætrectare stupris; propollucre sponsalia; nuptam alienam (à poculis præsertim, & epulis) sua non distinguere: *Filiarum* quoque complexus (nec id infrequenter) invadunt; &, ex se progenitarum noctibus (tanquam jure quo quid optimo confarreatis connubiis) indormiunt. *Tantum habet virium, ad corruptelam; in summa Potentia, pravitas exempli!* Cùm præsertim, super impudentiæ viram illecebram; etiam approbantis ac jubentis auctoritas accedit: ut, QUOD *privatum antea* NEFAS *erat, id deinceps Fas publicum dicatur*; QUODQUE *Libido fuerat, Lex fiat.*

SED ex his tamen, improbè factis decretísque, scire licet & agnoscere; Quibus gradibus *Peruani*, tot sæculorum, *reges*; Numinis detrahente vindicta, devoluti sint à solio tyrannici dominatus, *ad pedes & scabellum Hispanæ servitutis.* Discere, pretium est operæ, quibus spumis & fæcibus, impletà tandem mensura sit horum *Amorrhæorum*. tam enor-

enormiter, per tot ætates, & impune, peccantium. [*o*] Sic enim [nec aliter] *à thalamorum sacrilegiis*, descendendum erat *ad ergastulorum fœditatem*, ac majestatis ad excidium. Verum hic *ultor* DEI *ladius & oculus*, in TOPAE IUPANGUI posteritate clarius illuxit, ad quam proinde festinare, serie nos rerum deducente, placet.

VIII. EXEMPTO rebus mortalibus IUPANGUIO, filius ejus [*Ma oella*, matre simul & amica, progenitus] imperium per manus traditum excepit: &, *nullo potentia rivali, diuturna securitate* tenuit. GUAINACAIAM hunc nonnulli; plerique, paullum variante nomine, GUANACAXAM appellant. Hic, majorum nostrorum aut paulillo suprà, notus ævo; profanorum annalium Reges omnes fama rerum gestarum, bellorum pacisque gloria; copiis, ac luxus magnificentia, longissimis intervallis antecessit. Auro fertur ædificasse. Palatia quidem herculè, regiamque (non sola lateritiarum ignorantia defectuque, sed plane majestatis ostentatione) tegulis auro solidis instravit. Regiæ subjecit hortum, aureo solo, stirpibusque, quas in quincuncem digessit, aureis: radiantibus tam pretiosa fortuna truncis, ramis, fructibus; suoque fulgore, Solis illapsum provocantibus. Et hoc quidem ea proceritate, pondereque stantium arborum, pendentiumque fœtuum; quo visæ, nemus occupassent nativum, aut manu satum. Idem ipse; quidquid in omni PERUVIO bipedum, quadrupedum, volantium, reptantiumque vixit: quidquid herbarum, florum, germinum; id universum auro, gemmisque conquisitissimis, ad veri simulacrum expressit: ac per regiæ penetralia disposuit. (*p*) *Nec ditior fuit, quam fecundior.* Nam, intrà solam *Cuscum*, *supra trecentos utriusque sexus numeravit*, ex se genitos, diversissimis ex uteris [si nepotum his etiam neptiumque turbam accenseas] In his, duos ex sororio contubernio susceptos; *Guascarem & Atabali-*

balibam, *Coya Cusstimaya matre*: præterea que MANGUM *Ingam*, *ex alia femina*: qui tres postea per seriem regnarunt. (*q*) Demortui cadaver, balsamo differtum, Quitum urbem avectum, aureoque non solum loculo, sed etiam conditorio (si verum publicus rumor canit) illatum est. *In inferias* autem, GVANACAXAE confestim ab excessu, de domesticis *mille* ceciderunt, volones omnes; & ferrum, quo corruerunt, gratiam gloriamque suam arbitrati: cùm sperarent, jactarentque, *Se Regi suo, sicut apud mortales, sic & apud immortales, proximos à solio, ministeriisque poculorum fore.*

IX. SUCCESSIONEM principatus, & hæreditatem, adierunt primùm ex sorore filii; MANGO tantisper dilato: quoad ei fratrum calamitas fortunam qualemqualem cuderet. Ac prior quidem, ut natu, sic jure, Regnum insedit GVASCAR: quem apud quosdam etiam reperio TITUM CUSSYUM GVALPAM nominatum. Hic *Guscum*, more majorum; sedem regiam fecit: & *Peruvium* maxime *montanum* cum *Andibus*; hoc est, feliciorem regni glebam, tenuit. germanum *Atabalibam* (ut inferioris juris) CAXIMALCAE mœnibus, & *Peruvio Campestri* tenus, continere se, jussit. SED, *quæ Regnorum insociabilitas, fratres quondam Romæ conditores agitavit*, agitabitque semper, *quoties, qui minor est dominatu, major animis & armis erit*: eadem *æmulatio trans Pelagus* etiam, ad fratres Peruanos, *volavit*; & imperium omne tumultibus internecinis evertit. Ecce namque; GVASCARE summam rerum, ingenio miti, finéque belli motibus, obtinente, repente Mars, *unde minime debuit, exarsit*. ATABALIBA quippe, fastigii multum inferioris, & legum imperii [ceu, quæ grandiorem ortu fratrem antetulissent] æger; in GVASCAREM movit, utcunque talium incogitantem; & idcirco, SIMPLICITATE suspicio-

num, oppressioni fratris patentiorem. Hunc, collatis ad *Cuscum* signis, & urbe regia capta; per *Quisquizium*, militiæ suæ magistrum, in suum arbitrium, ac vincula, redegit: *sustinuitque* (nefas!) *spectator esse*, cùm & Regum & germanum catenatum, suo jussu, carnifex (nulla, vel indicta causa) jugularet. Hoc perfectô tyrannus scelere; quidquid GVASCARIS *fuerat*, statim occupat: regiam & opes, CAXIMALCA transfert in *Cuscanam* arcem. Ac, ne minùs turpis & profanus esset, quàm atrox & cruentus fuerat; néve degeneraret à patris avique cubilibus: sororem uterinam etiam ipse (quod GVASCAR flagitium horruerat) in lecti consortium assumit. Ei PAGHAE nomen fuit: è qua liberos ATABALIBA complures suscepit, &, tanquam è principe matrimonio creatos, regiè præ cæteris habuit. E *minoris* autem *dignationis uxoribus* (quas gentis more plurimas habuit) nec non è pellicibus eductos; in incertas successionis spes (si qua lævâ sorte quandoque priores intercidерent) seposuit. [r]

SED inter hæc ATABALIBA conversus, non tantùm ad confirmandum, verùm etiam per novas injurias proferendum, imperium: quidquid in propinquo remotoque populorum erat, extra fines INGARUM, id armis adgreditur. Pulsisque circumquaque regulis ac dynastis, trigemini PERUVII spatia novis principatibus, in immensum laxat. Eô factô plurimorum, quos violavit, odium; quos autem terruit, invidiam, in se, curasque concitavit. Vnde, cùm eàdem tempestate, CAROLI V. *Cæsaris* auspiciis, *Franciscus* PIZZARRUS *Marchio*, Peruvii maritimi regionem *Tumbesiam*, armis sub jus Hispanicum subjungeret; jamque GAXIMALCAM etiam priscam *Atabalibæ regiam*, ejectis præsidiis Peruanis, in potestatem redegisset: omnium circumcirca locorum pristini toparchæ, conspiratione convolarunt, ad peregrina castra.

stra. Tum *Pizarro*, suum exilium, & Atabalibæ sævitiam, ostentantes; promisere non solum auxiliares lacertos, & expulsorum copias: sed insuper, in munitissima quæque castellorum & urbium, vias atque ductum. Quibus citò subnervata Peruani regis potentia, quanquam immensis stipata copiis; ad *Caximalcam* primò concidit: *Atabaliba* capto, cæterisque cæsis ac profligatis. Tametsi, neqnaquam in imbellem pavidumque, nec in segniter præparatum, Hispanæ vires impegere: plurimo fortissimorum utrimque cruore victoriis præludente. Collatis aliquoties castris; post sæpius ancipitem belli casum, Rex barbarus [animo, quàm annis, major] catenis tandem injectis coercetur; *anno Salutis* Christianæ M. D. XXXIII. Potuit hic tamen & compedes tandem, & multo magis victoris quæstorem capitalem, exire, promisso, depactoque, quidquid usquam in regiis omnibus thesauris esset auri, lytro conficiendo. Quod quanquam affatim esset, & à Peruanis corrinuo comportatum, pro salvo regis sui capite: plus tamen Atabaliba promittere potuit, quàm illi præstare. Congestis enim in acervum, terdecies centenis & vicenis senis millibus auri probatissimi nummûm [in his etiam vase quodam, ducenmi nummûm fatas auri libras pendente] præter hæc argenti facti ducentis quinquaginta duabus solidis libris: neque camera tamen illa, quam Rex assignarat, ad lineas rubricà ductas; neque nostrorum, est expleta, cupiditas. Et tamen hanc tantam prædam (laboris ac periculorum pretium) *non plures* inter se partiti sunt *ducentis militibus*, pæne gregariis, & iis ipsis scilicet, qui curru dejectum *Atabalibam* comprehenderunt.

Vixisset nihilominus, si non in veteri fastigio, saltem in libera custodia, clementibusve vinculis, *Atabaliba*; nisi, novas interim res moliente *Quisquizio*, cæterisque regis sui vicem ulturis, bis *Pizar*-

ro bellandum vincendumque, pro victoria jam po ssessa, fuisset. Supervenit huic capti regis invidiæ, proditionis nescio cujus, tanquam per eum conflandæ perque populares, atrox insimulatio. Primum hujus detectorem se ferebat *Philippellus* quidam; ex *idololatra* Letuano Christianus *neophytus*. Hic, cum regiam in *pellicem*, cæteris venustiorem, exarsisset; & illa regem corrivalem, etiam in compedibus metuendum, cunctationi mutui complexus prætenderet: pactas amasiæ nuptias [ut primum æmulus interisset] sine mora nomen *Atabalibæ*, de conspiratione clandestina, defert. Id, sive verum, sive *Philippelli* commentum; credulas quorundam aures statim est nactum. In jus, ex præjudicio, raptus Rex, & testibus, seu legitimis, seu corruptela subornatis, oppressus (Quis *enim* INNOCENTIAM *locupletem & captivam, apud infensos defenderet*?) FECISSE VIDERI, proclamatur: & supplicio statim, quod medio *Caximalca* foro sumeretur, in catenis producitur. Sunt, qui tradant, *Pizarrianos*, ni sacris Christianis initiaretur, incendium viventi spirantique minitatos. Illum, doloris perferendi desperatione deterritum, baptismum, quàm Ignem, maluisse. Neque tamen abluto parsum ex toto: sed reclamantis, & *superum hominumque fidem* appellantis, collum laqueo, per servos Numidas, ac publica crudelitate, fractum. *(s)* Hic *Atabaliba* funis ac finis fuit.

XI. SED nondum etiam tragœdiarum exitus. Reperti namque, qui, cum viventem eripere nequissent, sublatum, ultionis reverentia prosequerentur & annosi belli pietate. Præter *Quisquizum* Ducem pro rege suo superstite strangulatoque prælian-tem, & cum omnibus tandem copiis deletum: INGAMANGUS, *Atabaliba* (sed ex diversa matre) *frater*; quanquam a *Pizarro* victore diademate redimitus, & in atavitum solium ultro productus:

occa-

sione rapta, beneficii gratiam vertit in ingratias & rebellionem. Sed paullo post victus, vinctusque; cum nihilominus in libertatem, *Ioannis Pizarri* parum cauta misericordia, rursus assertus esset: rursus, ac tertium arma resumpsit. Adversum *Pizarros* castra plusquam centum millium Peruanæ juventutis habuit: *Cascumque*, non contentus expugnasse, profligatis, aut captis, præsidiis Hispanis, etiam magnam partem in cineres redegit. Denique compluribus inclytus secundis præliis, jamque toto *Peruvio Montano*, pro monarcha victoreque volitans: repente tandem, & unico conflictu, fusus ab *Alvarado*, partium Ibericarum Legato, castris est & omni spe meliorum exutus. Tamen, qua fuit animi MANGUS excelsitate, quantumvis accisis victoriæ pennis, in *Andium* editiora profugit: & in *Vilcabamba* castellum Alpestre, propugnaculis vallisque munitissimum, cum quattuor millibus suorum se recepit, speculatori, per multos annos, quam Regi similior, ex illa tam edita calamitatis suæ *Pharo*. Duravit ibidem, post excessum *Mangi*, quæ perfugerat eodem, INCARUM mascula posteritas: incolumis, intacta, Parvo, sed tamen Suo, se continens: & ob id ipsum felix, si tam extra novorum studium, quam extra gubernacula regnumque, didicisset agere. Sed AMARUS quidam ex his, adversum Hispanas res occulta consilia resumpsit. quorum perfidiam in apertum protractam, capite tandem, & publico securis ictu, *Cusci* luit, cæteris ex INGARUM familia captis, & constrictis. (*t*)

Ex *iis* ipsis tamen *nonnemo*, cum ad sæculum pæne nostrum vitam & custodiam produxisset, *Guanacaxæ nepos*; incertum quo patre, de tribus fratribus, supra celebratis? *nostri Regis* beneficio, libertati redditus est, & arbitrio fortunæ suæ. Transgressus posthæc in *Civitatem*, quam dicunt REGUM; & *Vallis Yucaja*, latique fundi possessionem,

nem, ex filiæ dote, nactus: neque Regis, neque Numinis liberalitati, semet ingratum exhibuit. Nam ab *Alphonso Barcena*, *Societatis* IESU Sacerdote religiosissimo; per decubitus otium & occasionem, Christianæ religionis arcana doctus, *idola* projecit; *Deum cæli*, cum sacrosanctis ejus legibus, amplexus. Mox, salutis lavacro tinctus; CAROLI nomen, & *suave Christi jugum*, ex animo suscepit. Piè denique, sicut egerat, mortalitatem explevit, immortalibus [ut spes est] Regibus insertus, ac majoribus suis hoc ipso felicior, quod in successione calamitatum sapientior: dum solus omnium Ingarum, *fortunam pessimam* didicit *cum optima mente conjungere.* (*u*) Jam ex eo porro tempore, *Philippis*, & Europæis Hispaniis, *Peruvianum* omne *Solium*, sine competitore, sineque turbulentis motibus, constanter hæsit, &, *precor*, *deinceps hæreat!*

AR-

ARGONAUTICON AMERICANORUM,

SIVE

PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER XV.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *Occurritur iis, qui cavillari possint Historiam Americanam; libris proximè præcedentibus, ex diverticulo, insertam. Defenduntur Hispanorum in Peruanos juste mota arma.*

II. *Mundi satur Victoria, secum ipse præsentiam rerum instabilitatem expendere orditur: ex occasione considerati Pelagi, & fluctuum ejus; quorum è fluxa fide, per comparationem æstimat, fugacitatem Divitiarum, Honorum, ac Voluptatum.* Comment. pag. 378.

III. *Disputatione secum solitaria instituta, tædium sibi suscitat Fallacium Divitiarum: adductis in medium Americanis (quod & in sequentibus facit) diversorum exitiis, occasione captatarum opum incursis. Balboæ socii interitus retibatur. Mors Cambii, Bombadillæ, & Alfingerorum duorum, è Vindelicis oriundorum: quorum tragico fini aliquantum immoratur.*

IV. *Honorum quoque vanitatem examinat, & exsecratur, tum rationibus & argumentis, tum Invictorum ac Prætorum Americæ, exiguis aut calamito-*

 sis,

sis lucris. In quibus præter Columbrorum, Magellanis, Puelli, Moralis, Pizarrorum, ac cæterorum exempla funesta; Niquésæ tristis interitus eminet.

V. *Voluptates denique corporum (& cumprimis, illicitas) nauseat Petrus, tam ex ipsamet earum natura, quàm è fœda multorum morte, fœdam vitam insecuta. Mors Almagri, Nunnii Valboæ Francisci Pizarri, militum Columbi, exercitusque ad Cuscum urbem clades, palmam ferunt, in hac tragœdia. Invectiva in magistratus libidine fœdatos, & exemplo suo turbam trahentes. Difficilem esse, in tanta Mundi libertate, Castitatis illibatæ diuturnam custodiam: Mortis autem, & Novissimorum hominis, memoriam salutarem. Tria Religionis Vota, totidem Mundi vitiis vulgaribus, efficacissimè opponi.*

VI. *In regressu ab littore, in urbem Limanam, Petrus secum Massajam, suprà memoratam Americæ Septentrionalis rupem, tacitus retractat, & ruminat: seu Symbolum quoddam, & imaginem, frequentis ac securissimæ meditationis Inferorum.*

VII. *Omnibus probè ponderatis, Victoria post dies aliquot, Limæ, Religiosorum S. I. ordinem ambit, impetrat; ingreditur, ac perennat; magno animi suo lucro.*
Comment. pag. 396.

UAE super *Americæ*, potissimumque PERUVII memoralibus, in proximè præcedentibus hujus curæ libris, stylum nostrum intrarunt; ea, talium narrationum insolentioribus, videri poterunt nonnihil extra rhombum, aut indulgentiore digressu, memorata. Nec enim regna duntaxat, & provincias cum insulis; sed reges etiam, & imperiorum fortunas, descriptionibus influxisse, cum nos interim iter *Argonauticum*, & viatum propemodum *ephemeridas*; non Geographiam & annales, profiteremur [illegible]is talibus excusabit me primùm historicorum utriusque linguæ mos vetustus: quibus tum frequenter, tum longinquius digredi, semper & con-

suo-

ſuetudini datum eſt, & laudi. Teſtis inter Grajos, hiſtoriæ pater *Herodotus*: teſtis, ſucceſſor felix, *Pauſanias*, Peloponneſiacorum bellorum conditor, cæterorumque ſcriptorum *Helladis* ingens ordo. Teſtis, inter Romanos enarratores (ut de *Crispo* ſileam) ipſe C. Cæſar; in Galliarum, Britanniæ, Germaniæ res, loca, mores, diffuſiſſimus: nullo præliorum, quæ ſola conſcribenda ſuſcepit, id exigente connexu. Nec aliud Q. *Ruffus* in Alexandro; *Corn. Tacitus* in Actis Principum Romanorum, fecerunt. Horum ille, quantum in Indias excurrit? iſte quantum in Palæſtinam, & Phœnicem? & *in Agricola breviſſimo*, quam multis verſibus effluit, in Britanniæ noviſſimam picturam? Cùm idem igitur tentavi, non animi lubidinem in conſilio, ſed exemplum, habui: ſperavique, ſiquid etiàm hoc eſſet nævi; venerandæ tamen antiquitatis pallio circumpoſitum, ſi non ſplendere, velari certè, poſſe. Loquetur præterea, pro calami mei libertate, certiſſima quædam ratio: quà gentis meæ defenſionem, adversùm quoſdam iniquiores *Hiſpanico nomini*, ſuſcepi, videlicet *Hiſpanus ipſe*. Cavillantur enim, *violentis armis, nullo belli jure, ſubactum & hujus & alterius Americæ, vaſtum imperium: direptas populorum fortunas: exactos necatoſque reges, aut nullis, aut quæſitiſſimis ex iniquo cauſſis.* quæ tamen, quo pacto geſta ſint, cum fide retulimus, apparuitque, ſinceris rerum æſtimatoribus, *Urgente deſuper Numinis vindicta, debuiſſe tolli de medio (tam immanium reos) à Nemeſis fulmine, ſuiſque fatis, quibus homines pepercisſent, & Hiſpanos in eorum excidium non tam veniſſe, quàm incidiſſe.* Sed ſcilicet, is *malevolorum mos priſcus eſt, inſectari* Satyris & contumeliis *eum, cui par eſſe nequeas ſucceſſibus*: OMNISque ſemper POTENTIA *nimia, quantum æmulis clauſa, tantum maledicis eſſe conſuevit aperta*, clamantibus; VIOLENTER *occupatum, quod valenter ſentiunt cuſtoditum.* Habent hi

tales

tales ergo (si *rerum Americanarum incorruptos annales* introspicere dignentur) quod *eum Cane, vel Invidia, rodant*; Intemeratam nempe rerum gestarum veritatem. Absolvet me denique longinquioris evagationis crimine, *meum jus*; quod adhuc equidem *nullo Prætore, vel interdicto perdidi*. Quis enim veret, in opere, quo scribo, quidquid expertus sum, referre me, quæ per *solidum ferè quadriennium*, partim in AMERICIS ipse vidi: partim, idoneis comperta testibus, excepi? Nam arbitror: EORUM, *quæ suo quisque labore comparavit; unumquemque, sicut apud se dominum, ità præconem & venditorem apud alios, esse posse*. Sed de confidentiæ meæ ratione, quantum sufficit, dictum puto.

II. CAETERUM ego sive præsentis fortunæ, flatu, sive rerum humanarum ludibrio fatigatus; cùm præsertim *Peruvii* colonorum quorundam dissoluti mores, & secturis auri sueta licentia, conscientiam non parùm dissentientem offendissent, mecùm ipse sæpius proclamabam, Et *quis* DIVINORUM *memor, in longum inhumana flagitia probabit*? Reputare quoque jam dudum apud animum meum institueram, *Falsæ voluptatis mendacia, brevis ævi celerem fugam, pallidumque funesto lurore, tam auri, quàm honorum, fulgorem: expendere rigidè mecum salutis sexcenta discrimina, crescentesque, cum vitiorum irritamentis, vires & annos*: denique, *de* VITAE *correctioris Portu* tacitè rationes inire.

QUODAM præcipuè die, cum, *Limam urbem* regressus, *Zurii* maris littoribus, per otium (sicut fit) imminerem: & pelagi primùm tranquilli, post paullulum verò fluctibus turbidi, fidem intuerer, in serias apud memetipsum cogitationes, interturbante nullo, non sine vocibus exarsi, perque *solitudinis occasionem, tantò liberiùs, quantò minùs arbitrum metuebam*, arradiante cœlesti jubare colliquefactus, sic in lacrymas & clamorem effundi sum orsus;

Papa (dicebam) *ad quas imagines, & ad qua simulacra stamus?* HAEC, *quam intueor, Maris est, hac eadem & Mundi, stabilitas. Fluxa sunt utraque, fluctibusque, de se natis inquieta. Cum serenum placidumque putaveris, cum præsentium fiducia, futurorum timores exploseris: propter hoc ipsum in diversa subitò mutantur, faciem exuunt, & vultum cum ruga sumunt.* NEC *unquam* implacabiliùs Oceanus, & Mundus, irascuntur, quàm ab recentissimis blanditiis. *Infelix* PETRE! *solo patrio, matre, facultatibus, Europa, quodque damni caput est,* TEMPORE (*quod disciplinis ac moribus expoliendis debebatur*) *amissis; tu Potosiorum aurum & argentum, tu latentes Aurifera Castella gazas consectaris: fossis illis & inferorum penetralibus, per dius pernoxque, tanquam cuniculus, ingemiscens & intumulatus? Et qua, quaso, spe, quo, tot periculorum pramio vel exitu? Nisi fallor;* VT *Hispalim dives recurras, unde ditissimus quondam, & saltem innocentia locuples egressus eras. Vt conspicuus civibus tuis, &, propter peregrinitatis audaciam, digito monstrabilis: Vt in otio posthac &* deliciis, *genii tui cultor & servus, agas.* Etenim *in studiis propositoque mortaliu* [*quantum ego capio*] tria *plerumque* sunt hæc, *aut ex his unum aliquod, ad quod gradum affectent:* OPES, GLORIA, VOLUPTATES. *Horum singula, quaso, nostra salutis & felicitatis ad trutinam vocemus: videamusque, quantum in iis spei reive sit; ut* FORTUNATI *constanter, & ubique, simus.*

III. DE DIVITIIS autem primùm in deliberationem veniamus. Dic mihi, rogo te; quid si congestas auri massas, si sectas in longum argenti laminas & ramalia, navibus intuleris? hoc est, ligno malefido, fragili, maris & vitæ bibulo, digitorum haud amplius trium intercapedine, salutem inter & interitum? Quot mortales, Superi bonis quot Heroes, naufragio sua vota, suas Fortunas [etiam ante Trojanum Æneam, & post Ajacem, Locro;

Locrorum regem) afflixerunt? Quanto ditior est Oceanus omnibus regnorum fiscis, arcis, & ærariis? nec tamen, nisi demerso, fluctibusque rapto, pecuniosus. Et adhuc tamen satur non est; sed quotidie graves opibus onerarias vorat. Quibus adstruendis, ad fidem sufficere debent Oculi nostri. Quid enim opus est; ad Iasonem, & cæteros Aurei velleris corrivales, memoria retrogredi? Prisca nimis illa sunt; &, quis scit, an usquequaque vera? Recentium potiùs, & sæculi pæne nostratis, ARGONAUTARUM *exitus* inspiciamus. BALBOAM, & post hunc alios, è comitatu nostro; fluminibus & æstuariis interceptos, ipsi vidimus. Et hi tamen, quid aliud in America, quàm opes, quærebant? Petrus CAMBIUS Gallus, negotiator famosus & locuples, navibus FLORIDAM nuper intravit: incredibilem auri vim, sponsam Floridanam, & socerum Regulum, invenit. Hic, dum in celoce, qua gazam revehebat, cervicem inclinat, prunis contra frigus insufflandis intentus: a barbaris duobus nautis, asciæ feritur ictu; diviso per immane vulnus occipite. Quid ex longa mercatura retulit miser? nisi, *quod ferrum accepit, & aurum latronibus reliquit.* (a) Aliquanto vetustioris tragœdiæ, sed adhuc tamen recentis luctus exempla; Franciscus BOMBADILLA, Calatravææ religionis Eques: & Rolandus XIMENIUS, nobilis Hispanus; ubi nunc, quæso, jacent? in quibus navalibus classem habent suam? Ex Hispaniola (quam per fas & nefas solerter eraserunt) in Hispaniam Europæam, cum quattuor & viginti navibus, solverunt: quadringentis impositis propugnatoribus. In his, apparatus tanti, maritimis curribus (nam quid aliud omnes illæ fuerunt actuariæ, volantes, tanquam in Circensibus, ad metam, quæ fregit illos?) Castellani ponderis plusquam centena millia nummum aureorum vectabantur, Regium tributum: &, super hæc, plurimorum privata latrocinia. Sepositam

tam porro ciſtam gravabat præſignis magnitudinis maſſa, quam AURI GRANUM appellant; Iſabellæ reginæ theſauris inferendum. & huic, tam pretioſæ glebæ, parem, non ulla priorum ætatum aut vidit, aut legit: quippe ternis amplius aureorum millibus, & trecentis, appenſæ. Quo, quæſo, denique, tam opulentæ claſſis appulſu? quo *plauſu*? Nempe, qualem ad ſcopulos impacta convulſaque tabulata reddunt: onerariarum omni numero; nec non, auro, mercibus, nautis, Ducibus, & claſſiariis, impetu tempeſtatum, ſolutis ac demerſis. Et hoc quidem, unico temporis, & unius naufragii, momento. TAM *brevis ſepultura, tam longæ magnæque congeriei fuit!* Et ne GRANO quidem illi, tam feliciter invento, parſum eſt. *nam* & ipſum infelici ruina *ſementeque, ſparſum eſt in fundum; ex quo nihil renaſcitur.* [*b*] Sed ne fortè putes; ſolum Oceanum & flumina DIVITIIS nimiis inimica: ſunt, mi PETRE, ſunt opum, etiam in littoribus, & media continenti, naufragia. Nonne meminiſti: vos à Barbaris nuper, non in flumine ſanè, ſed in ripa terraque; toto, quod portabatis, Auro Bætico, cum veſtibus, exutos? Etiam annales & auctores habes, qui cum fide memorent: in America Boreali noſtrorum hominum non paucis, avaritiæ nimiæ manifeſtis, à barbaris injecta vincula: ſuperque pavimentum extenſis ſupinis corporibus, aurum, igne liquatum, in os infuſum; quod tigillis violenter diduxerant: renovato M. Craſſi, poſt tot ſæcula, ſupplicio, Parthicaque crudelitate. Corpora porro ſic enecta, fruſtillatimque diſſecta, cùm immanes illi vorarent; & ventres ſuos Hiſpanorum ſepulcra facerent; hoc dicterio, tanquam epitaphiis, eos inſectabantur; AURUM *alii de gente veſtra* SITIUNT: *at vos, etiam* BIBISTIS: (*c*) Quid autem & ALFINGEROS retractem, *Auguſtanos è Vindelicis*, ſive fratres, ſive fratrueles; jam pridem fama per omnem Darienam

& Peru-

& Peruviam detritos? AMBROSIUS alter, & post hunc GEORGIUS; pro *Welseris*, indultu Caroli V. Cæsaris, Valentiolam prætura, simul (si verus rumor est) exactionibus violentis, premebant. EST *enim perdifficile; locupletem ad provinciam, non simul afferre cupidam mentem:* &, IN *licentia transmarina, rarum & operosum, non transsilire præscriptos à lege fines.* PAUCIS *contigit, in magistratu lucroso, ponere modum imperio, paucioribus; ponere sibimetipsis. Adeo videlicet habendi studiis abripimur. Hinc turbatur bene composita subiectorum quies: ac Patientia rudium, sine fine pressa,* simplicitate posita, *tandem etiam ferrum rumpit; & ex hoc, armatur pro libertate.* (d) Quid igitur? quodnam severioris quæsturæ pretium abstulerunt? Compendiosum utique; Celerem mortem & interitum. Eorum enim alterum Canibales anthropophagi, repentino superventu, cum suis oppresserunt; excursionibus intentum. Alterum [ut præturæ, sic fatorum hæredem] in lectulo suo trucidatum, intempesta nocte, de thalami fenestris in publicum; ab hoc, in propinquum nemus abjecerunt, belluarum pabulo. Sic illi miseri, dum ubique sibi fingunt AUGUSTAM, *humanitatis alumnam, & fontem*; in sua Valentiola Scythiam, & antrum Cyclopum, invenerant. Sed videlicet illud est, quod divinus Paulus clamat, RADICEM *malorum omnium esse, Cupitatem: Avaros inserere se doloribus multis. Qui fieri Divites velint, in desideria perniciosa labi; qua mergant homines in interitum.* Hoc quidem certe, vides, illis evenisse, quorum lugubres avaritiæ tumulos & cippos nunc inspeximus. Quod autem Cambio, quod Crasso, Crassique redivivis manibus, quod Bombadillæ, tamque multis auriferis triremibus, accidit, ut interirent, hoc idem & VICTORIANAE triremi potest. Et tamen hæc ipsa nondum in salo stat: sed adhuc (incertum, quibus in montibus sylva?) ventorum ludibrium, nutat.

Sed

Sed finge tamen, animoque persuade, Lydorùm regis fortunam, Cyri prædam, & Americani Guanacaxæ divitias omnes, esse Tuas. Puta, jam nunc, à portu Limæ detrudi naves, opulentia graves, in Europam: & ex Hispano portu centum jugis Hispalim deportari. Propone tibi paternæ domus penetralia, transmarina felicitate constipata; securissimæque possessionis imperturbatum incubitum. Quoad ista, mi VICTORIA, duratura credis? Quot tu lustris [ne dicam ætatibus) iactaturus es contribulibus tuis, adita lustrataque peregrina regna? Nam hoc (quoniam de quæstu DIVITIARUM abunde quæstionem exercuimus) *Alterum* esse diximus humanæ fatigationis campum, & sudoris irritamentum: HONORES videlicet, ac magni nominis Ambitum.

IV. QUID igitur & in GLORIA sit solidi pulveris; excussum eamus. Certè quidem eorum, qui comparari solent in Orbe novo, titulorum, duo sunt principes: quos affectare potes. Nam aut INVENTAE retectæque regionis gloriam quæres: aut prudenter fortitérque GUBERNATAE. Quantum pertinet ad primam illam honoris palmam; OMNIA, mi Petre, IAM REPERTA, reserataque sunt. nisi fortè fiduciam & animos adjicis ad TERRAM, quam dicunt AUSTRALEM INCOGNITAM, evolvendam. Eam, an perrumpere tu primus velis ac possis? interroga diligenter audaciam; interroga robur & facultatem tuam. Nam, si quidem illa terrarum vastitas à quovis obvio posset aperiri: non mehercule tamdiu diceretur INCOGNITA. Quod autem spectat ad *alterum illud decus*, è felici provinciæ cujuscujus administratione colligendum, sive per quietem, sive per armorum strepitum: vehementer vereor, ut *Laurum* hanc *regiam*, & tam altam, decerpat juvenis nondum undevicennis, & ob hoc ipsum, hujus *Gloriæ* ramis attingendis, multum infrà, quàm

ætas

ætas boni rectoris exigat. Ac præter hoc: *Quomodo diversissimos Aliorum mores temperet, qui suos nondum potest?* Sed finge tamen: & INVENTURUM te tot novos Mundos, quot vel Democritus esse credidit; & inventis, cum majestate Jus DICTURUM quid post illa? Semper illane gloria splendebit? nec unquam hæc crystallus in fragmenta solvetur? scilicet, *hi soli mortales, mori non solent?* Sin autem & ipsos communia manent fata; *quid illis, in interitu, conferet grandis auctoritas?* Hoc solum, ex istis magnæ famæ Megalesiis, adhuc omnes Ambitiosi retulerunt: ut dicerentur; *Aliquando* FUISSE, FLORUISSE, DECIDISSE. De multis etiam id genus hominibus, fortasse non falso, nunc quoque, magnus Augustinus exclamaret; *Laudantur, ubi non sunt: uruntur, ubi sunt.* Verùm ista quidem divini tribunalis sunt, non humanæ censuræ. Sit sanè, sit *omnibus bene, supra nos! quibus bene fuit, dum viverent, Esse supra cæteros!* Sed numquid claritudinis suæ Solem, sine nebulis & maculis, & sic inoffensis rotis, in altum provexerunt, ut is semper in meridie staret, & Occasu nullo mergeretur? Vide, quæso (sicut in præcedentibus, sic & in hac consideratione) nostros illos inclytos Americanum ARGONAUTAS: qui, famæ velificati, medio cursûs sui, pelago sunt excussi. Quid COLUMBIS fratribus, *Christophoro, Bartholomæo, Didaco*; primis (si verum quærimus) & *veris Jasonibus*, quid non debuissent Hispaniæ nostræ? Non est nullum ulli dubium; quin *Omnia* Tamen trium Pinzonum lividis criminationibus, à Bombadilla vinculis constricti; separatis duobus navigiis (tanquam totidem fluitantibus veræ virtutis carceribus) in Castellam Europæam missi sunt: frementibus etiam ipsis regibus; *Esse Reos* Tres *illos*, *quibus pro tribus trajectibus Americanis nondum, ne naulum quidem sufficiens* præbitum, *aut gratiæ persolutæ forent.* Et tametsi majestatis absoluti sunt: miserum tamen

tamen fuit; Coram Isabella Ferdinandoque, regum exemplis, tantumnon *in catenis stare*: *miserius, sine caussa caussam dicere*: *miserrimum, Illis, gestorum suorum* (cum capitis discrimine) *rationem reddere, quibus Insulas ipsi regnaque dederant.* (e) At his quidem suum periculum, adhuc citra madidam mortem, & sanguinem stetit. Tristiùs alii suam adoream tinxerunt, & finierunt. *Ferdinandus Magellanes* (Freti celeberrimi rector & retector) à suis inter barbaros desertus, adverso prœlio periit. *Ioannes Ribaudus*, Gallicanæ classis supremus apud Floridam præfectus; &, aliquot littorum apertorum inclytus, regionis ac ripæ *Maji* fluminis primus explorator; ab nostrismet, immanissimô cultro, vivus ac spirans, plusquam Persicâ feritate, fertur excoriatus: (*f*) cùm simul & pugione cor illius transverberassent. (*g*) *Gaspar Cortereali*s, terram ab se nominatam, ad ultimum Americæ Boream, indagavit; & aquis est haustus. *Michael Cortereali*s, ut ortu fratrem Gasparem, sic audacia, secutus; ab iisdem postea fluctibus interceptus jactatur: hoc ipsô, quòd nusquam littorum comparuit. (*h*) *Americus Vesputius*, Meridionalis continentis; *Alvarus Mendavius*, Insularum Salomonis; Villalobus, Novæ Guineæ; Michael Lopius Legaspes Philippinarum, excussores: Secundùm hos, Sebastianus Gabottus, Lucas Vascus Aillonus, Ferdinandus Corduba, Garzias Lupus, Nunnius Gusmannus, cæterique sine numero; singuli singulos tractus & Insulas patefecere. Periere tamen omnes: pars, naturæ lege dura, pars potior, undis aut gladio sicariorum, quidam in vinculis, aut rixa, jurgio, seditionibus, civilique Marte. Talem exitum & coronidem habuit, INVENTARUM regionum gloria; *Sepulcrum in aquis, aut pulveris cippum in terris!* [*i*] GUBERNATARUM autem provinciarum quæ merces? Nempe, meriti fuit ejusdem; Incognitas Penetrare, penetratisque Dominari. Petrus

trus PUELLIUS, Quiti Prætor, nonne Roderici Salazaris pugionem, in lectulo suo transfossus, tanquam antelucanum Excitatorem, excepit? (k) MORALES, Hispanæ militiæ Dux; nonne Didaci Menesii saturandis odiis, gulam laqueo præfocandam præbuit? (l) *Pizarri tres fratres*, infinitæ, pænéque jam regiæ potentiæ, nonne cum splendore, quo tenuerunt altum, devoluti sunt in ruinam? *Franciscus* mucrone seditiosorum, *Ioannes* laniatu Barbarorum, *Gonsalvus*, Numidarum ferro cervicibus incisis, Gascæ Prætoris imperio. Cujus postremi (Gonsalvi, dico) tanta post mortem quoque fuit improsperitas: ut Caput, in carcere desectum, Limam (fratris quondam regiam ac Prætorium) transmitteretur, columnæ marmoreæ clathrato fastigio suspensum, in urbis propatulo: cogereturque sibi, post funus etiam, *quoquo modo* superstes esse, luctuosa *Gloriæ* victima! Cujus ore muto, quid nisi clamabatur illud Salomonæum; VANITAS VANITATUM! & OMNIA VANITAS? (m) Quid autem de *Didaco* NIQVESA dicam? celebri quondam, & hodiéque decantato viro? VERACUAM insederat, Americæ Septentrionalis Tetrarchiam, Regis auspiciis. Verùm, ob habitam avarè provinciam, & crudeliter exercitum dominatum, etiam ab nostris tandem undique, tanquam portentum & bellua quædam, pulsus, cum Septuaginta quinque suæ gentis militibus: ne fragmen quidem panis, in famis remedium, invénit. Exagitatus autem ob omnibus, conspirante mortalitatis odio, cùm demum, omissis navibus, exscendisset ad fluvium, nescio quem, haud ita procul insula Zorobarorum, à Barbaris Veraguanis, quos sæpe presserat, oppressus est, cumque suis omnibus, cæsus, discerptus, devoratus. Unde nomen hodieque, FLUMINIS PERDITORUM, amni manet, qui, nisi monimento detestabilis cladis hujus, innominatus & intestabilis perdurasset. Quanquam partem

partem hujus tragœdiæ loquitur & Vicinum nemus, cujus arbor quædam, in cortice descriptum retinet, hoc mœstissimi commeatûs & transitus Latinum testimonium, totidem, quot produco, verbis; HAC, MISERO FESSUS ERRORE, DIDACUS NIQVESA TRANSIIT INFELIX? (n) Transiit, verè transiit Niquesius! &, cum illo, Gloriæ tota pompa! Quisquis desipis, sequere! Quid hoc dici, tot fortissimorum virûm exitu, monstrosius potest aut lacrymosius? *In Terram alii Barbarorum, ad illud usque tempus, intrarunt, propter Aurum: Isti* [dictu cruentum!) *in Barbarorum etiam Ventres & viscera!* Recurrat igitur in summam suam oratio: dicamusque; *Nihil esse Gloriam è transmarinis sive* Repertis *sive* Perdomitis; *præter ventum, fugam, naufragium, cædem, interitum.* Nam certe quidem illorum, qui te præcesserunt, non opum solo quæstu, sed rerum in orbe peregrino gestarum magnitudine, clarissimi; suo fato, paucos post annos (& hoc, ante diem suum) concesserunt OMNES. Vtinamque salvis saltem Animis! quos eorum nonnulli sempiternæ maculæ flagitiis inquinarunt; geniali turpissimarum VOLUPTATUM indulgentia. Videamus tamen & istam illecebrarum humanæ cupiditatis partem; quæ nobis erat propositæ meditationis *Tertia, postremaque*: quid secum, hæc Stimuli Cupidinei VESPA, non mellis, sed cruciatus & vulneris & aculei lethiferi, portet?

V. OMNIS VOLUPTAS aut est cum honestate conjuncta, cumque legibus: aut ab utrisque divulsa, flagitiosa, bruta. SI cum decore Rationéque: peti debet ex sola Virtute; cujus tamen nec alumnus est, nec approbator; MUNDUS: *quippe, totus in malitia constitutus.* Sin cum Opprobrio, socordiaque connectitur: nec cogitari quidem ab homine debet, ne dicam, amari recipique. Nam *aut gula trajicitur; aut parte corporis erubescenda:*

quarum altera canalis est, altera conceptaculum, omnis inquinamenti: Sororiæque ferè sunt obscœnitatis, & illa, quòd sordes inchoet; & ista, quòd in sordes desinat. Ad summam, sive quæritur in epulis & vino, sive petitur è scortis & Venere gaudium: utriusque genii *Deus, est Venter*; cuius obsequii studium, est nequitia, fructus, infamia; finis, interitus, & omnis, *in confusione*, gloria. MORS, *Mors, intrat per utriusque januam*, & Mors quidem Animorum, semper, ac sine dilatione: frequenter autem & Corporum, suo die. Quod, ut certiore fide capias, etiam hic, PETRE, recentium, *Argonautarum* Colchidem, *&* *Medeas*, exitusque, fac recordetis. *Didacus* ALMAGRUS *Maior*, ille Chilæ primus cum exercitu penetrator, & æmulus Pizarrææ potentiæ, concubinam [Hispanæ conjugia neglecto] Panamæam, & scilicet ex Americanis sordibus, in delitiis habuit. Ex ea, Didacum ALMAGRUM Minorem sustulit. Ad extremum, pro lacertis amiculæ, collo laqueum accepit; Consalvi Pizarri sævis imperiis in custodia strangulatus. [*o*] *Vascus Nunnius* BALBOA, Castiliæ, quam dicunt, AURIFERAE repertor, & insessor: ne minus impurus, quam inquietus esset, post se non solùm rebellium castra, sed & mulierculam secutuleiam, traxit. cujus etiam indicio, proditionem in se comparatam, vitavit, felicius, quàm durabilius. Etenim Soceri demum immanitate periit, securi percussus: &, in tot pellicis noctes, somnum sempiternum accepit. (*p*) *Alphonsus* HOIEDUS, maritimæ regionis ad Carthagenam Prætor: uxorem Americani Reguli, non infceitæ formæ, perductam ad se, contra fas & pudorem, attinuit: &, quamquam reposcenti marito; tanquam alieni nunc lecti, reddere detrectavit. Sed, dum armis & vi se credit invictum; alieno dolo patuit. Nam Reguli, supplicem simulantis, toxicato spiculo, de nec proviso secundum femur

mur fauciatus: ac barbarici fatellitii copiis superobrutus, rapinam, præturam, vitam, damnifecit. Et quanquam, facti pœnitens, *melius animam egit, quam vitam*: præstiterat tamen, alienam nuptam suo thoro, quàm, injuriæ rationem divino Iudici, reddidisse, [q] *Franciscus* PIZARRUS, Peruvii pro Rege gubernator, & subactor; post tot domitas gentes, reges, & regulos, *adhuc indomitam Cupidinem retinuit.* Duarum pellicum, & in his, Sororis ATABALIBAE Regis, amplexibus insuevit; ad usque justi connubii licentiam: susceptis ex utraque spuriis. Tandem, suorummet concursu, per Didacum Almagrum Minorem, & Ioannem Radam, concitato; fortissime pugnans, collo gladium & mortem excepit: clamantibus, qui tumultuabantur, *I nunc! hoc habe!* V*itamque, cœptam à pedo, cruentatam præliis, maculatam insontium sanguine, pollutam domesticis stupris, hoc puncto claude! Quibusque, tot per annos, Os impune per summam impudentiam, nunc, per vindictam, etiam jugulum præbe!* (r) Sic Limæ, domique propriæ cæsum, Venus in cubili *perdidit, cui toties Mars in castris pepercerat.* Piget plurium, hujus farraginis, exemplorum: quæ tamen plura non deessent; si præsertim cum vero, nec per calumniam traditur, quod nonnulli monimentis publicis consignatum reliquerunt. Id equidem, ut credam, nunquam adducar. Sed adducar tamen, ut mecum tacitus suspicer, NEC *omnia de Nostrorum vitiis vere, nec omnia falso, spargi.* Quid igitur? qua fama nostrorum continentia laborat? Nempe, Primos inter AMERICARUM Occupatores, paucos admodum, aut jus prætorium dixisse victis, aut in nondum victos classem duxisse: quin, unius aut alterius, subindeque trium ac plurium, impliciti meretriciis contuberniis; per stuprum vel adulterium abnoctarint. Ac ne Columbianos quidem (omnis ARGONAUTICAE recentis principes) in totum temperasse sibi classiarios: sed,

subducta *castissimi Thalassiarchi* sui, CHRISTOPHORI, venerabili præsentia, per hanc opportunitatem, & pudorem simul, & absentis reverentiam, exuisse. Nam, post COLUMBI primum in Hispanias regressum, duodequadraginta milites Hispanos, tradunt, relictis signis, AMERICANARUM pudicitiam & nuptias expugnasse. Quibus offensos injuriis maritos, veterem resumpsisse feritatem, adulteris ad unum omnibus trucidatis: & quidem (ut ego reor) plerisque, flagranti deprehensis in libidine; proque meritis, in Tartarum recta devolutis. En, VOLUPTATUM præposterum stolidumque delectum! En, obscœnitatis incredibilem væcordiam; DELECTARI MOMENTO; *quo* CRUCIERIS AETERNO! Si qui, nostrorum hominum intemperantiam palliare sunt ausi (QVAENAM *enim caussa tam est Mala, quæ non sui similem Patronum reperiat?*) ii scilicet ad Augusti *Cæsaris* artes confugerunt; filias familias deflorantis, & matronarum cubilia temerantis; ut Patrum ac Maritorum in se mentes exquireret. Sed DEUS ille, *qui judicabit adulteros, non distinguet Augustos: &, si malam rem tenuerit*, non interrogabit; Cui *res ea* BONO fuerit? (*s*) POTENTI *manu torquebitur, quisquis in Potentia peccaverit*. Nec præter meritum. nam SIQVIS *in Regimine palàm exorbitat, is in erroris consensum cuncta trahit: neque sibi soli, sed populo quoque, nequam est*. DUM *facit scelus*, OSTENTAT: *&, quoties in fastigio degenerat, etiam sine voce disertus est ad depravandum*. DUM *enim aspicitur, invitat: dupliciterque pellicit ad facinoris audaciam; Impunitate nempe sceleris, & Illecebra turpis exempli*. Quod utinam, utinam, in expeditionibus nostris *Argonauticis* experti non essemus! ut *Iasonibus nostris*, singulis singulas tantùm *Hypsipylas & Medeas* objectare possemus; ac non potius integros stupris infectos exercitus, totaque castra lue Veneris inquinata? Loquatur opprobria militiæ nostræ, *Caximalca*: loquatur

quatur *Cuscus*, urbs regia: *castraque Regis Atabalibæ.* Prælio, quod ad Caximalcam, inter nostros, & Peruvii monarcham, commissum est: adversus infinitam barbarorum manum, tam feliciter Mars noster pugnavit; ut, innumeris cæsis profligatisque Peruanis, & Atabaliba rege capto: tamen Hispanorum *nec unus* quidem caderet. Cùm ergo tanto Numinis favori gratiam deberent; offensam, & ingratissimam mentem, reposuerunt. Non enim contentus miles noster, exuisse castris Atabalibam, &, præter spolia, grande fæminarum agmen in potestatem redegisse; viciniam quoque mox omnem, & Caximalcæ municipia, tanquam venatores, excutere cœperunt; ad plures similis a-prugnæ deprehendendas feras. Iratoque Numine factum est; ut in nemorale quoddam stagnum inciderent, vivis aquis pellucidum; & impendentium arborum umbris amœnum. In eo, velut Nymphéo, sedebat per otium & lusum, matronarum virginumque vis ingens; lavacro corporum, more gentis, intenta; stragisque pridianæ penitus, neque metuens, neque gnara. Nostrorum tantus fuit intemperantiæ furor, ut in eas continuo, nec sine nobiliorum formarum delectu, facerent impetum: &, omni Christiani pudoris velo posito, miseras omni libidinis genere divexarent. Satis constat, in hanc turpissimæ patientiæ servitutem, ad quinque millia redactas: nec, nisi quas insignis aliqua deformitas delicatis victoribus excusasset, intactas evasisse. Quæ (malum!) ista licentiæ rabies? quæ cæci cupidinis importunitas? DEUM *nec meminisse* per dona *beneficum*; *neque metuere* pro nequiter factis *ultorem*? Cujus tamen solius est, & *in altum tollere victricem aquilam: & eandem, incisis alis, dejicere.* Quare, post istam labem, versa bellorum alea, felicitas vultum mutavit: & ab nostris signis ad inimica castra transivit. Statim cum Quisquizio duce, cumque Peruvio prope toto, labor,

pugnæ, malefida victoria. Deinde Mangi regis inopina defectio: capta, cremataque Cuscus: cæsum cum Ioanne Pizarro præsidium: & mox ipse Mangus. cum plusquam centum millibus armatorum, superveniens, gravis & insolens victor. Nec usquam Hispanæ vires barbaro furori pares, in prælia, quasi tempestate, ruentibus Peruanis, & obvia quæque strage, sanguine, vastatione, flammaque miscentibus. Nemo vel tam vetustis victoriis clarus, vel tam minax & irritatus recentibus cladibus, sistere potuit Hispanicam ruinam. Non Didacus Pizarrus, quem Mangus cum suis omnibus occidione delevit. Non Morgovius; quem, majoribus instructum copiis, pari successu Barbari mactarunt. Non Gonsalvus Tapia, cum octoginta turmis oppositus: quem, cum viris equisque concisum, vix viderunt, & pepulerunt. Non Gaeta denique, famosus, & bonus transmarino bello, dux. Non Franciscus Godejus, nec Petrus Lerma; quinquaginta, fortissimorum equitum, stipatus alis. Eratque prorsus in arctum compacta rerum nostrarum summa: nec poterat Christianus hic Israel ante *suos stare deinceps hostes: quia* *Pollutus*, non *anathemate* furti Ierichuntini, palliique coccinei rapina; sed discincti pudoris soluta zona, muliebrisque consuetudinis sorde; cum priscis illis Benjaminitis. Ad extremum [quanquam admodum serò, desperanteque jam Francisco Pizarro] virtute restituti sunt, ALVARADI: tanquam novi cujusdam, ac DEO gratioris, *Iosua*. [t]

Talia, PETRE, fœdissimarum sunt præmia VOLUPTATUM, funesta semper & exitialia; nec id in privatis modo, sed multo magis in publicis, extra lectum justum, digressibus. *Mors scilicet & Excidia*: singulorum pariter & universorum. Ut proinde, *Vespillo* quidam *gentis humanæ* communis, æstimari *Cupido* possit; nec sine caussa prudens antiquitas,

tiquitas, unam eandemque [ſub diſtincto nomine] Deam ſtatuerit, Venerem ac Libitinam. Quare tecum iſta ſæpius, & cum cura, retracta; BREVE *tempus eſſe*; *Breviora gaudia*; *Longiſſimum tormentorum ævum.* Neque tibi dixeris; *Ad me quid iſta?* Non ego *quæro vetita corporum oblectamenta. Patet honeſti thori fructibus*, *Connubii janua.* Vellem quidem [anime mi] vellem, intemeratum eſſet apud omnes nuptiarum fœdus ! Utinam, hujus Scyllæ communiſſimæ naufragia fugientibus, hic ſaltem portus ſemper tutus & obſeptus eſſet. Sed, o, quàm multi ſunt; in quibus lecti fides labet, *& lex Iulia dormiat*? Quàm eſt autem proclive, *turbam in malo ſequi*? *quodque Multi faciunt*, *etiam Unum non horrere*? Ne cæteras matrimoniorum nauſeas in medium proferam, ipſa nauſea facit, & quotidianus faſtidiorum aſpectus. Ut ob hoc ipſum proinde, cenſeam *Optimum*; *Nunquam mulierem vidiſſe*: *proximum*, *Non tetigiſſe*, *Divinum autem*, *Ne tangere quidem unquam poſſe*, voto conſtringente. NAM, *Quoad in ſui Libertate vagatur animus*, *tantiſper in diverſa* facile *fluctuat*, tanquam in medio ſalo navigium, anchora nulla revinctum. Et, quanquam fortaſſe non ſemper evertitur, perpetuo tamen impugnatur: interdumque, quo minime ſuſpicabatur, impingitur. DUM enim gaudia ſibi nonnulla, velut innoxii guſtus, ſumit; paullatim etiam noxia delibare, quaſi per tranſennam & carptim, incipit. Decerptis autem ſemel iterumque profanis deliciis, mens in totum effunditur: & à permiſſis ad impermiſſas cupiditates paullo momento tranſſilit, *exiguo licitorum*, *illicitorumque confinio.* Quare *Totum*, & ad ſolidum, *amputari præſtat* ſuimet Arbitrium, quàm, tot inter illecebras, ſemper cum periculo pendére. Sive tamen inimico Deo, ſive placato, Mundi gaudiis uſurus es: MEMENTO, Petre, memento, denique te MORITURUM. Nam quicunque te, vel honoribus conſpicui, vel opibus affluentes, vel de-

liciis innatantes, antecessere; tandem, oppressi lege mortalitatis, esse desierunt. Hi clamant nunc omnes è bustis suis; NOS *praecessimus*: *vos Posteri subsequemini*, *citius*, *serius*; *aliquando tamen* certissime. Quoniam IN TEMPORE *nihil esse potest* ÆTERNUM. Iuvenis floridus, in Pythagoræ nunc littora stas: & adhuc in bivio versaris, bene maléque consultorum, mortis ac vitæ; Salutis, & Interitus, Cœli juxtà, formidandique Tartari. Quocunque visum fuerit; gradum intendes, & manum admovebis. Si verum est igitur, OPTIMUM *esse sua quemque fortunæ* FABRUM: si, quod semel prudenter elegeris, habiturus es semper: quin tu vitæ conditionem eam aggrederis, atque cudis; quæ te, per varios quidam casus, sed tutissima tamen munitissimaque triremi, quadriremive [putà, *Religionis Votorum*] deducat in portum: & exponat in cœli Fortunatissimas ac mansuras Insulas?

VI. TALIA mecum, & his similia complura, disputabam; turbidis ac rorantibus oculis. Et, quoniam maris & procellarum continuum intuitum, jam dudum [ut RERUM OMNIUM] subsecuta SATIETAS erat, ex navalibus ad LIMAE mœnia redibam: interque regressus tristitiam, hilaritate mixtam, etiam ista mecum, tacita philosophia, differebam: &, In NICARAGUAE [dicebam) regno, quod Auriferam Castellam inter, & Novam Hispaniam extenditur, Rupem comperimus editissimam, MASAIAM nomine; Vesuvii Campani ritu, flammas immani cum fragore vomentem. Os illius, ad bis & amplius mille passuum, semper hians ac diductum, innubilam, ac proinde atè conspicuam volvit pyram: non sine sparsis circumquaque fulgetris. At in profundi depressissimo barathro, stagnum bullit, Auro liquato simillimum: incendii tantis ardoribus, ut ingentia cum catenis ferreis ahena, si quando demittantur; puncto

cto temporis hauriat, inque rivum vertat. Flammarum quoque (quamvis è longinquo) vis ac rapacitas, exurit omne rupis illius in summo solum, & germen. Non illic herba, non gramen, non aliquid veris æstatisve viret, aut auctumni prægnat. Et tamen circùm oram & margines ejusdem Alpis, in tanta ferventis ignis propinquitate, frequens & impune PASSERUM nidulatur simplicitas, (u)

Hic Vesuvius, hac Ætna transmarina (mi PETRE) *quadam est imago, si capis, Inferorum ac Gehennæ. Quid enim in illo, semper ardente, semper arsuro stagno, quod sulphure fluet ac pice: quid, inquam, Aurum, quid Opes, & Voluptates omnes, erunt aliud: quàm pyra, quàm fornax, quàm incendium, nunquam extinguendum; si cum his sarcinis eo mortui descenderimus? Quin igitur, eis mature relictis, calamitatem ultimam antevertimus?* & IN GEHENNAM VIVI, SPIRANTESQVE, *quotidianis intuitibus,* nos demittimus? *immo, quippeni cum* PASSERCULIS, *ad Inferorum crepidines habitamus? & è vicino cogitationum, rem omnium formidandorum teterrimam, assiduo mentis contemplatu speculamur, audimus, olfacimus? ne tandem illabamur? Id fiet, in aliquo* Religiosæ Domûs *angulo latibuloque; tanquam* Nidulo. *Cum hisce tam salubribus curis, & utili formidine, quantulum vitæ superest, exacto; Spiritus, corpore solutus salutis suæ multum securus & gestiens, evolabit: ac, cœlo receptus, prorumpet in regium illud epinicion,* ANIMA NOSTRA, SICUT PASSER, EST EREPTA, DE LAQVEO VENANTIUM!

VII. CUM *his vocibus*, & mentis fixæ decretis, in hospitium primo redeo; cœnaque modica capta, curis indormio. Deinde postero, sequentibusque diebus aliquot, eadem cogitationum in utramque partem versata pugna: tandem mane quodam in sacrum introgredior *Essæorum domicilium*; quod illi

Græca voce *Syllogen* nominant. Ibi cœtus præsidem accedo, virum eximium; & *Essaarchi* munere planè dignum. Huic mentem omnem, desideriique summam dendo. qui, maturæ deliberationis auditis ac pensatis rationibus; *non Animum duntaxat, sed totum* VICTORIAM, *approbavit.* Ac principio quidem inter *Essaorum* canditatos; dein: *exactis Biennii consvetis experimentis*, inter IESU *milites veteranos* adlégit. Illic ego demum, post tot Marium, Insularum, ac Regionum lustrata miracula, post quattuor Orbis Partes, *Europam*, *Africam*, *Asiam*, *Americam*, oculis subjectas: *Videre sum orsus* & introspicere, quod inter profana negotia difficillimum fuit; id est, MEIPSUM. Ibi, per arma, per ensem, pérque navales pugnas, & omnis generis *Argonauticam*, diu quæsitum: non in balteo, nec in sagopaludamentove; nec in velis atque carbasis; sed *in Toga* lánea VELLUS illud AUREUM, *inveni*, Cœlestisque planè Militiæ torquem: Consecutus, divino munere, compendium lucrumque, quod ex ORBE NOVO reportari summum poterat; exuto scilicet VETERE Petro, NOVUM & emendatiorem VICTORIAM.

AUCTORUM, Qui in Libris Argonauticis, per alphabeti litteras indicantur,

LOCA:

LIBRI I.

Auctores.

a *I. Hondius, in descriptione Andalusiæ.*
b *Carol. Steph. V. Canaria.*
c *Ioan. Metellus Iuris Consultus, in Epistola, ad Augustinum, Episcopum Ilerdensem, de mirabilibus Indicis.*
d *Idem* Metellus. Et, *Petrus Bertius in Geograph. tabulis.*
e *Brunuerus* Annalium *Boicor. Part.* 1. *l.* 4. *& Paul. Diac. l.* 4.
f *Quentelius Coloniensis, de Novo Orbe, impressus Coloniæ, in fol. anno* 1598. *Libro* 1. *cap.* 16. *&* 19.
g *Idem Quentelius Libro* 1.
h *Idem Libro* 3. *Ad tabulam Americanam* 14.
i *Quentelius, ad Tabulam insulæ Margaritæ, & Cubaguæ.*
k *Idem, ad tabulam* 14. Libro 3. *descriptionum Americanarum.*

LIBRI II.

Auctores

a *Arnoldus Agrippinas, Americanarum descriptionum, Germanice editarum,* Libro 3. *Tabula* 13.
b *Idem,* Libro 3. *Tabul.* 13. *Et Ioannes de La-*

2

Late, *in descriptione Hispania pag.* 221.

c *Agrippinas Libro* 2. *cap* 6. *& ante eum Iosephus A Costa. l.* 2.

d *Quentelius Colonienʃ. Libro* 3. *Tabul.* 13. *Americana Thalassographia.*

e *Idem*, *Libro* 3. *Tàbula* 11. *annotationibus.*

f *Metellus Sequanus*, *epistola de mirabb. Indicis.*

g *Iodoc. Hondius*, *in Geograph. Hispaniola.*

h *Agrippinas*, *Libro* 3. *Ad tabulam* 20. *princip.*

LIBRI III.

Auctores.

a *Abbreviator Hugonis Linschottani*, *germanicè editus per Theodoricum de Bry. Libro* 1. *cap.* 21. *& Ioseph à Costa*, *de Novo Orbe.*

b Quentelius *Colonienʃ. Libro* 3. *in* Tabulam Quivira.

c *Acósta de Novo Orbe. & ex eo Hugo Linsch. Libro* 1. *de natura Novi Orbis. Ioannes de Late pag* 435. Quentelius *Colonienʃ. Libro* 3. *in tabulam* 20.

d *Abbreviator Linschotti*, *de natura America l.* 1.

e .*Arnold Agrippinas Libro* 3. *Geographia Ameriana*, *tabula ult.*

f *Iod. Hondius*, *in tabulam Moluccarum.*

LIBRI V.

Auctores.

a *Hieronymus Benzo*, *Mediolanensis. Item* Theodoricus *de Bry. Libro* 4. *de Orbe novo.*

LIBRI VIII.

a Felix Fabri, *in Itinerario suo Arabico*, *ad montem Sinai*, *& Sepulcrum Diva Catharina.*

LIBRI

LIBRI IX.

a *Theodoricus de Bry*, *Parte* 8. *Occidentalis India. Incidit autem mors Draci in annum* 1596. *diem* 28. *Ianuarii.*

LIBRI X.

a *Quentelius Coloniens. in Geographia Americana*, *Libro* 3. *Tabula* 11.

LIBRI XII.

Auctores.

a *Commentator*, *in Libros de Novo Orbe*, *Hieronymi Benzonis Mediolanensis*, *Libro* 4 *cap.* 24.

b *Ioannes Paullus Augspurgerus*, *Itinerario primo*, *Germanicè edito*; *de profectione suâ è Batavis in Brasiliam.*

c *Abbreviator Hugonis Linschottani*, *apud Theodoricum de* Bry. *&* *Agrippinas Libro* 1. *de natura* Novi *Orbis pag.* 44.

d *Philippus Cluverius Libro* 6. Introduct. *cap.* 10. *de Peruvio. Theodoric. de Bry Tabula* 3. *Americanarum imaginum.*

e *Theodoricus de Bry*, *Libro de Peruvio.*

f *Hugo Linschottanus*, *apud Theodor. Bry*; *Libro* 1. *pag.* 17. *ex* Ioseph *à* Costa.

g *Arnoldus Agrippinas*, *Libro* 3 *Geographia Americana*, *in Tabulam de Potosio.*

h *Theodoricus de Bry*, *Tabula* 3 *de Potosio.*

i *Abbreviator Linschotti Germanicus*: *de natura Novi Orbis*, *Libro* 1 *pag.* 18.

k *Idem*; *Libro eodem*, *pag.* 29.

l *Quentelius Coloniensis*: *Libro* 3. *Geographia Americana*, *in Tabulam* 4.

m *Ioseph. à Costa de Novo Orbe*: *&* *Abbreviator Hug.* Linschotti, *Libro* 1. *de natura Novi Orbis*, *cap.* 19.

n *Agrippinas*, *Tabula* 10. *Geographia Americana.*

o *Quentelius Coloniensis*, *in descriptione Novæ* Hispaniæ. *Licet his contraria scribat Philippus Cluverius*, Libro 1. *Introduct. Geograph. Capite de 4 Circulis minoribus, & de Zonis. Sed ab aliis consensu refutatur.*

p *Idem Quentelius*, Libro 3. *Geogr. Americana*, *Tabula* 9.

q *Idem ibidem*, *med. & ante fin.*

r *Metellus Sequanus*, *epist. ad Ilerdensem* Episcopum.

LIBRI XIV.

Auctores.

a *Arnoldus Agrippinas*, *in* Tabulam 18 *Libro* 3. *Geograph. Americanæ.*

b *Idem in* Tabulam 18. *à medio*, Libro 3.

c De *Suris abjectis*, *Ioan. Metellus*, *ad Augustin. Ilerd.* De *terræ motibus vero*, Quentelius *Tabula Americana* Geograph. 18. *Libro* 3.

d *Ioannes Sequanus in epist de mirabb. Indicis.*

e *Agrippinas Tabula* 19. *descriptionum Americ.*

f *Vide* Tabulam *Americæ* Meridionalis *Iod. Hondii.*

g *Agrippinas in descriptione* Peruvii, *Libro* 3. *Americ.* Geograph.

h *Ioannes Sequanus*, *epist. ad Augustin. Ilerdensem.*

i *Ioannes* Lerius, *Burgundus*, *in navigatione sua Americana*, *Capite* XI.

k *Quentelius Colonens. in Tabul.* 15. *descriptionum Americanarum.*

l Hieronymus *Benzo*, *Mediolanensis*, *Libro* 3. *de Novo Orbe*, *cap.* 20.

m *Abbreviator Hugonis Linschottani*, *de natura Novi Orbis*, *libro* I. *pag.* 17. & 33.

n *Ælius Spartianus*, *in vita* Antonini *Caracalli.*

o *Hugo Linschottanus*: *& interpres illius Germani-*

manicus, Ioann. Humbergerus Wetteravius. libro 6. *de morali historia Indiæ Occidentalis. cap.* 19. *Item, Hieronym. Benzo. l.* 3. *de Novo Orbe. capite* 20.

p *Ioannes Metellus in epistola ad Augustin. Ilerdensem, cit.*

q *Hugo Linschottanus Libro* 6. *de morali Historiæ Indiæ Occident. cap.* 22.

r *Hieronym. Benzo* Mediolan. Libro 3. *de Novo Orbe, c.* 5.

s Idem *Benzo ibidem, cap. eod.*

t *Hugo Linschottanus Libro* 6. *moralis Historiæ de Ind. Occid. cap* 23.

u *Idem Libro eodem, cap.* 23. *& R. P. Iacobus Vasquezius* S. I. *in epistola, data ex urbe Iulensi, anno* 1601.

LIBRI XV.

Auctores.

a *Thomas Harlottus, Britannus, in descriptione Virginiæ, tabula* 42.

b *Ioann: Sequanus. epist. ad Ilerdensem, de mirabilib. Indicis, & Benzo Libro* 4. *c.* 12.

c *Theodoricus de Bry, Commentario in librum* 4. *Hieronymi Benzonis. Tabula* 20.

d Hieronymus *Benzo, Libro* 4. *de Novo Orbe, capite* 25.

e *Annotator in opera Hieron Benzon. in Librum* 4. *cap.* 12.

f *Quentelius, Descriptionum Geographicarum Americæ, Libro* 3. *in fine.*

g *Oséas Halenius, Libro de expeditionibus tribus maritimis.*

h *Arnold. Agrippinas Geograph. Americana Libro* 3, *in Tabulam,* 4. 7. 18 *&* 20.

i *Idem, ibidem, in Tabulam* 20.

k Ioannes *Benzo, Parte* 2. *Americanarum rerum.*

l *Idem*

l *Idem Ioannes Benzo, ibid. tabula 19.*

m *Commentator Ioannes Benzonis, in Partis 2 Librum 3 cap. 5.*

n *Hieronymus Benzo, Libro 4. cap. 22. vel in eum potiùs, Glossa illius, seu Commentator.*

o *Ioannes Benzo Parte 2. l. 3. cap. 7. rerum Americanarum.*

p *Idem ibidem.*

q *Hieronym. Benzo, de Novo Orbe Libro 4. cap. 19.*

r *Idem Libro 3. cap. 8. Tabula 15. apud Theodoricum à Bry.*

ſ *Commentator in Libros 4 Hieronymi Benzonis, cap. 27. ubi memoratur, annis 14. moratus in America.*

t *Theodoricus de Bry, Leodiensis, Tabula 8. Americæ, in Librum 3. Hieronymi Benzonis, & ipse Benzo Libro 3. de Novo Orbe, capite 6.*

u *Ioannes Metellus Sequanus, epist. ad Augustinum Ilerdens. de mirabilib. Indicis.*

R. P.

R. P. PHILIPPI ALEGAMbe Bruxellensis, è Societate Jesu,

In BIBLIOTHECA *Scriptorum ejusdem Societatis*,

TESTIMONIUM,

De Commentariolo PETRI *de* VICTORIA.

PETRUS Goveus de VICTORIA, natione, ut equidem existimo, Hispanus: qui, cùm é naufragio, quod in Peruano mari fecit, evasisset incolumis; circa Annum Salutis M. D C. X. Societati se nostræ addixit. Scripsit, linguâ Hispanicà, Navigationem & naufragium suum, in littore Peruano, &c.

Facul-

Facultas R. P.

PROVINCIALIS.

LIbros XV. ARGONAUTICÔN *Americanorum*, *ſive*, *Hiſtoriam Periculorum* PETRI *de* VICTORIA, *ab* JOANNE BISSELIO, *Societatis* JESU *Sacerdote conſcriptam*, & *à deſignatis cenſoribus perlectam approbatamque*; *Ego* LAURENTIUS KEPPLER, *ejuſdem Societatis per Superiorem Germaniam Præpoſitus Provincialis*, *juxta factam mihi poteſtatem ab Admodum R.P. N. Generali*, VINCENTIO CARRAFA, *luci publicæ typiſque permitti concedo. Conceſſionis vero hujus fidem mea manu*, *conſuetoque muneris mei Sigillo*, *facio. Eberſpergæ* Bojorum, 22. *die Martii*, *Anno Chriſti* M. DC. XLVII.

LAURENTIUS
KEPPLER.

SÆculi noſtri, quotidie delicatiori cupidine *prægnantis, pica* iam vulgaris eſt, ut Operis cujuſcunque *Syllabum* appetat, & Elenchum: nec ullos facile *Partus* ingeniorum, ſe publico committat, quin continuo clametur, UBI nomenclator, & INDEX eſt? Non reperto, cum nauſea, Liber vadere foras jubetur. Id adeo non vitio magis, quàm jure ſuo, facere ſibi vulgus videtur: &, per me, ſane faciat! Sed certe, ſervandum ſaltem Brevitatis temperamentum, ſciat. Nam Operi quidem exiguo, magnam Indaginem apponere; quid eſt id aliud, quàm pumilo nares, ac (quæ vocant) PERSPICILIA dare, TOTI corpori paria? Vel Statuis compitalibus, itinera monſtrantibus, tam longum. quàm ipſa via ſit, digitum induere? vel, per tenebras dirigendæ Naviculæ, non Lampada facémve, ſed totam Pharon & littus, accendere. Denique, clariùs ut dicam, NON INDICEM IN LIBRO, SED LIBRUM IN INDICE téxere? Quare, ſalvum quidem eſto ſuum cuique judicium? Equidem Argonauticis meis faculam addam curtiſſimam, quadrigemina Synopſi digeſtam: ad quam, qui volent, aſpiciant intuitu brevi, MEMORABILIORA, NARRATIONES, DESCRIPTIONES, ORATIONES. His, ſi libet, acquieſcant, ac fruantur. Quod ſi quis, ſuper hæc, nihilominus adhuc Copioſiſſimum, & OMNIA complexum, Catalogum efflagitaverit, & in hoc Solo tali Syllabo totus fuerit: is aut petaciorem ſe, quàm ſtudioſiorum, aut herclè præpoſterum, oſtendet, ut, qui Libri mei lectionem à PEDIBUS ordiri, quàm à CAPITE, malit.

ARGO-

ARGONAUTICÔN AMERICANORUM INDEX.

MEMRABILIORA.

A.

B. BAL-

B.

Fru-

Ova

Vicun-

NARRATIONES.

DESCRIPTIONES.

ORATIONES.

Ad-

Ad ORATIONES *porro reducuntur etiam,*

ΠΑΘΗ,

Seu, AFFECTUS; *velut Orationum Anima.*

NO-

NOMINA

In Argonauticis celebriora.

ACugnias, Dux militum Hispanus, in pugna contra Scotos.

Andalusia, regio Hispaniæ meridionalis, pars Beticæ, al. Andaluzia, & olim Wandalia.

Atabaliba, Rex Peruvii, filius Guanacaxæ regis.

Bætica, regio Hispaniæ meridionalis, al. Granatæ regnum.

Balboas, Juvenis Hispanus: unus è Sociis Petri Victoriæ.

Castilia, vel *Castella Aurea*, & *Aurifera*: regio Americæ, ad littus meridionale maris Atlantici.

Companerosa, unus è Sociis Petri Victoriæ.

Cumanas, Regulus Insulæ Cubaguæ.

Dariena, Provinciæ Americæ meridionalis, ad mare Atlanticum.

Franciscus Pizarrus, Marchio, & Prorex Limæ in America.

Guanacaxa Rex ditissimus Peruvii; in America.

Guascar, Rex Peruvii, filius Guanacaxæ, frater regis Atabalibæ.

Hispalis, urbs primaria, in Hispania Bætica, seu Andaluzia, hodie, *Sevilla*, *Sevilia*, *Sivilia*, & *Sibilia*.

Hispania Nova, regio amplissima, in America Septentrionali.

Hispaniola, Insula Americæ Septentrionalis, in mare Atlantico.

Jamaica, Insula Americæ Septentrionalis, in mari Atlantico.

Inga, nomen est certæ cujusdam prosapiæ: ex qua continenti successione regnatum est in Peruvio, usque ad Hispanorum adventum.

Lima, urbs Peruvii, ad littus Orientale maris Zurii.

Manta, portus & urbecula Americæ Septentrionalis ad littus Septentrionale maris Zurii.

Margarita, Insula Americæ Septentrionalis, in mari Atlantico.

Mati-

Matilina, al. *Matalina*: & *Matinina*, Insula Americæ Septentrionalis, in mari Atlantico.

Marrocchium, urbs & regnum Africæ Occident.

Matera, Insula maris Atlantici, supra Fortunatas, ad Septentrionem.

Mexicum, urbs & regnum Americæ Septentrion.

Nestor, unus è comitibus navigationis Victorianæ, Senex.

Nicaragua, regio Hispaniæ Novæ, in America Septentrionali, ad mare Zurium.

Nombrediosa, urbs & portus Americæ Septent. ad littus meridionale maris Atlantici.

Pânama, urbs & portus Americæ meridionalis, ad littus Septentrionale maris Zurii.

Panshiacus, regulus provinciæ Darienæ, in America meridionali.

Pediosa, unus ex Sociis & cognatis Victoriæ.

Peruvium, regnum Americæ meridionalis.

Portus Vetus, oppidulum & portus Americæ Septent. ad littus Boreale maris Zurii.

Potoßium, urbs, & mons argentifodinis, celeberrimus, in America meridionali, & regno Peruvii.

Quivira, regnum Americæ Septentrionalis.

Quisquizius, Dux militiæ supremus regis Peruani, Atabalibæ.

Roas, avunculus Petri de Victoria, nobilis Hispanus, & militum Ductor.

Sevilia, urbs Hispaniæ Bæticæ, olim Hispalis.

Tatarraxus, rex Quiviræ, in America Septent.

Thalassia, urbecula, à Victorianis quæsita; nec inventa.

Valbea, Dux Hispanæ militiæ in America.

Zurium mare, vulgò *de Zur*, vel *Sur*, & *Pacificum*, in America ad Occidentem.

